

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ORTAK BİLGİ YAPILANDIRMA MODELİNE DAYALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN ÖĞRENCİLERİN
ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİNE, AKADEMİK
BAŞARILARINA VE TUTUMLARINA ETKİSİ**

Doktora Tezi

Sefa GEDİK

Danışman

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Nevşehir

Ağustos 2023

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAK BİLGİ YAPILANDIRMA MODELİNE DAYALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN ÖĞRENCİLERİN
ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİNE, AKADEMİK
BAŞARILARINA VE TUTUMLARINA ETKİSİ

Doktora Tezi

Sefa GEDİK

Danışman
Prof. Dr. Ali MEYDAN

Nevşehir
Ağustos 2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Sefa GEDİK

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretiminin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerine, Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi” adlı Doktora tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Sefa GEDİK

Danışman
Prof. Dr. Ali MEYDAN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. Ali MEYDAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Ali Meydan danışmanlığında Sefa GEDİK tarafından hazırlanan “Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretiminin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerine, Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

29/08/2023

JÜRİ

İMZA

Danışman : Prof. Dr. Ali MEYDAN

Üye : Doç. Dr. Caner ALADAĞ

Üye : Doç. Dr. Özkan AKMAN

Üye : Doç. Dr. Ahmet DURMAZ

Üye : Doç. Dr. Hasan Hüseyin KILINÇ

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun / / tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

..... / /

Dr. Öğr. Üyesi Volkan Recai Çetin
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

İlk olarak; doktora eğitimine başladığım günden bugüne değerli bilgi ve tecrübeleriyle ışık olan, tez çalışmam sürecinde yardımlarını esirgemeyen her zaman beni destekleyen, karşılaştığım zorlukların üstesinden gelmemi sağlayan en büyük şanslarımdan biri olan çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ali MEYDAN'a sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Doktora eğitimi ve tez çalışmam sürecinde bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım akademik olarak gelişmeme büyük katkı sağlayan, değerli vaktini ayırmaktan imtina etmeyen değerli hocam Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ'e;

Tez çalışmam boyunca yönlendirmeleri ve önerileriyle çalışmama katkıda bulunan ve bana yardımcı olan, tez izleme komitesinde yer alan değerli hocalarım Doç. Dr. Hasan Hüseyin KILINÇ ve Doç. Dr. Ahmet DURMAZ'a;

Doktora eğitimim ve araştırma sürecinde her konuda görüş ve önerileriyle katkılarından dolayı Arş. Gör. Ahmet Galip YÜCEL'e; doktora eğitimi ders döneminde derslerinden istifade ettiğimiz hocalarımız Dr. Öğrt. Üyesi Barış ÇİFTÇİ ve Dr. Öğrt. Üyesi Recep KÜREKLİ'ye;

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimim döneminde vermiş olduğu bilgiler ve destekleri sayesinde akademik anlamda gelişmeme büyük katkıları olan, aynı zamanda doktora eğitimine devam etmem noktasında beni cesaretlendiren çok kıymetli hocam Prof. Dr. ağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ'a;

Lisansüstü eğitime başlamamda ve doktora tez aşamasına kadar gelmemde en büyük maddi ve manevi destekçim olan babama ve anneme sonsuz teşekkür ederim.

Sefa GEDİK
Nevşehir 2023

**ORTAK BİLGİ YAPILANDIRMA MODELİNE DAYALI SOSYAL
BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN ÖĞRENCİLERİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME
BECERİLERİNE, AKADEMİK BAŞARILARINA VE TUTUMLARINA
ETKİSİ**

Sefa GEDİK

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Doktora, Ağustos 2023

Danışman: Prof. Dr. Ali MEYDAN

ÖZET

Modern dünyada bilgiye ulaşmak artık çok kolay hale gelmiştir. Sosyal bilgiler dersi sadece bilgi vermektense öte bu bilgiyi kullanmayı hatta kendi kendine öğrenme becerilerini öğrencilere kazandırmayı amaçlamaktadır. İçinden çıkılmaz derecede yoğun bilginin olduğu günümüzde gereken bilgiyi bulmak üretmek için eleştirel bir bakış açısıyla doğru olanı seçip alabilen, bunları bir araya getirebilen bireylere gereksinim duyulmaktadır. Yapılandırmacı öğrenme anlayışına dayanan Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli (OBYM), öğrenciyi ön planda tutar, onların deneyimlerini, düşüncelerini göz önüne alarak bilgiyi yapılandırmalarını sağlar. Bu çalışmanın amacı, OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine, akademik başarılarına ve tutumlarına etkisini araştırmaktır. Araştırmada nitel ve nicel yöntemlerinin beraber kullanıldığı karma yöntemlerden sıralı açıklayıcı desen kullanılmıştır. Araştırma Yozgat ili Sorgun ilçesinde bir ortaokulda öğrenim görmekte olan 7. sınıf şubelerinden deney ve kontrol grubu olarak belirlenen 34 öğrenci ile yürütülmüştür. Deney grubuna OBYM'ye uygun hazırlanan öğretim, kontrol grubuna sosyal bilgiler öğretim programına uygun öğretim gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Akademik Başarı Testi, Eğmir ve Ocak (2016) tarafından geliştirilen Eleştirel Düşünme Becerisi Testi, Gömleksiz ve Kan (2013) tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği ön test ve son test olarak kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla deney grubu öğrencilerinden uygulama sonunda nitel veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda toplanan nicel verilere göre; OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin yapıldığı deney grubunda bulunan öğrencilerin akademik başarı durumunun, kontrol grubundaki öğrencilerinkine göre anlamlı şekilde arttığı belirlenmiştir. OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinde anlamlı bir artış sağladığı saptanmıştır. OBYM'nin öğrencilerin sosyal bilgiler dersiyle ilgili tutumlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Araştırmanın nitel verilerine göre; OBYM'ye dayalı işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin derse yönelik tutumlarına ne gibi etkisi olduğuna ilişkin görüşleri; yarar, ilgi ve istek, sevmeme temaları başlıklarında toplanmıştır. Dersi daha iyi anladıkları, ilgilerinin arttığı, dersi eğlenceli ve zevkli buldukları görüşlerini belirtmişlerdir. OBYM dayalı işlenen sosyal bilgiler dersinde öğrencileri etkileyen uygulamalara yönelik görüşleri; etkinlikler, materyaller, yöntem

ve teknik, sınıf atmosferi şeklinde temalar altında toplanmıştır. OBYM'ye dayalı işlenen sosyal bilgiler dersinde öğrencileri başarılarına yönelik etkileri konusunda görüşleri; puanlarında artış, derse etkin katılım sağlaması ve etkili öğrenme temaları altında toplanmıştır. Sınav notlarının yükseldiğini, dersi daha iyi dinlediklerini, öğrendikleri bilgilerin daha kalıcı olduğunu ifade etmişlerdir. OBYM'ye dayalı işlenen sosyal bilgiler dersi öğrencilerde hangi becerilerinin gelişimini etkilediğine yönelik öğrenci görüşleri; düşünme, mantık yürütme, iletişim ve iş birliği becerilerini geliştirdiği yönündedir. Bu sonuçlar doğrultusunda uygulamalara yönelik, daha etkili bir öğrenme ortamı için sosyal bilgiler dersleri OBYM'ye dayalı olarak tasarlanabilir; gelecek araştırmalara yönelik ise OBYM'nin içerdiği iş birliğine ve müzakereye dayalı etkinliklerin yoğun olması sebebiyle öğrencilerin argümantasyon becerilerine olan etkisini araştırmaya yönelik çalışmalar yapılması getirilen önerilerden bazılarıdır.

Anahtar Kelimeler: Akademik başarı, eleştirel düşünme becerisi, ortak bilgi yapılandırma modeli, sosyal bilgiler dersi, sosyal bilgiler öğretimi, tutum

**THE EFFECT OF SOCIAL STUDIES TEACHING BASED ON COMMON
KNOWLEDGE CONSTRUCTION MODEL ON STUDENTS' CRITICAL
THINKING SKILLS, ACADEMIC SUCCESS AND ATTITUDES**

Sefa GEDİK

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Department of Social Studies Education, Ph.D., August 2023

Supervisor: Prof. Dr. Ali Meydan

ABSTRACT

In the modern world, it has become very easy to reach the information. Social studies course aims to use this knowledge rather than just giving information, and even to provide students with self-learning skills. In today's world where information is extremely dense, individuals who can choose the right thing and bring it together with a critical perspective are needed in order to find and produce the necessary information. The Common Knowledge Constructing Model (OBYM), based on the constructivist learning approach, gives particular the importance to student and allows the student to construct knowledge by considering their experiences and thoughts. The aim of this study is to investigate the effect of social studies teaching based on OBYM on students' critical thinking skills, academic achievement and attitudes. Sequential explanatory design, which is one of the mixed methods in which qualitative and quantitative methods are used together, was used in the research. The research was carried out with 34 students from the 7th grade branches, studying in a secondary school in Sorgun, Yozgat who were selected as the experimental and control groups. Instruction prepared according to OBYM was given to the experimental group, and instruction was given to the control group according to the social studies curriculum. Academic Achievement Test developed by the researcher as a data collection tool, Critical Thinking Skill Test developed by Eğmir and Ocak (2016), The Social Studies Attitude Scale developed by Gömleksiz and Kan (2013) was used as a pre-test and post-test. At the end of the application, qualitative data were collected from the experimental group students through a semi-structured interview form developed by the researcher. According to the quantitative data collected as a result of the research; it was determined that the academic achievement of the students in the experimental group, in which social studies teaching was made based on OBYM, increased significantly compared to the students in the control group. It was determined that social studies teaching based on OBYM provided a significant increase in students' critical thinking skills. It was observed that OBYM did not make a significant difference in students' attitudes towards social studies course. According to the qualitative data of the research, the students' views on what kind of effect the social studies course based on OBYM has on their attitudes; benefit, interest, and desire are gathered under the themes of liking. They stated that they understood the lesson better, their interest increased, and they found the lesson fun and enjoyable. Opinions on the practices that affect of students in the social studies course based on OBYM; activities,

materials, methods and techniques are gathered under themes in the form of classroom atmosphere. Opinions of students about the effects on their success in the social studies course based on OBYM; increase in course grades, active participation in the course and effective learning grouped under themes. They stated that their exam grades increased, they listened to the lesson better, and the information they learned was more permanent. Student views on which skills the social studies course taught based on OBYM affects students; tends to develop thinking, reasoning, communication and cooperation skills. In line with these results, for applications; For a more effective learning environment, it is recommended to design social studies courses based on OBYM; for future research, studies should be conducted to investigate the effect of OBYM on the argumentation skills of students due to the intense collaboration and negotiation-based activities. These are some of the suggestions offered.

Keywords: Academic achievement, critical thinking skill, common knowledge construction model, social studies teaching, social studies course, attitude

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
TABLolar LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1
Problem Cümlesi	5
Alt Problemler	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	6
Varsayımlar	7
Tanımlar	7

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli	9
1.1.1. Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Aşamaları.....	11
1.1.2. Öğretim Sürecinde Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Güçlü Yanları ve Özellikleri.....	17
1.1.3. Öğretim Sürecinde Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Zayıf Yanları..	19
1.2. Eleştirel Düşünme Becerisi	19
1.2.1. Eleştirel Düşünme Eğilimleri.....	23
1.2.2. Eleştirel Düşünme Süreci	25
1.2.3. Eleştirel Düşünen Bireyin Özellikleri	27
1.2.4. Eleştirel Düşünmenin Önündeki Engeller.....	30
1.2.5. Eleştirel Düşünme Eğitimi	31

1.3.	Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Eleştirel Düşünme Becerisi	34
1.4.	Eleştirel Düşünme Öğretimi ve Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli.....	36
1.5.	Sosyal Bilgiler ve Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli.....	38
1.6.	İlgili Araştırmalar	40

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1.	Araştırmanın Modeli	50
2.2.	Çalışma Grubu.....	53
2.3.	Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline Dayalı Öğretim Materyallerinin Geliştirilmesi	54
2.4.	Veri Toplama Araçları.....	56
2.4.1.	Akademik Başarı Testi.....	57
2.4.1.1.	Birinci Aşama: Kapsam Geçerliliği ve Belirtke Tablosu	57
2.4.1.2.	İkinci Aşama: Konuyla İlgili Literatür Taranması	59
2.4.1.3.	Üçüncü Aşama: Uzman Görüşü Alınması.....	63
2.4.1.4.	Dördüncü Aşama: Ön Uygulama Yapılması	64
2.4.1.5.	Beşinci Aşama: Madde Analizlerinin Yapılması.....	64
2.4.1.6.	Akademik Başarı Testinin Uygulamaya Hazır Hale Gelmesi	66
2.4.2.	Eleştirel Düşünme Becerisi Testi.....	68
2.4.3.	Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği (SBDTÖ).....	69
2.4.4.	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	70
2.5.	Verilerin Toplanması.....	70
2.6.	Deneysel İşlem Uygulama Süreci	71
2.6.1.	Birinci Aşama: Ön Testlerin Uygulanması.....	71
2.6.2.	İkinci Aşama: OBYM'ye Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	72
2.6.3.	Üçüncü Aşama: Son Testlerin Uygulanması	80
2.7.	Verilerin Analizi.....	80
2.8.	Nicel Verilerin Normallik Analizleri.....	82
2.8.1.	Akademik Başarı Testi ile İlgili Yapılan Normallik Analizleri.....	83
2.8.2.	Eleştirel Düşünme Becerisi Testi ile İlgili Yapılan Normallik Analizleri	84
2.8.3.	Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği ile İlgili Yapılan Normallik Analizleri	86

2.8.4. Nicel Verilerin Normallik Testi Sonuçları.....	87
2.9. Araştırmacının Rolü	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	90
3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	91
3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	92
3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	92
3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	93
3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	93
3.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	94
3.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	95
3.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	96
3.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	97
3.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	97
3.12. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	98
3.13. On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	99
3.14. On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	101
3.15. On Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	103
3.16. On Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	104

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1.Sonuç ve Tartışma	106
4.1.1. Nicel Bulgulara İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	106
4.1.1.1. Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Akademik Başarıya Etkisi ile İlgili Sonuç ve Tartışma.....	106
4.1.1.2. Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Eleştirel Düşünme Becerisine Etkisi ile İlgili Sonuç ve Tartışma	108
4.1.1.3. Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Öğrenci Tutumlarına Etkisi ile İlgili Sonuç ve Tartışma.....	109
4.1.2. Nitel Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma	111

4.2. Öneriler.....	113
KAYNAKÇA.....	115
EKLER.....	126
EK 1. Etik Kurul İzni	126
Ek 2. Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni.....	127
Ek 3. Akademik Başarı Testi.....	128
Ek 4. Eleştirel Düşünme Becerisi Testi.....	134
Ek 5. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği.....	138
Ek 6. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Soruları	139
Ek 7. Ders Planı 1	140
Ek 8. Ders Planı 2.....	143
Ek 9. Ders Planı 3.....	145
Ek 10. Ders Planı 4.....	147
Ek 11. Ders Planı 5.....	149
Ek 12. Ders Planı 6.....	151
Ek 13. Ders Planı 7.....	153
Ek 14. Etkinlikler	155
ÖZ GEÇMİŞ.....	220

KISALTMALAR VE SİMGELER

ABT: Akademik Başarı Testi

EDBT: Eleştirel Düşünme Becerisi Testi

f: Frekans

FTTÇ: Fen, Teknoloji, Toplum ve Çevre

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

OBYM: Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli

SBDÖP: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

SBDTÖ: Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği

TDK: Türk Dil Kurumu

\bar{X} : Aritmetik Ortalama

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 1. Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli'nin şematik gösterimi (Ebenezer ve Connor, 1998; Biernacka, 2006; Ebenezer vd., 2010). 11

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Delphi Projesinde uzmanların uzlaşısı sağladığı eleştirel düşünme eğilimleri (Facione, 1990).....	24
Tablo 2. 1. Çalışma grubunun belirlenmesi için yapılan ön test sonuçları.....	53
Tablo 2. 2. Öğretim materyalleri geliştirilmesi planlanan öğrenme alanları ve kazanımları.....	55
Tablo 2. 3. Pilot uygulama öncesi ABT belirtke tablosu	57
Tablo 2. 4. Pilot uygulama öncesi ABT'deki soruların Bloom Taksonomisine göre dağılımı	58
Tablo 2. 5. SB.7.2.1. numaralı kazanım analizi	59
Tablo 2. 6. SB.7.2.2. numaralı kazanımın analizi	60
Tablo 2. 7. SB.7.2.3. numaralı kazanımın analizi	60
Tablo 2. 8. SB.7.2.4. numaralı kazanım analizi	61
Tablo 2. 9. SB.7.2.5. numaralı kazanımın analizi	62
Tablo 2. 10. SB.7.3.1. numaralı kazanımın analizi	62
Tablo 2. 11. SB.7.3.2. numaralı kazanımın analizi	63
Tablo 2. 12. ABT madde güçlük ve ayırt edicilik indeksleri	65
Tablo 2. 13. ABT belirtke tablosu	66
Tablo 2. 14. ABT'deki soruların Bloom Taksonomisine göre dağılımı	68
Tablo 2. 15. Ön test – son test kontrol gruplu modelin simgesel gösterimi	71
Tablo 2. 16. Deneysel işlem uygulama sürecine ilişkin çizelge.....	71
Tablo 2. 17. ABT verilerine ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri.....	83
Tablo 2. 18. ABT sonuçlarına ilişkin Shapiro-Wilk normallik testi analiz sonuçları	84
Tablo 2. 19. Kontrol ve deney gruplarının ABT ön test ve son testine yönelik Levene Testi sonuçları	84
Tablo 2. 20. EDBT sonuçlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri.....	85
Tablo 2. 21. EDBT sonuçlarına ilişkin Shapiro-Wilk normallik testi analiz sonuçları	85

Tablo 2. 22. Kontrol ve Deney Gruplarının EDBT Ön Test ve Son Testine Yönelik Levene Testi Sonuçları.....	86
Tablo 2. 23. SBDTÖ sonuçlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri	86
Tablo 2. 24. SBDTÖ sonuçlarına ilişkin Shapiro-Wilk normallik testi analiz sonuçları	87
Tablo 2. 25. Kontrol ve deney gruplarının SBDTÖ ön test ve son testine yönelik Levene Testi sonuçları	87
Tablo 2. 26. Hesaplanan değerlere göre testlerden elde edilen normallik durumları	88
Tablo 3. 1. Deney ve Kontrol Gruplarının ABT Ön Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları	91
Tablo 3. 2. Deney Grubu ABT Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları	91
Tablo 3. 3. Kontrol Grubu ABT Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları	92
Tablo 3. 4. Deney ve Kontrol Gruplarının ABT Son Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları	93
Tablo 3. 5. Deney ve Kontrol Gruplarının EDBT Ön Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları.....	93
Tablo 3. 6. Deney Grubu EDBT Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları	94
Tablo 3. 7. Kontrol Grubu EDBT Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları	95
Tablo 3. 8. Deney ve Kontrol Gruplarının EDBT Son Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları.....	95
Tablo 3. 9. Deney ve Kontrol Gruplarının EDBT Ön Test Başarı Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları.....	96
Tablo 3. 10. Deney Grubu SBDTÖ Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları	97
Tablo 3. 11. Kontrol Grubu SBDTÖ Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları	98
Tablo 3. 12. Deney ve Kontrol Gruplarının SBDTÖ Son Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları.....	98

Tablo 3. 13. OBYM'nin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Yönelik Tutumuna Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri nelerdir?	99
Tablo 3. 14. OBYM Dayalı Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişi Esnasında Etkilendikleri Uygulamalara Yönelik Öğrenci Görüşleri Nelerdir?	101
Tablo 3. 15. OBYM'nin Sosyal Bilgiler Dersindeki Başarılarına Yönelik Öğrenci Görüşleri.....	103
Tablo 3. 16. OBYM Dayalı Sosyal Bilgiler Dersinin Becerilere Etkisine Yönelik Öğrenci Görüşleri.....	104

GİRİŞ

21. yüzyıl dünyasında baş döndürücü bir hızda değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Bilgiye ulaşma, üretme, kullanma ve onu aktarmaya yönelik birçok alanda değişimlerin hızla yaşandığı bir dönemde bireylerin bu değişim dünyasında hayat mücadelelerini devam ettirebilmeleri için bazı temel becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Çok karmaşık ve içinden çıkılmaz derecede yoğun bilginin olduğu ortamda gereken bilgiyi bulmak, üretmek için eleştirel bir bakış açısıyla doğru olanı seçip alabilen, bunları bir araya getirebilen bireylere gereksinim duyulmaktadır. Eğitim programları sosyal değişme ve toplumun ihtiyaçları temel alınarak hazırlanmaktadır. Bu nedenle gelecek yıllarda eğitim sistemlerinde, öğretim metotlarında da hızlı bir değişim ve gelişim hareketi yaşanması kaçınılmazdır.

Sosyal bilgiler hızlı şekilde değişen dünyada olanları anlamak ve mevcut gelişmelere uyum göstermek için gerekli bir derstir. Bu ders sayesinde birey; çevresine karşı duyarlı, haklarını ve sorumluklarını bilen, çevresini ve dünyanın çeşitli kültürel özellikleri inceleyen, yaşanan hadiseler eleştirel gözle bakabilen etkin bir vatandaş olarak yetişir (Özcan, 2019). Dünya çapında olduğu gibi Türkiye’de de eğitime yapılan eleştirilerin bazı noktalarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlardan bazıları bilgi aktaran öğretmenler, sınava yönelik öğrenci hazırlayan okullar, ezbere dayalı eğitim ve not alma, düşünmeye ve eleştirel düşünmeye düşüncelerini yeterli bir şekilde ifade etmeye olanak tanımayan eğitim olarak sayılabilir (Demir, 2006a). Eğitime yapılmış olan bu eleştiriler ve mevcut dünyadaki değişimin hızına bağlı olarak birtakım değişiklikler öğretim programlarında yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak 2018 yılında sosyal bilgiler öğretim programı da güncellenmiştir. 2023 yılında da birkaç kazanım ve açıklaması ile ilgili değişiklikler yapılarak mevcut halini almıştır.

Gelişen ve değişen dünyada bireylerin topluma ayak uydurabilmesi, yaşam kalitesini artırabilmesi, bireysel ve toplumsal fayda sağlayabilmesi, becerilerin eğitim programlarında yer alması gerekliliğini doğurmuştur. Günümüzde bireylerin ve toplumların ihtiyaçları farklılaşmaktadır. Becerilerde bu doğrultuda öğretim

programında yer almaktadır (Çelik ve Kamış, 2019). Eğitim ve öğretim etkinliklerinde becerilerin önem kazanmasının nedenlerinden birisi de bilgi toplumunda iletişimin artması ve bilgi kaynaklarının çeşitlenmesi neticesinde bilgi okuryazarlığıyla ilgili beceri ve niteliklerin ön plana çıkmasıdır (Çelikkaya vd., 2019). Modern dünyada bilgiye ulaşmak artık teknoloji sayesinde çok kolay hale gelmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına (SBDÖP) bakıldığında; bilgi, kavram, beceri, değer ve yetkinlik kazandırmayı amaçlayan temel bir ders olduğu görülür. Sosyal bilgiler dersi sadece bilgi vermekten öte bu bilgiyi kullanmayı hatta kendi kendine öğrenme becerilerini öğrencilere kazandırmayı amaçlamaktadır. 2018 SBDÖP incelendiğinde bu çalışmanın konusu kapsamında bazı önemli değişikliklerin olduğu görülmektedir. 2005 programına göre öğrencilere kazandırılması gereken beceri sayısının artırılıp yeni becerilerin eklenerek beceri sayısının 27'ye çıkarıldığı görülmektedir. Eski programda da bulunan yeni programda da önem arz ettiği için yer bulan eleştirel düşünme becerisi teknoloji, bilimde ve iletişimde yaşanan hızlı dönüşüm hareketine uyum sağlamada bireylerin sahip olması gereken temel beceriler arasındadır.

Günümüzün gelişmiş toplumları, eleştirel düşünmenin hâkim olmadığı bir toplumun gelişmiş toplumlar arasında yer almayacağını düşünmektedirler. İyi bir vatandaş olmak sosyal ve bireysel anlamda toplumu ilgilendiren meselelerde nitelikli karar verebilmeyi gerektirir (Demirkaya, 2011). Eleştirel düşünme becerisinin 2018 SBDÖP'de kazandırılması gereken temel becerilerden biri olduğu görülmektedir, dolayısıyla SBDÖP'nin hedefleri gelişmiş bir toplum olma yolunda fayda sağlayacak niteliktedir.

Yapılandırmacı öğrenme kuramlarının temeli, bireyin bilgiyi dışarıdan olduğu gibi alması yerine kendi bilgilerini oluşturması temeline dayanır, öğrenen bilgiyi pasif olarak almaz kendisi aktif bir şekilde yapılandırır (İşeri, 2009). Öğrenciler düşünen araştıran, uygulayan ve sorgulayan konumda olduklarından dolayı anlatılan konunun akla ve mantığa uygun olması gereklidir. İkna edici olabilmesi için konusuna göre kanıtların ortaya konması gereklidir. Öğrenciler yapılandırmacı yaklaşıma göre pasif bilgi alan konumunda değil bizzat bilgiyi aktif şekilde yapılandığı zaman sorgulama yeteneği de gelişir; kanıtları araştırma, bulunan kanıtları değerlendirme ve onları hayatın içerisinde uygulama becerisi gelişmiş olacaktır (Acar, 2013). Şahinel'e (2007)

göre eleştirel düşünme becerilerini temel alan öğretim programlarının kullanılması için önemli nedenlerden birisi günümüz bilgi teknolojilerinin bireylere sunduğu bilgi miktarı ve çeşitliliğidir. Edilgen bilgi alıcısı olarak öğrencilerin yetiştirilmesi böyle bir bilgi yoğunluğu karşısında, eleştirel seçimler yapma, karşılaştıkları karmaşık sorunları analiz etme ve akademik çalışmalarında başarılı olmak için ölçüt ve stratejiler oluşturmada güçlük çekeceklerdir. Bu sebeple bilgiyi edilgen bir biçimde almaları değil, bilgiyi seçmede ve işlemede eleştirel seçici olabilmeleri öğretilmelidir.

Günümüzde bilgi birikimine sahip olmak önemli görülmekte ancak özgün ve yeni bilgileri üretmek ise daha önemli kabul edilmektedir. Bilgiyi üretme yollarından biri de eleştirel düşünme becerisini kullanabilmektir. Aynı zamanda toplumsal sorunların çözümünde de bireylere ışık tutar. Giderek artan bilgi birikimini eğitim yoluyla öğrencilere aktarmak olanaksızdır. Bireyler kendi kendilerine bilgi edinmeli ve sorunlarını kendileri çözmek durumunda kalmaları eleştirel düşünmenin önemini ortaya koyar (Demirkaya, 2011). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte internet bağlantısı olan bir cihaz sayesinde saniyeler içinde yığınla bilgiye ulaşmak mümkündür. Bu kadar bilgi yığını içinde hangi bilginin doğru ve işimize yarar olduğunu sorgulamada eleştirel düşünme becerisinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Değişimin hızına yetişebilmek için beceriler büyük önem taşıyor. Bu nedenle öğrencilerin bu değişime uyum sağlayabilmesi için nasıl öğrenmesi gerektiği konusunda onlara yol göstermek, öğrenme sorumluluğu kazandırmak daha anlamlı hale gelmiştir. Bilginin hızlı bir biçimde üretilip tüketildiği böylesi bir dünyada analitik düşünebilmek, doğru ile yanlış ayırabilmek birtakım becerilerin kazanılmasını zorunlu kılıyor. Bilgi üretmek, bilgiden yararlanmak için kanıt kullanma gibi becerilerin insan hayatında yer almasıyla bir anlam kazanabilir (Sağlam ve Bilgiç, 2018).

Kazancı (1989) eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesini üç önemli nedene bağlamıştır. Birincisi, öğrencilerin hayatlarında alacakları mühim kararların başarısı eleştirel düşünme becerilerini kullanmadaki başarısıyla paralel olacaktır. İkincisi, eleştirel düşünme becerisi propaganda, reklâm vb. şeylerin olumsuz tesirlerinden bireyin korunmasında yararlanılabilecek en önemli araçtır. Üçüncüsü, eleştirel

düşünme becerisi ancak erken yaşta geliştirilip uygulanırsa etkili olacaktır ve yaşın ilerlemesiyle bu becerinin gelişmesi güçleşir.

Bu nedenle öğrencilere bu becerileri kazandıracak öğretim yöntem ve modellerine yadsınamaz bir ihtiyaç vardır. Yel vd. (2011) sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme ve öğretim stratejilerinin gerekli ihtiyaçlar doğrultusunda doğru yerde kullanılması sosyal bilgiler öğretiminde ulaşılmak istenen hedeflerin gerçekleşmesinde büyük fayda sağlayacaktır. Ebenezer ve Connor (1998) tarafından geliştirilmiş olan yapılandırmacı öğrenme anlayışına dayanan Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli'nin (OBYM) amaçlarından birisi de öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmektir. Bu model, dört aşamadan meydana gelmektedir. Birinci aşaması olan keşfetme ve sınıflandırma; öğrencilerin dikkatlerinin derse toplanması, ön bilgilerinin meydana çıkarılması, bilimin doğasından haberdar etme gibi etkinlikleri barındırır. İkinci aşaması olan yapılandırma ve müzakere etme; öğrencilerden gruplar oluşturarak öğretmenin rehberliğinde öğrenme ortamında ön bilgiler dikkate alınarak yeni bilgilerin yapılandırılması için konuların tartışılması yapılır. Konu ile ilgili sorunlara çözümler bulmaya çalışılır. Üçüncü aşama transfer etme ve genişletme; edinilen bilgilerin diğer kavramlarla veya disiplinlerle ilişkilendirilerek yeni durumlara, olaylara uygulanır. Bu noktada sosyobilimsel konular ve bilimin doğası ele alınmaktadır. Dördüncü aşama yansıtma ve değerlendirme; alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımları kullanılmaktadır. Bu safhada, öğrencinin sadece ne öğrendiğiyle değil, aynı zamanda bilgileri nasıl öğrendiğine ve nasıl keşfettiğine de bakılmaktadır (Bakırcı, 2014; Biernacka, 2006; Ebenezer, vd., 2010).

Sosyal bilgiler eğitimi alanında OBYM göre yapılan derslerin eleştirel düşünme becerilerini ve akademik başarılarını irdeleyen araştırmaya rastlanılmamıştır. Daha çok fen bilgisi eğitimi alanında çalışmalara rastlanılmıştır. Bu çalışmalar içerisinde yapılandırmacı öğrenme kuramına dayanan 5E öğrenme modeli ile OBYM'nin öğrencilerin kavramsal anlamaları üzerinde etkililiğini, bilimin doğası üzerinde etkisini, akademik başarıya, tutuma, bilginin kalıcılığına etkilerini karşılaştıran çalışmaların OBYM lehine olduğu görülmüştür (Bakırcı, 2014; Benli Özdemir, 2014; Bakırcı, vd., 2016; Bakırcı vd., 2015; Bakırcı vd., 2017). Yine fen bilgisi eğitimi alanında OBYM'nin eleştirel düşünme becerisini geliştirmede etkili olduğuna yönelik

çalışmalar bulunmaktadır (Bakırcı ve Çepni, 2016; Yıldızbaş, 2017; Bakırcı vd., 2020). Fen bilgisi eğitimi alanında uygulanmış ve etkili sonuçlar alınan OBYM'nin, SBDÖP'de yer alan eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılmasına, öğrenci başarısının artırılmasına ve derse karşı olumlu tutum edinmesine yönelik etkisi sosyal bilgiler eğitimi alanında da çalışılarak; OBYM dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarına, eleştirel düşünme becerilerine ve tutumlarına etkisinin olup olmadığı belirlenmiş olacaktır. Öğretmenlerin derslerinde etkili bir öğretim gerçekleştirebilmeleri önemli ölçüde yeni öğrenme ve öğretme yaklaşımlarını bilmeleri ve derslerinde kullanmalarıyla olanaklıdır. OBYM, 2018 SBDÖP doğası ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu modele göre hazırlanan ders planlarının, etkinliklerin, ölçme değerlendirme araçlarının, uygulamaların sosyal bilgiler dersinin etkili bir şekilde yürütülmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca OBYM'ye göre hazırlanan ders planları, öğrenme etkinlikleri de alanyazına katkı sağlaması açısından bu araştırma önem taşımaktadır.

Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi “Ortak bilgi yapılandırma modeline dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine, akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi var mıdır?” şeklindedir. Araştırmanın problem cümlesine cevap bulmak amacıyla aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

Alt Problemler

1. Deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencilerinin Akademik Başarı Testi ön test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
2. Deney grubunun Akademik Başarı Testi ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Kontrol grubunun Akademik Başarı Testi ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Akademik Başarı Testi son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerisi Testi ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

6. Deney grubunun Eleştirel Düşünme Becerisi Testi ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Kontrol grubunun Eleştirel Düşünme Becerisi Testi ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
8. Deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerisi Testi son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
9. Deney ve Kontrol grubunun Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
10. Deney grubunun Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
11. Kontrol grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?
12. Deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği son test puanları arasındaki anlamlı farklılık var mıdır?
13. OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin tutumlarına etkisine ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?
14. OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler dersinin işlenişi esnasında etkilendikleri uygulamalara yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?
15. OBYM'nin sosyal bilgiler dersindeki başarılarına yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?
16. OBYM'ye dayalı Sosyal Bilgiler Dersinin becerilere etkisine yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. 2022-2023 eğitim öğretim yılı ile,
2. Yozgat ili, Sorgun ilçesi bir ortaokulda öğrenim gören 7. sınıflardan oluşturulan deney ve kontrol grubu öğrencileriyle,
3. Çalışmada kullanılan eleştirel düşünme becerisi testi ve akademik başarı testi, sosyal bilgiler dersi tutum ölçeği ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan verilerle sınırlıdır.

Varsayımlar

1. Kontrol edilemeyen herhangi bir değişkenin araştırmanın sonucu etkilemediği varsayılmıştır.
2. Araştırmada yer alan öğrenciler, veri toplama araçlarına verdikleri yanıtları istekle ve samimiyetle cevapladıkları varsayılmıştır.
3. Araştırmacının, uygulama süreci boyunca deney ve kontrol grubuna karşı yansız olduğu varsayılmıştır.

Tanımlar

Bu başlık altında tezin ana çerçevesini oluşturan anahtar kelimeler ve kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler: *“Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla: tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir.”* (MEB, 2005).

Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli: Ebenezer ve Connor tarafından 1998 yılında felsefi bir öğretim modeli şeklinde geliştirilen, öğrencinin bilgiyi yapılandırmasını teşvik eden bir modeldir. Klasik kavramsal değişim modellerinden farklı olarak, görelî kavramsal değişim anlayışına dayalıdır. Bu anlayışta öğrenci, bilgilerini deneyimlerine dayanarak inşa eder. Bu yapılandırılmış bilgi müzakere edilerek “ortak bilgi” adını alır. Bu öğrenme modeli hem birbirlerinden ayrı hem birbirleriyle ilişkili dört aşamadan oluşur. Bu aşamalar keşfetme ve sınıflandırma, yapılandırma ve müzakere, transfer etme ve genişletme, yansıtma ve değerlendirme aşamalarıdır. Bu aşamalardan ilki olan keşfetme ve sınıflandırma, bilimin doğasını içermektedir. Öğrencilerin fikirleri keşfedilmek amacıyla pozitif bir ortam oluşturularak farklı fikirlerini ortaya çıkması sağlanır. Yapılandırma ve müzakere aşamasında, önceki öğrenmeler dikkate alınarak öğrenciler yeni bilgiler elde etmek için akranları ve

öğretmeniyle müzakereler ederek bilgiyi yapılandırır. Yansıtma ve değerlendirmede, öğrenciler kendi bilim anlayışlarını teknoloji, toplum çevre gibi diğer durumlara transfer etme olanağı bulurlar. Bilimsel araştırma ve problem çözme yoluyla eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirmeleri sağlanır. Yansıtma ve değerlendirme aşamasında; öğrencilerin kavramları nasıl keşfettikleri, kavramsal değişim için öğretimin ne kadar etkili olduğunun tespiti amacıyla alternatif ölçme değerlendirme yöntemleri kullanılır (Ebenezer ve Connor, 1998; Biernacka, 2006).

Beceri: “Bilgi gerektiren ve performans içeren karmaşık bir eylemdir. Hem bilgi hem beceri kısa zamanda kolayca öğretilir ve öğrenilebilir. Bilgi ve becerilerin birleşmesi ile yetenek ortaya çıkmaktadır. Beceri, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir.” (MEB, 2005).

Eleştirel Düşünme: Bir problem ya da bir durum üzerine akıl yürüterek (var olan duruma ilişkin bilgi toplamak, varsayımları ve kanıtları belirlemek, analiz ve sentezlerde bulunmak) bir yargıya ulaşmaktır (Demir, 2006a).

Akademik Başarı: Öğrencinin belirli bir programın hedeflerine ulaşmak için gösterdiği yeterlilik düzeyidir (Demirel, 2018). Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi 7. sınıf “kültür ve miras” ve “insanlar yerler ve çevreler” öğrenme alanlarından belirlenen 7 kazanımı kapsayarak hazırlanan bu tezde kullanılan başarı testindeki kazanımlara ulaşma seviyesinin belirlenmesidir.

Sosyal Bilgiler Öğretimi: Sosyal bilgiler öğretim programına bağlı olarak öğrencilerde beklenen öğrenmeyi meydana getirebilmek için planlı ve programlı olarak uygulanan süreçlerin tümüdür.

Tutum: Bireyi belirli kişiler, şeyler ve koşullar karşısında belirli davranışlar sergilemeye iten öğrenilmiş eğilim (Demirel, 2018). Bu tezin alt problemleri doğrultusunda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik olarak eğilimleri.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli

İçinde yaşadığımız zamana bağlı olarak birey ve toplumların ihtiyaçları da değişmektedir. Bilgiyi ezberlemek yerine bilgiyi üreten ve işlevsel olarak kullanabilen, eleştirel düşünen, etkili kararlar verebilen, içinde yaşadığı topluma fayda sağlayan bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrenme öğretme teorileri de birey ve toplumlardan beklenen bu beklentilerden etkilenmiştir. Öğrencilerin sınıfta aktif olmaları, görüşlerini rahatlıkla açıklayabildikleri, yaparak yaşayarak öğrenme sağlayabildikleri, bilimsel sürecin nasıl işlediğini kavrayabilmeleri bilginin sadece laboratuvar ortamında üretilmediği, müzakere boyutunun da olduğu bilim insanlarının birbirleriyle fikir alışverişi yaptığı görüşlerini geliştirdiğinin de farkında olmalarını sağlayan öğrenme öğretme modellerine ihtiyaç vardır. Bu bağlamda öğrenciyi sınıfta aktif kılan, bilgiyi yapılandırmasını esas alan öğrenim modellerinden birinin de Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli (OBYM) olduğu söylenebilir.

OBYM, 1998 yılında Ebenezer ve Connor tarafınca geliştirilen sağlam felsefi temellere dayanan öğretme ve öğrenmeye yönelik bir modelidir (Biernacka, 2006). OBYM'nin öğrencilere eleştirel düşünme kazandırmayı amaçlayan öğretim modellerinden biri olduğu söylenebilir (Bakırcı, 2014). OBYM öğretme ve öğrenmeye yönelik bir model görevi görmektedir. Bilginin insan ve dünya arasındaki etkileşiminden ortaya çıktığını savunan fenomenografi ve Öğrenme Varyasyonları Teorisine dayanır (Ebenezer vd., 2010). Kavramsal değişim ve araştırma uzmanlığının

bir dalı olarak fenomenografi OBYM'nin dört aşamasını da yönlendirir. Kavramsal değişim teorisi Piaget'in bilginin zihinde oluşturulduğu çalışmalarına dayanırken, fenomenografi öğrenmenin hem öznesi (nasıl? zihinde) ve hem konusu (ne? boşaltım konusu gibi) arasındaki ilişkiye dayanır (Ebenezer vd., 2010). Fenomenografi bir şeyin farkında olma yöntemidir. Fenomenografide iki temel varsayım vardır. Birincisi, insanların olağandışını nasıl algıladığını, kavramsallaştırdığını veya anladığını belirlemenin çeşitli yollarının olduğudur. Diğeri ise, insanların olağandışını tanımlamak için sınırlı sayıda tanım kategorisi kullanılabileceğidir. Bir kavramın her zaman iki boyutu vardır: biri insanların ne deneyimlediğine odaklanır (örneğin, bir durumun içeriği veya referans durumu), diğeri ise herhangi birinin belirli bir fenomen hakkında ne düşündüğüne odaklanır (örneğin, yapısal durum) (Marton 1996; akt. Doğan Temur, 2007). Marton (1981) bilginin kişi-dünya diyalektik ilişkilerinden kaynaklandığı varsayımına dayanarak kavramsal değişim hakkında daha radikal bir bakış açısı ortaya koydu. Öğrenme Varyasyon Teorisini Fenomenografi olarak tanımlamıştır (Akt. Ebenezer vd., 2010).

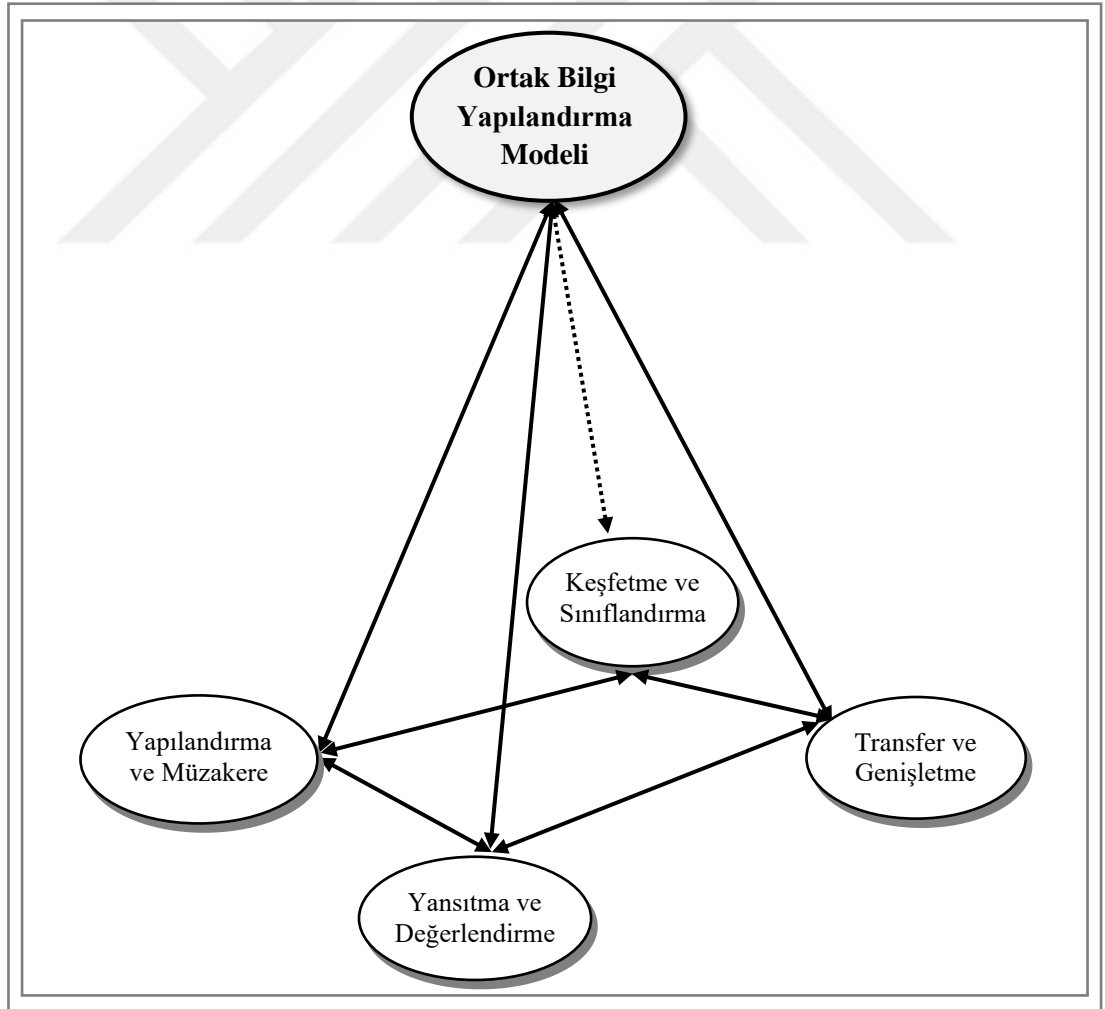
OBYM'nin teorik temeli fenomenografi olmasına rağmen model öğrenme stratejilerini Piaget'in kavramsal değişim teorisine dayanan araştırmacıların çalışmalarından alır. OBYM kavramsal değişim teorisinden oluşan uygulamaları ve öğrenme çıktılarını benimsediğinden, OBYM bu iki teorinin yani Piaget'in kavramsal değişim teorisi ve fenomenografi'nin kesiştiği noktadadır (Ebenezer ve Connor, 1998; Ebenezer vd., 2010). Bu öğrenme modeli ile öğrencinin dünyaya ilişkin fikirleri yapılandırmada; bireysel ve sosyal etkileşimler, doğal olaylar ve sosyal etkileşimlerle yapılandırdığını kabul eder (Biernacka, 2006).

Yapılandırmacı kurama dayanan OBYM öğretim ve öğrenim modelidir (Biernacka, 2006). OBYM felsefi açıdan sağlam bir öğretim modelidir. Farklı öğrenme teorilerinin bileşiminden meydana gelmiştir. Modelin teorik temelleri; Marton'un "ilişkisel öğrenme teorisi", Bruner'in dili kültürün sembolik sisteminin bir parçası olarak değerlendiren görüşüne, Vygotsky'nin "yakınsal gelişim alanına" Doll'un bilimsel söylem ve müfredat gelişimiyle ilgili post modern düşünceleri üzerine dayanmaktadır (Biernacka, 2006; Ebenezer vd., 2004, Ebenezer ve Puvirajah, 2005). OBYM bilimsel araştırmanın doğasını yansıtan bir özelliğe sahiptir (Biernacka, 2006). Bilim, teknoloji,

toplum ve çevre arasındaki bağlantıyı sağlamada OBYM önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle öğrenci ilgili toplumsal konuyu araştırır bilinçli kararlar ve gerekli önlemler alır (Biernacka, 2006).

1.1.1. Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Aşamaları

OBYM dört etkileşimli aşamadan oluşmaktadır. 1) Keşfetme ve Sınıflandırma (Farklı yöntemler kullanarak çocukların fikirlerini keşfetmeyi ve sınıflandırmayı öğrenme) 2) Yapılandırma ve Müzakere Etme (farklı öğretim stratejileri kullanan çocuklarla kabul edilen görüşleri müzakere etmeyi öğrenme) 3) Transfer ve Genişletme (Öğrenilenleri günlük yaşamla ilişkilendirme yanı sıra teknolojik ve toplumsal konularla bağlantı kurmayı öğrenme) 4) Yansıtma ve Değerlendirme (Çocukların fikirlerini değerlendirme) (Biernacka, 2006).

Şekil 1. 1. Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli'nin şematik gösterimi (Ebenezer ve Connor, 1998; Biernacka, 2006; Ebenezer vd., 2010).

1- Keşfetme ve Sınıflandırma: Bu aşama içinde, öğrencilerin doğal fenomenler hakkındaki fikirleri ve/veya sosyobilimsel bir konu hakkındaki görüşleri ilk önce keşfedilmekte ve daha sonra öğretmen kategorileri olarak bilinen tanımlayıcı kategoriler halinde gruplandırılmaktadır. Bu kategoriler, sırayla, müfredat fikirleri veya hedefleri ile eşleştirilir. Bu aşamada; gösteriler, aktiviteler, resimler, diyagramlar, video gösterileri gibi değişik teknikler kullanılarak öğrencilerin bilgileri keşfedilebilir. Daha da önemlisi bu aşamanın amacı öğrencilerin doğal dünya hakkındaki bilgilerini ne tür önceki deneyimlerin etkilediğini bulmaktır. Öğretmenin bu aşamadaki görevi dikkatlice öğrencilerin fikirlerini dinlemek ve bu fikirleri yorumlamaktır. Başka bir deyişle öğretmenin rolü, önceki deneyimlerin, öğrencilerinin doğal fenomenler hakkındaki düşüncelerini nasıl etkilediğini anlamaktır. Öğretmenin başka bir görevi öğrencilerin fikirlerini açıkça ve içtenlikle söyleyebileceği destekleyici ve onların korkmayacağı bir ortam sağlamaktır. En önemlisi, öğretmen, bu fikirleri doğruluk veya yanlışlık için değerlendirmeden çeşitli fikirlerin açıklanması için öğrencileri teşvik etmelidir (Biernacka, 2006). Örneğin öğrencilerin asit-baz kavramları hakkındaki fikirlerini araştırmak için öğrencilere yağmur yağarken bacasından gazlar çıkan bir fabrika resmi gösterilebilir. Bu resim hakkında ne düşünüyorsunuz? Ne olduğunu görebiliyor musunuz? Sonra daha karmaşık sorularla devam eder. Gazlar ve su karışığında ne olacağını düşünüyorsunuz? Gaz ve su karışımı çevreyi nasıl etkileyebilir? Bu aşamada öğrenciler, bilimin doğal olayları keşfetme ve açıklama girişimi olduğunu anlamaya başlarlar. Öğrenciler, öğretmenlerinin onlara değer verdiği, değerlerine ve fikirlerine saygı duyduğunu hissederek, güvenle inşa ve müzakere aşamasına girerler (Wood, 2012). Bu aşamada, kavram haritaları, grup tartışmaları, sınıf tartışmaları, yarı yapılandırılmış görüşme, TAGA stratejisi (tahmin, açıklama, gözlem ve açıklama), beyin fırtınası, yazarak ya da çizerek cevaplanan sorular kullanılabilir (Çavuş Güngören ve Hamzaoğlu, 2020).

2) Yapılandırma ve Müzakere Etme: Anlam oluşturma ve müzakere etmekten oluşan bir aşamadır (Wood, 2012). Öğretmenin rehberliğinde, öğrencilerin önceki bilgileri dikkate alınarak yeni bilgiler elde etmek için öğretmen-öğrenci(ler) ve akran görüşmeleri düzenlenir. Bu görüşmeler sayesinde öğrenciler bilgiyi yapılandırır (Bakırcı ve Çepni 2016). Öğretmen, öğrencilerin entelektüel olarak gelişmelerine

yardımcı olan bir bilgi kaynağı olarak değil, arabulucu olarak hareket eder. Bu aşamadaki öğretmenin rolü, öğrencilerin mevcut performans seviyelerinden yardımla elde edebilecekleri maksimum seviyeye geçmelerine yardımcı olmaktır (Vygotsky,1978, Akt: Biernacka, 2006).

Öğrencilerin kavramlarına dayalı bilimsel açıklama bu aşamada gerçekleşir (Wood, 2012). Öğrenciler önceki fikirlerini kullanarak gözlem yapar, not defterlerine ilgili fikirleri kaydeder, birden çok anlam önerir, yorumlar ve kendi düşüncelerini düşünürler. Bilimsel bilginin yalnızca gözlem, deneysel kanıt, rasyonel argümanlar veya şüpheciliğe dayanmadığı, bunun aksine bilimin belirsiz ve müzakere karakteri (sosyal objektiflik) tasvir edilir (Ebenezer vd., 2010). Öğrenciler gündelik bağlamlara dayalı orijinal anlayışlarını sorguladıklarında ve fikirlerini eleştirel düşünme süreçlerine, sorgulamaya ve akran incelemesine sunduklarında kavramsal değişimin gerçekleştiğinin farkına varırlar. Bu aşamada öğrencilerin karşılaştığı deneyimler sayesinde, bilimsel bilgiyi nasıl oluşturduklarının ve kavramsal değişimin nasıl gerçekleştiğinin farkına varırlar. Öğrenciler ayrıca, bilimsel fikirleri formüle ederken iş birliği ve çabanın yanı sıra diğer öğrencilere karşı empati gerektiğini de fark ederler. Öğretmenler, öğrencilerin kültürel değerlerinden bilim kültürüne anlamlı köprüler kurarlar. Öğretmenler öğrencileri diyaloga dahil ederken, ihtiyaçları, çalışma alışkanlıkları, ilgi alanları ve yetenekleri hakkında bilgi edinirler. Öğretmenler öğrencilerden anlayışları hakkında değerli fikirler edinirler ve daha sonra bu bilgileri, bireysel öğrenci ilerleme planları ile birlikte anlamlı ve hedeflenen dersler oluşturmak için kullanırlar (Wood, 2012).

Akranları ve öğretmenleri ile müzakere ederek anlam inşa ederken öğrenciler bu aşamada bilimin sosyal olarak inşa edildiğini görmeleri adına birçok fırsata sahip olurlar. Fikir önermek ve müzakere etmek, deneyler tasarlamak, sonuçları tartışmak ve sonuç çıkarmak için akranlarıyla iş birliği yaparlar (Biernacka, 2006: 32). Bu aşamada öğrenciler, bilimsel bilginin nasıl üretildiğini ve bilim insanlarının müzakere, görüşme ve bilgi paylaşımı ortamlarında nasıl çalıştığını öğrenirler. Örneğin; öğrencilerin akranları ve öğretmenle yapılan müzakereleri gibi bilim insanlarının da çevreleriyle fikir alışverişinde buldukları vurgulanır. Bilimsel bilgiyi geliştirmek için bilim insanlarının hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını kullandıkları ve bilimsel

bilginin deneyler sonucu verilere dayanan doğasına vurgu yapılır. Bu aşamada araştırma-sorgulamaya dayalı etkinlikler, problem çözme etkinlikleri, işbirlikçi öğrenme teknikleri, büyük ya da küçük sınıf tartışmaları, TAGA vb. yöntemler kullanılabilir. (Güngören ve Hamzaoglu, 2020). Yapılan bu müzakere etkinlikleri bilim insanlarının dünyayı ileriye götürmek amacıyla çalışırken aslında kendi fikirlerini geliştirmek için birbirleriyle iletişim içerisinde olduklarını gösterdiğinden, toplumun genelinde hâkim olan tek başına, insanlardan yalıtılmış bir şekilde çalışan bilim insanı imajının da yok olmasına da yardımcı olur (Karabal, 2018).

3-Transfer Etme ve Genişletme: Aşama 3 öğrencilerin bilgilerini genişletmelerine ve transfer etmelerine yardım eder (Wood, 2012). Öğrencilerin sosyo-bilimsel araştırma problemlerini şekillendirmek için 2. aşamada geliştirilen bilimsel fikirleri kavramsallaştırmalarına olanak sağlar (Ebenezer vd., 2010). OBYM'nin bu aşamasının adından da anlaşılacağı üzere öğrenciler kendi bilim anlayışlarını teknoloji, toplum çevre gibi diğer durumlara transfer etmelerine olanak sağlar. Böylece, bu aşama bilim, teknoloji, toplum ve çevre bağlantılarını vurgular. Bu bağlantıların anlaşılması günümüz toplumunda yaşamak ve bilimsel olarak okur-yazar olarak kabul edilmek için gereklidir (Hodson, 2003, akt. Biernacka, 2006).

McMurtry (1999) kapitalizmin kanser aşamasında olduğumuzu söylüyor. Kanser gibi eylemlerimiz çevremizde büyük bir bozulmaya neden oluyor. Bu çevresel kriz ışığında Hodson (1998) Fen, Teknoloji, Toplum ve Çevre (FTTÇ) yaklaşımının fen, teknoloji, toplum ve çevre arasındaki dinamik ilişkileri öğrenmenin ötesine geçmesi gerektiğini belirtmektedir. Çocukların umut bulmasına yardımcı olmak için, öğrencilerin katılımcı demokrasiye doğrudan katılım yoluyla fikirleri üzerinde hareket etme fırsatına sahip olmaları gerekir (Akt. Biernacka, 2006). Hodson (1998) burada ifade ettiklerinden anlaşılabilir ilerde politikanın karar verme süreçlerine müdahale edebilecek nitelikte öğrencilerin bilgi ve becerilere sahip olarak yetişmesi gerektiğini savunmaktadır. Fen, Teknoloji, Toplum ve Çevre yaklaşımının vurgulandığı bu aşamada Hodson'un (1998) savunduğu şekilde öğrencilerin becerilere sahip olmasını sağlayacaktır.

OBYM'nin bu aşaması FTTÇ eğitiminin çağrılarını yanıtlar. Bu aşama iki süreçten oluşur: konuya dayalı ve tasarım sürecidir. Konuya dayalı süreç: Bir sorunu

tanımlamayı ve konuyu toplum veya çevre gibi diğer disiplinlere genişletmeyi içerir. Ayrıca, bu aşama öğrencileri harekete geçmeye teşvik ederek ve bunu yapmaları için fırsatlar sağlayarak aktif vatandaş olmaları için motive eder. Uygun eylemler arasında anketler yapılması, kamuoyuna açıklama yapılması ve mektupların yazılması, çevre açısından güvenli olmayan ürünler için dilekçe ve tüketici boykotları düzenlemek, bültenlerin yayınlanması, çevresel temizlik projelerinde çalışma yer alabilir. Örneğin, sera etkisi konusu, sanayileşmiş devletler ve bilimsel topluluklar için muhtemelen gelişmekte olan ülkelerden daha önemlidir. Günümüzün zor ve potansiyel olarak zarar verici bir çevre sorunudur, hükümetler ve bilimsel topluluklar tarafından karşı konulmalıdır. Politikaları aracılığıyla hükümetler fosil yakıtların yakılmasını azaltmak için çaba göstermelidir. Öte yandan bilim adamları, sorunu çözmek için çözüm bulma üzerine çabalarını yoğunlaştırmalıdır. En önemlisi, halkın daha az miktarda fosil yakıt tüketmeye çalışması gerekir. Sera etkisinden bağımsız olarak bir ağaç dikmek her zaman yapmak için iyi bir şeydir. Transfer ve genişletmenin ikinci aşaması tasarım sürecidir. Bir ünite boyunca edinilen bilgilere dayanan bir yapının inşasını içerir. Örneğin, hava durumu konulu beşinci sınıf ünitesinde hava cihazının tasarımını gerektirmesi gibi. Tasarım süreci öğrencilerin olası alternatifler için beyin fırtınası yapmasını, çözümü başkalarıyla tartışmasını, seçenekleri değerlendirme, en iyi malzemeleri seçebilme, başkalarıyla tartışmalara girip bilgi alışverişi gerektirir. Bunu yapmak için öğrencilerin hayal gücünü kullanıp yaratıcı olmaları, açık fikirli, başkalarıyla iyi çalışmak gerekir. Sonuç olarak, OBYM'nin bu aşaması bilimsel bilginin yaratıcı ve hayal gücünü kullanma karakterini vurgular. Dahası bilginin sosyal yapısını ve birçok yöntemin uygulanmasını vurgular (Birnacka, 2006).

Aşama 3 boyunca, öğretmenler öğrencilerden önemsenen öğrenme ortamını fark etmesini ve bu ortamda kalmasını ister fakat şimdi düşüncelerin eyleme geçirmeleri isteniyor. Bu aşamada, öğrenciler kendi hayatlarını ve başkalarının hayatlarını etkileyen sorunları tanımlamak için fikirlerini kullanırlar. Bu aşama, öğrenciler toplum temelli sosyo-bilimsel konuları araştırırken birbirlerinin fikirleri, süreçleri ve değerleri için empati ile iş birliği içinde beraber çalışırlar. Öğrencileri sorumlu kararlar almak, birlikte eyleme geçmek için teşvik etmek önemlidir. Bu aşamada, öğrenciler bilimsel araştırma ve problem çözme yoluyla eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirmek için

yetiştirilir. (Wood, 2012). Bu aşama bilimsel okuryazarlığın üçüncü kavramı bilimin “Nedeni” üzerine hareket eder (Biernacka, 2006).

Bu süreç sınıf içi bilgi yayılımından diyalog ve tartışmaya dönüşme, bilgiyi oluşturmada deneyselliğini ve amaçlılığı tanımlamayı ve bilimi insani ve sosyal bir faaliyet olarak görmeyi gerektirir (Wood, 2012).

4) Yansıtma ve Değerlendirme: OBYM'nın bu aşamasında hem yansıtma hem de değerlendirme gerçekleşir. Ancak, yansıtma ve değerlendirmenin, her bir aşamaya dahil edilmesi gereken devam eden otantik deneyimler olduğunu anlamak gerekir (Biernacka, 2006).

Tek bir doğru cevap gerektiren geleneksel değerlendirme yöntemleri (boşluk doldurma, çoktan seçmeli, doğru-yanlış soruları ve eşleştirme soruları), kavramsal değişimin anlaşılmasını sorgulamak için en etkili değerlendirme uygulamaları değildir. Kavramsal değişimi öğrenme için araştırmacılar alternatif değerlendirme gerektiği söylemektedir. Kavramsal değişim sorgulama sürecinde değerlendirmeler; öğrencilerin kanıt ve açıklamaya dayalı olarak kavramlarını nasıl keşfettiklerini, ortaya çıkardığını, gözden geçirip reddettiğini veya reddettiğini ölçmeli, öğrencilerin zor bilim kavramlarını ve kavramsal değişimi anlamak için attıkları küçük adımları takip etmeli, kavramsal değişim için öğretimin ne kadar etkili olduğunu belirlemeli ve hangi kavramların daha fazla araştırılması gerektiğini ve öğrencilerin anlaşılabilir kavramları, kişisel ve toplumsal önemi olan bilimsel ve sosyo-bilimsel araştırmaları tasarlamak, yürütme için nasıl kullandıklarını ölçmelidir (Ebenezer vd., 2010). Bu öğrenme süreçlerini sürekli ve yansıtıcı olarak ölçmek hayati önem taşır. Hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin, bilimsel bilgi iddiaları konusunda öğrencilerin bildiklerini nasıl bildiklerini düşünmelerini sağlayan biçimlendirici değerlendirmeler yapmaları gerekir (Ruiz-Primo ve Furtak, 2007'den akt. Wood, 2012). Noddings (2009) öğretmenlerin sadece öğrencilerin çabaladığı bilgi hedeflerine değil, aynı zamanda öğrencilerin bu hedeflere ulaşma yollarına da önem vermelerini önermiştir. Biçimlendirici değerlendirmelerin kullanımı, öğretmenlerin ve öğrencilerin sürekli ve yansıtıcı öğrenmeyi ölçebildiği bir yoldur. Noddings (1992) tarafından vurgulandığı

gibi, teşvik etmek ve onaylamak değerlendirme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır (Akt. Wood, 2012).

1.1.2. Öğretim Sürecinde Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Güçlü Yanları ve Özellikleri

OBYM'nin öğrenme-öğretme süreçleri açısından bazı dikkat çeken özellikleri bulunmaktadır. Özden (2019) OBYM'nin güçlü yanlarını şu şekilde ifade etmektedir:

- Öğrenci aktiftir, öğretmen rehberdir.
- Öğrenciyi keşfetmeye ve sorgulamaya teşvik eder.
- Öğretmenlere, öğrencilerin bilimsel sorgulama becerilerini geliştirmeleri ve değerlendirmeleri için fırsatlar sağlar.
- Öğrencilere iş birliği alışkanlığı kazandırır, eleştirel düşünme ve empati kurma becerilerini geliştirir.
- Öğretmeni yöntem ve teknik seçiminden sınırlandırmaz; bununla konunun doğasına uygun yöntem ve teknikleri seçme imkânı sunar.
- Öğrencinin öğrendiği yeni bilgileri benzer yaşam durumlarına uygulamasını sağlar.
- Bilimin doğasına ait unsurların öğretilmesinde çok etkilidir.
- Öğrenci başarısını artırma, kavramsal değişim ve sosyobilimsel konuların öğretimi noktasında etkilidir.
- Öğrencilerin bilime ve girişimciliğe yönelik tutumlarını geliştirmede olumlu etkisi vardır.

OBYM öğrenciyi ön planda tutar; onların deneyimlerini, düşüncelerini göz önüne alarak bilgiyi yapılandırmalarını ve bireysel farklılıklarının fark etmelerini sağlar. Modelin yapılandırma-müzakere etme, transfer etme ve genişletme gibi aşamaları sayesinde öğrenciler birbirleriyle iş birliği yaparak müzakereler yapma yapılandığı bilgileri sosyal konulara, farklı disiplinlere aktarabilme yani genişletme imkânı sunar; bu sayede yapılan etkinliklerle öğrencilerde eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, girişimcilik gibi becerilerin gelişmesini sağlar. Öğrenci yaparak yaşayarak deneyim kazanarak öğrenir böylece öğrenme daha kalıcı olur. Bloom (1976) öğrenmenin olabilmesi için öğrencinin açık veya örtük olarak öğrenme sürecine etkin biçimde katılması gerektiğini vurgulamaktadır. OBYM ile ilgili yapılan çalışmalar

incelendiğinde de çeşitli açılardan öğrenmeye fayda sağladığına yönelik sonuçların olduğu görülmektedir (Ebenezer ve Fraser, 2001; Biernacka,2006; Taşkın ve Yıldız, 2011; Wood, 2012; Kıryak, 2013; Bakırcı, 2014; Benli Özdemir, 2014; Çavuş Güngören, 2015; Bakırcı vd., 2018).

Benli Özdemir (2014) OBYM'nin öğrenme-öğretme süreçlerinde amaçlarını aşağıdaki maddeler halinde ifade etmiştir.

- Öğrencilerin deneyimlerini kullanarak bilgiyi yapılandırmalarını ve kavramsal değişimi sağlamak.
- Öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecinde kendi gelişimlerinin farkında olmasına izin vermek.
- Hayatları boyunca kullanabilecekleri becerileri (analitik düşünme, karar verme, yaratıcı düşünme, girişimcilik, iletişim, takım çalışması) geliştirmek.
- Duyuşsal, psikomotor ve bilişsel beceriler kazanarak kendi kendine öğrenmeyi geliştirmek.
- FTTÇ arasındaki karmaşık etkileşimleri analiz ederek (eleştirel düşünce yapısıyla) farkındalık geliştirmek.
- Sürecin verimli bir şekilde kullanılması yoluyla öğrenmeyi kolaylaştırmak.
- Bilimsel bilginin sadece deney, gözlem, ispatlama ve kuşku gibi bilimsel metotlara dayalı olduğunu değil, aynı zamanda sosyal etkileşimler yoluyla da şekillendiğine dikkat çekmek.
- Öğrencilere, deneyimlerine dayalı olarak deney ve gözlem yapma, gözlem sonuçlarını kaydetme, ilgili bilgileri toplama, bilgilerini yorumlama ve ifade edilen fikirleri yansıtma fırsatı verir.
- Sosyobilimsel konulara ilgilerini ve farkındalıklarını artırmak.

OBYM güçlü yanlarına ve özelliklerine bakıldığında, eğitim öğretim ortamını geleneksellikten uzak, öğrencilerin daha aktif, iş birliği ve etkileşim halinde olduğu bir anlayışa dayalı hale getirdiği görülür. Bu öğretim ortamının aşamaları ve özelliklerine bakıldığında bilginin öğrenciler tarafından keşfedildiği, inşa edildiği, yapılandırıldığı ve genişletildiği anlaşılmaktadır. Bu özellikleri göz önüne alındığında OBYM'nin sosyal bilgiler öğretiminde yer alması çok önemli faydaları beraberinde getireceği muhtemeldir.

1.1.3. Öğretim Sürecinde Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Zayıf Yanları

OBYM'nin yapılan araştırmalara dayalı olarak (Ebenezer, 2004; Bakırcı vd., 2015a; Çavuş Güngören ve Hamzaoğlu, 2020) bazı zayıf yönleri şu şekildedir:

- OBYM'nin fazla hazırlık gerektirmesi,
- Kalabalık sınıflarda uygulanmasının zor olması,
- Keşfetme ve sınıflandırma aşamasının fazla zaman alması.

OBYM'nin uygulamasına yönelik öğretmen ve öğretmen adaylarından elde edilen verilere dayalı olarak yapılan araştırmalarda; fazla hazırlık gerektirmesi, zaman alması, kalabalık sınıflarda uygulama zorluğunun sınırlılık oluşturduğuna yönelik sonuçlara rastlanılmış olsa da modelin daha çok olumlu yönleri ile ilgili görüşler belirtilmiş ve etkili öğretim için uygun bir model olduğu vurgulanmıştır (Ebenezer, 2004; Bakırcı vd., 2015a; Çavuş Güngören ve Hamzaoğlu, 2020).

1.2. Eleştirel Düşünme Becerisi

Eleştirel düşünme becerisi son yıllarda eğitim alanında sıkça üzerinde durulan çalışmalar yapılan bir konu olmuştur. Bireylerde eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesinin gerekliliği noktasında bilim insanlarında görüş birliği olduğu görülmektedir. Bu konuda yaşanan gelişmeler eleştirel düşünme becerisini bireye kazandıracak eğitim programlarının niteliklerinin sorgulanmasını gerekli kılmıştır. Derslerin öğretim programlarında da bu beceriye yer verilmektedir, 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında da kazandırılması gereken 27 beceriden bir tanesi olarak yer almaktadır.

Eleştirel düşünme binlerce yıl öncesine dayanan bir konudur. İnsanlar var oldukları günden bu yana eleştirel düşünebiliyor ve bu becerileri kullanabiliyorlar. Ancak eleştirel düşünme çalışmalarının Sokrates'e kadar uzandığı bilinmektedir. Eleştirel düşünme, ülkemizde 1980'lerden beri bilimsel olarak çalışılan bir konudur. Eleştirel düşünme birçok bilim insanı tarafından yapılan çalışmalarda tanımlanmış olmasına rağmen ortak bir tanımın yapılmadığı görülmektedir (Demir, 2006b). Eleştirel düşünme ile ilgili literatürde çeşitli tanımlar bulunmaktadır, bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Eleştirel düşünme kavramı, Yunanca "kriticos" (anlaşılabilir yargı) ve "kriterion" (standartlar) kelimelerine dayanmaktadır. Eleştirel kelimesi, standartlara dayalı anlayışlı değerlendirmenin geliştirilmesini ifade eder (Paul ve Elder, 2016).

Ennis'e (1985) göre eleştirel düşünme: Neye inanılacağına ve ne yapılacağını belirlemeye dönük mantıklı ve yansıtıcı düşünmedir. Moore ve Parker (2009) eleştirel düşünmeyi, ortaya atılan bir iddianın doğruluğunu belirlenmek için aklın dikkatlice uygulanması olarak tanımlamaktadır.

Cüceloğlu'na (1995) göre eleştirel düşünme: Kendi düşünce süreçlerimizin farkında olarak, başkalarının düşünce süreçlerini dikkate alarak ve öğrendiklerimizi uygulayarak kendimizi ve çevremizdeki olayları anlamaya yönelik aktif ve organize bir zihinsel süreçtir.

Eleştirel düşünme becerisiyle nitelikli olanı niteliksizden, doğru olanı yanlıştan ayırt etmek mümkündür. Eleştirel düşünme başıboş bir düşünsel etkinlik değil, problemlerin özüne inen, farklı açılardan irdeleyen, anlamaya çalışan, gerektiğinde karşı çıkan düşünme biçimidir. Farklı tanımları olsa da eleştirel düşünce aşağı yukarı tanımlarda, bilgiyi etkili şekilde kazanma, karşılaştırma, değerlendirme ve kullanma yeteneği vurgulanmaktadır (Demirkaya, 2011).

Özdemir'e (2005) göre eleştirel düşünme insanın bilgi ya da iddiaların doğruluğunu gerçekliğini ve güvenilirliğini sorgulaması, karar verme sürecinde çeşitli ölçütlerden faydalanarak okuyup, gördüğü şeylere yönelik kanıt elde etmeye çalışması, başkalarının iddialarını kabul etmeden bu iddiaların çeşitli dayanaklarla kanıtlanmasını istemesidir.

McPeck'e (2016) göre eleştirel düşünme kendi başına bir yetenek veya beceri olmamıştır. Düşünme becerisi her zaman bir şey üstüne olmuştur. Bu nedenle her disiplin alanının eleştirel düşünme süreci farklıdır. Bundan dolayı eleştirel düşünmeyi "ele alınan sorun alanı içinde yansıtıcı şüpheciliğin uygun kullanımı" şeklinde tanımlamaya gitmiştir.

“Eleştirel düşünme: Bilgiyi elde etme, karşılaştırma, kullanmayı özgün olarak yapan bu organize süreçler akıl yürütme, analiz ve değerlendirmelerin en önemli özelliği, bilgiyi kişisel kanılara değil, yönteme, tartışmaya ve fikir alışverişine bırakması.” (Girgin, 2017: 127).

1988 yılında başlayan ve 1989 yılı kasım ayında sonlanan Delphi Panelinde uzmanlar eleştirel düşünmenin tanımı konusunda fikir birliğine vardılar. Eleştirel düşünmeyi tanımlamaya yönelik en sistematik yaklaşım olan bu Delphi tipi çalışma paneline Delphi Raporu adı verildi ve 1990'da Amerikan Felsefe Derneği tarafından ilan edildi. Eleştirel düşünmenin fikir birliğine varılan tanımı raporda şu şekildedir:

“Anlıyoruz ki eleştirel düşünme yorumlama, analiz, değerlendirme ve çıkarımla birlikte kararın dayandığı delilsel, kavramsal, metotsal, ölçütsel ya da içeriksel incelemelerin açıklamasıyla da sonuçlanan amaçlı, öz düzenleyici bir karar mekanizmasıdır. Eleştirel düşünme, temel olarak araştırmanın gerekli bir aracıdır. Buna benzer olarak eleştirel düşünme, bireyin kişisel ve yurttaşlık hayatı içerisinde güçlü bir kaynak ve eğitimde özgür bırakılan bir güçtür. Bununla birlikte iyi düşünmeyle eş anlamlı olmasa da eleştirel düşünme, yaygın ve kendini düzelten bir insan fenomenidir” (Facione, 1990: 2).

Bu tanımlara bakıldığında eleştirel düşünmeyle ilgili olarak: bireyin okuduğu, duyduğu veya gördüğü şeylerle ilgili olarak hemen onu doğru kabul edip hafızaya almak yerine bunun üzerine daha detaylı düşünmek belirli kriterlerden geçirip doğruluğunun olup olmadığını irdelemesi, akıl yürütme süreci olarak ifade edilebilir. Toplumda eleştiri denilince akla genelde olumsuz çağrışımlar gelmektedir. Türk Dil Kurumunun sözlük tanımına bakıldığında: 1. *“Bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit.”* 2. *“Edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik.”* 3. *“Özellikle bilginin temellerini ve doğruluk durumunu inceleme, sınama, yargılama”* gibi üç tanım çıkmaktadır (URL 1). Bu tanımlardan ilki olumsuz manadadır. Üçüncü tanımda üst düzey düşünme becerilerine kullanmaya yönelik olarak eleştirel düşünme becerisini kullanmaktan bahsedilmektedir.

Günümüzde bilgiye sahip olmak önemli kabul edilirken, özgün ve yeni bilgi üretmek daha önemlidir. Bilgiyi üretme yollarından biri de eleştirel düşünme becerisini kullanabilmektir. Aynı zamanda toplumsal sorunların çözümünde de bireylere ışık tutar. Giderek artan bilgi birikimi eğitim yoluyla öğrencilere aktarmak olanaksızdır. İnsanların bilgi edinmeye ve kendi problemlerini çözmeye ihtiyacı vardır ki bu da eleştirel düşünmenin önemini göstermektedir (Demirkaya, 2011).

Eleştirel düşünmeye ilişkin en kapsamlı çalışmalardan biri, birçok araştırmacı ve eğitimcinin dahil olduğu Delphi projesidir. Amerikan Felsefe Derneği'nin aylarca süren çalışmasının sonucunda projenin eleştirel düşünmeyi anlamak için büyük öneme sahip olduğu söylenebilir. Uzmanlar eleştirel düşünmenin 6 çekirdek bilişsel beceriyi içerdiğini belirtmiştir, bunlar (Facione, 1990):

1- Yorumlama

- Sınıflandırma
- Anlamı kavrama
- Anlamı açıklığa kavuşturma

2- Analiz

- Fikirleri inceleme
- Argümanları tespit etme
- Argümanları analiz etme

3- Değerlendirme

- İddiaları değerlendirme
- Argümanları değerlendirme

4- Çıkarım

- Kanıt Sorgulama
- Alternatif Tahminler, Varsayımlar
- Sonuç çıkarmak

5-Açıklama

- Sonuçları belirtme
- Yöntemi savunma
- Argümanları sunma

6- Öz düzenlemedir.

- Kendini inceleme
- Kendini düzeltme

1.2.1. Eleştirel Düşünme Eğilimleri

Eleştirel düşünme sorumluluk alıp eylem boyutuna geçerek bilişsel becerileri kullanmayı gerektirir. Bundan dolayı eleştirel düşünmenin iki boyutlu bir yapısından bahsedilebilir. Bu boyutlar iyi düşünmeye götüren bilişsel beceriler ile becerileri kullanmayı teşvik eden tutumlardır (Facione, 2000). Literatür tarandığında eleştirel düşünme eğilimlerinin becerilerden ayrı tutulamayacağını ve eğilimlerin becerileri harekete geçiren güç olduklarını ifade etmişlerdir (Facione vd., 1995; Fasko,2003; Ennis, 1996'dan akt. Kurtuluş, 2021). Düşünme yeteneğine sahip olmanın eleştirel düşünmenin açığa çıkmasını garantilemez çünkü dinleme yeteneğine sahip olan herkes her zaman dinlemeyebilir (Snyder ve Snyder, 2008) bu bilgiler ışığında güzel resim çizme yeteneği olan birisinin resim çizme eylemine geçmediği takdirde güzel resim çizdiğinden söz etmek mümkün değilse duyuşsal eğilimlerin yokluğu sonucunda da eleştirel düşünmenin açığa çıkması yani iyi düşünme becerilerini kullanılabilmesi pek mümkün gözükmemektedir. Bundan dolayı eleştirel düşünme becerisinin varlığından söz edilebilmesi bu beceri sergilendiğinde mümkün gözükmemektedir.

Literatürde eleştirel düşünme eğilimleri incelendiğinde birçok sınıflandırma görülmektedir (Facione, 1990; Bailin vd., 1999; Fisher, 2005; Paul ve Elder, 2016). Eleştirel düşünmenin eğilim boyutunda da Delphi Raporunda değinilmiştir rapora göre (Facione, 1990); eleştirel düşünmeyle ilişkili duyuşsal eğilimler yaşam ve yaşamaya ilişkin genel yaklaşımlar ve sorular, sorunlar ve belirli konulara dair yaklaşımları başlıkları altında Tablo 1.1'de sunulmuştur.

Tablo 1.1. Delphi Projesinde uzmanların uzlaşısı sağladığı eleştirel düşünme eğilimleri (Facione, 1990)

Yaşam ve Yaşamaya İlişkin Genel Sorular, Sorunlar ve Belirli Konulara dair Yaklaşımlar:	Yaklaşımlar
<ul style="list-style-type: none">• Geniş bir kapsamda sorunlarla ilgili meraklı olma• İyi bilgilenebilmiş olmaya ve bilgili kalmayı önemseme• Eleştirel düşünceyi kullanmak için fırsat gözleme• Makul sorgulama süreçlerine güven• Muhakeme yeteneği konusunda kendine güvenme• Birbirinden farklı dünya görüşlerine yönelik açık fikirlilik• Alternatifleri ve fikirleri göz önüne alırken esnek olma• Başkalarının fikirlerini anlama• Muhakemenin değerlendirilmesinde adil davranma• Kendi önyargıları, ön kabulleri, kalıp yargıları, benmerkezci ya da toplum merkezci yönelimleri ile yüzleşme noktasında dürüstlük• Karar alma, değiştirme ya da askıya alma konusunda sağduyulu ve ihtiyatlı davranma• Tarafsız bir değerlendirme sonucunda görüşlerde değişimin olabileceğini göz önünde bulundurup görüşleri tekrar gözden geçirmeye istekli olma	<ul style="list-style-type: none">• Soru ya da sorunu belirtirken açık olma• Karmaşık konular üzerine çalışırken düzenli olma• İlgili bilgileri arama konusunda özen• Kriterleri seçerken ve uygularken mantıklı olma• Karşılaşılabilecek sorunlara karşı dikkatle odaklanma• Zorluklarla karşılaşılsa dahi dirayetli olma• Konu ve şartların elverdiği düzeyde hassas ve dikkatli olma

Fisher'a (2005) göre eleştirel düşünme eğilimleri akıl yürütme için istekli olma, mücadele etme azminde olma, açık fikirli olma, gerçeği bulma ve arama isteği olmak üzere sınıflandırmıştır. Bailin vd. (1999) eleştirel düşünen bireyin sahip olması gereken eğilimler gerçeği bulmaya ve akıl yürütmeye saygı, kaliteli ürün ve bu ürüne ulaşmada gösterilen çabaya saygı, sorgulayıcı ve araştırmacı bir tutum, açık fikirlilik, tarafsızlık, bağımsızlık, iş birliği içinde olma, bilimsel otoriteye saygı ve bilimsel çalışma etiği olarak sınıflandırmıştır. Paul ve Elder (2001) ise eleştirel düşünen bireyin entelektüel alçak gönüllülük, entelektüel empati, akıl yürütmeye entelektüel güven, entelektüel özerklik, entelektüel adalet, entelektüel azim, entelektüel bütünlük ve entelektüel cesaret olmak üzere sahip olması gereken sekiz entelektüel özellik olarak sınıflandırmaktadır. Yapılan bu sınıflandırmalardan anlaşılacağı üzere eleştirel düşünen bir birey karşılaştığı bir durum veya sorun karşısında sorgulayıcı bir tutum

içinde olmalı, bir probleme çözüm getirirken akıl yürütmesi, bir konuda araştırma yaparken bir probleme çözüm sunarken tarafsız olmalı başkalarının veya kendi ön yargılarının etkisi altında kalmaz, başka düşüncelere karşı kapalı değildir açık fikirlidir, her zaman için gerçeğin ve doğrunun peşindedir bunu arama azmini yitirmeyen mücadeleci bir tutum içinde olması gerekmektedir.

1.2.2. Eleştirel Düşünme Süreci

Paul, Binker, Jensen ve Krelau (1990) eleştirel düşünme stratejilerini birbirinden bağımsız üç farklı şekilde ele almıştır.

1. Duyuşsal stratejiler: Bağımsız düşünmeyi ortaya çıkarmayı amaç edinir.
2. Bilişsel stratejiler-makro yetenekler: Farklı temel becerileri, düşünmeyi gerektiren genişletilmiş bir düşünce dizisinde organize etme sürecidir.
3. Bilişsel Stratejiler–mikro beceriler: Bütünü göz ardı etmeden parçaları tanıma ve bir bütün olarak ifadeyi anlama yeteneğidir (Akt. Şahinel, 2007).

Eleştirel düşünme aşamalarını Doğanay (2007) şu şekilde sıralamıştır (Akt. Gürel, 2019):

- Değerlendirecek, yargılanacak, eleştirilecek konuyu belirleme,
- Kullanılacak standart ya da ölçüleri belirleme,
- Güvenilir kaynaklardan bilgi toplama,
- Bilgilerdeki tutarsızlıkları, ön yargıları ve kalıp yargıları ile duygusal önermeleri ayırma,
- Olgular ile görüşleri ve nedenleri sonuçları birbirinden ayırt etme.

Paul ve Elder (2016) eleştirel olarak düşünmek için temel, entelektüel standartların olması gerektiğini ifade etmişlerdir bunlar:

1-Netlik: Anlaşılabilir olma

- Daha açıklayıcı olabilir misin?
- Bir örnek verebilir misin?

2-Doğruluk: Hatasız, doğru

- Bu gerçekten doğru mu? Nasıl kontrol edebiliriz?

3-Kesinlik: Gerekli tüm ayrıntılar

- Daha fazla ayrıntı verebilir misin?
- Daha net şekilde konuşabilir misin?

4-İlgililik: Konuyla bağ

- Bu fikrin konuyla nasıl bir ilgisi vardır?

5-Derinlik: İçerdiği zorluk ve birden çok karşılıklı ilişki

- Bu fikir sorudaki karmaşıklığı nasıl irdeliyor?

6- Düşünce Özgürlüğü: Her türlü bakış açısını kapsaması

- Konuya başka bir açıdan bakabilir miyiz?

Başka bir bakış açısını dikkate almamız gerekiyor mu?

7-Mantık: Akla uygunluk

- Bu gerçekten akla yatkın mı?
- Bunlar mantıklı olarak birbirine uygun mu çelişiyor mu?

8-Önem: Önemli olana odaklanmak

- Bu sorulardan en önemlisi hangisidir?

9-Adil Olmak: Ön yargısız, tarafsız

- Fikirlerimi adaletli savunuyor muyum? Yoksa bencilce mi davranıyorum?
- Sorunu doğru bir şekilde ele alıyor muyum? Yoksa menfaatim ön plana çıkıp farklı açıdan bakamıyorum muyum?

Demirel (1999) eleştirel düşünmenin, bilgiyi etkili bir şekilde elde etme, değerlendirme, kullanma beceri ve eğilimlerine dayandığını belirtir. Eleştirel düşünmenin beş temel boyutu olduğunu ve bunların "tutarlılık, birleştirme, uygulanabilme, yeterlilik ve iletişim kurabilme" olduğunu ifade eder. Bu temel boyutlar ise şu şekilde açıklanmıştır:

1-Tutarlılık: Eleştirel bir düşünür, düşüncedeki çelişkilerin farkındadır ve bu çelişkileri ortadan kaldırabilir.

2-Birleştirme: Eleştirel düşünürün düşünme boyutları arasında bağlantılar kurabilmesidir.

3-Uygulanabilme: Eleştirel bir düşünür, fikirlerini bir modele uygulayabilmelidir.

4-Yeterlilik: Eleştirel düşünürün deneyimlerini ve vardığı sonuçları gerçekçi temellere dayandırma becerisini ifade eder.

5-İletişim Kurabilme: Eleştirel bir düşünür, etkili iletişim yoluyla açık ve etkili bir şekilde iletişim kurabilir (Demirel, 1999'dan akt. Seferoğlu ve Akbıyık, 2006: 194).

Eleştirel düşünmenin bazı göze çarpan özelliklerinden yansıtıcı olmasıdır. Sadece düşünmekten farklıdır, meta-bilişseldir. Kendi düşünmeniz hakkında düşünmeyi içerir. Eleştirel düşünme standartlar içerir düşüncenin bir ölçüte bağlı olmasıdır. Doğruluk, alakalı olma ve derinlik birer ölçüt veya standart örneklerindedir. Düşünmenin eleştirel olabilmesi için mantıklılık ölçütüne uyan yargılarda bulunmak gerekir. Eleştirel düşünme gerçekçidir özünde gerçek problemler üzerinde düşündürmektedir. Suni olanlardan çok gerçek problemler veya sorunlarla uğraşırken varlığı rol oynamaya başlar (Nosich, 2016).

Cüceloğlu (1995) eleştirel düşünmeyi kullanan bir kişinin bir probleme beş aşamada yaklaştığını belirtmiştir:

- **Sorunun Tanımı:** Hangi sonuçlara ulaşmak istiyorum? Sorunu net olarak nasıl ifade edebilirim?
- **Ne Gibi Seçenekler Var?** Sorunun kapsamı ve sınırları nelerdir? Bu sınırlar içindeki olası seçenekler nelerdir?
- **Her Seçeneğin Avantaj ve Dezavantajları Neler?** Her seçeneğin avantajları nelerdir? Her seçeneğin dezavantajları nelerdir? Tam bir değerlendirme yapmak için başka bilgilere ihtiyacım var mı?
- **Çözüm Ne?** Hangi seçenekler uygulanacak? Bu seçeneği uygulamak için hangi adımları atmam gerekiyor?
- **Uygulanan Seçenek, Sorunu Tamamen Hallediyor mu?** Uygulanan çözümün yeni değişikliklere ihtiyacı var mı? gibi soruları yanıtlamak için çeşitli soruları sorabileceğini belirtmiştir.

1.2.3. Eleştirel Düşünen Bireyin Özellikleri

İnsanların eleştirel düşüncelerini farklı şekillerde geliştirebilecekleri kabul edilmektedir. Uzmanlara göre, insanlar muhakeme süreçlerini eleştirel olarak inceleyebilir ve değerlendirebilir (Facione, 1990). Eleştirel düşünme becerisinin geliştirilebileceği için eleştirel düşünen bireylerin hangi özelliklere sahip olduklarının bilinmesi önem arz etmektedir. Özellikle eğitimcilerin bu özelliklere sahip bireyleri yetiştirmeleri konusunda eleştirel düşünen bireylerin özelliklerin bilinmesi önemli bir husustur.

Amerika Birleşik Devletleri yüksek öğrenim değerlendirme ve değerlendirmesinde standartlaştırılmış bir test girişimi olan öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve yazma becerilerindeki başarılarını ölçmek için kullanılan Üniversite Öğrenim Değerlendirmesi olarak bilinen Collegiate Learning Assessment (CLA) eleştirel düşünme için önemli gördükleri bir beceri listesi meydana getirmişlerdir (Moore ve Parker, 2009):

Öğrenci;

- Hangi bilgilerin uygun olup olmadığını ne kadar iyi belirler?
- Rasyonel iddialarla duygusal iddiaları ne kadar iyi ayırt eder?
- Gerçeği görüşten ne kadar iyi ayırır?
- Kanıtları sınırlandırma ve uzlaşma yollarını ne kadar iyi tanır?
- Başkalarının argümanlarındaki aldatma ve boşlukları ne kadar iyi tespit eder?
- Öğrenci kendi veri veya bilgi analizini ne kadar iyi sunar?
- Argümanlardaki mantıksal kusurları ne kadar iyi tanır?
- Farklı veri ve bilgi kaynakları arasında ne kadar iyi bağlantı kurar?
- Çelişkili, yetersiz veya belirsiz bilgilere ne kadar katılır?
- Fikirden ziyade veriye dayanan ikna edici argümanları ne kadar iyi oluşturuyor?
- En güçlü destekleyici verileri ne kadar iyi seçer?
- Abartılı sonuçlardan ne kadar iyi kaçınır?
- Kanıtlardaki eksiklikleri ne kadar iyi belirler ve toplanacak ek bilgiler önerir?
- Bir problemin kesin bir cevabı veya sadece bir çözümü olmadığını ne kadar iyi bilir?
- Farklı seçenekleri bir araya ne kadar iyi getirir ve karar verirken ne kadar ölçüp tartar?
- Bir eylem önerirken paydaşları ve etkilenenleri ne kadar iyi dikkate alır?
- Argümanı ve bu argümanın bağlamını ne kadar iyi ifade eder?
- Argümanı savunmak için kanıtları doğru ve kesin olarak ne kadar iyi kullanır?
- Mantıklı ve tutarlı bir şekilde argümanı ne kadar iyi organize eder?
- Bir argümanın gelişimindeki konuyla ilgisi olmayan unsurlardan ne kadar iyi kaçınır?

- İkna edici bir argümana ne kadar iyi kanıt sunar?

Paul ve Elder'a (2016) göre, iyi eleştirel düşünürler:

- Çok önemli sorular ve problemler sorar, bunları açık ve tam olarak ifade eder,
- İlgili bilgileri toplar ve değerlendirir, soyut fikirleri etkili bir şekilde yorumlamak için kullanır,
- Makul sonuçlar ve çözümler üretir, ilgili kriter ve standartları test eder,
- Alternatif düşünce sistemlerinde önyargısız düşünür, gerekli olduğunda varsayımlarını, sonuçlarını ve pratik sonuçlarını tanımlar ve değerlendirir, Karmaşık sorunlara çözüm bulmak için başkalarıyla etkili iletişim kurar.

Beyer (1991) eleştirel düşünen bireyin özelliklerini açıklamış ve bu eğilimleri gösteren bir öğrencinin davranışlarını şu şekilde sıralamıştır:

1. Kesin bir dil kullanma eğiliminde olan öğrenciler;
 - Öğretmenler ve sınıf arkadaşları tarafından kullanılan kelimelerin açıklamalarını ister,
 - Argo kelimelerden kaçınarak görüşleri ve nesnelere doğru bir şekilde tanımlar,
 - Temel düşünme işlemleri için teknik terimler kullanır,
 - Yeni kelime veya terimlerin nasıl kullanılacağına dair örnekler veya tanımlar vermek ister.
2. Düşünmeden hareket etmeme eğiliminde olan öğrenciler:
 - Cevap vermeden önce düşünür ve duraklar,
 - Seçim yapmadan evvel seçenekleri tek tek değerlendirir,
 - Harekete geçmeden evvel yönergeleri tamamıyla okur,
 - Harekete geçmeden evvel planını ifade eder veya bir taslak oluşturur.
3. Çalışmalarını kontrol etme eğiliminde olan öğrenciler:
 - Problemi çözdükten sonra problem cümlesini kontrol eder,
 - Cevabın nasıl elde edildiğini yeniden inceler,
 - Yanıtın nasıl alındığına ilişkin geri bildirim sağlama isteği duyar,
 - Kendi çözüm sürecini diğer çözüm süreçleri ile karşılaştırır,
 - Bir önceki cevabın yanına işaretleme yapar ve doğru cevabı onun yanına veya yerine koyar veya kaldırır,

- Sorunu başka bir şekilde çözmeyi dener.
4. Düşüncelerini geliştirmede azimli öğrenciler:
- Şaşkınlıkları zaman süreçle ilgili sorular sorar,
 - Kafaları karışırsa “Ya öyle olsaydı ne olurdu?” gibi sorular sorar,
 - Problemi yeniden tanımlar ya da alt problemlere ayırır.
5. Önceki öğrenmeyi kullanma eğiliminde olan öğrenciler:
- Yeni bir sorunla karşılaştıklarında, “Bu problemi daha önce çözdüğümüzü hatırlıyorum.” der,
 - Farklı derslerde öğrenilenleri diğer bir derste uygular,
 - “Bu bana şunu hatırlatıyor.” şeklinde ifadeler kullanır,
 - Yanıtları doğrulamak için önceden kullanılmış kaynakları kullanır (Akt. Şahinel, 2007).

Argüden’e (2005) göre eleştirel düşünce yapısına sahip bireydeki özellikler:

- Planlı düşünme ve çalışma düzenine sahiptir.
- Esnekler, yeni düşünce ve fikirlere açıktır.
- Sebattıdır yani bir işe başlayıp sonuna kadar götürmede kararlıdır.
- Değişime açıktır (Akt. Demir, 2006a).

Buradaki farklı farklı kaynaklarda ifade edilen eleştirel düşünen bireylerin özellikleri incelendiğinde; eleştirel düşünen bireylerin karşılaştığı bilgileri doğru kabul etmeden önce sorgulayan, karar vermeden önce çok boyutlu olarak düşünen, topladığı bilgilerle akıl yürüten, iletişime açıktır fikir alışverişinde bulunan, bir şeyi açık ve net olarak ifade eden, değişime açık olup farklı alternatif çözüm yolları deneyen, planlı hareket eden özellikte kişiler oldukları anlaşılmaktadır.

1.2.4. Eleştirel Düşünmenin Önündeki Engeller

Eleştirel düşünme becerisinin gelişmesinde bir takım engelleyici etkenler bulunmaktadır. Cottrell’e (2005) göre eleştirel düşünmeye engel olan etmenler şu şekildedir:

- Eleştiri kelimesine olumsuz anlam yüklenmesi, eleştiri yaparken olumsuz yanları bulmaya çalışma veya eleştirirsem yanlış anlaşılırım düşüncesi ile sadece olumlu yanları görmeye çalışmak.
- Bireyin kesin düşüncelere sahip olması, kendi bildiklerinin, akıl yürütmesinin en üstün olduğuna inanıp objektif olmaması.
- Eleştirel düşünme yöntem ve stratejilerini kavramadan hangi adımları uygulayacağını bilmeden düşünmek.
- Konu hakkında kişi kendinden uzmansa ona karşı eleştirinin doğru bir tutum olmayacağı inanması ve eleştirel yaklaşımda bulunmaması.
- Bireylerin dini, siyasi ya da ideolojik inançları gibi duygusal durumlar da eleştirme konusunda engelleyici olabilir.
- Eleştirel düşünmeyi öğrenmek ve sağlıklı kararlar almak yerine ezberlenmiş bilgileri ve hazır cevapları kullanmaya çalışmak.
- Dikkat eksikliği, konuya odaklanmamak yüzeysel bakmak.

Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için demokratik bir eğitim yaklaşımına ihtiyaç vardır. Öğrencilere hem evde hem de okulda demokratik ortamlar sunulmalıdır. Demokratik olmayan bir ortamda insanlar sağlıklı ve eleştirel düşünemezler (Özdemir, 2005). Aşırı kısıtlayıcı, engelleyici, kalıplı ve baskıcı ortamlar eleştirel düşünme yeteneğini geliştirmeyi engeller (Akdağ ve Güneş, 2003). Eleştirel düşünmenin sınıf ortamında kazanılabilmesi için şüphesiz öğretmenlerin rolü çok önemlidir. Okulda en fazla zamanın ders ortamında geçtiğini düşünüldüğünde ders öğretmenlerinin demokratik bir sınıf ortamı oluşturması önem arz etmektedir. Dersteki kullandığı yöntem, teknikler, tutumu, jest ve mimikleri gibi sınıf ortamının demokratikliğini sağlayacak birçok hususa özen gösterilmesi demokratik bir sınıf ikliminin oluşmasında etkilidir.

1.2.5. Eleştirel Düşünme Eğitimi

Eleştirel düşünme becerisi kişinin kendi yaşamı boyunca doğru kararlar alabilmesi, karşılaştığı sorunlara etkili çözümler üretebilmesi, içinde yaşadığı toplumsal problemlere karşı duyarlılık gösteren ve bu sorunların çözümünde sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmesinde yadsınamaz bir öneme sahiptir. Öğrencilerde eleştirel

düşünme becerisini geliştirme çağdaş eğitimin ana hedeflerinden biri haline gelmiştir. Ders kitapları, öğretim programları, öğretim yöntemleri, her türlü eğitim materyali bu hedefi gerçekleştirme de önemli birer araç olarak eleştirel düşünme eğitiminin birer parçasıdır.

Düşünme becerileri, eleştirel düşünme ve eleştirel düşünme eğilimleri bu kavramların eğitim programlarındaki yeri, bu özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmeleri açısından önemlidir. Günümüzde eğitimin en önemli amaçları arasında farklı koşullara uyum sağlayabilen, esnek ve açık düşünebilen kişilikler yetiştirme hedefi vardır. Sahip olunan varsayımlar, genellemeler, önyargılar, kalıp düşünceler dünyayı algılayışımızı ve davranışlarımızı etkiler. Eleştirel düşünmenin desteklendiği öğrenme ortamlarında öğrencilerin bilişsel düşünme becerilerine önemli katkılarda bulunmakta ve eleştirel düşünmeye ilişkin olumlu tutumu artırmaktadırlar. Öğretmenler derslerinde eleştirel düşünme becerilerini düzenli olarak kullandığında, öğrencilerin eleştirel düşünme sürecine katılmaları artma eğiliminde olacaktır (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006). Eleştirel düşünme becerilerini temel alan öğretim programlarının işe koşulması için önemli bir neden de günümüz bilgi teknolojisinin insanların kullanımına sunduğu bilgi miktarı ve çeşitliliğidir. Bilginin edilgen alıcıları olarak yetiştirilen öğrencilerin böyle bir bilgi patlaması karşısında, eleştirel seçimler yapmak, karşılaştıkları karmaşık sorunları çözmek ve akademik çalışmalarında başarılı olmak için ölçüt ve stratejiler oluşturmada güçlük çekecekleri bir gerçektir; bu nedenle öğrencileri edilgen bilgi alıcıları olarak değil, bilgiyi ayıklamada ve işlemede eleştirel seçici olabilmeleri öğretilmelidir (Şahinel, 2007). Görülüyor ki bilgi yoğunluğunun olduğu günümüzde eleştirel düşünme becerinin öğrencilere kazandırılması gereklidir. Varsayımlar, genellemeler, ön yargılar, kalıp düşüncelerin olmadığı öğrenme ortamlarının sağlanmasında eğitim programlarında eleştirel düşünme becerilerine yer verilmesinin büyük önemi vardır.

Eleştirel düşünme öğretiminin nasıl yapılacağı konusunda çeşitli tartışmalar vardır. Bilim adamlarının, eleştirel düşünmenin herhangi bir konu alanının içinde mi yoksa herhangi bir konu alanına bağlı kalmaksızın ayrı bir disiplin olarak mı öğretileceği konusunda görüşlerinde birlik yoktur. Bu konuda McPeck (1981) eleştirel düşünmeyi öğretmek için konu alanı bilgisinin gerekli olduğunu iddia etti. Ona göre eleştirel

düşünmenin belirli konulardan veya problem alanlarından ayrı olarak öğretilmesini önermek saçmadır (Akt. Demir, 2006a). Huitt (1998) eleştirel düşünme becerisinin en iyi şekilde bir konu alanıyla ilişkilendirildiğinde kazandırılacağını belirtmiştir. Ayrıca, tek bir eleştirel düşünme kursunun öğrencileri eleştirel yeteneğine sahip bireyler haline getirmesinin beklenmemesi gerektiğini, öğrencilerin kazandıkları eleştirel düşünme becerilerini kullanmadığı durumda bu becerilerini kaybedebileceklerini, bu yüzden tüm düzeylerdeki öğretim programlarının öğrencileri eleştirel düşünme becerilerini kullanmaya teşvik edecek şekilde tasarlanması gerektiğini belirtmektedir (Akt. Seferoğlu ve Akbıyık, 2006). Delphi Raporuna göre eleştirel düşünme (Facione, 1990), bir ders olarak görülmemelidir. Eleştirel düşünmenin doğrudan öğretimi ve eleştirel düşünmenin değerlendirilmesi, eleştirel düşünme ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tasarlanmış derslerin açık bir parçası olmalıdır. Uzmanlar, eleştirel düşünmeyi öğrenmenin en iyi yollarından birinin konu içeriğine bağlı olduğunu da inkâr etmezler.

Sınıf içi etkinliklerde öğretmenlerin öğrencilerden çok daha fazla konuşma süresini kullanmaları öğretmen merkezli bir ders işleme tarzından yapılandırmacı anlayışa uygun olarak öğrenci merkezli derse dönmek için öğrencilerin konuşma sürelerinin artırılması gerekir. Bunu sağlamak için de etkili sorular sorarak öğrencilerin konuşmalarını sağlamak faydalı olacaktır. Patrick (1986) öğrencilerine üst düzey sorular soran, verilen cevapların kanıtlarla desteklenmesini isteyen öğretmenler, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini kazanmalarına ve onların eleştirel düşünmeye yönelik eğilimlerinin artmasına yardımcı olmaktadır. Eleştirel düşünmeyi öğretmede etkili öğretmenler, öğrencilerine alternatifleri keşfetmeleri ve kararlarını savunmaları için rehberlik eder (Demirkaya, 2011).

Eleştirel düşünme becerilerinin öğretiminde iş birliği içinde çalışma, tartışma/örnek olay tartışması, rol oynama, yaratıcı drama, istasyon, soru hazırlama, yazma ödevleri, diyalog çalışmaları gibi stratejilerin uygulanmasının etkili olacaktır (Gürkaynak, Üstel ve Gülgöz, 2003). Yapılan bu çalışmada da uygulanan OBYM dayalı sosyal bilgiler eğitiminde jigsaw, istasyon, fısıltı grupları gibi iş birliğine dayalı birçok etkinliklerin yanı sıra soru sorma becerisi ve diyalogla ilgili drama, soru turu, beyin fırtınası gibi

birçok etkinliklerin olması eleştirel düşünme becerisinin öğretiminde OBYM'nin etkili olabileceğini göstermektedir.

Etkili bir öğretmen, eleştirel düşünme becerilerini öğrencilere kazandırmak için öğrencilere zihin jimnastiği yaptırmalıdır. Sorular sorarken öğrencilere korkutmamalı, öğrenciler düşüncelerini sağlıklı bir biçimde yansıtmalıdır. Aynı zamanda eleştirel düşünmeyi öğretmen kendi yaşamında da benimsemesi gerekir. Sınıf ortamında tartışma, sorular sorma, düşünceleri rahat bir biçimde ifade etmeye açık demokratik bir ortam oluşturmalıdır (Özden, 2005).

Etkili sorudan kasıt Bloom Taksonomisine göre alt düzey düşünme becerilerine yönelik sorular yerine üst düzey düşünme becerilerini (analiz, sentez, değerlendirme) işe koşarak öğrencinin özgün olarak düşünmesini sağlayacak tarz sorular sorulması gerekir. Bunu sosyal bilgiler dersinde basit bir örnekle açıklayacak olursak:

Öğretmen: İç Anadolu bölgesinde en çok hangi tarım ürünleri yetişir? (Bilgi düzeyi soru)

Öğrenci: Buğday, yeşil mercimek... (Bilgi seviyesinde cevap) Hatırlama, ezber bilgi kullanması yetecektir.

Öğretmen: Yozgat'ta tarımsal anlamda yatırım yapmak ve bölgenin kalkınmasını sağlamak için neler yapılabilir? (Sentez düzeyinde soru)

Öğrenci: Toprak yapısı, iklim, nem durumu gibi özellikleri bilmesi gerekir, bölgede neler yetişiyor neler yetişebilir bunu bilmeli, ekonomik olarak yatırım ve pazarlama imkânlarını değerlendirmesi gerekecek daha sonra bir fikir proje üretip bunun hakkında konuşacaktır. Önce ayrıntılı olarak düşünecek, değerlendirecek yani üst düzey düşünme süreçlerini işe koşmuş olacaktır.

1.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Eleştirel Düşünme Becerisi

Günümüz dünyasında bilgiye ve okula bakışın değişmiş olması nedeniyle bu konuda beklentiler de farklı bir boyut kazanmıştır. Bilgi kavramları, ilkeleri, olguları ve süreçleri ezberlemek olarak değerlendirilmemektedir. Bilgiyi edinmenin ehemmiyeti göz ardı edilmemekle birlikte, öğrencilerin bilgiyi problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi günlük yaşamlarını kolaylaştırıcı bir unsur olarak kullanabilmesi ön plana çıkmaktadır. Sosyal bilgiler dersi, bireyin yaşamı boyunca karşılaştığı

sorunlarla yüzleşebilmesi ve çözüm getirebilmesi için onu hayata hazırlayan, yaşadıklarından nasıl ders alması gerektiğini, sorumluluklarının bilincinde olarak hangi becerilere sahip olması gerektiğinin farkında olmasını sağlar (Kaya, 2019). Sosyal bilgiler ders programlarında eleştirel düşünme becerisine yer verilme durumları incelendiğinde 2005 sosyal bilgiler öğretim programında da (MEB, 2005) 2018 programında da (MEB, 2018) yer aldığı görülmektedir.

2005 Sosyal Bilgiler programında eleştirel düşünme becerisinin alt başlıkları:

- Bir kanıt kullanma ya da referansa dayanma
- Sebep-sonuç ilişkisini belirleme
- İlkeleri türetme
- Genelleme yapma
- Farklı bakış açılarını açıklama
- Kararları sorgulama
- Sınıflama yapma
- Değerlendirme (ölçüt belirleme)
- Karşılaştırma yapma
- İlgili ve ilgisiz bilgiyi ayırt etme
- Kalıp yargıları fark etme
- Çıkarımda bulunma

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (SBDÖP) eleştirel düşünme becerisi olarak adı geçmekte açıklaması ve alt boyutları şeklinde bahsedilmediği görülmektedir. Kanıt kullanma becerisi olarak ayrıca eleştirel düşünme becerisine entegre olarak kullanılan bir becerinin de eklendiği görülmektedir. 2018 SBDÖP'nin özel amaçları başlığı altında 7. madde "Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları", SBDÖP'nin uygulanmasında dikkat edilecek hususlar başlığı altında 9. madde "Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir." şeklinde eleştirel düşünme becerisine dikkat çekilmiştir.

2018 SBDÖP’de öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilme durumuna baktığımızda sadece 6. sınıf düzeyinde “Birey ve Toplum, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarıyla ilişkilendirildiği diğer öğrenme alanlarında bu becerinin ilişkilendirilmediği görülmektedir. Eleştirel düşünme becerisinin öğrencilere kazandırılması noktasında öğretmenlerin sınıf içinde yapacakları etkinlikler, kullanacakları öğretim yöntem ve teknikleri önem arz etmektedir.

1.4. Eleştirel Düşünme Öğretimi ve Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli

Eleştirel düşünme becerisi gerekli öğrenme ortamları sağlandığında öğrencilerde geliştirilebilecek düşünme becerilerindedir. Bu gerekli öğrenme ortamlarının sağlanmasında öncelikli olarak öğretim programlarında bu beceriye yer verilmesinin gerekliliğinin yanı sıra bu becerinin öğrencilere nasıl kazandırılacağı da önem ifade etmektedir. Literatür tarandığında OBYM ile ilgili yapılan çalışmaların OBYM’ye dayalı yapılan derslerin eleştirel düşünme becerisini olumlu yönde etkilediğini gösteren çalışmalara rastlanılmaktadır (Bakırcı, 2014; Bakırcı ve Çepni, 2016; Yıldızbaş, 2017; Uzunkaya, 2019; Bakırcı vd., 2020).

Modelin birinci aşaması olan “keşfetme ve sınıflandırma” kısmında öğrencilerin ön bilgilerinin hatalı olup olmadığına bakılmaksızın öğretmen öğrencilerin bu bilgilerini ortaya çıkarmaktadır. Öğrenciler rahat bir ortamda motive edilerek bilgilerini açıkladıklarından ve bu bilgilerin kesin doğru olmadığına karar vererek bilimin ezbere dayalı olmayan, hakikatleri ortaya çıkaran değişerek ilerleyen bir disiplin olduğunu farkına varacaktır (Biernecka, 2006). Bu bölümde “eleştirel düşünmenin önündeki engeller” başlığı altında değinildiği gibi demokratik olmayan ve baskıcı ortamların eleştirel düşünmeyi engellediği ifade edilmiştir (Özdemir, 2005; Akdağ ve Güneş, 2003). OBYM’nin bu aşaması öğrencilere rahatlık görüşlerini ifade edebilecekleri demokratik bir ortam sunması onların eleştirel düşünme becerilerini gelişmesinde olumlu katkısı bulunmaktadır.

OBYM’nin “yapılandırma ve müzakere etme” aşamasında öğrenciler bilginin yalnızca deney, gözlem gibi bilimsel metotlarla olduğu kadar görüşme, paylaşma, müzakere etme gibi sosyal boyutlarıyla da ortaya çıkarılabileceğinin fark eder. Müzakereler

yoluyla karşısındaki fikirlerini anlamasına ve onlarla empati kurmasına olanak tanır. Böylelikle öğrenciler, bilim insanlarının bilginin ilerlemesi için diğer bilim insanlarıyla görüşüklerini öğrenir. Kavramsal değişimin, sorgulama ve eleştirel düşünme gibi süreçlerin bir sonucu olarak zihinde inşa edildiği sonucuna varırlar (Ebenezer ve Connor, 1998; Biernacka, 2006). Modelin bu aşaması, öğrencilerin sundukları verileri akıl yürüterek analiz etmesi, delilleri sorgulaması gibi eleştirel düşünme süreçlerini kullanarak değerlendirmeler yapması eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye fırsat sunan en önemli aşamasıdır.

Modelin üçüncü aşaması “transfer etme ve genişletme” kısmında, öğrenciler sosyal ve çevresel problemlere bölgesel yahut ulusal ölçüde çözümler bulmaya çalışır. (Ebenezer vd., 2010). Bilim, teknoloji, toplum ve çevre arasındaki etkileşimi ortaya çıkarmak ve çevre sorunlarına çözüm aramak için öğrenciler eleştirel becerilerini kullanırlar (Bakırcı, 2014). Nosich’e (2016) göre eleştirel düşünme; gerçekçidir, özünde gerçek problemler üzerinde düşünmek, suni olanlardan çok gerçek problemler veya sorunlarla uğraşırken varlığının rol oynadığını ifade eder. Bu görüşü destekler nitelikte OBYM’nin bu aşamasında öğrencilere çevresel problemlere karşı çözümler üretebilme fırsatı sunması eleştirel düşünme becerilerini kullanmalarını destekler.

Modelin dördüncü ve son aşaması olan “yansıtma ve değerlendirme” kısmında, geleneksel değerlendirme yöntemlerinin yerine tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanılır. Öğrencilerin zihinlerindeki alternatif kavramların bilimsel bilgilerle değiştirilip değiştirilmediği, konunun etkili bir şekilde ve bilimsel kavramlar ışığında öğrenip öğrenmedikleri belirlenmektedir. Çünkü tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme, süreci de değerlendirir. Kavramsal değişim sürecinde öğrencinin sadece ne öğrendiğine değil, nasıl öğrendiğine, nasıl keşfettiğine ve bunu zihninde nasıl yapılandığına da odaklanır (Biernacka, 2006; Ebenezer ve Connor, 1998). Modelin bu aşamasında süreç odaklı bir değerlendirme yapılarak, öğrenci zihninde kavramsal değişimin gerçekleşip gerçekleşmediği, bilgiyi zihinde nasıl yapılandığı ile ilgilenmesi öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini kullanıp kullanmadıklarını belirlemede de etkili olacaktır.

1.5. Sosyal Bilgiler ve Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli

2018 SBDÖP'nin özel amaçları başlığı altındaki 7. madde “Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları” ve 12. madde “Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri” şeklinde yer bulmaktadır (MEB, 2018). Programdaki bu maddeler OBYM'nin sosyal bilgiler öğretimine fayda sağladığını göstermektedir. Modelin keşfetme ve sınıflandırma aşamasında öğrenci; bilimsel bilginin değişmekte olduğunu, gelişime ve değişime açık olduğunu görme fırsatı verilir. Bilimin, doğadaki olayları inceleyen ve açıklayan bir disiplin olduğunu fark eder. Modelin yapılandırma ve müzakere etme aşamasında öğrenciler; müzakere, görüşme, bilgiyi paylaşma ortamları sayesinde bilimsel bilginin nasıl üretildiğine ve bilim insanlarının nasıl çalıştıkları hakkında fikir sahibi olurlar (Biernacka, 2006). Görüldüğü üzere SBDÖP'nin özel amaçlarından 12. maddeyi gerçekleştirme noktasında OBYM'nin önemli katkı sağlayacağı anlaşılmaktadır. Eleştirel düşünme becerisi ile ilgili tezin bir önceki başlığında “Eleştirel Düşünme Öğretimi ve Ortak Bilgi Yapılandırma Modeli” açıklandığı üzere modelin dört aşamasında da eleştirel düşünme becerisinin gelişmesi için uygun ortam hazırlandığı ve eleştirel düşünme becerisini kullanmaya geliştirmeye yönelik bir model olduğu ifade edilmiştir. Böylece 2018 SBDÖP'nin özel amaçlarından 7. maddenin gerçekleştirilmesi açısından OBYM'nin önemli katkı sağlayacağı anlaşılmaktadır.

2018 SBDÖP'de öğrencilere kazandırılması hedeflenen temel becerilerinden “eleştirel düşünme” “iletişim” “iş birliği” “kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme” “kanıt kullanma” “problem çözme” becerileri dikkat çekmektedir. Modelin keşfetme ve sınıflandırma aşamasında; öğrencilerinin fikirlerini dürüstçe ve rahat bir biçimde ifade edebilecekleri bir ortamın oluşturulması (Biernacka, 2006) iletişim becerilerini geliştirme açısından uygun bir ortam sağlamaktadır. Modelin yapılandırma ve müzakere etme aşamasında; paylaşma, görüşme, müzakere etme, iş birliği yapma gibi sosyal boyutlarla da bilginin ortaya çıkabileceğinin farkına varması (Ebenezer ve Connor, 1998), öğrencilerin ön bilgilerine dayalı olarak öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci etkileşimi sürecinde gerçekleşen etkinliklerle bilgi zihinde yapılandırılması (Biernacka, 2006), modelin transfer etme ve genişletme aşamasında; öğrenciler beyin fırtınası ile farklı bakış açıları ile olaylara yaklaşarak, iş birliği içerisinde tasarımlar

geliştirebilmelerine olanak sağlaması (Wood, 2012), yerel ve ulusal düzeyde sosyal ve çevresel sorunlara çözüm bulma çabaları (Ebenezer vd., 2010) SBDÖP'deki temel becerilerden iletişim, iş birliği, problem çözme becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacağı görülmektedir. Modelin ikinci aşaması yapılandırma ve müzakere etmede bilginin zihinde yapılandırılması sürecinde kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, kanıt kullanma, eleştirel düşünme becerilerinin kullanılmasına ortam sağlamaktadır.

2018 SBDÖP'nin uygulanmasında dikkat edilecek hususlar başlığı altında "3. "Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler" ve "yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler" anlayışlarına önem verilmelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin vb.) kullandıkları bilimsel yöntemler sezdirilmelidir. Okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanılarak öğrenciler sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır." ve "9. Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir." maddeleri dikkat çekmektedir. OBYM'nin bu SBDÖP uygulanmasında dikkat edilecek hususlarla ilgili maddeleri ile ilgili önemli noktaları bulunmaktadır. OBYM'nin transfer etme ve genişletme aşamasında öğrencilerin yerel ve ulusal düzeyde sosyal ve çevresel sorunlara çözüm bulma çabaları (Ebenezer vd., 2010); yapılandırma ve müzakere etme aşamasında öğrenciler, müzakere, görüşme, bilgiyi paylaşma ortamlarıyla bilimsel bilginin nasıl üretildiğine ve bilim insanlarının nasıl çalıştıklarıyla ilgili fikir sahibi olmaları (Biernacka, 2006); transfer etme ve genişletme aşamasında öğrencilerin sosyobilimsel konular hakkında düşünceleri sağlanıp sosyal sorumluluk duygusu kazanmaları ve bilimin sosyal ve kültürel yapısı hakkında bilgi sahibi olmaları hedeflenmesi (Biernacka, 2006; Ebenezer vd., 2010); transfer ve genişletme aşamasında uygulamaya dönük, gerçek hayatla bağlantı kurma, farklı konularla bağlantı kurma, problem çözme durumlarına uygulama, bunu nasıl kullanabileceğini sorma gibi stratejiler kullanma imkanı sunması (Çavuş Güngören, 2015) gibi hususlardan bahsedilmiştir. Buradaki hususlar SBDÖP uygulanmasında dikkat edilecek maddelerle ilgili; bilimsel yöntemlerin öğrencilere sezdirilmesi, gerçek hayat problemleri ile karşılaştırılması, güncel ve tartışılabilir konulara değinilmesini noktasında olanak sağlamaktadır.

Görüldüğü üzere OBYM sosyal bilgiler dersinde uygulanması SBDÖP'nin özel amaçlarını, uygulanmasında dikkat edilecek hususları, temel becerileri kazandırma noktasında kullanmaya uygun bir model olduğu anlaşılmaktadır.

1.6. İlgili Araştırmalar

Ebenezer ve Fraser (2001) birinci sınıf kimya mühendisliği öğrencileriyle yaptıkları araştırmalarında çözünmede meydana gelen enerji kavramı hakkındaki görüşlerini incelemeyi amaçlamışlardır. Öğrencilerdeki kavramsal değişimler incelenmiştir. Çözünme sürecinde enerji kavramı öğretimine yönelik bir yaklaşım geliştirmek için öğrenciler tarafından verilen fenomenografik kategori açıklamaları temel alınmıştır. Araştırma sonucunda OBYM benimsenmesi durumunda, öğrencilerin çözünme sürecini veya bu şekilde öğretilen diğer herhangi bir fiziksel olguyu daha net bir şekilde anlamalarına yol açacağına inandıklarını ifade etmişlerdir.

Ebenezer vd. (2004) Fen bilimleri öğretimi ve öğrenimi için OBYM'nin Hindistan bağlamında uygulanmasıyla yaptıkları araştırmalarında öğretmenin OBYM'ye bakış açısı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada Hindistan'da 7. sınıftaki öğrencilerle sürdürülmüş, 2 hafta süresince boşaltım konusu OBYM'ye dayalı uygulamalar sonunda öğretmen görüşü alınmıştır. Öğretmen, modelin çok fazla hazırlık gerektirdiğini, öğretmenin ders yükünün ağır olduğunu, OBYM'nin zaman aldığını, kalabalık sınıflarda uygulanmasının zor olduğunu ancak OBYM'nin eğlenceli ve geleneksel yöntemden çok daha etkili olduğunu, öğrencilerin de öğrenmeye hazır göründüklerini belirttiği sonucuna ulaşmışlardır.

Özdemir (2005) Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmek amacıyla yaptığı çalışmasında öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin orta düzeyde olduğu, eleştirel düşünme becerilerinin cinsiyete, doğum yerine, anne ve baba eğitim ve gelir durumlarına göre değişkenlik gösterdiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Biernacka (2006) "Hava" ünitesinde OBYM'ye dayalı işlenen derslerin, öğrencilerin bilimsel okuryazarlıklarının gelişimini nasıl etkilediğini araştırmak amacıyla çalışma

yürütmüştür. OBYM'ye dayalı olarak yapılan derslerin, öğrencilerin bilimsel okuryazarlıklarının gelişimini olumlu etkilediği, bilimin doğasına ve FTTÇ ilişkisine yönelik anlayışlarının geliştiği, öğrencilerin derse olan ilgisinin arttığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Demir (2006a) ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerini çeşitli değişkenlere göre incelemeyi amaçladığı çalışması sonucunda; genel olarak öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin yüksek olduğu, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin sınıf düzeyi ile sosyal bilgiler programı değişkenleri açısından anlamlı farklılık gösterdiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Aybek (2007) konu ve beceri temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi ve düzeyine etkisi araştırdığı çalışmasında Edward De Bono'nun beceri temelli Cort1 düşünme programı uygulanan deney grubunun daha başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çalışkan (2009) sosyal bilgiler öğretiminde araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının eleştirel düşünme becerileri üzerindeki etkisini araştırmayı hedeflemiştir. Çalışma sonucunda araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının, eleştirel düşünmeyi geleneksel öğretim yöntemlerinden daha fazla geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Ebenezer vd. (2010) OBYM'ye dayalı etkinliklerle "Boşaltım" konusunun işlenmesi, öğrencilerin başarıları durumlarını ve kavramsal değişimlerine olan etkisini araştırmayı hedeflemiştir. OBYM'nin öğrenci başarısını artırmak ve kavramsal değişimi gerçekleştirmek için çok etkili bir model olduğu, geleneksel tarzda işlenen derslere göre başarıyı daha fazla arttırdığı, günlük konuşma dili ve bilimsel dilin öğrencilerde yer değiştirdiği, fenomenografik kategorilerde değişim olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Gürdoğan Bayır (2010) sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan faydalanmanın öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisini araştırmayı hedeflemiştir. Çalışmanın sonucunda; güncel olaylardan yararlanılarak öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinden analiz, değerlendirme, çıkarım ve

yorumlama becerileri kontrol grubuna göre anlamlı farklılık bulunduğu sonucuna ulaşmıştır.

Özensoy (2011) eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerisine etkisini araştırmayı hedeflemiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin; eleştirel düşünme becerisi puanlarında anlamlı bir şekilde artış olduğu, eleştirel okumaya dayalı işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Wood (2012) “Asit-Baz” konusunda OBYM’ye dayalı olarak işlenmesinin, öğrencilerin fen başarılarına ve kavramsal değişimleri üzerindeki etkisini araştırmayı hedeflemiştir. Uygulama öncesi oluşan kategoriler ile uygulama sonrasında oluşan kategorilerin değiştiği ve günlük dil yerine daha çok kimyasal kavramların kullanıldığını saptamıştır. OBYM’nin uygulandığı deney grubunda akademik başarının yüksek olduğu ve daha fazla kavramsal değişimin meydana geldiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Kıryak (2013) yaptığı çalışmasında OBYM’nin 7. sınıf öğrencilerinin “su kirliliği” konusuyla ilgili kavramsal anlama düzeylerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. OBYM’ye dayalı işlenen ders süreci öğrencilerin kavramsal anlamalarının artırılmasında ve su kirliliği ile ilgili sahip oldukları alternatif kavramların giderilmesinde etkili olduğu, ayrıca OBYM’nin öğrencilerin kullandığı gündelik dille bilimsel dilin yer değiştirmesinde oldukça başarılı olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

İbrahimoğlu ve Öztürk (2013) sosyal bilgiler dersinde örnek olay kullanımının öğrencilerin başarı, derse karşı tutum ve eleştirel düşünme becerilerine etkilerini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmalarında örnek olay yöntemi, öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri, derse karşı tutumları ve akademik başarıları üzerine olumlu yönde etkiye sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bakıcı (2014) fen ve teknoloji dersinin OBYM’e göre öğretim materyalleri tasarlanıp dersin uygulanmasının öğrencilerin başarıları, eleştirel düşünme becerileri, kavramsal anlamalarına, bilimin doğası görüşlerini araştırmıştır. Öğrencilerin eleştirel düşünme,

akademik başarı ve kavramsal anlamalar arasında pozitif bir ilişkinin olduğu, öğrencilerinin kavramsal anlamalarının artırılmasında, öğrencilerin bilimin doğası hakkında yeterli görüşlere sahip olmalarında etkili olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Demir vd. (2014) sosyal bilgiler etkinliklerinin eleştirel düşünmeye uygunluğu başlıklı çalışmasında 4. ve 5. sınıf çalışma kitaplarındaki etkinlikleri eleştirel düşünmeye “orta düzeyde uygun” olarak değerlendirdikleri, 4. sınıfta “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesinin, 5. sınıfta ise “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinin sınıf öğretmeni adaylarına göre diğer ünitelerden daha çok eleştirel düşünmeyi desteklediği sonuçlarına ulaşmışlardır.

Hew ve Cheung (2014) harmanlanmış öğrenme yaklaşımlarını kullanmanın sosyal bilgiler öğrencilerinin tartışmalı sosyal bilgiler konularını eleştirel olarak değerlendirme becerileri üzerindeki etkisini inceleyen araştırmasında sosyal bilgiler dersinde modelin deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinde anlamlı bir farklılık meydana getirdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Benli Özdemir (2014) fen öğretiminde OBYM'nin ilköğretim öğrencilerinin bilişsel ve duyuşsal öğrenmeleri üzerine etkilerinin incelenmeyi amaçlamıştır. OBYM ile işlenen 7. sınıf Fen ve Teknoloji derslerinin 5E modeline göre, öğrencilerin akademik başarılarını, kavramsal değişimlerini, fene karşı tutumlarını, bilimin doğası ile ilgili bakış açılarını geliştirmede etkili olduğu sonucuna ulaşmış. Fakat OBYM'ye dayalı yapılan 8. sınıf Fen ve Teknoloji derslerinin ise 5E modeliyle karşılaştırıldığında, öğrencilerin akademik başarıları ve fene karşı tutumlarını geliştirmede etkili olmadığı görülmüştür. Ancak kavramsal değişim ve bilimin doğası temalarına ait görüşlerini geliştirmede orta düzeyde fayda sağladığı saptanmıştır.

Bakırcı vd. (2015a) OBYM hakkında Fen Bilimleri öğretmenlerinin düşünceleri ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Fen Bilimleri öğretmenlerinin görüşlerine göre; OBYM'nin birinci aşaması olan "Keşfetme ve Sınıflandırma" aşamasının fazla zaman almasının model için bir sınırlılık oluşturduğu; ikinci aşaması olan "Yapılandırma ve Müzakere Etmeden" sonra; öğrencilerin ulaştığı bilgilerin sınıfta paylaşılacağı, eksik

ve yanlış bilgilerin düzeltileceği, öğretmen ve öğrencilerin aktif olacağı "Ortak Bilgiye Ulaşma" adıyla sürece bir aşamanın eklenmesi gerektiği sonuçlarına ulaşmışlardır.

Bakırcı vd. (2015b) OBYM'ye dayalı işlenen fen öğretiminin altıncı sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına etkisini araştırmayı amaçlamışlardır. Kontrol grubunda uygulanan 5E öğretim modelinin ve deney grubunda uygulanan OBYM altıncı sınıf öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etkili olduğu, akademik başarıları ve kalıcılık açısından kıyaslandığında OBYM'nin daha etkili olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Ertuğrul (2015) fen bilimleri öğretiminde OBYM'nin ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin akademik başarıları, mantıksal düşünme becerileri, bilimin doğasıyla ilgili düşünceleri ve kavramsal değişimlerine etkisini araştırmayı amaçlamıştır. OBYM'nin; öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı, mantıksal düşünme becerilerini geliştirdiği, bilimin doğasına ilişkin düşüncelerini olumlu yönde geliştirdiği ve kavramsal değişimin gerçekleşmesine yardımcı olduğunu sonuçlarına ulaşmıştır.

Akgün vd. (2016) 6. sınıf öğrencilerinin OBYM hakkındaki görüşlerinin ortaya çıkarılmasını amaçlamışlardır. "Madde ve Isı" ünitesinin öğrenilmesinde kullanılan etkinlikler sonucunda öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı ve fen derslerine karşı olumlu tutum geliştirdiği, derslerin daha eğlenceli buldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bakırcı ve Çepni (2016) OBYM'nin altıncı sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine etkisini incelemek, öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri ile akademik başarıları ve eleştirel düşünme becerileri ile kavramsal anlama düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için yaptıkları çalışmalarında; OBYM'ye dayalı fen öğretiminin eleştirel düşünme becerileri üzerinde etkili olduğu, eleştirel düşünme puanı ile kavramsal anlama puanı ve eleştirel düşünme beceri puanı ile başarı testi puanları arasında yüksek düzeyde bir korelasyon olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Bakırcı vd. (2016) fen öğretiminde OBYM ve 5E öğretim modellerinin kavramsal anlamaları üzerindeki etkilerini karşılaştırmışlardır. OBYM ve 5E öğretim modeline

dayalı fen öğretimi, yedinci sınıf öğrencilerinin kavramsal anlamalarını etkilediği, OBYM'nin 5E öğretim modeline göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Vural (2016) asit ve baz kavramlarının, ilköğretim sekizinci sınıf düzeyindeki üstün yetenekli öğrenciler tarafından anlaşılma düzeylerinin ve alternatif kavramlarının belirlenmesi ve OBYM'ye uygun geliştirilen etkinliklerin öğrencilerin bu kavramları anlamaları ve alternatif kavramları üzerine etkisinin araştırılmasını amaçlamıştır. Araştırma sonucunda üstün yetenekli öğrencilerin bu kavramların öğretilmesinden önce ve sonra bazı alternatif kavramlara sahip oldukları ve etkinliklerin öğrencilerin bazı alternatif kavramlarını ortadan kaldırmada etkili olduğu görülmüştür ancak bazı alternatif kavramların giderilmesinde etkisinin sınırlı kaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bakırcı vd. (2017) OBYM'ye dayalı işlenen fen dersinin altıncı sınıf öğrencilerinin bilimin doğası üzerinde etkisini araştırma ve mevcut kullanılan 5E Öğrenme Modeli ile kıyaslamayı amaçlamıştır. OBYM'ye göre yürütülen deney grubu bilimin doğasına ilişkin bilgi düzeylerinin kontrol grubuna göre daha yüksek olduğunu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Yıldızbaş (2017) 6. sınıf fen bilimleri dersinde OBYM'ye dayalı öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına ve eleştirel düşünme becerilerine etkisini araştırmayı amaçlamış, OBYM'nin, 6. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını ve eleştirel düşünme becerilerini artırdığı ve bilimin doğası ve kavramsal anlamlarını geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Bakırcı vd. (2018) OBYM'ye dayalı fen öğretimi aracılığıyla yedinci sınıf öğrencilerinin sosyobilimsel konular hakkındaki görüşlerini araştırmayı amaçlamışlardır. OBYM tabanlı uygulamaların, yedinci sınıf öğrencilerinin sosyobilimsel konularda karar verme becerilerini, günlük yaşamda karşılaştıkları problem çözme becerilerini ve bireylerin fen okuryazarlıklarını geliştirmede etkili olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Caymaz (2018) 7. sınıf "Elektrik Enerjisi" ünitesin yönelik OBYM'ye dayalı geliştirilen etkinliklerin farklı sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrencilerin

akademik başarılarına, kavramsal anlamalarına ve bilimin doğası hakkındaki görüşlerine olan etkisini araştırmak ve uygulanan model ile ilgili öğrenci görüşlerini incelemek amaçlamıştır. OBYM'ye dayalı etkinliklerle yapılan derslerin akademik başarıyı artırdığı ve öğrenmenin kalıcılığını sağladığı; sadece alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki okullar arasında üst sosyo-ekonomik düzeydeki okul lehine anlamlı bir fark olduğu; OBYM'ye dayalı yapılan dersler, öğrencilerin kavramsal anlamalarını da artırdığı; kavramsal anlama açısından sadece alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki okullar arasında, üst sosyo-ekonomik düzeydeki okul lehine anlamlı bir fark çıktığı sonucuna ulaşmıştır.

Karabal (2018) öğretmen adaylarının sosyobilimsel konuların öğretiminde OBYM'nin karar verme ve problem çözme eğilimlerini etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmasının sonucunda; OBYM'ye dayalı derslerin yapıldığı deney grubundaki fen bilimleri öğretmen adaylarının, kontrol grubuna göre aceleci, kaçınan, değerlendirici, kendine güvenli ve planlı problem çözme eğilimlerinde anlamlı gelişim gösterdikleri; fen bilimleri öğretmen adayları sosyobilimsel konuların öğretiminde OBYM'yi derslerde kullanım yönünden üstün ve yeterli görmüşlerdir, modelin fazla dezavantajı ve zayıf yönü bulunmadığını belirttikleri sonuçlarına ulaşmıştır.

Yücel (2018) tartışmalı konuların derslerde kullanılmasının sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeylerinin gelişimine etkisini araştırmayı amaçlamışlardır. Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeylerinin yeterli seviyede olmadığı, eleştirel düşünme modeli ile tartışmalı konuların derslerde ele alınmasının öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeylerine anlamlı derecede ve olumlu yönde etki ettiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Atayeter (2019) 4. sınıf fen bilimleri dersi "Maddenin Yapısı ve Özellikleri" ünitesinin OBYM'ye dayalı öğretiminin öğrencilerin akademik başarısına ve fene ilişkin tutumlarına etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmasının sonucunda; OBYM ile işlenen derslerde öğrencilerin akademik başarılarının ve fenle ilgili tutumlarına olumlu etkisi olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Bayar (2019) OBYM'nin güneş sistemi ve tutulmalar konusunda altıncı sınıf öğrencilerinin bilimsel süreç becerileri ile akademik başarılarına olan etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Öğrencilerinin akademik başarılarında olumlu yönde artış gözlemlendiği, ayrıca öğrencilerin bilimsel süreç becerilerinde ilerleme kat ettikleri sonuçlarına ulaşmıştır.

Caymaz ve Aydın (2019) çalışmalarında OBYM'ye dayalı işlenen fen öğretiminin yedinci sınıf öğrencilerinin kavramsal anlamalarına olan etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Konuların OBYM'ye dayalı yapıldığı deney grubunda ön test ve son test puan ortalamaları arasında son test lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sütlüoğlu Dursun (2019) ortaokul 5. sınıf fen bilimleri dersinde OBYM'ye dayalı öğretim materyalinin geliştirilmesi ve geliştirilen materyalin öğrencilerin başarılarına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmasının sonucunda OBYM'ye dayalı öğretimin öğrencilerin başarılarını anlamlı olarak artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Özcan (2019) sosyal bilgiler dersinde argümantasyon temelli uygulamaların öğrencilerin akademik başarı, tutum ve eleştirel düşünme becerisine etkisi araştırmayı amaçlamıştır. Uygulamanın gerçekleştirildiği dördüncü sınıf öğrencilerinde meydana getirdiği argümanların seviyelerinin ve niteliğinin artış gösterdiği, argümantasyona dayalı öğrenmede öğrencilerin akademik performanslarında, sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında ve eleştirel düşünme becerilerinde olumlu gelişme olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Özden (2019) OBYM'ye dayalı fen öğretiminin 7. sınıf öğrencilerinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel öğrenmeleri üzerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. OBYM tabanlı fen öğretiminin öğrencilerin kavramsal anlamalarını, bilimsel sorgulama becerilerini, bilimsel bilgiye bakış açılarını, fen tutumlarını ve psikomotor becerilerini olumlu yönde geliştirmede etkili olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Özgül (2019) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim düzeyleri, demokratik tutum belirleme ve arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenlere göre tespit

etmeyi amaç edinmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile demokratik tutumları arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde ilişki bulunduğu; eleştirel düşünme eğilimleri ve demokratik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin demokratik tutumlarına etkisinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi.

Uzunkaya (2019) OBYM'ye dayalı öğretim materyalinin uygulanması, modelin öğrencilerin akademik başarılarına, eleştirel düşünme becerilerine kavramsal anlamalarına ve bilimin doğasına ilişkin görüşlerine etkisini araştırmıştır. Deney ve kontrol grubunu 6. sınıf öğrencilerinin oluşturduğu çalışmada OBYM'nin öğrencilerinin akademik başarı, eleştirel düşünme becerilerini artırdığı aynı zamanda öğrencilerin bilimin doğası ve kavramsal anlamaları üzerinde pozitif etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bakırcı vd. (2020) biyoçeşitlilik konusunda beşinci sınıf öğrencilerinin bilimsel süreç ve eleştirel düşünme becerisine etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. OBYM'nin öğrencilerin bilimsel süreçlerini ve eleştirel muhakeme becerilerini geliştirmede etkili olduğu sonucuna varmışlardır.

Çavuş Güngören ve Hamzaoğlu (2020) OBYM ile bilimin doğasına ilişkin ders planı hazırlayan öğretmen adaylarının bu model hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Öğretmen adaylarının modeli öğrencinin kendi kendine öğrenmeyi, eski ve yeni bilginin ilişkilendirmesi gibi olumlu; zaman kullanımı, bireysel farklılıkların uygulamayı zorlaştırması gibi konularda olumsuz değerlendirdikleri sonuçlarına ulaşmıştır.

Türk (2020) OBYM temelli bilimin doğası etkinliklerinin 6. sınıf öğrencilerinin "Vücudumuzdaki Sistemler" ünitesindeki kavramsal değişimine ve kalıcılığına etkisini araştırmayı amaçlamıştır. OBYM modelinin akademik başarıyı artırmada ve kalıcılığın sağlanmasında etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Haydari (2021) okul dışı öğrenme ortamlarıyla destekli OBYM'ye uygun öğretimin 5. sınıf öğrencilerin kavramsal anlamalarına, çevre okuryazarlık düzeylerine etkisini araştırmayı amaçlamıştır. OBYM uygun ve okul dışı öğrenme ortamlarıyla desteklenmiş OBYM dayalı öğretimin gerçekleştiği gruplarda fen bilimleri dersi öğretim programına göre öğrencilerin çevreye yönelik problem belirleme ve problem çözme becerilerini anlamlı şekilde değiştirdiği sonucuna; deney gruplarında çevre okuryazarlık alt boyutlarının çoğunun ilişki düzeylerinin yüksek olduğu, kontrol grubundaysa bazı alt boyutlarda ilişkinin düşük düzeyde olduğu sonucuna; deney grubu öğrencileri OBYM'nin kendilerine faydalı olduğunu düşündükleri sonuçlarına ulaşmıştır.

OBYM ile ilgili yapılmış olan çalışmalara baktığımızda genellikle fen bilimleri dersi kapsamında OBYM'nin uygulanmasıyla ilgili olarak çalışma gruplarının; akademik başarılarına, tutumuna, kavramsal anlamalarına, kavramsal değişimleri, bilgilerin kalıcılığına, sosyobilimsel konular hakkında görüşleri, karar verme, problem çözme, bilimsel sorgulama becerileri, mantıksal düşünme becerileri, bilimin doğası ile ilgili bakış açıları, 5E modeli ile karşılaştırılması, eleştirel düşünme becerisi üzerine etkisi gibi konularda araştırmalar yapılmıştır. Yapılan bu araştırmaların çalışma gruplarına bakıldığında; ortaokul seviyesi öğrencileri çoğunlukta olmak üzere ortaöğretim, üniversite düzeyi öğrenciler, öğretmenler ve öğretmen adayları gibi çeşitli çalışma gruplarının seçildiği görülmektedir. OBYM uygulanması ile ilgili olarak sosyal bilgiler eğitimi alanında ise bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan eleştirel düşünme becerisiyle ilgili çalışmaların; öğrencilerin, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri, uygulanan yöntem ve tekniklerin göre eleştirel düşünmeye olan etkisi, kitap ve konuların eleştirel düşünmeye uygunluğu gibi konulardadır. OBYM'nin eleştirel düşünme becerisini sosyal bilgiler dersinde irdeleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel ve nicel yöntemlerinin beraber kullanıldığı karma yöntemlerden sıralı açıklayıcı desen kullanılmıştır. Karma yöntem araştırması, Yıldırım ve Şimşek (2016) tarafından araştırma problemini çok boyutlu ve kapsamlı bir şekilde incelemek için nitel ve nicel yöntemleri bir araya getiren araştırma olarak tanımlanmaktadır. Karma yöntem geleneksel araştırma yöntemlerinin yeteri kadar ele alamadığı dinamik ara bağlantıları kabul ederek karmaşık sorunları ele alma konusunda daha büyük bir avantaja sahiptir (Hesse, 2010). Literatürde açıklayıcı sıralı desen olarak da adlandırılan bu yöntemin özelliği iki aşamada gerçekleşir. İlk aşamada nicel veriler toplanır ve analiz edilir. Daha sonra nitel veri toplanır ve analizi yapılır. Bu süreçte araştırmacı, nicel verileri desteklemek için nitel verileri yorumlar. Başlangıçta toplanan nicel veri sonuçları, sonrasında nitel verilerle açıklandığından açıklayıcı olarak, başta yapılan nicel araştırmayı nitel bir araştırma izlediği için sıralı olarak isimlendirilmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2020; Creswell, 2013). Bu çalışmada nicel yöntemle elde edilen verileri nitel yöntemle toplanan verilerle desteklemek ve açıklamak hedeflenmektedir. Nitel verilerin toplanmasındaki asıl amaç nicel verilerin yorumlanmasına ve beklenmeyen bulguları veya bağlantıları açıklamak için yararının olmasıdır (Creswell, 2003). Büyüköztürk vd. (2012) karma desenlerden açıklayıcı desenin kullanımıyla ilgili olarak, bir yöntemin başarısına yönelik yapılan bir araştırmada öğrenci başarıları karşılaştırıldıktan sonra yöntemlere ilişkin en çok

beğenilen yönler öğrencilerle görüşmeler yapılarak ortaya konulabileceğini örnek olarak vermektedir. Bu araştırmada da sıralı açıklayıcı karma yöntem kullanmadaki temel amaç; araştırmada kullanılan Akademik Başarı Testi (ABT), Eleştirel Düşünme Becerisi Testi (EDBT), Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği (SBDTÖ) ölçek ve testleri ile nicel verilerle Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline (OBYM) dayalı öğretimin değerlendirilmesine ilişkin genel bir anlayış sağlanmasıdır. Daha sonraki aşamada OBYM uygulandığı katılımcılardan uygulanan öğretim yönteminin değerlendirilmesine ilişkin daha özel ve ayrıntılı nitel veriler elde edip nicel verileri destekleyerek araştırma problemlerini dahi iyi şekilde cevaplamak hedeflenmiştir. Bu kapsamda, bu çalışmanın temelinde sadece nicel veya nitel yöntemlerden yalnızca birini tercih etmektense, her iki yaklaşımın kullanılmasını tercih etmek; çalışmanın daha ayrıntılı ve kapsamlı olarak incelenmesi açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın nicel boyutunda ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Bazen bireylerin deney veya kontrol gruplarına rastgele dağıtılması mümkün değildir ya da istenmeyebilir. Böyle durumlarda yarı deneysel yöntem tercih edilir. Bilimsel değer açısından gerçek deneysel yöntemden hemen sonra gelir. Daha öncesinde oluşturulmuş olan gruplardan bir ya da birkaçı rastgele deney ve kontrol gurubu olarak seçilir. Ancak katılanların mümkün olduğunca benzer nitelikte olmalarına özen gösterilir. Yarı deneysel yöntem eğitim araştırmalarında çoğunlukla tercih edilmektedir. Okul yönetimleri tarafından daha önceden sınıflar oluşturulmuştur. Bu yüzden deney ve kontrol grupları mevcut sınıflardan seçilmektedir (Çepni, 2018). Seçkisiz atamayı içermeyen yarı deneysel desenlerden eşleştirilmiş desende hazır gruplardan ikisi belli değişkenler üzerinden eşleştirilmeye çalışılır. Eşleştirilen gruplar işlem gruplarına seçkisiz atanır. Çalışmaya dahil edilen grupların denk olduğunu garanti etmese de seçkisiz atama yapılamayacağı durumlarda ciddi bir alternatif desendir (Büyüköztürk vd., 2012). Ön test-son test kontrol gruplu deneysel modelinde, yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunur. Bunlardan biri deney diğeri ise kontrol grubudur. Modelde ön testlerin bulunuyor olması, grupların deney öncesi benzerliklerinin bilinmesine ve son test sonuçlarının buna göre yorumlanmasına da yardımcı olmaktadır (Karasar, 2000). Deneysel araştırmalarda önemli bir sorun denek seçimidir. Bu sorun ön test – son test kontrol gruplu modelde daha da önem kazanmaktadır. Çünkü bağımlı değişkene bağlı deney ve kontrol

gruplarının puanları deney sonrasında farklılaşması, deney öncesi farklılıklardan kaynaklanma ihtimali olabilir. Başlangıçtaki farklılıkları en aza indirmenin yolu deneklerin uygun yöntemlerle gruplara atanmasından geçer. Deneklerin iki gruba ayrılmasında iki temel yöntem biri yansız atama, diğeri eşleştirmedir. Bu yöntemlerle belirlenen grupların hangisinin deney hangisinin kontrol grubu olduğu da yansız atama yoluyla belirlenir (Büyüköztürk, 2016). Eckhardt ve Ermann (1977) eşleştirme yöntemi denekleri eşleştirme ve grupları eşleştirme olmak üzere ikiye ayrıldığını ifade ederler. Bunlardan grup eşleştirmeyi; ilgili değişkenlere ait grup ortalamaları bakımından denk iki grup olarak oluşturulur olarak açıklamaktadırlar (Akt. Büyüköztürk, 2016). Bu araştırmada eşleştirme yöntemlerinden grupları eşleştirme yöntemi kullanılmıştır. Kontrol grubunda yer alan sınıfın başarı testi ön test puanlarına yakın puan alan sınıf deney grubu olarak belirlenmiştir. Böylece deney ve kontrol grubu olarak seçilen grupların benzer nitelikte olmalarına özen gösterilmiştir. Ön test puanları yakın olarak eşleşmiş gruplar işlem grubuna rasgele atanarak deney ve kontrol grupları belirlenmiştir. Bu sayede deney ve kontrol gruplarının uygulanan ölçeklerden aldıkları puanlardaki deney sonrasındaki farklılıkların, deney öncesi farklılıklardan kaynaklanma olasılığı bertaraf edilmeye çalışılmıştır. Deneysel araştırma türleri bağımsız değişken sayısına göre tek faktörlü ve çok faktörlü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Araştırmacının ilgilenilen bağımlı değişken üzerinde sadece bir bağımsız değişkenin etkisini inceliyorsa tek faktörlü desendir (Büyüköztürk vd., 2012). Bu araştırmanın bağımsız değişkeni uygulanan OBYM öğretim yöntemi olduğu için araştırmada tek faktörlü deneysel desenden yararlanılmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda olgubilim (fenomenoloji) deseni tercih edilmiştir. Olgubilim, farkında olunan fakat derin ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanır. Olgu bilim araştırmaların veri kaynağı araştırmanın odaklanmış olduğu olguyu yaşayan ve bunu dışarıya yansıtabilecek birey veya gruplardır. Başlıca veri toplama aracı olarak görüşme tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmanın nitel aşamasında olgubilim deseninin tercih edilmesindeki amaç; araştırma örneklemini üzerinde yapılan uygulamanın bir sonucu olarak bu olguyu ilişkin tecrübe edinmiş olan deney grubunun yaşamış oldukları deneyimleri ve bu deneyimleri nasıl betimledikleri katılımcıların ifadeleriyle ayrıntılı biçimde ortaya çıkarılmasıdır. Ayrıca daha önce toplanan nicel verilerin yorumlanmasına ve

beklenmeyen bulguları veya bağlantıları açıklamak, araştırma problemini daha iyi cevaplayabilmek amaçlanmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemi araştırmacılara pratiklik ve zaman kazandırmasından, ekonomik açıdan avantajlarından dolayı tercih edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2012). Bu yöntemde, araştırma sürecinde yararlanılan kaynaklardan üst düzeyde fayda sağlanması hedeflenmektedir. 2022-2023 öğretim yılında Yozgat ili Sorgun ilçesinde araştırmacının görev yaptığı ortaokul 7. sınıf şubelerinden deney ve kontrol grubu olarak belirlenen iki şube araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından kolayca erişilebilir bir okul olduğu için tercih edilmiştir. Ayrıca öğrencilerle daha kolay çalışma ve onları daha kolay gözlemlene olanağı sağladığı için de tercih edilmiştir. Belirlenen bu ortaokulda 7. sınıf şubelerinden akademik başarı testi ön test sonuçlarına bakılarak aralarında anlamlı fark bulunmadığının belirlenmesiyle rasgele olarak biri deney diğeri kontrol grubu olarak gruplar belirlenmiştir. Öğrencilerin başarı testi ön testten alınan puanları arasında fark olmamasına dikkat edilerek deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Tablo 2.1’de deney ve kontrol gruplarının oluşturulmadan önce yapılan ön testten sınıfların almış oldukları puanların aritmetik ortalamaları belirtilmiştir.

Tablo 2. 1. Çalışma grubunun belirlenmesi için yapılan ABT ön test sonuçları

Şubeler	N	\bar{X}
7A	19	14.63
7B	17	11.35
7C	18	12.50
7D	16	12.75

Tablo 2.1.’de görüldüğü gibi birbirlerine en yakın aritmetik ortalamaya sahip sınıflar 7C ve 7D şubeleridir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda da aralarında anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür. Deney ve kontrol grubunun aritmetik ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını inceleyen bu analiz bulgular kısmında belirtilmiştir.

Bir araştırma için toplanan verilerin analiz edilmesi ile geçerli sonuçlara ulaşıldığı ve bu sonuçların yorumlandığı büyük gruba evren adı verilir. Bir araştırma için iki farklı evren türü vardır. Bunlar “hedef evren” ve “ulaşılabilir evren” dir. Hedef evren, zaman, kaynak gibi sebeplerden dolayı ulaşılması zor olan evrendir. Ulaşılabilir evren ise daha gerçekçi ve kolay ulaşılabilir bir evrendir. Bilimsel çalışmalarda evrenin özelliklerini belirlemek ve bir sonuca ulaşmak amacıyla evreni temsil edecek ve evrenden seçilen sınırlı bir parçadan oluşan çalışma grubuna 'örneklem' denilmektedir (Büyüköztürk vd., 2018).

Bu çalışmanın hedef evrenini ortaokul 7. sınıf öğrencileri, ulaşılabilir evren Yozgat ili Sorgun ilçesindeki 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise 2022-2023 öğretim yılında Yozgat, Sorgun ilçesindeki bir devlet okulundaki 7. sınıflardan deney ve kontrol grubu olarak belirlenen iki şube oluşturmaktadır.

2.3. Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline Dayalı Öğretim Materyallerinin Geliştirilmesi

OBYM’ye dayalı sosyal bilgiler öğretimi için bu modele uygun ders planları ve öğretim materyalleri oluşturulmuştur. Öğretim materyalleri oluştururken OBYM ile ilgili literatür taranmış (Bakırcı, 2014; Ertuğrul, 2015; Caymaz, 2018; Uzunkaya, 2019; Haydari, 2021) bu modelle ilgili önceden yapılan çalışmalar ve materyaller incelenmiştir. Ancak mevcut çalışmalar incelendiğinde genellikle fen bilimleri dersiyle alakalı çalışmaların olduğu (Bakırcı 2014; Ertuğrul, 2015; Caymaz, 2018; Sütüoğlu Dursun, 2019; Türk, 2020; Haydari, 2021; Palta, 2022) sosyal bilgiler öğretimine yönelik uygulamaya dönük bir çalışmaya rastlanılmamıştır. 2018 SBDÖP incelenmiş, 7. sınıf düzeyinde “Kültür ve Miras” “İnsanlar Yerler ve Çevreler” öğrenme alanlarıyla ilgili öğrenme-öğretme materyalleri geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Ders planları ve materyalleri hazırlanması kararlaştırılan ilgili kazanımlar ve ders süreleri ile ilgili bilgiler Tablo 2.2’de verilmiştir.

Tablo 2. 2. Öğretim materyalleri geliştirilmesi planlanan öğrenme alanları ve kazanımları

Öğrenme Alanı	Beceriler	Kazanımlar	Süre
KÜLTÜR VE MİRAS	Kanit Kullanma Becerisi	SB.7.2.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.	6 Ders Saati (2 Hafta)
		SB.7.2.2. Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.	6 Ders Saati (2 Hafta)
		SB.7.2.3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.	6 Ders Saati (2 Hafta)
		SB.7.2.4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	3 Ders saati (1 hafta)
		SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	3 Ders saati (1 Hafta)
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	Kanit Kullanma	SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	3 Ders saati (1 Hafta)
	Problem Çözme Tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama	SB.7.3.2. Türkiye'de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye'nin demografik özelliklerini yorumlar.	3 Ders saati (1 hafta)

Bu öğrenme alanları tercih edilirken sosyal bilgiler dersi öğretim programında bu öğrenme alanlarında kazandırılması gereken beceriler arasında kanıt kullanma, problem çözme gibi becerilere yer veriliyor olması etkili olmuştur. İlgili ders kazanımları Tablo 2.2'de incelendiğinde “analiz eder” “çıkarımlarda bulunur” “yorumlar” gibi ifadelerle yer veriliyor olması eleştirel düşünme becerisinin, üst düzey düşünme becerilerinin işe koşulmasını gerekli kıldığı anlaşılmaktadır. Bu yüzden “kültür ve miras” öğrenme alanındaki 5 kazanım, “insanlar yerler ve çevreler” öğrenme alanındaki ilk iki kazanımla ilgili öğrenme-öğretme materyalleri hazırlanmıştır. Toplamda 7 kazanım ve bu kazanımların işleniş süresi de 10 hafta olarak planlanmıştır. Hazırlanan planları ders planları öğrenciyi aktif kılacak modele uygun olarak birçok etkinlikler zenginleştirilmiştir. Öğrenciler için kelime ilişkilendirme testi, kavram haritası, kavram karikatürü, bulmaca, tanılayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid, ikilem senaryosu, örnek olay, balık kılçığı, dijital hikâye,

kavramsal değişim metni, değer analiz etkinliği, drama, çalışma yaprakları, oyunlar geliştirilmiştir.

Ders planları ve etkinlikler hazırlanırken OBYM'ye göre tasarlanmış ve modelin amacına uygun olarak geliştirilip uygulanmıştır. OBYM'ye dayalı ders planları ve materyaller geliştirilirken ilgili literatür (Bakırcı, 2014; Ertuğrul, 2015; Caymaz, 2018; Uzunkaya, 2019; Sütlüoğlu Dursun, 2019; Haydari, 2021) taraması sonucu elde edilen bilgiler ışığında şu ilkeler dikkate alınmıştır:

- Hazırlanan plan kazanımı öğrenciye kazandırabilecek nitelikte etkinlikler içermelidir,
- Öğrencilerin n bilgilerini ortaya çıkaracak nitelikte etkinliklere yer vermelidir,
- Sorgulayıcı, oklu bakış açılarını kabul eden, farklı görüşlerin ve bunların tartışılmasını ön plana çıkaran etkinliklere yer verilmelidir,
- Kendi bilgi yapılarını oluşturmak için öğrencilere fırsat ve sorumluluk verilmelidir,
- Öğrencilerin arkadaşları ile iş birliği içinde çalışmalarına olanak sağlayacak sosyal becerilerini geliştirici nitelikte olmalıdır,
- Çoklu ve zengin öğrenme yaşantılarına olanak sağlamalıdır,
- Öğrenciyi aktif kılıcı nitelikte olmalıdır,
- Kavramsal bilgilerin günlük yaşamlarıyla ilişki kurabilmeleri, yakın çevresindeki sosyal problemlere çözüm nerileri getirebilmelerini sağlamalıdır,
- lme değerlendirme çalışmaları alternatif lme değerlendirme araçlarıyla süreç odaklı olarak öğrenme sürecinin bir parçası olarak öğrencinin bilgiyi nasıl yapılandırđını, varsa eksik öğrenme ve kavram yanılđılarını ortaya çıkarıcı nitelikte olmalıdır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nicel aşamasında veri toplamak için; Akademik Başarı Testi, Eleştirel Düşünme Becerisi Testi ve Sosyal Bilgiler Dersi Tutum lği kullanılmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri toplama araçları yüz yüze uygulanmıştır.

2.4.1. Akademik Başarı Testi

Bu çalışmada 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde OBYM'ye dayalı etkinliklerle planlanan sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisini ölçmek amacıyla akademik başarı testi araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Araştırmada çoktan seçmeli 30 sorudan oluşan başarı testi kullanılmıştır. Akbulut ve Çepni'ye (2013) göre derslerin bir ünite veya birkaç ünitelik bölümünde öğretilen basit veya karmaşık kavramları ölçme imkânı tanıyan, öğrencilerin başarısını çok sayıda soru sorularak etkili bir şekilde yoklamaya yarayan çoktan seçmeli testler günümüzde en yaygın kullanılan ölçme araçlarından biridir. Başarı testi geliştirme süreci 5 aşamada gerçekleşmiştir. Bu adımlar aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

2.4.1.1. Birinci Aşama: Kapsam Geçerliliği ve Belirtke Tablosu

Araştırmacı, OBYM'ye dayalı hazırlanacak ders kazanımlarını belirlemiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler dersi “kültür ve miras” “üretim, dağıtım ve tüketim” öğrenme alanlarındaki toplam 7 kazanım göz önüne alınarak 35 soruluk bir başarı testi hazırlanmıştır. Öncesinde Tablo 2.3 belirtke tablosu hazırlanmıştır. Ayrıca soruların sınıflandırılmasında Bloom Taksonomisinden yararlanılmıştır.

Tablo 2. 3. Pilot uygulama öncesi ABT belirtke tablosu

Kazanım	İlgili Soru Numaraları	Bilişsel Alan Basamağı
SB.7.2.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.	1	Değerlendirme
	2	Analiz
	3	Bilgi
	4	Analiz
	5	Analiz
SB.7.2.2. Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.	6	Kavrama
	7	Değerlendirme
	8	Uygulama
	9	Değerlendirme
	10	Kavrama

SB.7.2.3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.	11	Analiz
	12	Bilgi
	13	Analiz
	14	Analiz
	15	Analiz
SB.7.2.4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	16	Uygulama
	17	Değerlendirme
	18	Analiz
	19	Kavrama
	20	Analiz
SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	21	Kavrama
	22	Kavrama
	23	Bilgi
	24	Bilgi
	25	Kavrama
SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	26	Uygulama
	27	Kavrama
	28	Analiz
	29	Uygulama
	30	Değerlendirme
SB.7.3.2. Türkiye'de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye'nin demografik özelliklerini yorumlar.	31	Kavrama
	32	Kavrama
	33	Uygulama
	34	Uygulama
	35	Uygulama

Pilot uygulama öncesinde hazırlanan başarı testindeki soruların, Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisine göre gösterdiği dağılım ve oranları Tablo 2.4'te sunulmuştur.

Tablo 2. 4. Pilot uygulama öncesi ABT'deki soruların bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı

	Bilgi	Kavrama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme
Soru sayısı	4	9	7	10	5
Yüzdeler	%11,4	%25,7	%20	%28,6	%14,3
Oranları					

2.4.1.2. İkinci Aşama: Konuyla İlgili Literatür Taranması

Kazanımlarla ilgili Azer (2019) yazarlığında hazırlanan Ekoyay Eğitim Yayıncılık Matbaacılık tarafınca basılan MEB TTKB'nin ders kitabı olarak kabul ettiği sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabı, Açıl vd. (2019) yazarlığında hazırlanan MEB Yayınları tarafından basılan MEB TTKB'nin ders kitabı olarak kabul ettiği 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı, Eğitim Bilişim Ağı, İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavı soruları incelenmiştir. İlgili kazanımların kazanım analizleri yapılarak kazanımla ilgili kavramlar, olay, olgu, beceri ve değerler tespit edilmiştir (Tablo 2.5, Tablo 2.6, Tablo 2.7, Tablo 2.8, Tablo 2.9, Tablo 2.10, Tablo 2.11). Böylece sorular hazırlanırken kazanımlarla ilgili önemli noktaların gözden kaçmasının önüne geçilmiş, testin kapsam geçerliliği artırılmıştır.

Tablo 2. 5. SB.7.2.1. numaralı kazanım analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	SB.7.2.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.
Beceri	Kanıt Kullanma, Eleştirel Düşünme
Değer	Kültürel Mirasa Duyarlılık
Önerilen Süre	40x6=240 dk
Kavramlar	Beylik, Uç Beyliği Ahilik, Gaza ve Cihat, Gazi, İskân Politikası, Fetih, Divan, Rumeli, Devşirme, Fetret, Gayrimüslim, Donanma, Yeniçeri, Haçlı, Üs, Tekfur, Kayı
Davranış Örüntüsü	Osmanlı devletinin kurulduğu dönemi ve bölgeyi açıklar. Kuruluş dönemi padişahlarını tanıır. Kuruluş dönemi padişahlarının önemli siyasi faaliyetlerine örnekler verir. Osmanlı'nın kuruluş döneminde Anadolu'da diğer beylikler ve Bizans'ın siyasi durumunu açıklar. Gaza ve Cihat anlayışını tanımlar. İskân Politikasını tanımlar. Devşirme sistemini açıklar. Osmanlı devletinin diğer Anadolu beyliklerinden farklı olarak izlediği siyaseti ayırt eder.
Olay/Olgu	Osmanlı kuruluş dönemi padişahları Osmanlı kuruluş dönemi izlediği politikalar Osmanlı'nın kurulduğu coğrafyanın önemi Kuruluş döneminde Anadolu ve Balkanların siyasi durumu Osmanlı Devleti'nin askeri yapısı Osmanlı Devleti'nin izlediği gaza ve cihat politikası Osmanlı Devleti'nin izlediği iskân politikası Osmanlı Devleti'nin uyguladığı devşirme sistemi

7. sınıf "Kültür ve Miras" öğrenme alanının ilk kazanımının analizi Tablo 2.5'te incelenmiştir. Kazanımla birlikte öğrencilerin öğrenmesi beklenen kavramlar,

beceriler, değerler, davranış örüntüleri, olgular tespit edilmiştir. Bu kazanımla Osmanlı Devleti'nin kuruluş süreci, önemli siyasi olayları, izlediği politikaları ve ilgili kavramlar ele alınmaktadır.

Tablo 2. 6. SB.7.2.2. numaralı kazanımın analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	SB.7.2.2. Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.
Beceri	Kanıt Kullanma, Eleştirel Düşünme
Değer	Kültürel Mirasa Duyarlılık
Önerilen Süre	40x6=240 dk
Kavramlar	Gaza ve Cihat, İstimâlet, Fetih, Fatih, Gazi, Hisar, Boğaz, Sur, Donanma, Haçlı, Çağ, Ticaret yolu, Şahi topu, Derebeylik, Kaptan-ı Derya, Kadırga, Millet Sistemi, Ortodoks, Yahudi, Balkan, Grejuva
Davranış Örüntüsü	Gaza ve Cihat anlayışını tanımlar. İstimâlet politikasını tanımlar. Osmanlıda millet sistemini açıklar. İstanbul'un Fethi'ni gaza ve cihat anlayışı istimâlet politikaları ile ilişkilendirir. Preveze Deniz Savaşı'nın yapılmasını gaza ve cihat anlayışına göre açıklar. Fetihlerin kalıcı olmasında istimâlet politikasının etkisini açıklar.
Olay/Olgu	Gaza ve cihat politikası İstimâlet politikası Millet Sistemi Osmanlı Fetih Siyaseti Denizler yapılan fetihler

7. sınıf "Kültür ve Miras" öğrenme alanının ikinci kazanımının analizi Tablo 2.6'da incelenmiştir. Bu kazanımla birlikte Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinden yükseliş devrine geçtiği izlediği fetih politikaları ve politikalarla ilgili kavramlar, yapılan bazı fetih olayları ele alındığı görülmektedir.

Tablo 2. 7. SB.7.2.3. numaralı kazanımın analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	SB.7.2.3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.
Beceri	Kanıt Kullanma, Eleştirel Düşünme
Değer	Kültürel Mirasa Duyarlılık
Önerilen Süre	40x3=120 dk
Kavramlar	Derebeylik, Burjuva, İhtilal, Sömürgecilik, Kapitülasyon, Kâşif, Rönesans, Reform, Endüljans, Skolastik, Aforoz, Mezhep, Milliyetçilik,
Davranış Örüntüsü	Coğrafi keşiflerin nedenlerini açıklar. Coğrafi keşiflerin sonuçlarını açıklar. Coğrafi keşiflerin Osmanlı Devleti'ne etkilerini açıklar. Rönesans hareketinin nedenlerini ve sonuçlarını tartışır.

	Reform hareketlerinin neden ve sonuçlarını karşılaştırır. Aydınlanma çağının neden ve sonuçlarını açıklar. Fransız İhtilali'nin sebep ve sonuçlarını açıklar. Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti'ne etkilerini tartışır. Sanayi inkılabının neden ve sonuçlarını açıklar. Sanayi İnkılabının Osmanlı Devleti'ne etkilerini tartışır.
Olay/Olgu	Coğrafi keşifler Rönesans hareketi Reform hareketi Aydınlanma çağı Fransız İhtilali Sanayi İnkılabı

7. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanının üçüncü kazanımının analizi Tablo 2.7’de incelenmiştir. Bu kazanımda Avrupa’da meydana gelen önemli siyasal olayların Osmanlı Devleti’ne olan etkileri mukayeseli olarak incelenmektedir. Neden sonuç ilişkisi içinde Osmanlı Devleti’nin Avrupa’da meydana gelen hadiseler neticesinde nasıl etkilendiğini ve değişimin kaçınılmaz hale geldiğini kavramış olacaktır.

Tablo 2. 8. SB.7.2.4. numaralı kazanım analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	SB.7.2.4. Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.
Beceri	Kanıt Kullanma, Eleştirel Düşünme
Değer	Kültürel Mirasa Duyarlılık
Önerilen Süre	40x3=120 dk
Kavramlar	Islahat, Elçi, Tanzimat
Davranış Örüntüsü	Lale devrinde yaşanan gelişmeleri açıklar. III. Selim dönemi ıslahatlarına örnekler verir. II. Mahmut dönemi ıslahatlarına örnekler verir. Tanzimat dönemi yapılan yenilikleri açıklar. Yapılan yeniliklerin Osmanlı toplumunda ekonomisinde meydana getirdiği değişimleri tartışır.
Olay/Olgu	Lale devri yenilikleri III. Selim Islahatları II. Mahmut Islahatları Islahatların toplumsal ve ekonomik etkileri

7. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanının dördüncü kazanımının analizi Tablo 2.8’de incelenmiştir. Bu kazanımla öğrenci Osmanlı Devleti’nde padişah isimleri ve farklı isimlerle anılan değişim dönemlerinde yapılan ıslahatların Osmanlı toplum ve ekonomisinde meydana getirdiği değişim hakkında yorum yapabilecektir.

Tablo 2. 9. SB.7.2.5. numaralı kazanımın analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.
Beceri	Kanıt Kullanma, Eleştirel Düşünme
Değer	Kültürel Mirasa Duyarlılık
Önerilen Süre	40x3=120 dk
Kavramlar	Sanat, Estetik, Kültür, Çinicilik, Hat, Tezhip, Ebru, Seyahatname
Davranış Örüntüsü	Osmanlı toplumunda kültürel unsurlar hakkında genel bilgi verir. Osmanlıda sanat anlayışına yönelik seyahatnamelerden hareketle örnekler verir. Seyahatnamelerden Osmanlı estetik anlayışını genel olarak tanımlar.
Olay/Olgu	Osmanlı toplumunda kültürel unsurlar. Osmanlıda sanat Osmanlıda estetik

7. sınıf “Kültür ve Miras” öğrenme alanının beşinci kazanımının analizi Tablo 2.9’de incelenmiştir. Bu kazanımda siyasi olaylar yerine kültür ve medeniyet konu alınmaktadır. Özellikle o dönemlerde yazılmış yerli ve yabancı seyyahların eserlerinden örneklerle incelemeler yapılarak objektif olarak Osmanlı toplumunda sanat, estetik ve kültürel unsurların öğrenciler tarafından kavranması sağlanacaktır.

Tablo 2. 10. SB.7.3.1. numaralı kazanımın analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Kazanım	SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.
Beceri	Kanıt kullanma, problem çözüme, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama, eleştirel düşünme
Değer	Özgürlük
Önerilen Süre	40x3=120 dk
Kavramlar	Beşerî, Göçebe, Yerleşim, İklim, Sanayileşme
Davranış Örüntüsü	Yerleşmeyi etkileyen beşerî faktörleri açıklar. Yerleşmeyi etkileyen doğal faktörleri açıklar. Geçmişten günümüze etkili olan yerleşmeyi etkileyen faktörleri örnekler üzerinden açıklar.
Olay/Olgu	Yerleşmeyi etkileyen beşerî faktörler Yerleşmeyi etkileyen doğal faktörler

7. sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanının birinci kazanımı Tablo 2.10’da incelenmiştir. Bu kazanımla beşerî coğrafyanın konularından olan nüfus ve yerleşme konularına değinilmektedir. Geçmişten günümüze kadar insanların bir yeri yerleşim

yeri olarak seçmesinde etkili olan beşerî ve doğal faktörler çeşitli örnekler incelenerek, ele alınarak öğrencilerin konu hakkında çıkarımlarda bulunmaları sağlanması amaçlandığı görülmektedir.

Tablo 2. 11. SB.7.3.2. numaralı kazanımın analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Kazanım	SB.7.3.2. Türkiye’de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.
Beceri	Kanıt kullanma, problem çözme, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama, eleştirel düşünme
Değer	Özgürlük
Önerilen Süre	40x3=120 dk
Kavramlar	Nüfus, Nüfus Yoğunluğu, Demografi, Kır, Kent, Nüfus Piramidi, Nüfus artış hızı,
Davranış Örüntüsü	Türkiye’de nüfusun nerelerde yoğunlaştığı ve azaldığını açıklar. Türkiye’de nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımını nüfus piramitlerine bakarak yorumlar. Türkiye’de kır ve kent nüfusunun dağılımını tablo ve grafiklerden yorumlar. Nüfusun eğitim durumu tablo ve grafiklerden yorumlar. Türkiye’de Nüfusun çalışma durumlarını tablo ve grafiklere göre yorumlar.
Olay/Olgu	Nüfus Yoğunluğu Türkiye’de nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı Türkiye’de kır ve kent nüfus yapısı Türkiye’de nüfusun eğitim durumu Türkiye’de nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı

7. sınıf “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanının ikinci kazanımı Tablo 2.11’de incelenmiştir. Bu kazanım beşerî coğrafya konularından nüfus ve yerleşme konusuyula ilgilidir. Bu kazanımı aldıktan sonra öğrencinin tablo ve grafiklerle nüfus verileriyle ilgili yorumlamalar yapma, nüfusun nerelerde neden yoğunlaştığı veya seyrekleştiği, nüfusun yapısal özellikleri ile ilgili yorumlar yapabilmesi, konuyla ilgili temel kavramları öğrenmesi beklenmektedir.

2.4.1.3. Üçüncü Aşama: Uzman Görüşü Alınması

Konuyla ilgili test maddeleri hazırlanıp bir soru havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan soru havuzu dil, anlam, konu bütünlüğü, kazanımlara uygunluğu, ölçme değerlendirme esaslarına uygunluğu noktasında 2 sosyal bilgiler eğitimi, 1 eğitim programları ve öğretim, 1 ölçme ve değerlendirme olmak üzere 4 alan uzmanına, 2 sosyal bilgiler öğretmenine, 2 Türkçe öğretmenine danışılmış, görüş ve önerileri doğrultusunda bazı sorular üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Türkçe yazım kuralları ve anlatım

bozukluğu, soruların daha açık ve anlaşılır hale gelmesi açısından sorulardaki bazı ifadeler düzenlenmiştir. Bazı sorulardaki kelimeler öğrencinin yaş seviyesine uygun olmadığı düşünülerek çıkarılmış veya yanına açıklaması parantez içinde yazılmıştır. Örneğin “daimî (sürekli)” şeklinde ifade edilerek dil ve anlam yönünden daha anlaşılır hale gelmesi sağlanmıştır. Sorudaki madde kökü ve öncüllerin düzenlenmesi bazı cümlelerin koyu bazı olumsuz ifadelerin altlarının çizili olarak dikkat çekici hale getirilmesi gibi düzenlemeler yapılmıştır. Bazı sorularda kazanımla ilişkisi ve zorluk seviyesi açısından çıkartılarak 35 soruluk ön test için uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

2.4.1.4. Dördüncü Aşama: Ön Uygulama Yapılması

Başarı testini kullanmadan önce karşılaşılabilecek durumları önceden görmek, öğrencilerin testte anlamadıkları kelimeler, verilen sürede çözüp çözemediklerini gözlemlemek, anlaşılmayan soruları tespit etmek, gerekli istatistiksel analizleri yapabilmek için 175 öğrenciye ön uygulama yapılmıştır. Uygulama esnasında 30 dakikada testi bitiren öğrenciler olmuştur bir ders saati süre verilmesine rağmen ortalama ise 35 dakikada testi çözdükleri gözlemlenmiştir. Öğrencilerin anlamakta zorlandıkları bazı kelimeler testten çıkarılıp yerine daha sade ifadeler kullanılmıştır. Bazı seçeneklerin iki kez yazıldığı, bir tablodaki yazıların belirginleştirilmesi, sorudaki bir haritada işaretli belirtilen alanın Romen rakamlarının “III” ve “IV” diye gitmesi gerekirken iki defa “III” yazılmış olduğu gibi eksiklikler de bu aşamada görülmüş ve giderilmiştir.

2.4.1.5. Beşinci Aşama: Madde Analizlerinin Yapılması

Akademik başarı testi; bir istatistik paket programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Ön uygulaması yapılan bu başarı testinin madde ayırt edicilik ve madde güçlük indeksi sonuçları Tablo 2.12’de gösterilmiştir. Başarı testinin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için araştırmanın inandırıcılık (iç geçerlik) sürecinde uzman incelemesi, aktarılabirlik (dış geçerlik) sürecinde ayrıntılı betimleme ve kapsam geçerliliğini sağlamak için de belirtke tablosundan yararlanılmıştır. Ayrıca başarı testinin güvenilirliğini belirlemek amacıyla KR-20 iç tutarlılık katsayısı hesaplanması yapılmıştır.

Tablo 2. 12. ABT madde güçlük ve ayırt edicilik indeksleri

Soru Numarası	Madde Güçlük İndeksi (P_{jx})	Madde ayırt edicilik indeksi (r_{jx})	Durum
1	0.38	0.46	Dahil edildi
2	0.75	0.41	Dahil edildi
3	0.83	0.02	Çıkartıldı
4	0.71	0.25	Düzeltildi
5	0.70	0.55	Dahil edildi
6	0.46	0.43	Dahil edildi
7	0.28	0.38	Dahil edildi
8	0.63	0.35	Dahil edildi
9	0.51	0.46	Dahil edildi
10	0.48	0.34	Dahil edildi
11	0.25	0.12	Çıkartıldı
12	0.63	0.33	Dahil edildi
13	0.54	0.52	Dahil edildi
14	0.82	0.44	Dahil edildi
15	0.38	0.36	Dahil edildi
16	0.61	0.48	Dahil edildi
17	0.48	0.66	Dahil edildi
18	0.58	0.23	Çıkartıldı
19	0.63	0.59	Dahil edildi
20	0.61	0.54	Dahil edildi
21	0.58	0.61	Dahil edildi
22	0.56	0.58	Dahil edildi
23	0.79	0.51	Dahil edildi
24	0.67	0.15	Çıkartıldı
25	0.69	0.65	Dahil edildi
26	0.67	0.52	Dahil edildi
27	0.50	0.65	Dahil edildi
28	0.58	0.48	Dahil edildi
29	0.66	0.39	Dahil edildi
30	0.59	0.05	Çıkartıldı
31	0.45	0.39	Dahil edildi
32	0.83	0.34	Dahil edildi
33	0.67	0.60	Dahil edildi
34	0.66	0.52	Dahil edildi
35	0.69	0.45	Dahil edildi

Bir maddenin ayırt edicilik indeksi $\geq .40$ ise madde çok iyidir, $.30$ ile $.39$ arasında ise madde düzeltme yapılmadan ölçekte tutulabilir, $.20$ ile $.29$ arasında ise maddelerin düzeltilerek geliştirilmeli, $<.20$ ise madde ölçekten çıkarılmalı veya tamamen gözden geçirilmelidir (Büyüköztürk vd., 2012). Bu doğrultuda tablo 2.9 incelendiğinde 3, 11, 24 ve 30. maddeler ayırt ediciliği 0.20 'den düşük atılmalı, 4 ve 18. maddeler $0.20 - 0.30$ arası düzeltilmeli şeklinde bir sonuç çıktığı görülmektedir. 3, 11, 24, 30 ve 18. maddeler testten atılıp 4. madde düzeltilerek teste dahil edilmiştir. Böylece toplamda 5 madde testten çıkarılmasına karar verilmiştir.

Testin madde güçlük indeks ortalaması 0.596 ve ayırt etme indeks ortalaması 0.423 elde edilmiştir. Böylece testin ortalama güçlükte ve ayırt edici bir test olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan analizlerde güvenilirlik katsayıları KR 20 ($=0.80$) ve KR21 değerinin ($=0.78$) bulunmuştur. KR 20 veya KR 21 değerleri $0.00- 1.00$ aralığında olacaktır. Eğer değer 0.00 veya ona yakınsa güvenilirlik yok demektir. Eğer değer 0.70 ten büyükse güvenilirlik yeterli demektir. 0.90 'dan büyük güvenilirlik ise çok güçlü olduğunu gösterir (Fraenkel vd., 1993). Buna göre başarı testinin güvenilirlik düzeyi yeterli olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, geliştirilen başarı testinin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

2.4.1.6. Akademik Başarı Testinin Uygulamaya Hazır Hale Gelmesi

Başarı testi geliştirme aşamaları toplamda 5 aşamada gerçekleştikten sonra test uygulamaya hazır hale gelmiştir. 35 maddelik test pilot uygulama sonrasında yapılan istatistiksel analizler neticesinde toplam 5 madde testten çıkarılmış, 30 maddelik bir başarı testi elde edilmiştir. Başarı testinin son halinin belirtke tablosu ve Bloom Taksonomisine göre görünümü Tablo 2.13'te sunulmuştur.

Tablo 2. 13. ABT belirtke tablosu

Kazanım	İlgili Soru	Bilişsel Alan
	Numaraları	Basamağı
SB.7.2.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.	1	Analiz
	2	Analiz
	3	Analiz
	4	Analiz

SB.7.2.2. Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.	5	Kavrama
	6	Değerlendirme
	7	Uygulama
	8	Analiz
	9	Kavrama
SB.7.2.3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.	10	Bilgi
	11	Analiz
	12	Analiz
	13	Analiz
SB.7.2.4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	14	Uygulama
	15	Analiz
	16	Kavrama
	17	Analiz
SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	18	Kavrama
	19	Kavrama
	20	Bilgi
	21	Kavrama
SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	22	Uygulama
	23	Kavrama
	24	Analiz
	25	Uygulama
SB.7.3.2. Türkiye'de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye'nin demografik özelliklerini yorumlar.	26	Kavrama
	27	Kavrama
	28	Uygulama
	29	Uygulama
	30	Uygulama

Tablo 2.13'te görüldüğü gibi testten çıkarılan soruların her biri farklı bir kazanıma ait olduğu için genel olarak testin kapsam geçerliliğini etkilememiştir. Benzer şekilde Bloom Taksonomisine göre soruların dağılımı yeniden incelendiğinde testin genelindeki soruların taksonomiye göre dağılımında pilot uygulama öncesi ve sonrasında önemli bir değişim meydana gelmediği Tablo 2.14'e bakıldığında görülmektedir.

Tablo 2. 14. ABT'deki soruların bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı

	Bilgi	Kavrama	Uygulama	Analiz	Sentez	Değerlendirme
Soru sayısı	2	9	7	11	-	1
Yüzdeler Oranları	%6,7	%30	%23,3	%36,7	%0	%3,3

Tablo 2.14'te görüldüğü üzere Bloom Taksonomisi'nin bilişsel alan basamaklarından sentez basamağı hariç bilgi, kavrama, uygulama, analiz, değerlendirme basamaklarının hepsinden sorular testte mevcuttur. Linn ve Gronlund (1995) Bloom Taksonomisi'nin her bir basamağı farklı bir zihinsel süreci kullanmayı gerektirdiği için öğrenci başarısını ölçen başarı testlerindeki sorular, taksonominin her basamağını yansıtmalı; bu başarı testlerinin farklı soru türlerini içermeleri gerektiğini vurgulamışlardır. Akademik başarı testindeki soruların Bloom Taksonomisine göre dağılımında değerlendirme düzeyinde 1 sorunun yer alması ve sentez düzeyinde sorunun yer almaması dikkat çekmektedir. Yılmaz'a (1997) göre çoktan seçmeli testler bilgi, kavrama, uygulama ve analiz düzeyindeki davranışlarla değerlendirme düzeyindeki davranışların bazılarının ölçülmesi gerektiği zaman kullanılabilir. Bunun yanında değerlendirme ve özellikle sentez düzeyindeki davranışları ölçmede yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırmada da başarı testinde yalnızca çoktan seçmeli soruların yer almasından dolayı Bloom Taksonomisi 'ne göre böyle bir dağılımın olması beklenen bir durumdur.

2.4.2. Eleştirel Düşünme Becerisi Testi

Eğmir ve Ocak (2016) tarafından geliştirilen Eleştirel Düşünme Becerisi Testi gerekli izinler önceden alınarak araştırmada kullanılmıştır. Eğmir ve Ocak (2016) yapmış oldukları çalışmalarında eleştirel düşünme becerisi testini geliştirirken ortaokul öğrencileri üzerinde pilot çalışmaları yapmışlardır. Sosyoekonomik düzey olarak düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç farklı ortaokulda uygulanmış ve tekrardan test maddeleri üzerinde güçlük ve ayırt edicilik analizi yapılmıştır. Analizler neticesinde teste 25 maddeden oluşan son halini vermişlerdir. Testin nihai haliyle yapılan analizlerde testin bütününe ilişkin KR-20 ve KR-21 değerleri sırasıyla 0.61 ve 0.63 bulmuşlardır. Testin tamamına ait güçlük indeksi 0.37, ayırt edicilik indeksi ise 0.32 bulmuşlardır. Bu şekilde, testin orta güçlükte ve yüksek ayırt ediciliğe sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bir düşünme becerisi olmasından dolayı eleştirel düşünme becerisinin, öğrenciyi düşünmeye yöneltecek senaryolara testte yer vermişlerdir.

Öğrencilerin günlük hayatlarına yakın güncel olgu, olay, durum ve problemler ile öğrenciyi karşı karşıya getirmeyi hedeflemişlerdir.

Bu araştırmanın da çalışma grubunu 7. sınıf seviyesinde ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi amaçlandığından dolayı Eğmir ve Ocak (2016)'nın yurt içinde uygulamaları yapılarak geliştirilen bu testi çalışmanın amaçları açısından bu çalışmada kullanılması uygun bulunmuştur.

2.4.3. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği (SBDTÖ)

Gömleksiz ve Kan (2013) tarafından geliştirilen SBDTÖ gerekli izinler önceden alınarak araştırmada veri toplamak için kullanılmıştır. Bu ölçek, OBYM uygulaması gerçekleşmeden evvel ön test ve OBYM uygulandıktan sonra son test olarak uygulanmıştır. Gömleksiz ve Kan (2013) ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmasına ilişkin yaptıkları çalışmada; ölçek geliştirme süreci, ilgili literatürün taranması, uzman görüşmeleri, madde havuzunun oluşturulması ve ön analiz işlemi aşamalarından oluştuğu görülür. Pilot uygulamayı 12 okulda 651 öğrenciyle yapmışlardır. Faktör analizi işlemlerinin uygulanabilirliğini ortaya koyan Bartlett Testi ve KMO değerlerini; KMO (.96) ve Bartlett's test (8.990) değerleri hesaplanmış ve chi-square değeri ($p=0.000$) anlamlı bulunmuştur. Ölçek toplamda 29 madde ve beş alt boyuttan oluşmuştur. Alt boyutlar, “sevme, fayda, ilgi, istek, güven” olarak isimlendirilmiştir. Analiz sonucunda sevme ($\alpha=.87$), yarar ($\alpha=.88$), ilgi ($\alpha=.77$), istek ($\alpha=.76$) ve güven ($\alpha=.74$) olarak isimlendirilen beş faktör belirlenmiştir. Beş faktörlü ölçeğin açıkladığı toplam varyans yüzde 55.95 olup, maddelerin faktör yükleri .48 ile .78 arasında değişmektedir. Ölçeğin tamamına ait Cronbach Alpha değeri .61; ölçeğe ilişkin Guttman Split Half katsayısı .71; eşit uzunluklu ve eşit uzunluklu olmayan Spearman Brown değerleri ise .71 olarak belirlenmiştir (Gömleksiz ve Kan, 2013). Kullanılan ölçekteki maddeler 5'li likert tipinde olup “tamamen katılıyorum=5”, “katılıyorum=4”, “kısmen katılıyorum=3”, “katılmıyorum=2”, “hiç katılmıyorum=1” şeklinde puanlandırılmıştır. Ölçekte kullanılan 29 maddenin 14'ü olumlu, 15'i olumsuz tutumlara karşılık gelmektedir. Ölçeği geliştirip geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yapan Gömleksiz ve Kan (2013) sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları belirlemek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu sonucuna, ayrıca ölçülen bir durumun tutumlar üzerindeki etkisini belirlemek için deneysel bir çalışmanın başında

ve sonunda kullanılabileceği önerisinde bulunmuşlardır. Bu sonuçlar ve öneriler dikkate alındığında SBDTÖ'nün bu araştırmada da kullanılması uygun görülmüştür.

2.4.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşme yöntemi, insanların neyi, neden düşündüklerini, duygu, tutum ve duygularının neler olduğunu, davranışlarını etkileyen faktörleri ifade etmelerine olanak sağlayan bir veri toplama aracıdır. Sosyal bilimlerde araştırmacılar görüşme tekniğini çeşitli amaçlara ulaşmak için çok sık kullanırlar. Bu yapıların en belirgin olanları; yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış görüşme şeklindedir (Ekiz, 2003). Bu araştırmada ise yarı yapılandırılmış görüşmeden yararlanılmıştır. Deney grubuna uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla OBYM'nin araştırma alt problemleri bağlamında etkisi daha ayrıntılı şekilde incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmacı tarafından gerekli 3 alan uzmanı ve 1 Türkçe öğretmeni, 2 tecrübeli sosyal bilgiler öğretmeninin görüşleri alınarak geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Soruların açık, kolay, anlaşılır, yönlendirmelerden uzak olmasına dikkat edilmiştir. Taslak formda bir soru araştırmanın amacına uygun olmadığı için çıkarılmıştır. Görüşme formu iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde araştırmacının kendisini tanıttığı, araştırmanın konusu ve amaçları, katılımcının haklarına ilişkin kişisel bilgilerinin saklı tutulacağı ve sonuçların bilimsel amaçlı kullanılacağına dair bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise OBYM etkisine ilişkin açık uçlu toplamda 5 sorudan oluşan bir görüşme formu meydana getirilmiştir (Ek-6).

2.5. Verilerin Toplanması

Araştırmada 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının öngördüğü öğretim yöntemlerine göre olağan şekliyle öğretim gerçekleştirilmiş olan bir kontrol grubu ve OBYM'ye göre öğretim gerçekleştirilmiş olan bir deney grubu yer almıştır. Uygulama öncesi ve sonrası; deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilere veri toplama araçları tekrarlı ölçümler şeklinde uygulanmıştır. Deney ve kontrol gruplarında dersler araştırmacı tarafından işlenmiştir. OBYM'ye uygun etkinliklerin ve çalışma yapraklarının araştırmacı tarafından geliştirilmesi ve araştırmacının uygulanacak olan

modele hâkim olması sebebiyle deney grubundaki dersler araştırmacı tarafından yürütülmüştür.

Tablo 2. 15. Ön test – son test kontrol gruplu modelin simgesel gösterimi

Gruplar	Ön Test	İşlem	Son Test
Deney Grubu	T ₁ , T ₂ , T ₃	X ₁	T ₁ , T ₂ , T ₃
Kontrol Grubu	T ₁ , T ₂ , T ₃	X ₂	T ₁ , T ₂ , T ₃

Açıklama: T₁: Eleştirel Düşünme Becerisi Ölçeği, T₂: Akademik Başarı Testi, T₃: Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği X₁:Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline göre dersin işlenmesi X₂: Mevcut programa göre olağan şekilde dersin işlenmesi

2.6. Deneysel İşlem Uygulama Süreci

OBYM'nin sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin akademik başarılarına, eleştirel düşünme becerilerine ve tutumlarına olan etkisinin araştırıldığı bu çalışma 3 aşamada gerçekleştirilmiştir:

Birinci Aşama: Ön testlerin uygulanması

İkinci Aşama: OBYM'ye dayalı öğretim etkinliklerin 10 haftalık bir süreçte 30 ders saatinde gerçekleştirilmesi.

Üçüncü Aşama: Son test uygulamalarının yapılması

Deneysel işlem uygulama sürecinde gruplarla gerçekleştirilen faaliyetler, süreleri ve aşamaları Tablo 2.16'da gösterilmiştir.

Tablo 2. 16. Deneysel işlem uygulama sürecine ilişkin çizelge

Aşamalar	Yapılan Uygulamalar	Süre	Deney Grubu	Kontrol Grubu
Birinci Aşama	Akademik Başarı Testi Ön Test	1 ders saati	✓	✓
	EDBT Ön Test	1 ders saati	✓	✓
	SBDTÖ Ön Test	1 ders saati	✓	✓
İkinci Aşama	OBYM'ye dayalı öğretim	30 ders saati	✓	
	Mevcut programın öngördüğü olağan şekilde öğretim	30 ders saati		✓
Üçüncü Aşama	Akademik Başarı Testi Son Test	1 ders saati	✓	✓
	EDBT Son Test	1 ders saati	✓	✓
	SBDTÖ Son Test	1 ders saati	✓	✓

2.6.1. Birinci Aşama: Ön Testlerin Uygulanması

Ön test uygulamalarının yapıldıktan sonra ABT puanlarına dikkate alınarak deney ve kontrol grupları belirlenmiştir. EDBT ve SBDTÖ deney ve kontrol gruplarına ön test olarak uygulanmıştır. Akabinde deney grubuna OBYM'ye dayalı öğretim sürecine

geçilmiştir. Kontrol grubuna ise mevcut sosyal bilgiler dersi öğretim programının öngördüğü öğretim yöntemlerine göre olağan şekliyle öğretim gerçekleştirilmiştir.

2.6.2. İkinci Aşama: OBYM'ye Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretimi

Deney grubuna uygulaması yapılan OBYM ile ilgili ders planları ve etkinlikler tezin ekler bölümünde verilmiştir. Uygulamanın yapıldığı okulda kullanılan ders kitabı Azer (2019) yazarlığında hazırlanan Ekoyay Eğitim Yayıncılık Matbaacılık tarafınca basılan MEB TTK'nin ders kitabı olarak kabul ettiği sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabıdır. Öğrenme alanlarındaki konu başlıkları ders kitabında verilen şekliyle ifade edilmiştir. Hafta hafta yapılan OBYM uygulama süreci şu şekildedir:

Birinci ve İkinci Hafta (6 ders saati)

Keşfetme ve Sınıflandırma: Tezin ekler kısmında verilen ek-7 “Ders Planı 1” doğrultusunda uygulama yapılmıştır. “Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu” konusuna girişte konuya dikkat çekmek amacıyla etkinlik 1 “Diziden Bir Kesit” etkinliğindeki video izlettirilmiştir. Ön bilgilerin açığa çıkarılması amacıyla etkinlik 2 “Harita Etkinliği” ve etkinlik 3 “Kavram Karikatürü” uygulanmıştır. Bu aşamada öğrencilerin önceki bilgilerinin ortaya çıkarılması ve öğrencilerin dikkatlerini konuya çekmek için etkinlikler yapılmıştır. Alternatif kavramları ortaya çıkarmayı ve öğrencilerin kendilerinin ve arkadaşlarının bilgilerinden haberdar olmalarını amaçlanmıştır.

Yapılandırma ve Müzakere Etme: Jigsaw tekniği ile öğrenciler dört ayrı uzman gruplarına ayrılarak 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki (Ekoyay Yayıncılık) bazı konu başlıkları öğrencilere paylaştırılmıştır. Etkinlik 4'teki drama çalışması olan “Pazar Yeri Etkinliği” yaptırılmıştır. Etkinlik 5'te “Osmanlı Devleti Ne Zaman Kuruldu” öğrencilerin farklı görüşlerin tartışılması için etkinliği yapmaları sağlanmıştır. İskân politikası ile ilgili etkinlik 6'daki 5N1K çalışması, etkinlik 7 ile “Osmanlı Toplum Yapısı ve İdari Yapı” kavram haritaları etkinlikleri uygulanmıştır. Etkinlik 8'de “Devşirme Sistemi” adlı etkinlik cevaplanıp sınıfça tartışılmıştır. Bu aşamada öğrenciler gruplar halinde çalışarak öğretmen tarafından tasarlanan ortamda konuları tartışmış ve konuyla ilgili sorunlara çözüm bulmaya çalışmışlardır. Bilimin kesin olmayan ve tartışmaya açık bir karakterinin olduğu fark ettirilmiştir.

Genişletme ve Transfer Etme: Etkinlik 9’da kavram haritası uygulanmıştır. Etkinlik 10 “Balık Kılıçığı Diyagramı” yaptırılıp cevaplar incelenmiş ve eksik öğrenmeler birlikte düzeltilmiştir. Soru turu etkinliği beşer kişilik çember düzeninde oturulup uygulanmıştır. Öğrenme galerisi etkinliği için öğrenciler dörder kişilik gruplarla “günümüzdeki toplum yapısı ve ekonomik faaliyetlerle Osmanlı’daki toplum yapısı ve ekonomik faaliyetlerin benzer ve farklı yönleri nelerdir?” sorusuyla ilgili çalışmalar yapmalar yapmışlar. İlgili çalışmalar (yazıp, çizip, resmedilen) panoya asılıp gruplar diğer grupların kartonlarını inceleyerek eksikliklerini tespit edip eksiklikleri rapor halinde sunmuştur.

Yansıtma ve Değerlendirme: Dersin son aşamasında Etkinlik 11 yapılandırılmış grid etkinliği uygulanmıştır. Etkinlik 12 tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliği çözülmüştür. Yapılan yanlışlar sınıfça değerlendirilip düzeltilmiştir. Kavramsal değişim sürecinde, öğrencinin sadece ne öğrendiğini değil, nasıl öğrendiğini, nasıl keşfettiği ve bunu zihninde nasıl yapılandırıldığını anlayabilmek için yapılandırılmış grid ve tanılayıcı dallanmış ağaç kullanılmıştır.

Üçüncü ve Dördüncü Hafta (6 ders saati)

Keşfetme ve Sınıflandırma: Burada ek-8 “Ders Planı 2” doğrultusunda öğretim etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. “Osmanlı Devleti’nin Fetih Siyaseti” konusuna girişte Etkinlik 13 kelime ilişkilendirme testi ön bilgileri ve kavram yanlışlarının tespiti için kullanılmıştır. Etkinlik 14’teki harita yorumlama etkinliği ve etkinlik 15 internet haberi etkinlikleri ile konuya dikkat çekilip ön bilgilerin açığa çıkarılması, öğrencilerin görüşlerini rahatlıkla ifade edebilecekleri bir ortam sunulmuştur.

Yapılandırma ve Müzakere Etme: Jigsaw tekniği uygulanarak uzman grupları oluşturup dört ayrı gruba konu dağılımı yapıp uzman gruplar oluşturulmuştur. Her grup konuyla ilgili rapor hazırlamıştır. Aynı gruplara etkinlik 16 “İstanbul’un Fethi Kavram Haritası” doldurmaları için verilmiştir. Gruplarca tartışılarak kavram haritaları oluşturulmuştur. Etkinlik 17 “İstimalet Politikası” ile ilgili tarihi metinlerin değerlendirmeleri için aynı gruplara dağıtılıp ve cevaplar diğer grupların cevapları ile karşılaştırılarak müzakere edilmiştir. 7. sınıf Ekoyay yayınları sosyal bilgiler ders kitabı 58. sayfadaki Yavuz Sultan Selim’in konuşması 5N1K tekniğine göre metnin

analizi yaptırılmıştır. Sınıfça Mısır seferinin dini, siyasi ve ekonomik sonuçlarını kavram haritası şeklinde tahtaya yazarak etkinlik sonlandı. Preveze Deniz Zaferi ilgili etkinlik 18’de bulunan video kesiti izlettirilip sorular cevaplanıp sınıfça tartışılarak gaza ve cihat anlayışı yorumlanmıştır. Benzer şekilde Rodos’un fethi konusu öğrenci gruplarına sunum için ödevlendirilip verilmiştir. Etkinlik 19’da verilen boş kavram haritası konuyla ilgili olarak uygulanmıştır. Etkinlik 20 “Osmanlı’da Millet Sistemi” etkinliği öğrencilere dağıtılıp metin seslendirilmiş grup çalışması şeklinde cevaplandırılmış, verilen cevaplar sınıf ortamında müzakere edilmiştir.

Genişletme ve Transfer Etme: Etkinlik 15 tekrardan verilmiştir. Artık konu hakkında daha fazla bilgi sahibi olduklarından öğrencilerden batılı bazı tarihçi ve edebiyatçıların İstanbul’un Fethi ile ilgili ortaya attıkları bu iddiaların çürütülmesi için bir panel ve ardından forum şeklinde bir etkinlik düzenlenmesi istenmiştir. Öğrenciler panelist öğrencilere sorular sorarak etkinlik bitirilmiştir. Etkinlik 21 “Balık Kılıcı Diyagramı” öğrenciler tarafından doldurulup cevaplar kontrol edilmiştir. Böylece öğrencilerin geliştirdikleri fikirleri sosyobilimsel problemleri şekillendirmede kullanmaları sağlanmıştır. Sosyal problemlerle ilgilenen öğrenciler; eleştirel düşünme yoluyla bilim, teknoloji, toplum ve çevre arasındaki karmaşık etkileşimler hakkında bir farkındalık geliştirmeleri bu aşamada sağlanmaya çalışılmaktadır.

Yansıtma ve Değerlendirme: Etkinlik 22 yapılandırılmış grid ve etkinlik 23 tanılayıcı dallanmış ağaç öğrenciler tarafından cevaplandırılmıştır. Dersin başında verilen etkinlik 13 kelime ilişkilendirme testi ile dersin başında verilen cevaplarla kontrol edilerek kavramsal değişimin, kavram yanılgılarının ne düzeyde giderildiği verilen cevaplar incelenerek değerlendirilmiştir.

Beşinci ve Altıncı Hafta (6 ders saati)

Keşfetme ve Sınıflandırma: Burada ek-9 “Ders Planı 3” doğrultusunda etkinlikler gerçekleştirilmiştir. “Avrupa’daki gelişmeler ve Osmanlı Devleti’ne Etkileri” konusuna girişte Etkinlik 24 kelime ilişkilendirme testi ile kavramlarla ilgili ön bilgiler yoklanmıştır. Osmanlı Devleti’nin dünyanın önemli siyasi gücüyken zayıflaması değişmeye zorlayan sebeplerle kartopu etkinliği yaptırılarak gruplar şeklindeki tartışmalar sonucunda ortaya çıkan fikirler dinlenmiştir. Coğrafi keşiflerin

nedenleriyle ilgili beyin fırtınası etkinliği yapılarak ortaya çıkan fikirler tahtaya yazılarak ön bilgilerin açığa çıkarılması sağlanmıştır. Dersin bu aşamasında öğrencilere hiçbir şekilde müdahale edilmemiş öğrenciler fikirlerini doğru veya yanlış ifade ederek özgürce konuşmuşlardır.

Yapılandırma ve Müzakere Etme: Öğrenciler karışık dörderli, beşerli gruplara ayrılmıştır. Etkinlik 25'te "Coğrafi Keşifler" uygulanmıştır. Etkinlik 26'da bulunan metnin okunduktan sonra devamındaki verilen kavram haritasının coğrafi keşiflerin sebeplerini analiz ederek doldurmaları sağlanmıştır. Jigsaw tekniği kullanılarak öğrenciler gruplara ayrılır. Konular uzmanlık grupları oluşturup, her konu sunulup, tartışılıp raporlar hazırlanmıştır. Etkinlik 27 yönergesi takip edilerek drama çalışması yaptırılmış, Avrupa'da yaşanan bu siyasi olayların neden olduğu karmaşanın insan hakları ihlallerine neden olduğuna değinilmiştir. Öğrenme galerisi etkinliği için öğrenciler gruplara ayrılmıştır, yapılan çalışmalar panoya asılmış, gruplar birbirlerinin eksiklerini inceleyip raporlar hazırlanmış ve sunulmuştur.

Genişletme ve Transfer Etme: Etkinlik 28 "İkilem Senaryosu" etkinliği ile coğrafi keşiflere farklı açılardan bakan görüşler incelenmiştir. Soru turu etkinliği için öğrenciler 5-6'şar kişilik çember düzeninde oturup, yazdıkları soruları paylaşıp, cevaplandırıp, tartışılıp değerlendirilmiştir; döngü bir tur sonra bitirilmiştir.

Yansıtma ve Değerlendirme: Etkinlik 29 tanılayıcı dallanmış ağaç, etkinlik 30 kavram bulmacası etkinliği uygulanmıştır. Dersin başında verilen Etkinlik 24 kelime ilişkilendirme testi tekrar dersin sonunda tekrar yaptırılmıştır; dersin sonunda temel kavramların öğrenilip öğrenilmediği, kavram yanlışlarının giderilip giderilmediği böylece anlaşılmıştır.

Yedinci Hafta

Keşfetme ve Sınıflandırma: Burada ek-10 "Ders Planı 4" doğrultusunda öğretim etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. "Osmanlı Devleti'nde Islahat Hareketleri" konusuna girişte dikkat çekme ve ön bilgileri açığa çıkarma amacıyla etkinlik 31 "Dijital Hikâye" ile soru cevap yapılarak fikirlerin ortaya çıkması sağlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin zamanla siyasi gücünün azalmasıyla ilgili beyin fırtınası etkinliği

yaptırılmıştır. Böylece öğrencilerin kendi ve arkadaşlarının fikirlerinin farkına varmaları sağlanmıştır.

Yapılandırma ve Müzakere Etme: Jigsaw tekniği uygulanarak öğrenciler 4 gruba ayrılmıştır. Yapılan ıslahatlarla ilgili uzman grupları oluşturulmuş; her grup kendi konusuyla ilgili uzmanlaşmış, daha sonra kendi grubuna dönüp, birbirlerine konuyu anlatıp, tartışıp rapor hazırlamışlardır. Etkinlik 32 “Yer Sofralarından Yemek Masalarına” etkinliği uygulanmış burada iddia ve kanıtların bulunması soruların grupça cevaplanması sağlanmıştır. Lale devri yenilikleri ile ilgili beyin eseri tekniği kullanılarak öğrencilerin farklı bakış açıları ve birbirlerine benzer görüşlerinin bulunması sağlanmıştır. Etkinlik 33’te kavram haritası öğrenciler tarafından doldurulur. Soru turu etkinliği için öğrencilerden 5-6 kişilik gruplar çember şeklinde oturmuş; konuyla ilgili soru yazıp yanındaki arkadaşına vererek arkadaşı cevaplamış, yanındakine verip, soru cevaplar okunup etkinlik tamamlanmıştır. Böylece öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğrenci etkileşimi gerçekleşip iş birlikli öğrenme sağlanmıştır.

Genişletme ve Transfer Etme: İstasyon tekniği kullanılarak ortaya çıkan ürünler sergilenip değerlendirilir. Etkinlik 34 “İslahatların Yansımaları” etkinliği uygulanmıştır. İslahatların daha erken dönemde daha köklü şekilde yapılsa neler olurdu? Sorusuna yönelik düşün-eşleş-paylaş etkinliği öğrencilerin konuyu değerlendirmeleri sağlar.

Yansıtma ve Değerlendirme: Etkinlik 35 yapılandırılmış grid etkinlik 36 tanılayıcı dallanmış ağaç etkinlikleri yaptırılarak bilgiyi nasıl öğrendikleri, zihinde nasıl yapılandıklarını anlamak için kullanılmıştır.

Sekizinci Hafta

Keşfetme ve Sınıflandırma: Burada ek-11 Ders Planı 6 doğrultusunda öğretim etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. “Seyyahların Gözüyle Osmanlı” konusuna girişte dikkat çekmek amaçlı okulun yanında bulunan çeşmenin hangi amaçlarla ne için yapıldığı ile ilgili beyin fırtınası yaptırılmıştır. Öğrencilerin bilişsel yapılarını ortaya çıkarmada, kavramsal değişimlerini anlamada ve alternatif kavramlarının belirlenmesi için etkinlik 37 kelime ilişkilendirme testi yaptırılmıştır.

Yapılandırma ve Müzakere Etme: Etkinlik 38 “Seyahatnamelerde Anadolu” etkinliği dağıtılır; jigsaw tekniği ile öğrenciler gruplara ayrılarak, konular bölünerek paylaştırılıp, etkinlik metinlerinden konuların cevaplanması, ders kitaplarından araştırma yaparak ayrıntılı araştırmalarla uzmanlaşmaları sağlanmıştır. Böylece öğrenciler çevresindekilerle müzakere ederek kavramsal değişim sürecini yaşayacaklardır. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı değeri “kültürel mirasa duyarlılık” ile ilgili etkinlik 39 “Değer Analizi” etkinliği değeri ile ilgili çalışma sınıfta uygulanır böylece öğrenciler bilimsel araştırma ve mantık yürütme süreçlerini kullanırlar. Etkinlik 40 “Estetik Kavramsal Değişim Metni” etkinliği ile estetik kavramı ile ilgili kavram yanılgılarının giderilmesi adına sınıfça bu etkinlik yapılmıştır. Osmanlıda sanat dallarıyla ilgili tahtaya birlikte kavram haritası çizilerek içeriği hep birlikte tartışılarak doldurulmuştur. Böylece bilimsel bilginin yapılmasında iş birliği içerisinde olmanın, sabır, empati, iletişim halinde olmanın önemini görmeleri sağlanır.

Genişletme ve Transfer Etme: Ek-11’deki planda linki bulunan Osmanlı kapı tokmakları ile ilgili video izlettirilmiştir. Günümüzde var olan durumla karşılaştırma yapmaları için düşün-eşleş-paylaş etkinliği ile öğrenciler fikirlerini önce birbirlerine sonra sınıfa açıklamışlardır. Öğrencilere öğrendiklerini günlük hayatla ilişkilendirme fırsatı verilmiş olur. Böylece, yapılandırılmış görüşlerini başka disiplinlere veya toplumsal sorunlara aktarma fırsatı bulurlar.

Yansıtma ve Değerlendirme: Dersin başında uygulanan kelime ilişkilendirme testi Etkinlik 37 tekrar uygulanmıştır. Dersin başında ve sonundaki değişim incelenmiştir. Etkinlik 41 tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliği yapılmıştır. Ardından etkinlik 42 Osmanlıda Kültür ve Sanat çengel bulmaca öğrencilere dağıtılıp ve çözümler kontrol edilmiştir. Bulamayan öğrencilerin nerelerde zorlandıkları tespit edilip, sınıfça konuyla ilgili tartışılıp sonuçlar değerlendirilmiştir.

Dokuzuncu Hafta

Keşfetme ve Sınıflandırma: Ek-12 “Ders Planı 7” doğrultusunda öğretim etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. “Yeryüzünde Yaşam” konusuna giriş aşamasında dikkat çekmek

amacıyla akıllı tahtadan İzmir ve Hakkari'nin tepeden görünüşleri gösterilmiş ne gibi benzerlik ve farklılıkların olduğuna dair beyin fırtınası yaptırılmıştır. Öğrencilerin bilişsel yapılarını ortaya çıkarmada, kavramsal değişimlerini anlamada ve alternatif kavramlarının belirlenmesi için etkinlik 43 kelime ilişkilendirme testi yaptırılmıştır. Türkiye'de nüfusun neden her yerde eşit dağılmadığına yönelik beyin eseri tekniği uygulanmış, öğrencilerin görüşleri ortaya çıkarılmıştır. Böylece ön bilgileri açığa çıkarılıp benzer ve farklı görüşler tespit edilmiş. Öğrencilerdeki alternatif kavramların fark edilip öğrencilerin birbirlerinin bakış açılarından haberdar olmaları sağlanmıştır. Yapılandırma ve Müzakere Etme: Etkinlik 44 “Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler” etkinliği uygulanmış, cevaplarını arkadaşlarının cevaplarıyla karşılaştırmaları sağlanmıştır. Etkinlik 45 “Medeniyetler ve Yerleşim Yerleri” etkinliğini gruplara ayrılarak, medeniyetlerin yerleşim yeri tercihleri ile bilgileri verilen bilgi kutucuklarından çıkarımlar yaparak, cevaplayıp birbirlerine sunarak cevapları karşılaştırmaları sağlanır. Farklı ülkelerde farklı iklimlerde ve özelliklerde şehirler verilerek yerleşime uygunluğunun vızıltı 44 tekniği uygulanarak tartışılması sağlanır. Yerleşmeyi etkileyen faktörler beşerî ve ekonomik olarak iki ayrı tahtaya başlık yazılmıştır. Burada öğretmen öğrencilerin sadece söylediklerini yazmış fikirlerine müdahale etmemiş, soru sorarak tartışmalarını sağlamıştır. Öğrenciler birbirleriyle fikir alışverişi yapıp birbirlerini ikna etmişlerdir. Öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğrenci etkileşimi gerçekleşip iş birlikli öğrenme sağlanmıştır. Böylece bilimsel bilgiyi yapılandırmada; iş birliği içerisinde olmanın, sabır, empati, iletişim halinde olmanın önemini görmeleri sağlanır.

Genişletme ve Transfer Etme: Öğrencilere Yozgat'ın yerleşim yeri olarak seçilmesinde ne gibi faktörlerin etkili olduğu ile ilgili düşün-eşleş-paylaş tekniği ile tartışmaları sağlanmıştır. Soru turu etkinliği için öğrenciler 5-6'şar kişilik çember düzeninde oturmaları sağlanıp, öğrendikleri konuyla ilgili olarak soru yazmaları yanındaki arkadaşının cevaplaması ve döngü tamamlanınca kağıtlar okunup, tartışılıp değerlendirilmiştir. Öğrenciler öğrendiklerini gündelik hayatla ilişkilendirmelerine imkân verilmiştir. Böylece yapılandırılmış düşüncelerini başka disiplinlere veya toplumsal konulara aktarma genişletme fırsatı bulmuşlardır.

Yansıtma ve Değerlendirme: Etkinlik 46 yerleşmeyi etkileyen faktörler ile ilgili tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliği çözüldükten sonra cevaplar kontrol edilmiştir. Yanlış çıkışlardan çıkan öğrencilerin yanlış çıkıştan çıktıkları ile tartışma yürütülmüştür. Etkinlik 47 Yerleşmeyi etkileyen faktörler ilgili yapılandırılmış grid etkinliği yapılmış yanlış öğrenmeler olup olmadığı kontrol edilmiştir. Kavramsal değişim sürecinde, öğrencinin sadece ne öğrendiğini değil, nasıl öğrendiğini, nasıl keşfettiği ve bunu zihninde nasıl yapılandırıldığını anlayabilmek için yapılandırılmış grid ve tanılayıcı dallanmış ağaç kullanılmıştır.

Onuncu Hafta

Keşfetme ve Sınıflandırma: Ek-13 “Ders Planı 7” doğrultusunda öğretim etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. “Nüfusumuz” konusuna girişte dikkat çekmek ve öğrencilerin ön bilgilerini yoklamak amacıyla planda linki bulunan nüfus sayımı ile ilgili video izlettirilmiş sonra nüfus sayımlarıyla ilgili ön bilgileri yoklanmıştır. Etkinlik 48 kelime ilişkilendirme testi dağıtılmış ve kazanımın önemli kavramları ile ilgili öğrencilerin ön bilgileri, kavram yanlışları tespit edilmiştir. Etkinlik 49 Kavram karikatürü ile grafik okuma becerileri tespit edilmiştir.

Yapılandırma ve Müzakere Etme: Etkinlik 50’de “Nüfus Yoğunluğu Haritası” etkinliği uygulanmıştır. Jigsaw tekniği kullanılarak öğrenciler gruplara ayrılmıştır dört ayrı grup oluşturulup nüfusun yapısal özellikleriyle ilgili konular dağıtılmıştır. Her öğrenci kendi konusunu çalıştıktan sonra grubuna dönüp gruptaki diğer öğrencilerde kendi konularını arkadaşlarına anlatmıştır. Konuyla ilgili tartışmaları ve sonunda rapor hazırlamaları istenmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında (ekoyay) bulunan 110. ve 111.sayfalardaki grafik çizme etkinliği öğrenciler tarafından yapılır daha sonra öğrenciler çizdikleri grafikleri birbirlerinin çizmiş oldukları grafiklerle karşılaştırmıştır. Benzer ve farklı yönleri sorularak hangi grafik çizimlerinin doğru olduğu tespit edilmiştir. Yanlış olan çizimlerin fark edilip düzeltilmesi sağlanmıştır. Etkinlik 51’de “Nüfus Piramitleri” etkinliği uygulanmıştır. Cevaplar sınıfça kontrol edilmiştir eksiklikler ve yanlışlar diğer öğrencilerin verdikleri cevaplarla birlikte tamamlanmıştır. Etkinlik 52 “Nüfus Verileri Tablo Yorumlama” etkinliği ikişerli öğrenci gruplarına dağıtılmış ve tabloyu yorumlamaları istenmiştir. Verilen cevaplar sınıf tartışması yapılarak tartışılmıştır. Öğrenciler birbirleriyle fikir alışverişi yapıp

birbirlerini ikna etmişlerdir. Öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğrenci etkileşimi gerçekleşip iş birlikli öğrenme sağlanmıştır.

Genişletme ve Transfer Etme: Öğrenciler gruplara ayrılıp ödevlendirilir. Yozgat'ın 2012'den 2021'e kadar olan her yıl nüfus verileriyle birlikte bir sütun grafik yaparak ilimizin nüfusunun arttığı ve azaldığı zamanları yorumlamayı sunmaları istenmiştir. Öğrencilere Türkiye'de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerin neler olduğuyla ilgili beyin eseri tekniği uygulanmıştır. 3 adet boş kâğıda görüşlerini yazmışlardır. Öğrenciler yazdıkları kağıtları masaya bırakır ve sırayla karışık olarak kağıtlar öğrenciler tarafından çekilip okunmuş, benzer olanlar gruplanıp değerlendirilmiştir. Öğrencilere öğrendiklerini gündelik hayatlarıyla ilişkilendirmesi için imkân verilmiştir. Böylece yapılandırmış oldukları görüşlerini başka disiplinlere veya toplumsal konulara aktarma genişletme fırsatı bulmuşlardır.

Yansıtma ve Değerlendirme: Etkinlik 53'te bulunan kavram bulmacası uygulanmıştır. Çözümlemeler bittiğinde bulunamayan cevaplar sınıfta bulan öğrenciler tarafından açıklanıp bulamayan öğrencilerin tamamlamaları sağlanmıştır. Dersin başında verilen Etkinlik 48 kelime ilişkilendirme testi tekrar dağıtılmıştır ve kazanımın önemli kavramları ile ilgili öğrencilerin ön bilgileri, kavram yanılgıları tespit edilmiştir. Dersin başındaki verilen cevaplarla sonunda verilen cevaplar karşılaştırılarak değişim değerlendirilmiş, eksik veya yanlış öğrenmeler düzeltilmiştir.

2.6.3. Üçüncü Aşama: Son Testlerin Uygulanması

OBYM'ye dayalı öğretim sürecinin sona ermesinin ardından deney kontrol gruplarına ABT, SBDTÖ ve SBDTÖ son test olarak uygulanmıştır.

2.7. Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel kısmında; analizlerde öğrencilerin ön test ve son test puanlarının standart sapmaları ve aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır. İstatistiksel veri analizi için .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Nicel veriler istatistik paket programı yardımı ile analiz edilmiştir. Öncelikli olarak betimsel istatistik analizi yapılarak, verilerin normal dağılıp dağılmadığı belirlenmiştir. Bu amaçla ABT, EDBT,

SBDTÖ'den öğrencilerin aldıkları puanların aritmetik ortalama mod, medyan, standart sapma, ranj, basıklık ve çarpıklık, shapiro-wilk, verilerin varyanslarının eşitliğine bakmak için ise Levene testi değerleri incelenmiştir. İkinci olarak, veriler normal dağıldığından parametrik testler uygulanmıştır. Dolayısıyla, çıkarıma dayalı istatistik analizi yapılarak, çalışmanın başlangıcında ön testler sonucunda grupların belirlenmesi amacıyla bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır. Uygulama sonunda da benzer şekilde, OBYM'nin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi bağımsız örneklem t-testi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmadaki deney ve kontrol grubunda uygulama sonrası, EDBT, ABT, SBDTÖ puanlarının karşılaştırılması için bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin gruplar içinde ön test ve son test puanlarının kıyaslamak amacıyla bağımlı (ilişkili) gruplar t-testi istatistiksel analizleri yapılmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizinden faydalanılmıştır. Fenomenolojik araştırmalarda veri analizinin amacı, deneyimleri ve anlamları keşfetmektir. Bu amaçla içerik analizinin amacı, verilerin kavramsallaştırılması ve fenomeni tanımlayabilecek temaları ortaya çıkarmaktır. Sonuçlar betimsel bir anlatımla sunulur ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). İçerik analizinde sorulara verilen yanıtlar belirli kurallar ölçüsünde kodlanarak metnin bazı sözcüklerinin daha küçük kategorilere ayrılması ile özetlenen sistematik, yenilenebilir bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2012). Betimsel analiz, bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak için genellikle doğrudan alıntılar kullanır. Elde edilen sonuçlar düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulmaya çalışılır. Öncelikle veriler sistematik ve açık şekilde betimlenir, ardından bu betimlemeler açıklanır, yorumlanır, neden ve sonuç ilişkileri mütalaa edilerek bazı sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel verilerin analizinde öncelikle yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiş ses kayıtları deşifre edilmiş veri toplanan katılımcıların gerçek isimlerine yer verilmemiş bunun yerine her bir katılımcıya ayrı ayrı temsil eden Ö1, Ö2, Ö3 şeklinde kod isimler verilerek veriler araştırma raporunda sunulmuştur. Bu kod isimler görüşülen birinci öğrenci anlamında Ö1 şeklindedir. Büyüköztürk vd. (2012) nitel çalışmalarda katılımcılardan alıntı yapılması ve bunların ekleme yapılmadan doğrudan verilmesi güvenilirliği artırdığını ifade etmektedir. Elde edilen nitel veriler doğrudan alıntılar yapılarak verilmiş,

belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Böylece elde edilen verilerin düzenli, yorumlanmış ve daha anlaşılır bir şekilde sunulmuştur. Elde edilen verilerin analizi ve raporlaştırılması sırasında da elde edilen bazı verilerin gözden kaçmasının önüne geçmek amacıyla veri seti tekrar tekrar gözden geçirilmiş, baştan sona okunmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri çözümlenmiştir. Veriler öncelikle içerdiği anlama göre kodlanıp, ardından kodlar kategorilere ayrılmıştır. Daha sonra oluşturulan kodlar ve kategoriler, öğrencilerden alınan yanıtların sıklığını gösteren frekans (f) değerleri ile tablolaştırılmış ve doğrudan alıntılardan faydalanılarak sunulmuştur. Nitel araştırmalarda iç geçerliliği sağlamanın yollarından biri olarak kabul edilen bazı kaynaklarda “member checks” “member checking” olarak geçen veriyi veri kaynağına kontrol ettirilmesi yöntemi kullanılarak, katılımcılara ifadelerini teyit ettirerek üye kontrolü yöntemi uygulanmıştır (Lincoln ve Guba, 1985; Merriam, 1998; Braun ve Clarke, 2013). Nitel araştırmalarda iç geçerliliği yani inandırıcılığı artırmanın yollarından biri de uzman incelemesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmanın deseni, toplanan verilerin analizi ve sonuçların yazımına ilişkin süreçlerle ilgili olarak alan uzmanı eleştirel bir gözle bunları inceleyerek araştırmacıya geri bildirimlerde bulunmuştur. Büyüköztürk vd. (2012) nitel araştırmalarda araştırma aşamasının, izlenen yolun detaylı açıklanması, birden fazla araştırmacının gözlemler arası tutarlılığı sonuçların güvenilirliği ile ilgili bilgi vereceğini belirtmektedir. Nitel verilerin toplanması ve analizi ile ilgili süreç açıklanmıştır, alan uzmanı tarafından oluşturulan temalarla araştırmacının başlangıçta kategorileştirdiği temalar karşılaştırılmış, alan uzmanlarının geri bildirimleri doğrultusunda oluşturulan temalar görüş birliği sağlanarak belirlenerek araştırmanın güvenilirliğinin artırılmasına katkı sağlanmıştır.

2.8. Nicel Verilerin Normallik Analizleri

Araştırma öncesinde deney ve kontrol gruplarının ABT, EDBT ve SBDTÖ ölçek ve testlerinden aldıkları ön test puanlarına göre normallik analizleri yapılmıştır. Toplanan verilerin parametrik testlerin varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı araştırılmıştır (Field, 2013). Verilerin normal dağılım gösterdiğinin test edilmesinde skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri incelenmiştir. Tabachnick ve Fidell’e (2013) göre skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerlerine ilişkin sonuçların +1.5 ile -1.5 arasında olması normal dağılım olarak kabul edilmektedir. Grup

büyükliğünün 50'den az olduğu durumlarda Shapiro-Wilk testinin, daha kalabalık olduğu durumlarda Kolmogorov-Smirnov testinin kullanılması tavsiye edilmektedir (Rovai, Baker ve Ponton, 2014). Çalışma grubundaki öğrenci sayısı 50'den az olduğu için normallik testlerinde Shapiro-Wilk testi sonuçları dikkate alınmıştır. Shapiro-Wilk testinin sonuçları .05 anlamlılık seviyesinin üzerindeyse verilerin normal dağıldığı söylenir. Puanların normal dağılım gösterdiği durumlarda normallik varsayımı gerektiren istatistiklerin kullanılması, normalden aşırı sapma göstermesi durumunda da parametrik olmayan testlerin kullanılması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2012).

2.8.1. Akademik Başarı Testi ile İlgili Yapılan Normallik Analizleri

Akademik başarı testi ile ilgili yapılan normallik analizleri bu başlık altında gösterilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterdiğinin test edilmesinde skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 2.17'de gösterilmiştir.

Tablo 2. 17. ABT verilerine ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri

	Grup		İstatistik	Std. Hata
Ön Test	Deney	Skewness	.492	.536
		Kurtosis	1.017	1.038
	Kontrol	Skewness	-.634	.564
		Kurtosis	1.283	1.091
Son Test	Deney	Skewness	-.690	.536
		Kurtosis	-.398	1.038
	Kontrol	Skewness	-.013	.564
		Kurtosis	-.557	1.091

Yapılan analiz sonucunda değişkenlere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.5 ve -1.5 arasında kaldığı görülmüştür. Tabachnick ve Fidell'e (2013) göre skewness ve kurtosis değerlerine ilişkin sonuçların +1.5 ile -1.5 arasında bir değer normal dağılım olarak kabul edilmektedir. Tablo 2.17'de akademik başarı testi ön test sonuçlarına göre (deney grubunda: Skewness .492, kurtosis 1.017 ve kontrol grubunda: Skewness -.634, kurtosis 1.283) verilerin normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Tablo 2.17'de sosyal bilgiler başarı testi son test sonuçlarının skewness ve kurtosis değerlerinin deney ve kontrol gruplarında +1.5 ile -1.5 arasında olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre (deney grubunda: Skewness -.690, kurtosis -.398 ve kontrol grubunda: Skewness -.013, kurtosis -.557) verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Çalışma grubundaki öğrenci sayısı 50'den az olduğu için normallik testlerinde Shapiro-Wilk testi sonuçları dikkate alınmıştır. Tablo 2.18'de ABT sonuçları verilerinin normal dağıldığı görülmektedir ($p>.05$). Bu nedenle deney ve kontrol grupları ABT ön test ve son test sonuçlarına parametrik testler uygulanmıştır.

Tablo 2. 18. ABT sonuçlarına ilişkin Shapiro-Wilk normallik testi analiz sonuçları

Test	Grup	Shapiro-Wilk		
		İstatistik	sd	p
Ön Test	Deney	.139	18	.675
	Kontrol	.179	16	.250
Son Test	Deney	.187	18	.279
	Kontrol	.131	16	.895

Kontrol ve deney gruplarından elde edilen verilerin varyanslarının eşit olup olmadığını belirlemek için Levene testi kullanıldı. Levene testi, t testleri ve varyans analizi için varyansların eşitliğini değerlendirmek için kullanılır (Field, 2013). Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ABT ön test ve son test sonuçlarının varyanslarının eşitliği ile ilgili Levene Testi sonuçları Tablo 2.19'da sunulmuştur.

Tablo 2. 19. Kontrol ve deney gruplarının ABT ön test ve son testine yönelik Levene Testi sonuçları

Değişken	Test	N	F	p
Akademik Başarı	Ön Test	34	.065	.800
	Son Test	34	.161	.691

Tablo 2.19'a bakıldığında kontrol ve deney gruplarının ön test ve son test sonuçları varyansların eşitliği varsayımını karşılamaktadır ($p>.05$).

Akademik başarı testi ile ilgili; verilerin normal dağıldığı ve varyanslarının eşit olduğu sonucuna varıldıktan sonra verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

2.8.2. Eleştirel Düşünme Becerisi Testi ile İlgili Yapılan Normallik Analizleri

Eleştirel düşünme becerisi testi ile ilgili yapılan normallik analizleri bu başlık altında gösterilmiştir.

EDBT ile ilgili verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak için verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş ve sonuçlar Tablo 2.20'de sunulmuştur.

Tablo 2. 20. EDBT sonuçlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri

	Grup		İstatistik	Std. Hata
Ön Test	Deney	Skewness	.023	.536
		Kurtosis	-.110	1.038
	Kontrol	Skewness	.605	.564
		Kurtosis	.079	1.091
Son Test	Deney	Skewness	-.485	.536
		Kurtosis	-.186	1.038
	Kontrol	Skewness	.698	.564
		Kurtosis	-.497	1.091

Verilerin normal dağılım gösterdiğinin test edilmesinde skewness ve kurtosis değerleri incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda değişkenlere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.5 ve -1.5 arasında kaldığı görülmüştür. Tablo 2.20’de EDBT ön test sonuçlarına göre (deney grubunda: Skewness .023, kurtosis -.110 ve kontrol grubunda: Skewness .605, kurtosis .079) verilerin normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Tablo 2.20’de EDBT son test sonuçlarının skewness ve kurtosis değerlerinin deney ve kontrol gruplarında +1.5 ile -1.5 arasında olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre (deney grubunda: Skewness -.485, kurtosis -.186 ve kontrol grubunda: Skewness .698, kurtosis -.497) verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Çalışma grubundaki öğrenci sayısı 50’den az olduğu için normallik testlerinde Shapiro-Wilk testi sonuçları dikkate alınmıştır. Tablo 2.21’de EDBT sonuçları verilerinin normal dağıldığı görülmektedir ($p>.05$). Bu nedenle deney ve kontrol grupları ABT ön test ve son test sonuçlarına parametrik testler uygulanmıştır.

Tablo 2. 21. EDBT sonuçlarına ilişkin Shapiro-Wilk normallik testi analiz sonuçları

Test	Grup	Shapiro-Wilk		
		İstatistik	sd	p
Ön Test	Deney	.975	18	.889
	Kontrol	.951	16	.504
Son Test	Deney	.961	18	.630
	Kontrol	.916	16	.146

Kontrol ve deney gruplarından elde edilen verilerin varyanslarının eşit olup olmadığını belirlemek için Levene testi kullanılmıştır. Kontrol ve deney gruplarında bulunan öğrencilerin EDBT ön test ve son test sonuçlarının varyanslarının eşitliği ile ilgili Levene Testi sonuçları Tablo 2.22’de sunulmuştur.

Tablo 2. 22. Kontrol ve Deney Gruplarının EDBT Ön Test ve Son Testine Yönelik Levene Testi Sonuçları

Değişken	Test	N	F	p
Eleştirel Düşünme Becerisi	Ön Test	34	.239	.628
	Son Test	34	.047	.830

Tablo 2.22'ye bakıldığında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test sonuçlarına ilişkin veriler varyansların eşitliği varsayımını karşılamaktadır ($p>.05$).

EDBT ile ilgili Verilerin normal dağıldığı ve eşit varyansa sahip olduğu belirlendikten sonra verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

2.8.3. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği ile İlgili Yapılan Normallik Analizleri

SBDTÖ ile ilgili yapılan normallik analizleri bu başlık altında gösterilmiştir.

SBDTÖ ile ilgili verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak için verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3.9'da gösterilmiştir.

Tablo 2. 23. SBDTÖ sonuçlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri

	Grup		İstatistik	Std. Hata
Ön Test	Deney	Skewness	.478	.536
		Kurtosis	-.503	1.038
	Kontrol	Skewness	-.871	.564
		Kurtosis	.902	1.091
Son Test	Deney	Skewness	-.481	.536
		Kurtosis	-1.026	1.038
	Kontrol	Skewness	-.832	.564
		Kurtosis	-.090	1.091

Tablo 2.23'te SBDTÖ ön test sonuçlarının skewness ve kurtosis değerlerinin deney ve kontrol gruplarında +1.5 ile -1.5 arasında olduğu görülmektedir. SBDTÖ ön test sonuçlarına göre (deney grubunda: Skewness -.478, kurtosis -.503 ve kontrol grubunda: Skewness -.871, kurtosis .902) verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır. Tablo 2.23'te sosyal bilgiler dersti tutum ölçeği son test sonuçlarının skewness ve kurtosis değerlerinin deney ve kontrol gruplarında +1.5 ile -1.5 arasında olduğu görülmektedir. SBDTÖ son test sonuçlarına göre (deney grubunda: Skewness -.481, kurtosis -1.026 ve kontrol grubunda: Skewness -.832, kurtosis -.090) verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Çalışma grubundaki öğrenci sayısı 50'den az olduğu için normallik testlerinde Shapiro-Wilk testi sonuçları dikkate alınmıştır. Tablo 2.24'te SBDTÖ sonuçları verilerinin normal dağıldığı görülmektedir ($p > .05$).

Tablo 2. 24. SBDTÖ sonuçlarına ilişkin Shapiro-Wilk normallik testi analiz sonuçları

Test	Grup	Shapiro-Wilk		
		İstatistik	sd	p
Ön Test	Deney	.954	18	.495
	Kontrol	.933	16	.270
Son Test	Deney	.901	18	.061
	Kontrol	.904	16	.094

Tablo 2.24'e göre SBDTÖ deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test sonuçlarına ait verilerin normal dağılımdan anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($p > .05$). Bu nedenle deney ve kontrol grupları SBDTÖ ön test ve son test sonuçlarına parametrik testler uygulanmıştır.

Kontrol ve deney gruplarından elde edilen verilerin varyanslarının eşit olup olmadığını belirlemek için Levene testi kullanılmıştır. Kontrol ve deney grubundaki öğrencilerin SBDTÖ ön test ve son test sonuçlarının varyanslarının eşitliğine ait Levene Testi sonuçları Tablo 2.25'de sunulmuştur.

Tablo 2. 25. Kontrol ve deney gruplarının SBDTÖ ön test ve son testine yönelik Levene Testi sonuçları

Değişken	Test	N	F	p
Eleştirel Düşünme Becerisi	Ön Test	34	.596	.446
	Son Test	34	1.076	.307

Tablo 2.25'de kontrol ve deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son test sonuçlarının varyansların eşitliği varsayımını karşıladığı görülmektedir ($p > .05$).

2.8.4. Nicel Verilerin Normallik Testi Sonuçları

Nicel veri toplama araçlarından (ABT, EDBT ve SBDTÖ) elde edilen verilerden hesaplanan değerlere göre normallik durumu ile ilgili tablo aşağıda Tablo 2.26'da verilmiştir.

Tablo 2. 26. Hesaplanan değerlere göre testlerden elde edilen normallik durumları

Veri Toplama aracı	Gruplar	Durumu
Akademik Başarı Testi	Deney Ön Test	Normal
	Kontrol Ön Test	Normal
	Deney Son Test	Normal
	Kontrol Son Test	Normal
Eleştirel Düşünme Becerisi Testi	Deney Ön Test	Normal
	Kontrol Ön Test	Normal
	Deney Son Test	Normal
	Kontrol Son Test	Normal
Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği	Deney Ön Test	Normal
	Kontrol Ön Test	Normal
	Deney Son Test	Normal
	Kontrol Son Test	Normal

Tablo 2.26’da da görüldüğü üzere ABT, EDBT, SBDTÖ’den alınan puanların normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Normallik varsayımı gerektiren istatistiklerin kullanılması yani parametrik testlerin kullanılması için gerekli varsayımı karşılandığı görülmektedir. Bu nedenle yapılan analizlerde parametrik testler kullanılmıştır.

2.9. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı sosyal bilgiler öğretmeni olarak devlet okullarında 10 yılı aşkın süredir görev yapmaktadır. Yüksek lisans eğitimini sosyal bilgiler eğitimi alanında tamamlamıştır. Doktora eğitimini de sosyal bilgiler eğitimi alanında yapmaktadır. Araştırmacının sosyal bilgiler öğretmeni ve araştırmacı olarak öğrenme alanlarına, araştırma konusu ile ilgili literatüre hâkim olmasının araştırmanın uygulama süreçlerinde özellikle ders planları ve etkinliklerin hazırlanması ve uygulanmasında büyük avantaj sağlamıştır. Bilimsel araştırma yöntemleri, bilimsel etik gibi konulardaki yüksek lisans ve doktora eğitimi süresince almış olduğu eğitimler sayesinde tarafsız ve objektif şekilde araştırma sürecini yürüteceği düşüncesi ve kabulü ile araştırmayı yapmaktadır.

Araştırmada kullanılacak olan ABT ve yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Araştırmada yapılacak uygulamalar için etik kurul izni (Ek-1) ve il milli eğitim müdürlüğünden gerekli resmi izinler (Ek-2), öğrenci velilerinden gerekli onam belgeleri alınmıştır.

Araştırmada kullanılacak ders planları ve etkinlikleri hazırlamak için öğretim programı, ders kitapları ve literatürü taramış ve gerekli ders materyalleri araştırmacı tarafından geliştirmiştir. Araştırmanın özgünlüğü açısından olumlu katkı sağlayacağı düşünölmektedir. OBYM'ye hâkim olması ve ders materyallerini araştırmacının kendisi geliştirmesinden dolayı ders uygulamalarının problemsiz şekilde uygulanmasında hassasiyet gösterilmesi açısından 10 haftalık sürede araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Süreç boyunca araştırmacı uygulamayı yaparken tarafsız bir rol üstlenmiş ve değerlendirmeler nesnel bir şekilde yapılmıştır. Araştırma süreci boyunca ve veri analizi sürecinde denetleme yapan uzman incelemesi yardımıyla araştırmacı etkisi kontrol edilmeye çalışılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline (OBYM) dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine, akademik başarılarına ve tutumlarına etkisinin belirlenmesi için deney ve kontrol gruplarından elde edilen veriler analiz edilmiş, analizler sonucunda ulaşılan bulgular ortaya konmuş ve yorumlanmıştır.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencilerinin Akademik Başarı Testi (ABT) ön test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırma öncesinde, deney ve kontrol grubu öğrencilerine ABT ön test olarak uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön bilgileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

Deney grubundaki öğrencilerin ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test sonuçlarından elde edilen sonuçlar (doğru cevapların ortalamaları) Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Tablo 3. 1. Deney ve Kontrol Gruplarının ABT Ön Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Ön Test	Deney	18	12.50	4.23	32	-.170	.866
	Kontrol	16	12.75	4.31			

Tablo 3.1'e bakıldığında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test başarı testi puanlarının ortalamasının birbirine yakın olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan analiz sonucunda deney grubunun başarı testi puanı ortalaması $\bar{X}=12.50$; kontrol grubunun başarı testi puanı ortalamasının $\bar{X}=12.75$ olduğu görülmektedir. Verilere bakıldığında puanlar arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($t_{(32)}=-.170$; $p>.05$). Bu bulgu araştırmaya katılan öğrencilerin uygulama öncesi akademik performanslarının aynı düzeyde olduğunu göstermektedir.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Deney grubu öğrencilerinin Akademik Başarı Testi ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırma öncesinde ve sonrasında, deney grubu öğrencilerine ABT ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deney grubu öğrencilerinin ABT ön test ve son test puanları arasındaki farkın anlamlılığını incelemek amacıyla bağımlı gruplar t-testi yapılmış olup sonuçlar tablo 3.2’de sunulmuştur.

Tablo 3. 2. Deney Grubu ABT Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Ön Test	Deney	18	12.50	4.23	17	-8.333	.000
Son Test		18	20.50	5.08			

Tablo 3.2'ye bakıldığında deney grubu puan ortalamasının ön testte 12.50 iken son testte 20.50 olduğu görülmektedir. Deney grubundaki öğrencilerin son test puanlarının ortalaması ön test puanlarının ortalamasından yüksektir. Bağımlı örneklem t-testi sonuçlarına göre ($t_{(17)}=-8.333$; $p=.000$), deney grubunun ön test ve son test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir ($p<.05$). OBYM’ye dayalı öğrenim gören öğrencilerin başarılarında artış olduğu görülmektedir.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Kontrol grubu öğrencilerinin Akademik Başarı Testi ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırma öncesi ve sonrasında kontrol grubu öğrencilerine ABT ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla bağımlı örneklem t-testi kullanılmıştır.

Kontrol grubundaki öğrencilerin ön test-son test puanlarından (doğru cevapların ortalamaları) elde edilen sonuçlar Tablo 3.3’te verilmiştir.

Tablo 3. 3. Kontrol Grubu ABT Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Ön Test	Kontrol	16	12.75	3.92	15	-4.291	.001
Son Test		16	16.63	5.44			

Tablo 3.3 incelendiğinde, kontrol grubunun ABT puan ortalamalarının ön testte 12.75 ve son testte 16.63 olduğu görülmektedir. Kontrol grubundaki öğrencilerin son test puan ortalamaları ön test puan ortalamalarından daha yüksektir. Bağımlı örneklem t-testi sonuçlarına göre ($t_{(15)}=-4.291$; $p=.001$) kontrol grubunun ön test ve son test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının öngördüğü öğretim yöntemleri ile öğrenim gören öğrencilerin başarılarında artış olduğu görülmektedir.

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Akademik Başarı Testi son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırma bitiminde deney ve kontrol grubu öğrencilerine ABT son test olarak uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubunun ABT son test puanlarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Sonuçlar tablo 3.4’te gösterilmiştir.

Deney grubundaki öğrenciler ile kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanlarından (doğru cevapların ortalamaları) elde edilen sonuçlar Tablo 3.4’te gösterilmiştir.

Tablo 3. 4. Deney ve Kontrol Gruplarının ABT Son Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Son Test	Deney	18	20.50	5.08	32	2.148	.039
	Kontrol	16	16.63	5.44			

Tablo 3.4'e bakıldığında kontrol ve deney gruplarının ortalama puanlarının birbirinden uzak olduğu görülmüştür. Kontrol grubunda bu değerler 16.63, deney grubunda 20.50'dir. Bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre ($t_{(32)}=2.148$; $p=.039$) kontrol ve deney grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$). Elde edilen sonuçlara göre OBYM'ye dayalı öğrenim gören deney grubu lehine bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi “Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerisi Testi ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir. Araştırma öncesinde deney ve kontrol grubu öğrencilerine EDBT ön test olarak uygulanmıştır. Araştırma öncesinde deney ve kontrol gruplarının EDBT aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığının tespiti için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Sonuçlar tablo 3.5'te sunulmuştur.

Tablo 3. 5. Deney ve Kontrol Gruplarının EDBT Ön Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Ön Test	Deney	18	9.94	4.41	32	.090	.929
	Kontrol	16	9.81	4.13			

Tablo 3.5'e bakıldığında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin EDBT ön test puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda deney grubu puan ortalaması 9.94, kontrol grubunun başarı testi puanı ortalamasının 9.81 olduğu görülmektedir. Verilere bakıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($t_{(32)}=.090$; $p>.05$). Bu bulgu, uygulama öncesinde çalışmaya katılan öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin aynı düzeyde olduğunu göstermektedir.

3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi “Deney grubunun Eleştirel Düşünme Becerisi Testi ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir. Araştırma

öncesi ve sonrasında deney grubu öğrencilerine EDBT ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deney grubundaki öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası EDBT'den aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımlı örneklem t-testi kullanılmıştır.

Tablo 3.6'da deney grubundaki öğrencilerin ön test-son test puanlarından (doğru cevap ortalamaları) elde edilen sonuçlar görülmektedir.

Tablo 3. 6. Deney Grubu EDBT Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Ön Test	Deney	18	9.94	4,41	17	-3.631	.002
Son Test		18	12.56	4,41			

Tablo 3.6'ya bakıldığında deney grubunun ön test puan ortalaması 9.94 iken son test puan ortalamasının 12.56 olduğu görülmektedir. Deney grubunda yer alan öğrencilerin son test puan ortalamalarının ön test puan ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür. Bağımlı örneklem t-testi sonuçlarına göre ($t_{(17)}=-3.631$; $p=.002$), deney grubunun ön test ve son test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$). OBYM'ye dayalı öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinde artış olduğu söz konusudur. Bu sonuç, OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini artırmada etkili olduğunu göstermektedir.

3.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi “Kontrol grubu öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerisi Testi ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir. Uygulama öncesi ve sonrasında kontrol grubu öğrencilerine EDBT ön test ve son test şeklinde uygulanmıştır. Kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımlı örneklem t-testi kullanılmıştır.

Kontrol grubu öğrencilerinin EDBT ön test-son test puanlarından (doğru cevapların ortalamaları) elde edilen sonuçlar Tablo 3.7'de verilmiştir.

Tablo 3. 7. Kontrol Grubu EDBT Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Ön Test	Kontrol	16	9.81	4.13	15	-1.426	.174
Son Test		16	11	4.02			

Tablo 3.7'ye göre kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($t_{(15)}=-1.426$; $p=.174$). Bu sonuca göre sosyal bilgiler dersi öğretim programının öngördüğü öğretim yöntemleriyle ders işlenen kontrol grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>.05$). Bu durum kontrol grubunda sosyal bilgiler dersi öğretim programının öngördüğü öğretim yöntemleriyle işlenen derslerin, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine anlamlı bir etkisinin olmadığını ortaya çıkarmaktadır.

3.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemi “Deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerisi Testi son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?” biçimindedir. Araştırma bitiminde deney ve kontrol grubu öğrencilerine EDBT son test olarak uygulanmıştır. Uygulama sonunda deney ve kontrol gruplarının EDBT puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

Deney grubundaki öğrencilerin ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test puan (doğru cevapların ortalamaları) sonuçları Tablo 3.8'de verilmiştir.

Tablo 3. 8. Deney ve Kontrol Gruplarının EDBT Son Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Son Test	Deney	18	12.56	4.41	32	1.070	.292
	Kontrol	16	11	4.02			

Tablo 3.8 incelendiğinde kontrol ve deney gruplarına ait puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($t_{(32)}=1.070$; $p=.292$). Kontrol ve deney gruplarındaki öğrencilerin son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Deney grubu öğrencilerinin son test ortalama puanları incelendiğinde $\bar{X}=12.56$, kontrol grubu öğrencileri ise $\bar{X}=11$ puan aldıkları görülmektedir. Uygulama sonrası yapılan EDBT sonuçlarına göre OBYM uygulanan

deney grubu öğrencilerinin ortalama puanları, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öngördüğü öğretim yöntemlerinin uygulanan kontrol grubu öğrencilerinin aritmetik ortalamalarından 1.56 puan yüksek olduğu ancak bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$). Buna göre OBYM'ye göre sosyal bilgiler öğretiminin, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öngördüğü öğretim yöntemlerine göre öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini önemli ölçüde artırmadığı söylenebilir.

3.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi “Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir. Araştırmanın başlangıcında, deney ve kontrol grubu öğrencilerine SBDTÖ ön test olarak uygulanmıştır. Uygulama öncesinde deney ve kontrol gruplarının puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön testten alıkları puanlardan (doğru cevap ortalamaları) elde edilen sonuçlar Tablo 3.9’da verilmiştir.

Tablo 3. 9. Deney ve Kontrol Gruplarının EDBT Ön Test Başarı Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Ön Test	Deney	18	102.39	19.51	32	-.047	.963
	Kontrol	16	102.69	16.96			

Tablo 3.9 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının aritmetik puan ortalamaların birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Kontrol grubu ortalaması 102,39 ve deney grubunun ortalamasının 102,69 olduğu görülmektedir. Bağımsız örneklem t-testi sonucuna göre ($t_{(32)}=-.047$; $p=.963$) deney ve kontrol gruplarının sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>.05$). Uygulama öncesi deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarının birbirine yakın olduğu söylenebilir.

3.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın onuncu alt problemi “Deney grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir. Araştırma öncesi ve sonrasında deney grubu öğrencilerine SBDTÖ ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deney grubunun araştırma öncesi ve sonrasında SBDTÖ’den aldıkları puanlar karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımlı örneklem t-testi kullanılmıştır.

Tablo 3.10’da deney grubundaki öğrencilerin SBDTÖ ön test ve son test puanlarına göre elde edilen sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 3. 10. Deney Grubu SBDTÖ Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Ön Test	Deney	18	102.39	19.51	17	-1.061	.304
Son Test		18	108.78	13.89			

Tablo 3.10’a bakıldığında deney grubu ortalamasının ön testte 102.39 iken son testte 108.78 olduğu görülmektedir. Deney grubundaki öğrencilerin son test puan ortalamalarının ön test puan ortalamalarından 6.39 puan daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bağımlı örneklem t-testi sonucuna göre ($t_{(17)}=-1.061$; $p=.304$) OBYM’ye dayalı sosyal bilgiler öğretimi ile öğrenim gören deney grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Bu durum, OBYM’ye dayalı sosyal bilgiler öğretimi ile işlenen derslerin deney grubu son test puanları üzerinde yani derse ilişkin tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on birinci alt problemi “Kontrol grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?” şeklindedir. Araştırma öncesi ve sonrasında kontrol grubu öğrencilerine SBDTÖ ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Kontrol grubu öğrencilerinin araştırma öncesinde ve sonrasında SBDTÖ’den almış oldukları puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımlı örneklem t-testi kullanılmıştır. Kontrol

grubunun SBDTÖ ön test-son test puanlarından elde edilen sonuçlar Tablo 3.11’de sunulmuştur.

Tablo 3. 11. Kontrol Grubu SBDTÖ Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Ön Test	Kontrol	16	102.69	16.96	15	.318	.755
Son Test		16	101	11.18			

Tablo 3.11'e bakıldığında deney grubunun ön test puan ortalamasının 102.69, son test puan ortalamasının ise 101 olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun son testten aldığı puan ortalaması ön testten aldıkları puanların ortalamalarından 1.69 daha az olduğu görülmektedir. Bağımlı örneklem t-testi sonucuna göre ($t_{(15)}=.318$; $p=.755$); sosyal bilgiler dersi öğretim programının öngördüğü öğretim yöntemlerine göre öğrenim gören kontrol grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$). Bu durum, sosyal bilgiler dersi öğretim programının öngördüğü öğretim yöntemlerine göre işlenen derslerin kontrol grubu öğrencilerinin son test puanlarında bir etkisinin olmadığını ortaya çıkarmaktadır.

3.12. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on birinci alt problemi “Deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği son test puanları arasında anlamlı farklılık var mıdır?” şeklindedir. Araştırma bitiminde deney ve kontrol grubu öğrencilerine SBDTÖ son test olarak uygulanmıştır. Uygulama sonunda deney ve kontrol gruplarının SBDTÖ’den almış oldukları puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

Deney grubundaki öğrenciler ile kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanlarına göre elde edilen sonuçlar Tablo 3.12’de verilmiştir.

Tablo 3. 12. Deney ve Kontrol Gruplarının SBDTÖ Son Test Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

Test	Grup	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Son Test	Deney	18	108.78	13.89	32	1.784	.084
	Kontrol	16	101	11.18			

Tablo 3.12 incelendiğinde deney grubu öğrencilerine ait son test ortalamalarının 108,78 iken kontrol grubu öğrencilerine ait ortalamaların 101 olarak görülmektedir. Deney grubundaki öğrencilerin son test puan ortalamalarının kontrol grubu puan ortalamalarından 7.78 daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Ancak bağımsız örneklem t-testi sonucuna göre ($t_{(32)}=1.784$; $p=.084$) bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$). OBYM’ye dayalı sosyal bilgiler öğretimi ile öğrenim gören deney grubu öğrencilerinin puan ortalamalarının sosyal bilgiler dersi öğretim programının öngördüğü öğretim yöntemlerine göre öğrenim gören kontrol grubundaki öğrencilerin puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durum, OBYM dayalı sosyal bilgiler öğretimi ile işlenen derslerin sosyal bilgiler dersi öğretim programının öngördüğü öğretim yöntemlerine göre işlenen derslere göre öğrenci tutumu üzerinde daha etkili olduğu söylenemez.

3.13. On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on üçüncü alt problemi “OBYM’ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin tutumlarına etkisine ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Uygulama sonunda deney grubu öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar analiz edilmiş ve analize ilişkin bulgular Tablo 3.13’te sunulmuştur.

Tablo 3. 13. OBYM’nin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Yönelik Tutumuna Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri nelerdir?

Tema	Kodlar	f
Yarar	Daha iyi anlama	14
	Daha başarılı olma	6
	Düşüncelerini paylaşabilme	3
	Akılda kalıcılık	2
	Daha yararlı	1
	Kendini geliştirme	1
	Daha etkili	2
	İlgi ve İstek	Derse ilgi
	Dikkat çekme	1
Sevme	Eğlenceli ve Zevkli bulma	8
	Daha iyi tutum geliştirme	7

Tablo 3.13 incelendiğinde, OBYM’ye dayalı işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin derse yönelik tutumlarına ne gibi etkisi olduğuna ilişkin görüşleri yarar, ilgi ve istek, sevme temaları başlıklarında toplanmıştır. Öğrenciler kendilerine yarar sağlama temasıyla ilgili görüşlerini dersi daha iyi anlama, akılda kalıcı olma, daha

yararlı olma, kendini geliştirme, daha başarılı olma, daha etkili olduğu, düşüncelerini paylaşabilme imkânı sağladığı olarak ifade etmişlerdir. Bu tema altında bazı öğrencilerin görüşleri şu şekildedir:

Ö3: “Derse merakımı artırdı, daha başarılı olmamı sağladı.”

Ö7: “İyi etkiledi, daha fazla şey öğrenmemi sağladı, daha eğlenceli ve akılda kalıcı oluyor.”

Ö9: “...daha başarılı olmamı sağlıyor, konuları daha iyi anlıyorum.”

Ö18: “Bu dersi daha çok sevdim, başarılı oldum etkinlikler daha akılda kalıcı olduğu için.”

Öğrencilerin verdikleri cevaplardan OBYM’yi kendileri için faydalı buldukları anlaşılmaktadır. Öğrencinin bir öğretim yöntemiyle ilgili faydadan kastı öncelikli olarak ders başarısını artırması veya daha iyi öğrenmesini sağlamasıdır. Ö3 ve Ö19 doğrudan başarılarını artırdığını ifade ederken Ö7 ve Ö18 aynı zamanda kalıcı öğrenme sağladığını da ifade etmektedirler.

Öğrenciler ilgi ve istek teması altında derse karşı ilgilerini ve dikkatlerini çektiğine yönelik görüşler belirtmişlerdir. Bu konuda öğrencilerin bazı görüşleri şu şekildedir:

Ö4: “Konuyu daha iyi anlıyorum, bulmacalar, tablolar ilgimi çekti.”

Ö5: “Derste daha başarılı olmamı sağladı ve merakımı artırdı.”

Ö11: “Ders daha çok ilgili çekti bir sürü etkinlik yaptık, soru çözdük”

Öğrencilerin OBYM’nin derse karşı ilgi ve merak uyandırdığını ifade ettikleri görülmektedir. Bu ifadelerden OBYM’nin öğrencileri derse karşı motivasyonlarını artırdığını göstermektedir.

Öğrencilerin dersi sevme teması altında görüşleri; dersi eğlenceli ve zevki bulmaları, derse yönelik daha iyi tutum geliştirdikleri şeklindedir. Bu konuda bazı görüşleri şu şekildedir:

Ö2: “Çok iyi etkiledi dersi eğlenceli yaptı, daha güzel anlayabiliyoruz.”

Ö6: “Çok iyi etkiledi, olumlu sonuçlar getirdi çünkü eğlenceli.”

Ö7: “...çünkü öğrenme daha eğlenceli ve daha kalıcı oluyor.”

Ö14: “Derse karşı ilgim fazlaştı.”

Ö2 ve Ö7 verdikleri cevaplardan dersi eğlenceli buldukları anlaşılmaktadır. Diğer öğrencilerin verdikleri cevaplarda da derse yönelik ilgi ve alakalarının arttığı

görülmektedir. OBYM'nin öğrencilerin derse yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

3.14. On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on dördüncü alt problemi “OBYM’ye dayalı sosyal bilgiler dersinin işlenişi esnasında etkilendikleri uygulamalara yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Uygulama sonunda görüşme formu aracılığıyla deney grubu öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar analiz edilmiş ve analize ait bulgular Tablo 3.14’te gösterilmiştir.

Tablo 3. 14. OBYM Dayalı Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişi Esnasında Etkilendikleri Uygulamalara Yönelik Öğrenci Görüşleri Nelerdir?

Tema	Kodlar	f
Etkinlikler	Bulmaca çözme	9
	Drama	7
	Tablo yorumlama	3
	Oyun	1
	Fotoğraf yorumlama	1
Materyaller	Videolar	3
	Karikatürler	1
Yöntem ve Teknik	Grup çalışmaları	4
	Tartışma	1
Sınıf atmosferi	Eğlenceli	6
	Öğretmenin rolü	1

Tablo 3.14 incelendiğinde, OBYM’ye dayalı işlenen sosyal bilgiler dersinde öğrencileri etkileyen uygulamalara yönelik görüşleri etkinlikler, materyaller, yöntem ve teknik, sınıf atmosferi şeklinde temalar altında toplanmıştır. Öğrencilerin derste kendilerini etkileyen yapılan etkinliklere yönelik görüşleri bulmaca çözme, drama, tablo yorumlama, oyunlar, fotoğraf yorumlama şeklinde ifade etmişlerdir. Bu konuda bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir.

Ö1: “Arkadaşlarımla drama yaptık, çok eğlenceliydi.”

Ö3: “Çok güzeldi, dersi oyun haline getirmek.”

Ö7: “Bulmacaydı, çünkü bulmaca çözmeyi çok severim.”

Ö13: “Çok güzel buldum, en sevdiğim etkinlik drama ve bulmacaydı, eğlenceliydi çünkü.”

Öğrencilerin verdikleri cevaplardan OBYM’nin en çok onları etkileyen yönlerinden birinin öğrenciyi derste aktif kılacak etkinliklere yer vermesi olduğu anlaşılmaktadır.

Ö1, Ö3 ve Ö13'ün drama çalışmasından ve oyunlardan etkilendiklerini ifade etmeleri bu durumu kanıtlamaktadır.

Öğrencilerin ders esnasında kullanılan materyaller teması altında; video gösterimleri ve kullanılan karikatürler olarak görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu tema altında toplanan bazı görüşleri şu şekildedir:

Ö8: “Güzel buldum, bulmaca çözdük, karikatür yorumladık, tablo yorumladık.”

Ö10: “...video gösterimi daha merak uyandırıcıydı.”

Öğrencilerin verdikleri cevaplardan derslerde farklı materyallerin kullanımı öğrencilerin ilgisini çekmektedir özellikle video gösterimleri ve karikatürlerden etkilendiklerini ifade ettikleri görülmektedir.

Öğrencilerin derste kullanılan yöntem ve teknik teması altında görüşlerini grup çalışmaları ve tartışmalar olarak ifade etmiştir. Bu konuda bazı görüşleri şu şekildedir:

Ö16: “...etkinlik çözme arkadaşarımla beraber etkinlikler yapma daha eğlenceli oldu.”

Ö2: “...grupla iş birliği çünkü arkadaşarımla yaptığım için daha iyi anlıyorum.”

Öğrenciler arkadaşarıyla birlikte etkinlikler yapmaktan etkilendikleri anlaşılmaktadır. OBYM'nin iş birlikli öğrenmeyi teşvik etmesi bilgiyi yapılandırmada arkadaşarıyla birlikte müzakereler etme imkânı sağlaması öğrenciler üzerinde olumlu etkiler bıraktığı anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin sınıf atmosferi teması altında dersin eğlenceli olması ve öğretmenin rolü şeklinde ifade etmişlerdir. Bu tema altında toplanan bazı görüşleri şu şekildedir:

Ö3: “öğretmenimin daha etkili olması ve anlatmasını grupla iş birliği yapılmasını beğendim.”

Ö5: “Arkadaşarımla eşleştik ve daha eğlenceli etkinlikler yaptık.”

OBYM ile derslerin işlenmesi esnasında genel olarak sınıftaki atmosferin eğlenerek öğrenmeye yönelik olduğu verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Ö5, arkadaşarıyla ders esnasında yapılan faaliyetlerden eğlendiğini, etkinliklerin eğlenceli olduğunu düşünmektedir.

3.15. On Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on beşinci alt problemi “OBYM’nin sosyal bilgiler dersindeki başarılarına yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Uygulama sonunda görüşme formu aracılığıyla deney grubu öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar analiz edilmiş ve analizle ilgili bulgular 3.15’te sunulmuştur.

Tablo 3. 15. OBYM’nin Sosyal Bilgiler Dersindeki Başarılarına Yönelik Öğrenci Görüşleri

Tema	Kodlar	f
Puan Artışı	Sınav notlarının yükselmesi	4
	Testlerde yüksek başarı	2
Derse Etkin Katılım	Daha iyi dinleme	4
	Katılımın artması	3
	Arkadaşlarıyla bilgi alışverişi	1
Etkili Öğrenme	Kalıcı bilgiler	5
	Daha iyi anlama	1
	Tarih konularını öğrenme	1

Tablo 3.15 incelendiğinde, OBYM’ye dayalı işlenen sosyal bilgiler dersinde öğrencileri başarılarına yönelik etkileri konusunda görüşleri puanlarında artış, derse etkin katılım sağlaması ve etkili öğrenme temaları altında toplanmıştır. Öğrenciler puanlarında artış olduğuna yönelik tema altındaki görüşlerini sınav notlarının yükselmesi ve testlerde yüksek başarı kodlarıyla belirtmişlerdir. Bu tema altında bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Ö15: “Sınavdan yüksek aldım, daha iyi anladım, derse daha çok katılmayı sağladı.”

Ö18: “Başarılı olmama katkı sağladı, test çözmeme daha verimli oldu.”

Öğrenciler genelde kendilerinin bir derste başarılı olduğunu ifade ederken ders notlarının yüksek olduğunu ve çözdükleri testlerdeki doğru sayılarının fazla olduğuna dayandırarak bunu söylerler. OBYM ile yapılan derslerle öğrenciler sınav notlarının yükseldiğini ve daha verimli test çözebildiklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler OBYM’nin ders başarılarını artırdığını ifade etmektedirler.

Öğrencilerin OBYM’ye dayalı işlenen sosyal bilgiler dersinde başarılarına yönelik olarak derse daha etkin katılım sağladığı teması altında dersi daha iyi dinleme, derse katılımın artması ve arkadaşlarıyla bilgi alışverişi şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu tema altında bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir.

Ö9: “Başarıma katkı sağladı çünkü sosyal bilgiler dersine daha çok katılıyorum.”

Ö3: “Derste daha aktif oldum, bilgi alışverişi yaptım”

Ö14: “Başarıma faydası olduğunu düşünüyorum çünkü dersi daha iyi dinliyorum”
OBYM ile derslerin işlendiğinde öğrenciler dersleri daha iyi dinlediklerini ve derste daha aktif olduklarını ifade etmektedir. Ö9 ve Ö14, derse katılımlarının artması ve daha iyi dinleyebilmelerinin ayrıca başarılarına da katkı sağladığını da düşünmektedirler.

Öğrencilerin etkili öğrenme imkânı sağladığına yönelik teması altında görüşleri kalıcı bilgiler sağlama, dersi daha iyi anlama ve tarih konularını öğrenme kodlarıyla ifade etmişlerdir. Bu tema altında bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Ö1: “Başarımı artırdığını düşünüyorum bu sayede daha iyi anlamamı sağladı.”

Ö8: “Başarıma katkı sağlıyor çünkü tarihimizi öğrendik.”

Ö17: “Başarımı artırdığını düşünüyorum, çünkü bilgiler daha kalıcı oluyor.”

Öğrencilerin verdikleri cevaplardan OBYM’nin derste konularını daha iyi anlaşılması ve kalıcı öğrenme imkânı sağladığı anlaşılmaktadır. Ö1 ve Ö17, hem başarılarının arttığını hem de öğrendiği bilgilerin daha kalıcı olduğunu ifade etmektedirler.

3.16. On Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın on altıncı alt problemi “OBYM’ye dayalı sosyal bilgiler dersinin becerilere etkisine yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Uygulama sonunda görüşme formu aracılığıyla deney grubu öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar analiz edilmiş ve analizle ilgili bulgular Tablo 3.16’da sunulmuştur.

Tablo 3. 16. OBYM Dayalı Sosyal Bilgiler Dersinin Becerilere Etkisine Yönelik Öğrenci Görüşleri

Tema	Kodlar	f
Bilişsel	Düşünme	7
	Mantık yürütme	2
	Tablo yorumlama	1
	Fotoğraf yorumlama	1
	Soru sorma	1
	Fikir yürütme	1
	Anlama	1
Sosyal	İletişim	4
	İş birliği	4
	Tartışma	3

Tablo 3.16 incelendiğinde, OBYM’ye dayalı işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilerde hangi becerilerin gelişimi etkilediğine yönelik öğrenci görüşleri bilişsel

ve sosyal beceriler temaları altında toplanmıştır. Öğrenciler bilişsel beceriler teması başlığı altında düşünme, mantık yürütme, tablo yorumlama, fotoğraf yorumlama, soru sorma, fikir yürütme ve anlama becerilerini artırdığı şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu konuda bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Ö13: “Düşünme becerimi ve tartışma becerimi geliştirdiğini düşünüyorum.”

Ö17: “Düşünme ve mantık becerimin geliştiğini düşünüyorum çünkü işlemediğimiz konu hakkında mantık yürüttük.”

Ö1: “Fotoğraf yorumlama, tablo yorumlama çünkü onlara bakarak daha iyi yorumlamamızı ve konuları daha iyi yapmamızı sağladı.”

Öğrenciler sosyal beceriler temasıyla ilgili iletişim, iş birliği ve tartışma becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Bu konuda bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir.

Ö6: “Arkadaşlarımızla birlik içinde olduk fikir alışverişi yaptığımızdan.”

Ö7: “...dayanışmayı çünkü grup çalışması yaptığımız için her arkadaşımın ve kendi görüşlerimizi yorumladık.”

Ö10: “Sosyal becerilerimiz çünkü arkadaşlarımızla kaynaştık”

Ö16: “İyi anlama ve daha fazla sosyal olmama fayda sağladı, bir konu hakkında tartışma yaptığımızda tartışma becerimiz gelişti.”

Verilen cevaplar incelendiğinde öğrenciler bir konu hakkında mantık yürüttüklerini, düşündüklerini, verileri daha etkili yorumladıklarını, etkili bir tartışma yapabildiklerini ifade etmektedirler. Öğrencinin etkili bir tartışma yaptığını düşünmesi tartışma esnasında iddiaları çürütmek için kendi kanıtlarını sunabilmesi görüşleri ayırt edebilme gibi birtakım özellikler kazandığına işarettir. Burada ifade ettiği becerileri eleştirel düşünme becerisinin özellikleri olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin verdikleri cevaplardan OBYM modelinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesi yönünde katkıları olduğu anlaşılmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar literatürdeki benzer çalışmalar ışığında tartışılarak sonuçlara ulaşılmıştır. Bunun yanında çıkarılan sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

4.1.Sonuç ve Tartışma

4.1.1. Nicel Bulgulara İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmanın amacına bağlı olarak, nicel bölümde araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan sosyal bilgiler akademik başarı testi (ABT), Eğmir ve Ocak (2016) tarafından geliştirilen eleştirel düşünme becerisi testi (EDBT), Gömleksiz ve Kan (2013) tarafından geliştirilen sosyal bilgiler dersi tutum ölçeği (SBDTÖ) deney ve kontrol grubu öğrencilerine ön ve son test şeklinde uygulanarak araştırmanın nicel verileri toplanmıştır. Analizler sonucunda ulaşılan nicel bulgulara dayalı sonuçlar nicel ölçüm araçlarına ait alt problemler doğrultusunda sunulmuş ve tartışılmıştır.

4.1.1.1. Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Akademik Başarıya Etkisi ile İlgili Sonuç ve Tartışma

Deney ve kontrol gruplarına öğretim etkinlikleri yapılmadan önce uygulanan ABT ön test puan ortalamalarının iki grup arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı görülmektedir. İki grubun uygulama öncesi başarı durumlarının birbirlerine yakın seviyede olduğu görülmüştür.

OBYM'ye dayalı öğretimin uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin ve normal SBDÖP'ün öngördüğü şekilde öğretim etkinliklerine devam edilen kontrol grubuna yapılan ABT son test puan ortalamaları her iki grubunda son test puan ortalamalarının ön test puanlarına göre anlamlı ölçüde arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Hem OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin hem de SBDÖP'ün öngördüğü mevcut öğretimin öğrencilerin akademik başarılarını anlamlı şekilde artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerine süreç sonunda uygulanan ABT son test analizlerine göre OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin yapıldığı deney grubunun akademik başarı durumunda kontrol grubuna göre olumlu yönde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. OBYM'ye dayalı öğretim etkinliklerinin yapıldığı deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubu öğrencilerine göre başarı puanlarında daha fazla artış olmuştur. OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin SBDÖP'ün öngördüğü mevcut yöntemle kıyasla daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türk (2020) örnekleme 6. sınıflardan oluşan OBYM'ye dayalı etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin kavramsal değişimine ve kalıcılığına etkisini konu edinen çalışmasında OBYM'ye dayalı öğretimin yapıldığı deney grubunun akademik başarılarının kontrol grubuna göre anlamlı bir şekilde artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Atayeter (2019) yaptığı çalışmada OBYM'nin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Caymaz ve Aydın'ın (2018) 7. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada OBYM'nin akademik başarılarına olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Uzunkaya (2019) OBYM'ye dayalı öğretimin ortaokul öğrencilerinin akademik başarılarına etkisini incelediği çalışmasında OBYM'ye dayalı öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına olumlu etkisi olduğu sonucuna varmıştır. Wood'un (2012) lise düzeyindeki öğrencilerden oluşan örneklem grubu ile yaptığı çalışmada OBYM'ye dayalı öğretimin akademik başarıyı deney grubu lehine anlamlı şekilde artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Literatür incelendiğinde benzer sonuçların elde edildiği birçok çalışma mevcuttur (Bakırcı, 2014; Benli Özdemir, 2014; Ertuğrul, 2015; Yıldızbaş, 2017; Bakırcı, Artun, Kırıcı ve Mutlu, 2018). Özden ve Yenice (2022) 2010-2020 Türkiye'de anaokulu, ilkokul ve ortaokul düzeyinde OBYM'ye dayalı yapılan araştırmaları örneklem olarak yaptıkları meta-analiz çalışmasında OBYM'ye dayalı fen öğretiminin diğer öğretim yöntemlerine (kontrol gruplarında uygulanan öğretim yöntemlerine) göre öğrencilerin akademik başarılarında daha yüksek düzeyde etkisi

olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bakırcı (2014) OBYM'nin öğrencilerin akademik başarılarına, eleştirel düşünme becerilerine, kavramsal anlamalarına ve bilimin doğası görüşlerine olan etkisini araştırdığı çalışmasında OBYM'nin ortaokul seviyesindeki öğrenciler için etkili bir model olduğu sonucuna varmıştır. Bu çalışmaların sonuçları araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

4.1.1.2. Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Eleştirel Düşünme Becerisine Etkisi ile İlgili Sonuç ve Tartışma

Deney ve kontrol gruplarına öğretim etkinlikleri yapılmadan önce uygulanan eleştirel düşünme becerisi testi ön test puan ortalamalarının iki grup arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı görülmektedir. İki grubun da uygulama öncesi EDBT ön testine göre eleştirel düşünme beceri düzeyleri birbirlerine yakın olduğu görülmüştür.

OBYM'ye dayalı öğretim uygulandığı deney grubundaki öğrencilerinin EDBT son testinden aldıkları puan ortalamaları ön test puan ortalamalarına kıyasla anlamlı olarak artmıştır. SBDÖP'ün öngördüğu mevcut öğretimin yapıldığı kontrol grubuna yapılan EDBT son test puan ortalamaları ön test puanları ortalamalarından anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. OBYM'nin uygulandığı deney grubunda eleştirel düşünme becerilerinin anlamlı bir şekilde arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatür tarandığında bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik gösteren çalışmalar görülmektedir. Çepni ve Bakırcı (2016) yaptıkları çalışmalarında OBYM'ye dayalı öğretim öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bakırcı (2014) OBYM'nin öğrencilerin akademik başarıları ve eleştirel düşünme becerileri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Uzunkaya (2019) araştırmasında OBYM'nin 6. sınıf düzeyinde eleştirel düşünme becerilerini artırdığını tespit etmiştir. Yıldızbaş (2017) 6. sınıf seviyesinde yaptığı çalışmasında OBYM'nin eleştirel düşünme becerilerini artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

OBYM'nin öğrencilerin eleştirel düşünme becerisinin artırılmasında etkili olmasında özellikle yapılandırma ve müzakere etme aşamasında öğrenciler bilgilerini akran ve öğretmenleriyle görüşmeler yaparak iş birliğine dayalı etkinlikler bilgiyi yapılandırır. Öğrenciler kavramsal değişim sürecini araştırma, eleştirel düşünme, tartışma gibi süreçlerin sonunda elde ederler. Sınıf tartışmalar, kavramsal değişim metinleri,

kavram karikatürleri, örnek olay gibi yapılan birçok etkinlik bilgilerin yapılandırılmasında etkili olduğu düşünülebilir. Bu süreç öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesini sağlamıştır. Ayrıca OBYM'nin transfer etme ve genişletme aşamalarında öğrencilerin sosyal ve çevresel sorunlara yerel ya da ulusal düzeyde çözüm bulmaya çalışmaları eleştirel bakış açısıyla bakmalarını sağlamıştır. Öğrenciler akran gruplarıyla tartışarak var olan sorunlara alternatif çözümler bulmaya çalışmışlardır. Böylece eleştirel düşünme yapısı kullanmış, yeni bilgilerini günlük yaşamla ilişkilendirmişlerdir. Kavram haritaları, yapılandırılmış grid, tanılayıcı dallanmış ağaç, kelime ilişkilendirme testi, drama, istasyon gibi kullanılan alternatif ölçme değerlendirme araçlarının da eleştirel düşünme becerilerine olumlu katkı sağladığı söylenebilir (Bakırcı, 2014; Biernacka, 2006; Brown ve Ryoo, 2008; Ebenezer ve Connor, 1998; Wood, 2012; Solomon ve Aikenhead, 1994, Çavuş Güngören, 2015).

Deney ve kontrol gruplarına yapılan EDBT sonuçlarında anlamlı farklılık görülmemiştir. Kontrol grubuna ait son test ortalaması $\bar{X}=11$ iken deney grubu $\bar{X}=12.56$ ortalama ile daha yüksek çıkmış olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu nedenle OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilere eleştirel düşünme becerisi kazandırması açısından normal SBDÖP'ün ön gördüğü mevcut yöntemle göre daha etkili olduğu söylenemez. Ancak deney grubunun ön test ve son test puanları arasındaki farklılıklar ve son test ortalamalarındaki OBYM lehine olan farklılık OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilere eleştirel düşünme becerisi kazandırmada etkili bir yöntem olduğu görülmüştür.

4.1.1.3. Ortak Bilgi Yapılandırma Modelinin Öğrenci Tutumlarına Etkisi ile İlgili Sonuç ve Tartışma

Deney ve kontrol grubu öğrencilerine araştırma kapsamında öğretim etkinlikleri yapılmadan önce uygulanan SBDTÖ ön test puanlarına bakılmış ve anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu nedenle iki grubun da tutumları birbirlerine yakındır.

Araştırma sonunda deney ve kontrol gruplarının SBDTÖ son test puanları ön test puanlarına göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerine SBDTÖ son test puanları arasında da anlamlı farklılık bulunmamıştır. OBYM'ye

dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin derse yönelik tutumlarını anlamlı olarak etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak SBDTÖ puan ortalamalarına bakıldığında kontrol grubunun ön test puan ortalaması $\bar{X}=102,69$ son test puan ortalaması $\bar{X}=101$ iken deney grubunun SBDTÖ ön test puan ortalaması $\bar{X}=102,39$ iken son test puan ortalaması $\bar{X}=108,78$ olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda tutum ölçeği ortalama puanlarında bir düşüş varken deney grubunda 6,39 puanlık ortalamalarda bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmasa da deney grubu öğrencilerinin SBDTÖ ortalama puanları kontrol grubuna göre artmıştır. Araştırmanın nitel bulgulara ait sonuçlar kısmında öğrencilerin derse yönelik tutumlarına yönelik sonuçlara yer verilerek bu sonuçlarla karşılaştırılacaktır. Araştırmanın nicel aşamasında SBDTÖ'den alınan sonuçlar literatürde benzer çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak incelenmiştir. Benli Özdemir (2014) OBYM'ye dayalı yapılan fen bilimleri derslerin ise 5E öğrenme modeline göre öğrencilerin akademik başarı ve fene karşı tutumlarını geliştirmede etkili olmadığı sonucu bu çalışmanın sonu ile benzerlik göstermektedir. Ancak literatürde farklı çalışmaları sonuçları da mevcuttur. Demircioğlu ve Vural (2016) OBYM'ye uygun hazırlanan materyaller ve öğrencilerin derse aktif katılımlarının derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Akgün, Duruk ve Güngörmez (2016) OBYM'nin öğrencilerin akademik başarısını arttırdığı ve fen derslerine olumlu tutum geliştirdiği görülmüştür. Bu sonuçların araştırmanın sonuçlarından farklılık gösterdiği görülmektedir.

Araştırma kapsamında uygulanan SBDTÖ sonuçlarına göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir gelişme olmamasının nedeni, araştırmanın kısa sürede yapılmış olması ve öğrencilerin ilk kez böyle bir uygulama ile karşılaşmalarına bağlanabilir. Ayrıca kısa sürede tutum geliştirmenin zor olmasına bağlanabilir. Uzun bir zaman diliminde oluşan tutum ve algıların değişmesi uzun zaman almaktadır (Çepni, Taş ve Köse, 2006; Altınışık ve Orhan, 2002; Demirer, 2009; Güven ve Sülün, 2012).

4.1.2. Nitel Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın amacı kapsamında araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla veriler toplanmıştır. Betimsel ve içerik analiziyle ulaşılan nitel bulgulara dayalı olan sonuçlar çalışmanın alt problemleri doğrultusunda bu başlık altında sunulmuştur.

Öğrenciler OBYM modeliyle işlenen dersin tutumlarını olumlu yönde etkilediğini; yarar sağlama, ilgi ve istek, sevme temaları altında görüşleri toplanmıştır. Görüşlerin çoğunluğu dersi daha iyi anlamalarını sağladığını (f: 16), derse olan ilgilerinin arttığı (f: 6) ve dersi daha eğlenceli buldukları (f: 8) sonuçlarına ulaşılmıştır. Literatürde yapılan benzer çalışmaların sonuçlarına bakıldığında Akgün, Duruk ve Gülmez Güngörmez (2016) yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin OBYM'ye ilişkin olarak derslerin daha eğlenceli hale geldiği, modele karşı olumlu görüşler belirttiği, model sayesinde öğrencilerin derse daha aktif bir şekilde katılma fırsatı buldukları sonuçları bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu araştırmadaki nitel bulgularda öğrencilerden Ö11'in: "Ders daha çok ilgili çaktı, bir sürü etkinlik yaptık, soru çözdük" ifadesi Akgün, Duruk ve Gülmez Güngörmez'in (2016) çalışma sonucunu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Benli Özdemir (2014) çalışmasındaki OBYM ile yürütülen dersin sonunda öğrencilerin dersi daha fazla sevdiklerini, derse ilgilerinin arttığını ve eğlendiklerini belirttiği, derse karşı olumlu tutum geliştirdikleri sonucu bu araştırmanın sonuçlarıyla karşılaştırıldığında benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlardan anlaşıldığı üzere araştırmanın gerçekleştiği OBYM ders ortamının ders boyunca bilgilerin gerçek hayatla bağlantılı örneklerle yer verilmesi, öğrencilerin kendini rahatça ifade edebildiği, akran gruplarıyla yapmış olduğu iş birliğine dayalı etkinlikler, öğretmenin rolünün rehber olduğu, verimli, eğlenceli, öğretici olduğu söylenebilir. Araştırmanın nicel bölümünde SBDTÖ'den toplanan verilerden ulaşılan bulgularda OBYM modelinin öğrenci tutumlarını anlamlı şekilde artırmadığı ancak ortalama puanlara bakıldığında deney grubu öğrencilerin ortalama puanlarının SBDTÖ ön test puanlarına göre daha yüksek görülmüştür. Buradaki öğrenci görüşlerinden elde edilen nitel verilerden öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler dersinin işlenişi esnasında etkilendikleri uygulamalara yönelik öğrenci görüşlerine yönelik öğrenci görüşleri etkinlikler, materyaller, yöntem ve teknik, sınıf atmosferi temaları altında toplanmıştır. En çok etkilendikleri etkinliklerin başında bulmaca çözme (f: 9) ve drama çalışması (f: 7) gelmektedir. En çok etkilendikleri materyal olarak videolar (f: 3) yöntem ve teknik olarak grup çalışmaları (f: 4) sınıf atmosferi olarak eğlenceli (f: 4) olması öğrencileri en çok etkileyen özellikler olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Literatürde benzer sonuçların olduğu çalışmalar görülmektedir. Benli Özdemir (2014) OBYM ile derslerde sosyal etkileşimin daha fazla olması, münazara etkinliklerinde öğrencilerin grup çalışmaları öğrenmeyi olumlu etkilediği sonucu bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

OBYM'nin sosyal bilgiler dersindeki başarılarına yönelik öğrenci görüşleri; puan artışı, derse etkin katılım, etkili öğrenme temaları altında toplanmıştır. Öğrenciler sınav notlarının arttığını (f: 4) dersi daha iyi dinlediklerini (f: 4) etkili öğrenme teması altında da kalıcı bilgiler (f: 5) edindiklerini ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Akgün, Duruk ve Gülmez Güngörmez (2016) yaptıkları çalışmada OBYM kullanımıyla birlikte bazı öğrencilerin akademik başarılarının arttığı görülmüştür sonucu ile bu çalışmanın sonuçları tutarlılık göstermektedir. Literatür tarandığında Uzunkaya (2019) ve Yıldızbaş (2017) çalışmalarında, OBYM'nin 6. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını artırdığına ulaşımlardır. Benzer şekilde akademik OBYM'nin akademik başarıyı artırdığı çeşitli çalışmalar tarafından desteklenmektedir (Atayeter, 2019; Caymaz, 2018; Bakırcı, Artun, Kırıcı ve Mutlu, 2018; Ertuğrul, 2015; Bakırcı, 2014; Benli Özdemir, 2014). Bu durumda çalışmanın sonucunun literatür ile tutarlı olduğu ve OBYM'nin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı sonucuna ulaşılabilir.

OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler dersinin becerilere etkisine yönelik öğrenci görüşleri bilişsel ve sosyal beceriler temaları altında toplanmıştır. Öğrenciler OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin düşünme (f: 7) mantık yürütme (f: 2) iletişim (f: 4) iş birliği (f: 4) ve tartışma (f: 3) becerilerini geliştirdiği ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ertuğrul (2015) çalışmasında OBYM öğrencilerin mantıksal düşünme becerisini

geliştirmiş, geleneksel öğretim ise öğrencilerin mantıksal düşünme becerileri üstünde etkisi olmadığı sonucu bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

4.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Bu çalışmada OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretimi için çeşitli materyaller geliştirilmiş ve OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı görülmüştür. Bu nedenle daha etkili bir öğrenme ortamı için sosyal bilgiler öğretmenleri derslerini bu materyallerden faydalanarak OBYM'ye dayalı olarak tasarlayabilir.
2. OBYM'nin eleştirel düşünme becerisine olumlu yönde etkisi olduğu, modelin toplumsal ve çevresel problemleri, sosyobilimsel konuları ele almasından dolayı öğrencilerin karar verme ve problem çözme becerileri üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar yapılması önerilebilir.
3. Bu çalışmada öğrenciler OBYM'nin iş birliği ve iletişim becerilerini de geliştirdiklerini ifade etmişlerdir ancak bu çalışmada sadece eleştirel düşünme becerisi ele alınmıştır. OBYM'nin 21. yüzyıl becerilerinden olan iş birliği ve iletişim becerilerine etkisini inceleyen çalışmalar yapılması önerilebilir.
4. Bu çalışmayla OBYM'ye dayalı sosyal bilgiler öğretiminin yedinci sınıf öğrencilerin akademik başarı, eleştirel düşünme becerileri ve tutumlarına etkisi araştırılmıştır. OBYM'nin sosyal bilgiler öğretim programındaki kanıt kullanma becerisine yönelik etkisini incelemeyi amaçlayan çalışmalar yapılması önerilebilir.
5. Araştırmada esnasında OBYM'ye dayalı öğretim materyallerinin öğrencilerin kavram yanılgılarının giderilmesinde etkili olduğu görülmüştür. Ancak araştırmanın alt problemleri arasında olmadığı için ele alınamamıştır. OBYM'nin kavram yanılgıları üzerine etkisini konu alan çalışmalar yapılması önerilebilir.

6. OBYM'nin içerdiği iş birliğine ve müzakereye dayalı etkinliklerin yoğun olması sebebiyle öğrencilerin argümantasyon becerilerine olan etkisini araştırmaya yönelik çalışmalar yapılması önerilebilir.
7. OBYM'nin akademik başarıya olumlu etkisinin olduğu görülmüş, öğrenciler öğrendikleri bilgilerin daha kalıcı olduklarını da ifade etmişlerdir ancak araştırmanın alt problemlerinde yer verilmediği için kalıcılık üzerinde etkisi incelenememiştir. OBYM'nin sosyal bilgiler dersinde kalıcı öğrenme üzerindeki etkisini araştırmayı konu edinen çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar H (2013) Ortaöğretim coğrafya kitaplarında kanıt kullanma becerisinin incelenmesi ve öğrencinin akademik başarısına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Açıl Ö, Güvenç H, Hayta A, Kılıç S (2019) *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı* (Milli Eğitim Basımevi, İstanbul).
- Altınışik S, Orhan F (2002) Sosyal bilgiler dersinde çoklu ortamın öğrencilerin akademik başarıları ve derse karşı tutumları üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23: 41-49.
- Akbulut Hİ, Çepni S (2013) Bir üniteye yönelik başarı testi nasıl geliştirilir? ilköğretim 7. sınıf kuvvet ve hareket ünitesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1): 18-44.
- Akdağ M, Güneş H (2003) Öğretmen rolünün yaratıcı bir sınıf ortamı oluşturmasındaki önemi. *Milli Eğitim Dergisi*. (159).
https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/159/akdag-gunes.htm#:~:text=S%C4%B1n%C4%B1f%20ortam%C4%B1n%C4%B1n%20niteli%C4%9Fi%2C%20yarat%C4%B1c%C4%B1l%C4%B1%20b%C3%BCy%C3%BCk,%C3%B6%C4%9Fretim%20ortam%C4%B1%20olu%C5%9Fturmada%20esas%20akt%C3%B6rd%C3%BCr. (03.04.2023).
- Akgün A, Duruk Ü, Gülmez Güngörmez H (2016) Altıncı sınıf öğrencilerinin ortak bilgi yapılandırma modeline ilişkin görüşleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5(1): 184-203. doi: <https://doi.org/10.17539/aej.52527>
- Atayeter M (2019) Fen bilimleri dersi maddenin yapısı ve özellikleri ünitesinde ortak bilgi yapılandırma modelinin ortaokul 4. sınıf öğrencilerinin akademik başarı ve fene yönelik tutumlarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Muğla.
- Aybek Ö (2007). Konu ve beceri temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi ve düzeyine etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 16(2): 43-60.
- Azer H (2019) *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı* (Ekoyay Eğitim Yayıncılık Matbaacılık, Ankara).

- Bailin S, Case R., Coombs JR, Daniels LB (1999) Conceptualizing critical thinking. *Journal of Curriculum Studies* 31(3): 285-302.
- Bakırcı H (2014) Ortak bilgi yapılandırma modeline dayalı öğretim materyali tasarlama, uygulama ve modelin etkililiğini değerlendirme çalışması: Işık ve ses ünitesi örneği. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Trabzon.
- Bakırcı H, Artun H, Şenel S (2016) Ortak bilgi yapılandırma modeline dayalı fen öğretiminin ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin kavramsal anlamalarına etkisi (gök cisimlerini tanıyalım). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 13(1): 514-543.
- Bakırcı H, Artun H, Şahin S, Sağdıç M (2018) Ortak bilgi yapılandırma modeline dayalı fen öğretimi aracılığıyla yedinci sınıf öğrencilerinin sosyobilimsel konular hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 6(2): 207- 237. doi:10.14689/issn.2148 - 2624.1.6c2s10m.
- Bakırcı H, Artun H, Kırıcı MG, ve Mutlu E (2018) Ortak bilgi yapılandırma modeline göre tasarlanan öğrenme ortamının beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına etkisi: İnsan ve çevre ünitesi örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Sempozyumu*, Antalya, Ekim 21-23.
- Bakırcı H, Çalık M, Çepni S (2017) The effect of the common knowledge construction model-oriented education on sixth grade students' views on the nature of science. *Journal of Baltic Science Education* 16(1): 43-55.
- Bakırcı H, Çepni S, Ayvacı HŞ (2015a) Ortak bilgi yapılandırma modeli hakkında fen bilimleri öğretmenlerinin görüşleri. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* 12(1): 97-127.
- Bakırcı H, Çepni S (2016) Ortak bilgi yapılandırma modelinin ortaokul altıncı sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine etkisi: Işık ve ses ünitesi örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17(3): 185-202. doi: 10.17679/inuefd.17308627.
- Bakırcı H, Çepni S, Yıldız M (2015b) Ortak bilgi yapılandırma modelinin altıncı sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına etkisi: Işık ve ses ünitesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 26: 182-204.
- Bakırcı H, Kahraman F, Artun H (2020) Ortak bilgi yapılandırma modelinin biyoçeşitlilik konusunda beşinci sınıf öğrencilerinin bilimsel süreç ve eleştirel

- düşünme becerilerine etkisi. *Fen, Matematik, Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi* 3(1): 51-64.
- Bayar MF (2019) The effect of common knowledge construction model on science process skills and academic achievement of secondary school students on solar system and eclipse. *Online Science Education Journal* 4(1): 4-19.
- Benli Özdemir E (2014) Fen öğretiminde ortak bilgi yapılandırma modelinin ilköğretim öğrencilerinin bilişsel ve duyuşsal öğrenmeleri üzerine etkilerinin incelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Biernacka B (2006) Developing scientific literacy of grade five students: a teacher researcher collaborative effort. Ph.D. Thesis (Unpublished). University of Manitoba, Canada.
- Bilgiç S (2018) İlkokul 4. Sınıf sosyal bilgiler derslerinde kanıt temelli öğrenmeye ilişkin bir eylem araştırması. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Sakarya.
- Bloom BS (1976) *Human Characteristics And School Learning* (McGraw-Hill, New York).
- Braun V, Clarke V (2013) *Successful qualitative research: a practical guide for beginners* (Sage, Los Angeles).
- Brown B, Ryoo K (2008) Teaching science as a language: A “content-first” approach to science teaching. *Journal of Research in Science Teaching* 45: 525–664.
- Bruner J (1986) *Actual Minds, Possible Worlds* (MA: Harvard University Press, Cambridge).
- Büyüköztürk Ş (2011) *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı* (Pegem Akademi, Ankara).
- Büyüköztürk Ş (2016) *DeneySEL Desenler Öntest-Sontest Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara).
- Büyüköztürk Ş, Çakmak E K, Akgün Ö E, Karadeniz Ş ve Demirel F (2012) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara).
- Caymaz B (2018) Farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki okullarda 7. sınıf elektrik enerjisi ünitesinin öğretiminde ortak bilgi yapılandırma modelinin etkisinin incelenmesi. Doktora Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Kastamonu.

- Caymaz B, Aydın A (2019) Ortak bilgi yapılandırma modelinin yedinci sınıf öğrencilerinin elektrik enerjisi ünitesine ilişkin kavramsal anlamalarına etkisi, *Kastamonu Eğitim Dergisi* 27(5): 1955- 1975. doi:10.24106/kefdergi.3196.
- Cottrell S (2005) *Critical Thinking Skills: Developing Effective Analysis and Argument* (Palgrave Macmillan, Londra).
- Creswell J W (2003) *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (Vol. 2) (Thousand Oaks, CA: Sage).
- Creswell JW (2013) *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, çev. ed. Selçuk Beşir Demir. (Eğiten Kitap, Ankara).
- Creswell JW, Clark VLP (2020) *Karma Yöntem Araştırmalarının Doğası*, çev. ed. Yüksel Dede ve Selçuk Beşir Demir, *Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi* (Anı Yayıncılık, Ankara).
- Cüceloğlu D (1995) *İyi Düşün Doğru Karar Ver* (Sistem Yayıncılık, İstanbul).
- Çalışkan H (2009) Sosyal bilgiler öğretiminde araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının eleştirel düşünme becerisine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 17(1): 57-70.
- Çavuş Güngören S (2015) Fen bilgisi öğretmen adaylarının farklı öğretim yöntemleriyle bilimin doğasının öğrenimi ve öğretimi hakkındaki gelişimleri, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Çavuş Güngören S, Hamzaoğlu E (2020) Fen bilgisi öğretmen adaylarının ortak bilgi yapılandırma modeli hakkındaki görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 28(1): 107-124. doi: 10.24106/kefdergi.3465.
- Çelik A, Kamış E (2019) Sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğrenme alanı-beceri ilişkisi bağlamında değerlendirilmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi* 3(3): 391-410.
- Çelikkaya T (2011) Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyleri: öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 19(3): 969-990.
- Çelikkaya T, Yıldırım T ve Kürümlüoğlu M (2019) Öğrenciler ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin programdaki becerilere ilişkin beceri hiyerarşileri, gerekçeleri ve önerileri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8(1): 111-132.
- Çepni S (2018) *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş* (Celepler Matbaacılık, Trabzon).

- Çepni S, Taş E, Köse S (2006) The effects of computer assisted materials on students' cognitive levels, misconceptions and attitude toward science. *Computers and Education* 46: 192-205.
- Demir MK (2006a) İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Demir MK (2006b) İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 26(3): 155-170.
- Demir M, Tutkun T, Şahin Ç, Genç S (2014) Sosyal bilgiler etkinliklerinin eleştirel düşünmeye uygunluğu. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7(1): 217-229.
- Demircioğlu H, Vural S (2016) Ortak bilgi yapılandırma modelinin (OBYM), sekizinci sınıf düzeyindeki üstün yetenekli öğrencilerin kimya dersine yönelik tutumları üzerine etkisi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* 13(1): 49-60.
- Demirel, Ö. (1999). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme* (Pegem-A Yayıncılık, Ankara).
- Demirel Ö (2018) *Eğitim Sözlüğü* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara).
- Demirer C (2009) Gazlar ünitesinde bilgisayar destekli ve laboratuvar temelli öğretimin öğrencilerin başarısına, kavram öğrenimine ve kimya tutumlarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Demirkaya H (2011). Sosyal bilgiler düşünme ve soru sorma becerisi. 399-427, Bayram Tay ve Adem Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara).
- Doğan Temur Ö (2007) Öğretmenlerin geometri öğretimine ilişkin görüşleri ve sınıf içi uygulamaların van hiele seviyelerine göre irdelenmesi üzerine fenomenografik bir çalışma. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara.
- Ebenezer J, Chacko S, Kaya ON, Koya SK, Ebenezer DL (2010) The effects of common knowledge construction model sequence of lessons on science achievement and relational conceptual change, *Journal of Research in Science Teaching* 47(1): 25-46.

- Ebenezer JV, Connor S (1998) *Learning To Teach Science: A Model For The 21st Century* (Prentice-Hall, Simon and Schuster/ A Viacom Company, Upper Saddle River, NJ).
- Ebenezer J, Chacko S, Immanuel N (2004) Common knowledge construction model for teaching and learning science: application in the Indian context. *In An international conference to review research on Science, Technology and Mathematics Education International Centre (epiSTEME-1)*, Dona Paula, Goa, India.
- Ebenezer JV, Fraser DM (2001) First year chemical engineering students' conceptions of energy in solution processes: phenomenographic categories for common knowledge construction. *Science education* 85(5): 509-535.
- Ebenezer J, Puvirajah A, (2005) Webct dialogues on particle theory of matter: presumptive reasoning schemes. *Educational Research And Evaluation* 11(6): 561 – 589.
- Eğmir E, Ocak G (2016) Eleştirel düşünme becerisini ölçmeye yönelik bir başarı testi geliştirme. *Turkish Studies* 11(19): 337-360. doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9961>
- Ekiz D (2003) *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş* (Anı Yayıncılık, Ankara).
- Ennis R H (1985) Goals for a critical thinking curriculum. 54-58, A. L. Costa (Ed.) *Developing Minds: A Resource Book For Teaching Thinking* (Association for Supervision and Curriculum Development, Virginia).
- Ertuğrul N (2015) Fen bilimleri öğretiminde ortak bilgi yapılandırma modelinin öğrenme ürünlerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Kırıkkale.
- Facione PA (1990) *Critical Thinking: A Statement Of Expert Consensus For Purposes Of Educational Assessment And Instruction (The Delphi Report)*. <https://philarchive.org/archive/FACCTA> (9 Nisan 2023).
- Facione PA (2000) The disposition toward critical thinking: Its character, measurement, and relationship to critical thinking skill. *Informal Logic* 20(1): 61-84.
- Field A (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS* (4th ed.). (ThousandsOaks, CA, Sage).

- Fisher R (2005) *Teaching Children To Think* (Nelson Thornes Ltd., United Kingdom).
- Fraenkel J R, Wallen NE, Hyun HH (1993) *How To Design And Evaluate Research In Education?* (Vol. 7). (McGraw-Hill, New York).
- Girgin M (2017) *Öğretmen Sözlüğü* (Vize Yayıncılık, Ankara).
- Gömleksiz MN, Kan AÜ (2013) Sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 23(2): 139-148.
- Gürdoğan Bayır Ö (2010) Sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanmanın öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Gürel D (2019) Sosyal bilgilerde düşünme eğitimi. 181-210, Tekin Çelikkaya ve Çağrı Öztürk Demirbaş (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi I* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara).
- Gürkaynak İ, Üstel F, Gülgöz S (2008) *Eleştirel Düşünme* (Güncellenmiş Baskı) Eğitim Reformu Girişimi Yayınları, İstanbul) <http://www.egitimreformugirisimi.org/elestirel-dusunme/> (20 Mayıs 2023).
- Güven G, Sülün S (2012) Bilgisayar destekli öğretimin 8. sınıf fen ve teknoloji dersindeki akademik başarıya ve öğrencilerin derse karşı tutumlarına etkisi. *Türk Fen Eğitim Dergisi* 9(1): 68-97.
- Haydari V (2021) Ortak bilgi yapılandırma modeline uygun hazırlanmış öğretimin öğrencilerin çevre okur-yazarlık düzeylerine etkisi: “insan ve çevre” ünitesi örneği. Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Hesse NS (2010) *Mixed methods. Research: Merging Theory with Practice* (The Guilford Press A Division of Guilford Publications, New York).
- Hew KF, Cheung W (2014) Improving Social Studies Students Critical Thinking. *Springer Briefs in Education*: 59-78. doi: https://doi.org/10.1007/978-981-287-089-6_4.
- İbrahimoğlu Z Öztürk C (2013) Sosyal bilgiler dersinden örnek olay yöntemi kullanımının öğrencilerin akademik başarı derse karşı tutum ve eleştirel düşünme becerileri üzerine etkileri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 26(2): 523-548.
- İşeri E T (2009) Öğrenme kuramları. 149-169, Abdulkadir Uzunöz ve Vedat Aktepe (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleri* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara).

- Johnson AP (2019) *Eylem Araştırması El Kitabı*, çev. Yıldız Uzun, Meltem Özten Anay. (Anı Yayıncılık, Ankara).
- Karabal M (2018) Öğretmen adaylarının sosyobilimsel konuların öğretiminde ortak bilgi yapılandırma modelinin karar verme ve problem çözme eğilimlerine etkisi. Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Denizli.
- Karasar N (2000) *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Nobel Yayın Dağıtım, Ankara).
- Kaya K (2019) Beceri eğitimi. 109,142, Abdulkadir Uzunöz ve Vedat Aktepe (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleri* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara).
- Kazancı O (1989) *Eğitimde Eleştireci Düşünme ve Öğretimi* (Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara).
- Kıryak Z (2013) Ortak bilgi yapılandırma modeli'nin 7. Sınıf öğrencilerinin su kirliliği konusundaki kavramsal anlamalarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Trabzon.
- Kutluca AY, Çetin PS, Akbaş M (2020) An examination of the evidences used by the secondary school students in the process of socio-scientific argumentation: global climate change sample. *Bartın University Journal of Faculty of Education* 9(1): 36-48.
- Lincoln YS, Guba EG (1985) *Naturalistic Inquiry* (Newbury Park, CA, Sage). <http://www.google.com/books?hl=tr&lr=&id=2oA9aWlNeooC&oi=fnd&pg=> (23 Mayıs 2023).
- Linn RL, Gronlund NE (2005) *Measurement and Assessment In Teaching* (8th ed.). (Pearson Education, India).
- McPeck JE (2016) *Critical Thinking and Education* (Routledge, Londra).
- MEB (2005) *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu* (Milli Eğitim Yayınları, Ankara).
- MEB (2018) *İlkokul ve ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu* (Milli Eğitim Yayınları, Ankara).
- Merriam SB (1998) *Qualitative Research and Case Study Applications In Education* (Jossey-Bass Publishers, San Francisco).
- Moore BN, Parker R (2009) *Critical Thinking* (McGraw-Hill, New York).

- Mutluer C (2013) Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (İzmir Menemen Örneği). *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7(8): 355-362. doi: 10.7827/TurkishStudies.5236.
- Nosich MG (2016) *Eleştirel Düşünme ve Disiplinlerarası Eleştirel Düşünme Rehberi*, çev. Birsal Aybek. (Anı Yayıncılık, Ankara).
- Özcan NY (2019) Argümantasyon temelli sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin akademik başarı, tutum ve eleştirel düşünme becerisine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Ordu.
- Özdemir S (2005) Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 3(3): 297-316.
- Özden B (2019) Ortak bilgi yapılandırma modeline dayalı fen öğretiminin 7. Sınıf öğrencilerinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel öğrenmelerine etkisi. Doktora Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Aydın.
- Özden B, Yenice C (2022) Ortak bilgi yapılandırma modeline dayalı fen öğretiminin akademik başarıya etkisi: bir meta-analiz çalışması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 54: 700-720. doi: 10.53444/deubefd.908943.
- Özden Y (2005) *Öğrenme ve Öğretme* (Pegem A Yayınları, Ankara).
- Özensoy A U (2011) Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine etkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Özdemir S (2005) Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 3(3): 297-316.
- Özgün A (2019) Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin demokratik tutumlarına etkisinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Nevşehir.
- Palta H (2022) Ortak bilgi yapılandırma modelinin fen bilgisi eğitimi öğrencilerinin radyoaktivite konusunu kavramalarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir

Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Balıkesir.

Paul RW, Elder L (2001) *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Professional and Personal Life* (Financial Times Prentice Hall, New Jersey).

Paul R, Elder L (2016) *Kritik Düşünce: Yaşamınızın ve Öğrenmenizin Sorumluluğunu Üstlenmek İçin Araçlar*, çev. Esra Aslan ve Gamze Sart. (Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara).

Rovai AP, Baker JD, Ponton MK (2014) *Social Science Research Design and Statistics: A Practitioner's Guide to Research Methods and IBM SPSS Analysis* (2nd ed.). (Watertree Press, Chesapeake).

Sağlam H İ, Bilgiç S (2018) ilkökul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde kanıt temelli öğrenmenin etkililiğine ilişkin öğrenci görüşlerin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education* 8(2): 60-71. doi:10.19126/suje.412094.

Seferoğlu SS, Akbıyık C (2006) Eleştirel düşünme ve öğretimi. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30: 193-200.

Sütlüoğlu Dursun R (2019) Ortaokul 5. sınıf güneş, dünya ve ay ünitesine yönelik ortak bilgi yapılandırma modeline dayalı öğretim materyalinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Fen Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Rize.

Snyder LG, Snyder MJ (2008) Teaching critical thinking and problem solving skills. *The Journal of Research in Business Education* 50(2): 90-99.

Solomon J, Aikenhead GS (ed.) (1994). *Science Technology Science Education: International Perspectives on Reform* (Teachers College Press, New York).

Şahinel S (2007) *Eleştirel Düşünme* (Pegem A Yayıncılık, Ankara).

Tabachnick BG, Fidell LS (2013) *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). (Pearson Education, USA).

Taşkın D, Yıldız C (2011) Kesirlerde toplama ve çıkarma işlemlerinin öğretiminde common knowledge construction modeline uygun materyal geliştirme. 2. *Paper presented at the International Conference on New Trends in Education and Their Implications* sözlü bildiri. Antalya-Turkey. 27-29 Nisan.

Türk FZ (2020) Ortak bilgi yapılandırma modeline dayalı bilimin doğası etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin kavramsal değişimine ve kalıcılığına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman.

- Uzunkaya M (2019) Ortak bilgi yapılandırma modeline dayalı öğretimin ortaokul öğrencilerin akademik başarılarına etkisi: Ses ünitesi örneği. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Ana Bilim Dalı, Konya.
- Vural S (2016) Ortak bilgi yapılandırma modeline uygun geliştirilen öğretim materyalinin üstün yetenekli öğrencilerin asit-baz kavramlarını anlamaları üzerine etkisi. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Ana Bilim Dalı, Trabzon.
- Yel S, Taşdemir A, Yıldırım K (2011) Sosyal bilgilerde öğretim strateji, yöntem ve teknikleri. 41-98, Bayram Tay, Adem Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Seçkin Yayınevi, Ankara).
- Yıldızbaş H (2017) Ortak bilgi yapılandırma modeline dayalı öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına ve eleştirel düşünme becerilerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Konya.
- Yılmaz H (1997) *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (Mikro Basım Yayın Dağıtım, Ankara).
- Yücel AG (2018) Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeylerinin gelişiminde tartışmalı konuların etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Nevşehir.
- Wood L C (2012) Conceptual change and science achievement related to a lesson sequence on acids and bases among African American alternative high school students: a teacher's practical arguments and the voice of the "other". Thesis of Doctoral, Wayne State University, Detroit, Michigan.
- URL 1, <https://sozluk.gov.tr/>, TDK, (08.12.2022).

EKLER

EK 1. Etik Kurul İzni

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulu

KURUL KARARI

TOPLANTI SAYISI

11

KARAR SAYISI

311

TOPLANTI TARİHİ

02.11.2022

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Doktora Programı öğrencisi Sefa GEDİK'in "Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerine, Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi" isimli doktora tezi hakkında alınan 12.10.2022 tarih ve 2100137849 sayılı başvuru dosyasının görüşülmesi.

2022.11.311. Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Doktora Programı öğrencisi Sefa GEDİK'in "Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerine, Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi" isimli doktora tezi hakkında alınan 12.10.2022 tarih ve 2100137849 sayılı başvuru dosyası görüşüldü.

Yapılan görüşmeler sonucunda, aşağıdaki tabloda isimleri belirtilen araştırmacılar tarafından hazırlanan "*Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerine, Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi*" isimli doktora tezi ve ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, projenin gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmadığına kurumumuz üyeleri tarafından oy birliği ile karar verilmiştir.

YÜRÜTÜCÜ	ARAŞTIRMACI/UZMAN
Prof. Dr. Ali MEYDAN	Sefa GEDİK (Öğrenci)

Prof. Dr. Mutluhan AKIN
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Zübeyde KUMBIÇAK
Üye

Prof. Dr. Suzan
ÇOBAN
Üye

Prof. Dr. Muhammet Şevki
AYDIN
Üye

Prof. Dr. Merter Rahmi TELKENAROĞLU
Üye

Prof. Dr. Lütfi
BUYRUK
Üye

Prof. Dr. Fatih ÖZDEMİR
Üye

Prof. Dr. Ensar ÇETİN
Üye

***Prof. Dr. Sezer SORGUN Toplantıya
Katılmadı.**

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 0B38-57DZ-0B0D Belge Doğrulama Adresi : <https://ebysorgu.nevsehir.edu.tr>

Adres:
Telefon No :
e-Posta :
Kep Adresi : nevsehiruniversitesi@hs01.kep.tr

Fax No :
İnternet Adresi :
<http://www.nevsehir.edu.tr>

Bilgi İçin :Leyla KARAGEDİK
Memur
Dahili No:10064

Ek 2. Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
YOZGAT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-55005497-20-67387134
Konu : Araştırma İzni
(Sefa GEDİK)

02/01/2023

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Millî Eğitim Bakanlığının 21/01/2020 tarihli ve 1563890 sayılı Araştırma Uygulama İzinleri 2020/2 Nolu Genelgesi.
b) Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Rektörlüğünün 27/12/2022 tarihli ve E-17311665-044-66938518 sayılı yazısı.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Sefa GEDİK'in "Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretiminin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerine, Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi" konulu Araştırma izin isteğine ait ilgi (b) yazı ve ekleri ekte sunulmuştur.

Söz konusu araştırmanın, ilgi (a) Genelge, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde ve gönüllülük esaslı olmak koşuluyla; 2022-2023 eğitim öğretim yılı içerisinde İlimiz resmi imam hatip ortaokul müdürlüklerinde uygulanmasında herhangi bir sakınca bulunmamakta olup, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Yusuf YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR

<...>

Adnan KAYIK
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:

1-Kontrol Çizelgesi ve İlgi (b) yazı ekleri (33 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Karatepe Mah. H.Ahmet Yesevi Cad. No57 Yeni Valilik Hizmet
Binası Kat, D:2, 66100 Yozgat
Telefon No : 0 (354) 280 66 00
E-Posta: arge66@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Mehmet DEMİR
Unvan : Memur
Faks: _____
İnternet Adresi: <http://yozgat.meb.gov.tr>

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys> adresinden **0000-ef0c-37e2-20ce-53fe** kodu ile teyit edilebilir.

Ek 3. Akademik Başarı Testi

ÖĞRENCİ BAŞARI TESTİ

Değerli Öğrenciler,

Bu test Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline Dayalı yapılan Sosyal Bilgiler dersinde neleri öğrendiğinizi ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Sorulara verdiğiniz cevaplar araştırmanın verimliliğini ölçecektir. Bütün soruları cevaplamanızı, önemle hatırlatırım. Bu testin sonunda herhangi bir not almayacaksınız sınav puanı olarak değerlendirilmeyecektir. Elde edeceğimiz veriler tamamen gizli tutulacak, sadece bu bilimsel araştırma çerçevesinde kullanılacaktır.

Çalışmaya gösterdiğiniz ilgiden ve katkadan dolayı teşekkürlerimi sunarım. Sefa GEDİK/Doktora Öğrencisi

1-) Osmanlı Devleti'nin kısa sürede siyasi bir güç olarak ortaya çıkışını etkileyen bazı faktörler şunlardır:

- I. Taht kavgaları ve iç karışıklıklar içinde olan Bizans İmparatorluğu'nun sınırında yer alması.
- II. Moğol baskısından kaçan gazilerin Osmanlı Beyliği'ne katılması.
- III. Osmanlı Beyliği kurulduğu sırada Anadolu'da ve Balkanlarda güçlü devletler yoktu.
- IV. Kuruluş sürecinde Ahi Teşkilatı'nın Osmanlı Beyliği'ne vermiş olduğu destek.

Kaç numaralı bilgi ile Osmanlı Beyliği'nin kurulduğu coğrafyanın avantajlarıyla ilgilidir?

- A) I B) II C) III D) IV

2-) Osman Gazi beyliğinin kuruluş yıllarında Karacahisar Pazarı'nda bir alışverişte Osman Gazi'nin bir Müslüman ile bir Hristiyan arasında çıkan kavgada Hristiyan lehine hüküm vermesinden sonra Karacahisar pazarına herkes gelmeye başlamıştır. Buna göre, Osmanlı Devleti'nin fethettiği bölgelerde kalıcı olması aşağıdakilerden hangisine bağlanabilir?

- A) Merkeziyetçi devlet anlayışını benimsemesi
- B) Batı yönünde ilerleme politikası
- C) Adaletli ve hoşgörülü olmasına
- D) İskan politikası uygulaması

3-) Osmanlı Devleti iskân politikasını sistematik biçimde gerçekleştirip bazı kurallara önem vermiştir. Bunlar:

- İskâna tabi tutulan halktan vergi almaz, halkın birçok ihtiyacını karşılardı.
- Göçmenlerin yerleştirildikleri yerlerden izinsiz olarak ayrılmalarına müsaade edilmezdi.
- İskâna tabi tutulanlara toprak vererek boş arazilerin üretime katılmasını sağlardı.
- Savaş ihtimaline karşı, ordunun geçeceği yollara yahut stratejiktoktalara daha çok kişi yerleştirilirdi.

Verilen bilgiler doğrultusunda Osmanlı Devleti'nin iskân politikası ile aşağıdakilerden hangisini amaçladığı çıkarılamaz?

- A) Fethedilen bölgelerde kalıcı egemenlik sağlamak.
- B) Fethedilen yerlerin savunmasını kolaylaştırmak
- C) Anadolu'nun nüfusunu azaltmak
- D) Tarımsal üretimi artırmak

4-) Orhan Gazi hükümdar olduktan sonra;

-1326 yılında Bursa'yı fethederek başkent yaptı.

-1329 yılında Maltepe Savaşı'nda Bizans'ı yendi.

-İznik'te 1331 yılında ilk medreseyi kurdu.

-Karesioğulları Beyliği'ni topraklarına katarak Osmanlı Devleti'nin ilk donanmasına sahip oldu.

-Çimpe Kalesi'ni alarak Rumeli'ye geçişte üs olarak kullandı.

Yukarıda Orhan Gazi Dönemi ile ilgili verilen bilgilere bakıldığında hangi alanda yapılan faaliyetlere yer verilmemiştir?

- A)Askeri B)Ekonomik C)Eğitim D)Siyasi

5-) Osmanlı Devletinde toplumsal yapı incelendiğinde Türklerin yanı sıra Rumlar, Ermeniler, Slavlar ve Sırlar yaşamaktaydı. Bunları yan yana mahallelerde bile yaşadıkları görülmüştür. Herkes dini inancına göre özgürce yaşayabiliyordu. Devleti gayrimüslim halkın sosyal ve kültürel yaşamına müdahale etmemiş, onların eğitim ve din gibi konularda kendi kararlarını alabilmelerine imkân sağlamıştır

Yukarıdaki metin Osmanlı Devleti'yle ilgili hangi konuya dikkat çekmektedir?

- A) Osmanlı Devleti'nde İstimâlet Politikası B) Osmanlı Devleti'nde Askeri Yapısı
C) Osmanlı Devleti'nde Gaza ve Cihat Anlayışı D) Osmanlı Devleti'nde Dini Yapı

6-) Bursa'nın fethi sırasında şehirde yaşayan Rumlar hiçbir direnişte bulunmamıştır. Fetihden sonra şehri neden teslim ettiklerini soran Orhan Gazi'nin Rumlardan aldığı cevap oldukça dikkat çekicidir: *"Sizin devletinizin günden güne yükseldiğini ve bizim devletimizi geçtiğini anladık. Babamızın idaresine geçen köylülerin memnun kalıp bir daha bizi aramadıklarını gördük ve biz de bu rahatlığa heves ettik."* (Aşıkpaşazade, Tevârih-i Âli Osman, s.30)

Yukarıdaki örnek olayı dikkate alarak Osmanlı Devleti'nin fetih siyaseti ile ilgili hangi yorum yapılabilir?

- A) İstimâlet politikası izlemiştir. B) İskan politikası izlemiştir.
C) Merkezi otoriteyi güçlü tutmuştur. D) Güçlü bir askeri teşkilatı vardır.

7-) Fatih Sultan Mehmet döneminde sırasıyla gerçekleşen bazı olaylar aşağıda verilmiştir.

- I-Amasra'nın Fethi (1459)
II-Trabzon'un Fethi (1461)
III-Kırım'ın Fethi (1475)

Bu fetihlerin gerçekleşmesiyle ilgili olarak hangi yorum yapılabilir?

- A) Akdeniz'de Türk hakimiyeti güçlenmiştir.
B) Osmanlı Devleti'nin Rumeli'ye yapacağı fetihler kolaylaşmıştır.
C) Karadeniz'de Türk hakimiyeti güçlenmiştir.
D) Bizans'ın ticaret yollarından elde ettiği gelir azalmıştır.

8-) 14. Yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti Anadolu'daki Müslüman Türk beylikleri yerine daha çok Bizans ve Balkanlar'daki Hristiyan devletlerle mücadele ettiler, seferlerin yönü batıya doğru olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin böyle bir fetih siyaseti izlemesinin nedeni nasıl açıklanabilir?

- A) Anadolu'da güçlü beylikler güçlü olduğu için mücadele etmemiştir.
B) Gaza ve cihat politikası ile fetihler yapmıştır.
C) Balkanların karışıklık içinde olmasından dolayı
D) İstimâlet politikası izledikleri için

9-)

.....?.....
Osmanlı Devleti'nde devlet ile vatandaşlar arasındaki ilişkilerde etnik köken ya da ırk değil din esas alınmıştır. Osmanlı toplumunu oluşturan iki temel unsur Müslüman olanlar ve Müslüman olmayanlar (gayrimüslimler) olmuştur.
Gayrimüslimler de mensubu oldukları din ve mezhepler esas alınarak birer millet olarak kabul edilmiştir. İslam hukukuna göre insanlar, Müslüman ve gayrimüslim olarak ikiye ayrılmıştır.
Devletin topraklarında yaşayan insanlar ister Müslüman ister gayrimüslim olsun Osmanlı Devleti'nin vatandaşı sayılırdı. Osmanlı Devleti, Müslümanlara verdiği birçok hakkı gayrimüslimlere de vermişti.

Yukarıdaki metne verilebilecek en uygun başlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Osmanlı'da Millet Sistemi
B) Osmanlı'da İskân Politikası
C) Osmanlı'da Gaza ve Cihat Anlayışı
D) Osmanlı Toplum ve Ekonomisi

10-) Reform, Katolik Kilisesi'ndeki yozlaşmaya karşı başlamış dini bir harekettir. Reform hareketleri Almanya'da başlamış ve Avrupa'ya yayılmıştır. Reform hareketlerinin önderi kabul edilen..... Alman bir papazdır. Boşluğa aşağıdaki kişilerden hangisinin ismi yazılırsa doğru tamamlanmış olur?

- A) Leonardo da Vinci B) Martin Luther
C) William Shakespeare D) Vasco da Gama

11-) Reform hareketleri, Alman prensleri ile Katolik Kilisesi'nin desteklediği Roma-Germen

İmparatorluğu'nu karşı karşıya getirdi. İki taraf arasında yıllar süren çatışmaların ardından Avrupa'da Katolik Kilisesi'nin egemen olduğu topraklarda Protestanlık, Kalvenizm, Anglikanizm gibi yeni mezhepler ortaya çıktı. Bu bilgiye göre aşağıdaki yargulardan hangisine ulasılamaz?

- A) Papa ve din görevlileri eski etkinliklerini ve saygınlıklarını yitirdi
B) Kilise eski otoritesini yitirdi.
C) Rönesans hareketlerinin başlamasına sebep oldu
D) Avrupa'da mezhep birliği parçalandı

12-) Sanayi İnkılabı sonucunda;

- Köyden şehirlere göç artmıştır.
- İşçi sınıfı oluştu ve işçi sendikaları kuruldu.
- Demir ve çelikten yapılan gemiler ve trenler ulaşımı kolaylaştırdı
- Ham madde ve pazar ihtiyacını artmasıyla sömürgecilik faaliyetleri hız kazandı.

meydana gelen bu gelişmeler aşağıdaki alanlardan hangisiyle iliskilendirilemez?

- A) Ulaşım B) Ekonomik C) Toplumsal D) Dini

13-) 17. ve 18. yüzyıllarda Aydınlanma Çağı'nda akıl, deney ve gözleme dayalı bilimsel düşünce gelişti. Bu dönemde bilim ve teknoloji alanında önemli yeniliklere imza atıldılar. Tıptan kimyaya bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler yaşanmıştır.

Bu bilgilere göre Aydınlanma Çağı'nda yaşanan gelişmelerin aşağıdaki olaylardan hangisinin oluşmasına ortam hazırlamıştır?

- A) Fransız İhtilali'nin B) Sanayi İnkılabı'nın
C) Coğrafi Keşiflerin D) Reform Hareketi'nin

14-) Osmanlı Devleti'nde Lale Devri'nde yapılan bir takım ıslahatlar;

- İlk kez Avrupa'da geçici elçilikler açılması,
- İlk kez "çiçek aşısı" uygulanmıştır,
- İlk defa Yalova'da kâğıt, İstanbul'da kumaş fabrikası kurulmuştur,
- İlk Osmanlı matbaasını kurulmuştur.

Bu ıslahatlar, aşağıdaki alanların hangisinde değişim yaşandığına kanıt gösterilemez?

- A) Askerlik B) Sağlık C) Ekonomi D) Kültür

15-) Osmanlı Padişahı III. Selim döneminde Avrupa başkentlerinde (Paris, Londra, Berlin, Viyana) daimî (sürekli) elçilikler açılmıştır. III. Selim'in Avrupa'da daimî elçilikler açmasının amacına yönelik aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Batılı devletlerle olan ilişkileri iyileştirmek
B) Avrupa'dan borç para alabilmek
C) Askeri alanda orduyu modernize etmek
D) Avrupa'daki gelişmeleri yakından izlemek

16-) Osmanlı Devleti'nde birçok farklı alanlarda ıslahatlar yapılmıştır. Aşağıdakilerden hangisi kültürel alanda yapılan bir ıslahatlardan biridir?

- A) Nizam-ı Cedid Ordusu'nun kurulması. B) Posta ve Telgraf Nezaretinin kurulması
C) Takvim-i Vekayi adlı ilk resmi gazetenin çıkarılması. D) İtfaiye teşkilatının kurulması.

17-) II. Mahmut döneminde;

- Takvim-i Vekayi adlı gazete çıkarıldı.
- Posta Nezareti kuruldu.
- Divan kaldırıldı yerine nazırlıklar/bakanlıklar kuruldu.

Gibi ıslahatlar yapılmıştır. Bu ıslahatlara bakılarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kültürel alanda değişimler gerçekleştiği
B) Haberleşme alanında yenilikler yapıldığı
C) İdari alanda değişimler yaşandığı
D) Batıdaki gelişmelerin izlenmek istendiği

.....?

"Osmanlı Devleti'nin üçüncü taht merkezi olan Edirne'de toplam 3.150 adet büyük hane hamamları vardır. Tezvirler ve diğer devlet adamlarının sarayları ile ileri gelenlerin evlerinde iktişer üçer özel hamam vardır. Edirne ileri gelenleri, en sıradan hanede bile bir gusülhane vardır diye övünürler."
(Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağı, Günümüz Türkçesi ile Evliya Çelebi Seyahatnamesi, s. 604)

18-) Yukarıdaki Evliya Çelebi'nin eserinden alınan metne verilebilecek en uygun başlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Türklerde İyilikseverlik B) Türklerde Mütevazilik
C) Türklerde Temizlik D) Türklerde Çalışkanlık

19-) Alman bir seyyah Osmanlı evlerini: "En zengin konağın basit bir evden farkı oda sayısı ve büyüklüğü, halıların kalitesi ve duvarlar boyunca uzanan sedirlerin uzunluğudur. Bunun dışında bütün evlerde aynı sadelik görülür; çerçevesiz birkaç Kur'an ayeti dışında duvarlarda resim ve mobilya yoktur. Sedirlerin boş köşelerinde üzerinde küçük eşyaların durduğu alçak bir sehpa görülür. Yatak odalarında geniş gömme dolaplar bulunur. Çamaşlıklar ve elbiseler burada durur, geceleri yere serilen yataklar, yorganlar, yastıklar sabahları toplanarak bu dolaplara saklanır." (Paul R. Krause, Türkiye 1915, s. 129)

Bu bilgiye göre Türk evleri ile ilgili ne söylenebilir?

- A) Konaklar kadar zengin bir yapıya sahiptir.
B) Gösterişten uzak sade bir yapıdadırlar.
C) Modern tarzda tasarlanmışlardır.
D) Dayanıklı mobilyalarla döşenmişlerdir.

20-) Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı'da gelişen sanat dallarından birisi değildir?

- A) Opera B) Çinçilik C) Ebru D) Hat

21-) "Fransa Büyükelçisi, Rûznâme adında daimi bir takvimi 2 kuruşa satın aldı. İşçiliği o derece güzel, ince ve nazikti ki Fransa'da birçok sanatkar eşini 10 kuruşa yapmayı istemez. Altın yıldızla ve renklerle tezyin edilmiş şekiller son derece güzel, ince, dakik ve isabetli çizilmişti. Bundan daha güzel sanat eseri olması akla gelemezdi." Yılmaz Öztuna, Büyük Türkiye Tarihi, ss. 227-228

Yukarıda metinde Osmanlı döneminde hangi konuya dikkat çekilmiştir?

- A) Sanat ve estetik anlayışına
B) Mimari yapılar ve özelliklerine
C) Kültürel değerlerin önemine
D) Türklerdeki sade yaşam tarzına

22-) Aşağıdakilerden hangisi genellikle insanların bir yere yerleşirken tercih ettikleri faktörler arasında yer almaz?

- A) İklim şartları B) Sanayi faaliyetleri C) Ticari faaliyetleri D) Etnik özellikleri

23-) Ust Nera, dünyanın en soğuk kentlerinden biridir. Rusya Federasyonu sınırları içerisinde. Kentte sıcaklık -60, -70 dereceye kadar düşmektedir. Ust Nera'nın yerleşim yeri olmasının en önemli nedeni, zengin doğal gaz ve maden yataklarına sahip olmasıdır. Yaklaşık nüfusu 10 bin civarındadır. Ust Nera ile ilgili verilen bilgiye bakılarak yerleşim yeri olarak seçilmesinde aşağıdaki faktörlerden hangisi etkili olmuştur?

- A) İklim Özellikleri B) Maden Kaynakları C) Turizm Faaliyetleri D) Sanayi Faaliyetleri

24-) Anadolu'da ilk yerleşim yerlerinden Çatalhöyük, bereketli bir arazi ile çevrelenmiştir. Höyük çevresindeki sulak alanlarda yoğun sazlıklar çok çeşitli hayvan ve değerlendirilebilecek bitkiler barındırıyordu. Son tespitler burada yaşayanların, tarlalarını bugünkü Çumra ilçesi civarında oluşturduklarını ve hayvan sürülerini Çatalhöyük'ten uzakta otlattıklarını ortaya koymaktadır. Çarşamba Irmağı ilkbaharda taşarak Çatalhöyük'ü bir yarım adaya dönüştürüyordu. Bu da yerleşim yerinin savunulmasını kolaylaştırıyordu. Aşağıdakilerden hangisi Çatalhöyük halkının yerleşim yeri tercihindeki faktörlerden birisi değildir?

- A) Su Kaynakları B) Tarım
C) Madencilik D) Yer Şekilleri

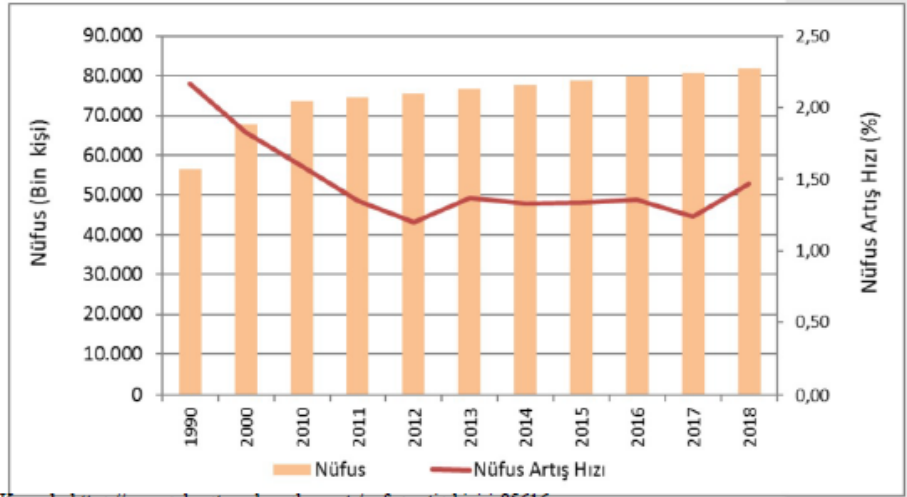
25-) Kapadokya Bölgesi, Türkiye'nin ikinci büyük su havzasının içinde ve Kızılırmak'ın kıyısında yer almaktadır. Bölge aynı zamanda İpek Yolu gibi önemli ticaret yollarının da güzergâhı olmuştur. Verilen bilgilerden hareketle Kapadokya Bölgesi'nin yerleşim yeri olarak seçilmesinde;

- I-Su Kaynakları
II-Ulaşım
III-İklim
IV-Ticaret

Faktörlerinden hangisi ya da hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I B) I ve II
C) I, II ve III D) I, II ve IV

26-) YILLAR İTİBARIYLA NÜFUS VE NÜFUS ARTIŞ ORANLARININ DEĞİŞİMİ

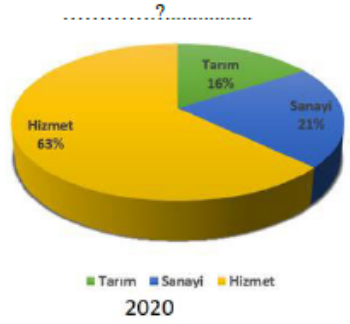

Kaynak: <https://cevresehgostergeler.csb.gov.tr/nufus-artis-hizi-i-85616>

Yukarıdaki grafikte Türkiye'de yıllara göre nüfus artış oranlarının değişimi gösterilmektedir. Bu grafikteki verilere bakılarak aşağıdaki çıkarımlardan hangisi söylenemez?

- A) Nüfus artış hızı en fazla 1990 yılındadır.
B) Nüfus artış hızı 1990'dan 2018'e kadar sürekli olarak düşüş göstermiştir.
C) Nüfus artış hızı 2012 ve 2017 yıllarında en düşüktür.
D) 1990 ve 2018 yılları arasında nüfus hep artmıştır.

27-)

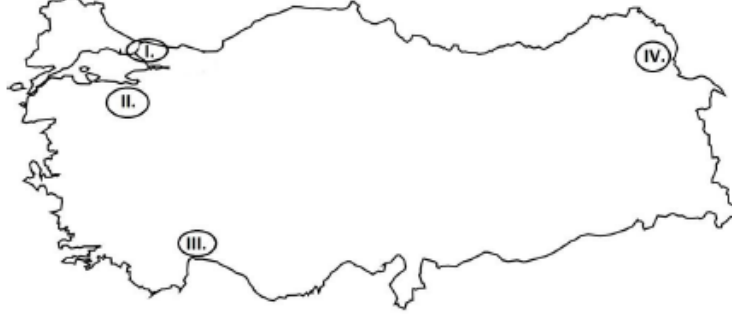
Yukarıda Türkiye'ye ait bir grafik verilmiştir. Bu grafiğin başlığı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Türkiye nüfusunun yaş ve cinsiyete göre dağılımı B) Türkiye nüfusunun eğitim durumu
C) Türkiye'de nüfusun kır-kent oranları D) Türkiye nüfusunun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı

28-) Türkiye'de nüfusun illere göre dengeli dağılmadığı görülmektedir. Bunda etkili olan sebeplerden biri de ekonomik imkanların fazla olduğu yerler göç aldığı için diğer illere göre nüfusu fazladır. Buna aşağıdaki illerden hangisi bu özelliğinden dolayı diğerlerine göre nüfusu fazladır?

- A) Sinop B) Bayburt C) İzmit D) Tunceli

29-) Türkiye'de bazı illerin nüfuslarının yoğun olmasında sanayi faaliyetleri, turizm, ulaşım, ticaret gibi imkanların o şehirlerde gelişmiş olmasıyla ilgilidir.

Yukarıda verilen haritada numaralandırılmış yerlerden hangisinde bu sebeplerden birine bağli olarak nüfusun yoğunlaştığını söyleyemeyiz?

- A) I B) II C) III D) IV

30-) Türkiye'de Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	%
0-14	36,2
15-64	59,7
65 yaş ve üzeri	4,1

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Nüfusun giderek arttığı görülür.
B) Nüfusun büyük bir kesiminin hizmet sektöründe çalıştığı görülür.
C) Nüfusun yarısından fazlası 15-64 yaş arasıdır.
D) Yaşlı nüfus giderek azalmaktadır.

Ek 4. Eleştirel Düşünme Becerisi Testi

ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİ TESTİ

Sevgili öğrenci, bu test sizlerin eleştirel düşünme becerinizi değerlendirmek için hazırlanmıştır. Testteki soruları ve seçenekleri dikkatlice okuyunuz ve size en doğru gelen şıkkı işaretleyiniz. Bu testin sonunda herhangi bir not almayacaksınız sınav puanı olarak değerlendirilmeyecektir. Elde edeceğimiz veriler tamamen gizli tutulacak, sadece bu bilimsel araştırma çerçevesinde kullanılacaktır. Katılımınızdan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Sefa GEDİK/Doktora Öğrencisi

1) Aşağıda ulaşılmak istenen amaçlar ve bu amaca ulaşmaya çalışırken ortaya çıkabilecek engeller eşleştirilmiştir. Sizce hangi eşleştirme uygun değildir?

- a) Ders çalışmak istiyorsunuz-Evde gürültü var.
- b) Sağlıklı olmak istiyorsunuz-Asitli içecekler tüketiyorsunuz.
- c) Arkadaşınızla buluşmaya yetişmek istiyorsunuz-Cep telefonunuzu evde unuttunuz.
- d) Ödevlerinizi zamanında bitirmek istiyorsunuz-Plansız hareket ediyorsunuz.

2) Aşağıda verilenlerden hangisi sizce bir problem durumu değildir?

- a) Yeni bilgisayarınızı alıp eve getirdiğinizde kutunun içinde bazı parçaların olmadığını gördünüz.
- b) Bugün önemli bir sınav olacağınız dersin hocası hastalığından dolayı okula gelemedi.
- c) Fotoğrafçıdan fotoğraflarınızı almaya gittiğinizde gördünüz ki fotoğraflar başkasına ait.
- d) Bir ödev hazırlayacaksınız ancak ödevle ilgili yeterli kadar kaynak bulamadınız.

3) Lisede başarılı bir öğrenci olan Faruk üniversite sınavı sonrası ailesinin ısrarı ile ve mezun olduktan sonra maaşı iyi olduğu için Mühendislik bölümünü seçmiştir. Ancak okula başladıktan sonra dersler ilgisini çekmemiş ve ona zor gelmiştir. Faruk zamanla mühendislikten başka mesleklere ilgisi olduğunu fark etmiştir.

Size göre aşağıda belirtilen durumlardan hangisi Faruk'la ilgili en temel problemdir?

- a) Faruk derslerine doğru yöntemle çalışmamaktadır.
- b) Faruk isteyerek okuyacağı bir bölüm tercihi yapmamıştır.
- c) Faruk tercih döneminde bölüm hakkında bilgi edinmemiştir.
- d) Faruk bölümdeki derslerin daha kolay olacağını düşünmüştür.

4) İlinizdeki hava kirliliğinin nedenlerini belirlemek için aşağıdaki bilgilerden hangisine ihtiyaç duymazsınız?

- a) İlinizde hava kirliliğine neden olan ısınma türleri ne sıklıkta kullanılıyor
- b) İlinizdeki iklim şartlarının hava kirliliğine olan etkisi nedir
- c) İlinizde hava kirliliğine dönük önlemler ne seviyede alınıyor
- d) İliniz ülke çapında yapılan hava kirliliği sıralamasında kaçınıcı sırada

5) Odanızda baktığınız çiçek bir miktar büyüdüktan sonra yavaş yavaş solmaya ve kurumaya başladı. Bu durumun nedenlerini belirlemek için aşağıdaki bilgilerden hangisine ihtiyaç duymazsınız?

- a) Çiçeğin uygun miktarda güneş ışığı alıp almadığı
- b) Çiçeğin yerinin zaman içinde değiştirilip değiştirilmediği
- c) Çiçeğin odaya konulduktan ne kadar sonra solmaya başladığı
- d) Çiçeğin toprağının büyüme esnasında yenilenip yenilenmediği

6) Arkadaşın Mine dün izlediği filmi sana anlatırken aşağıdaki ifadeleri kullanıyor. Bu ifadelerden hangisi kanıtlanabilir bir gerçektir?

- a) Filmdeki başrol oyuncusu başarılı bir oyunculuk yapmış.
- b) Filmdeki hikâye Ege'de küçük bir kasabada geçiyor.
- c) Film son zamanlarda izlediğim en komik Türk filmiydi.
- d) Filmin çekimi için daha farklı yerler tercih edilebilirdi.

7) Aşağıdaki cümleler fikir veya gerçek olmalarına göre eşleştirilmiştir. Sizce eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- a) Osmanlı Devleti 1299 yılında Osman Gazi tarafından kurulmuştur -GERÇEK
- b) Herkesin en az bir yabancı dil bilmesi zorunlu olmalıdır-FİKİR
- c) Süt ürünleri bizim için sebzelere göre daha önemli bir besindir -GERÇEK
- d) Öğrenciler de öğretmenlere sene sonu başarı notu vermelidir -FİKİR

Çıkarım: Bir iddia ve bu iddiayı kanıtlamaya yönelik nedenler içeren ifadelerle çıkarım denir. Çıkarımlar bizi bir iddianın doğru veya yanlış olduğuna ikna etmek içindir. Örneğin; "yarın yağmur yağacak" ifadesi bir iddiadır. Bu iddiayı kanıtlamak için cümleye sebep veya sebepler eklersek o zaman çıkarım yapmış oluruz. Örneğin; "yarın yağmur yağacak çünkü dün hava durumunda dinledim". Burada çıkarımın "yarın yağmur yağacak" bölümü çıkarımın sonuç bölümü; sonucu destekleyen nedenleri ortaya koyan "dün hava durumunda dinledim" bölümü de çıkarımın neden bölümüdür.

Aşağıdaki 8.-11. soruları yukarıdaki bilgilere göre cevaplayınız.

8) Aşağıdaki ifadelerden hangisi bir çıkarım değildir?

- a) Hastalığım için tedaviye gittiğim doktor birkaç gün evde dinlenmemi söyledi.
- b) Aslı ile Mine iyi arkadaşlar, bu sebeple aynı grupta olurlarsa daha iyi çalışırlar.
- c) Darda kalan insanlara yardım etmek gerekir, çünkü bu ahlaklı bir davranıştır.
- d) Bugünlerde havalar soğuk olduğu için daha kalın elbiseler giymemiz gerek.

9) "Semih başarılı bir koşucudur..." cümlesi hangisi ile tamamlanırsa bir çıkarım olmaz?

- a) Bu sene katıldığı turnuvalarda dereceye girdi.
- b) Bu spora henüz sekiz yaşındayken başlamıştır.
- c) Bu alanda kazandığı madalyalar vardır.
- d) Uzmanlar tarafından övgü almaktadır.

10) Aşağıda çıkarımlar öğelerine ayrılmıştır. Sizce hangisi yanlıştır?

- a) Anıl ailedeki tek erkek çocuk. Çünkü Anıl'ın iki kız kardeşi var.
Sonuç Neden
- b) Proje ödevinden 90 aldım. Düşüncem o ki öğretmen yaptığım ödevi beğendi.
Neden Sonuç
- c) İbrahim'in en sevdiği arkadaşı benim. Bu nedenle benim yaptığım uyarıları dikkate alır.
Sonuç Neden
- d) Sabah kalktığımda boğazlarım şişmişti. Yatmadan önce içtiğim buzlu su dokundu galiba.
Neden Sonuç

11) Aşağıda çıkarımlar öğelerine ayrılmıştır. Sizce hangisi yanlıştır?

- a) Ehliyet almak için 18 yaşını doldurmak gerekir. Demet artık ehliyet alabilir. Çünkü dün 18 yaşını doldurdu.
Neden Neden Sonuç
- b) Bu mahallede en düşük kira 700 Türk Lirası. Selim ise kiraya 500 liradan fazla vermek istemiyor. O yüzden Selim bu mahallede kiralık ev bakmayacaktır.
Neden Neden Sonuç
- c) Bu dersi geçemeyeceğim. Dersten geçmem için en az 50 almam lazımdı. Ben ise sınavdan 40 aldım.
Sonuç Neden Neden
- d) Bu işe başvurmak için şartları sağlıyorum. Şirket başvuru için yabancı dil istiyor. Ben de İngilizce biliyorum.
Sonuç Neden Neden

12) Bir adam bir çocuğu bir dükkândan koşarak çıkarken görüyor. Çocuk çıkarken kapıda bir kıza çarpıyor ve ona yardım etmek için durmuyor. Buna göre aşağıdaki sonuçlardan hangileri kesindir?

- a) Kız dükkâna girmek üzeredir.
- b) Çocuk birtakım sebeplerden dolayı geç kalmıştır.
- c) Çocuk biraz önce dükkânda bulunmaktaydı.
- d) Adam kızın yere düştüğünü görmüştür.

13) Sokakta dili dışına çıkmış bir köpek gördüğümüzü düşünelim. Bu bilgiden hareketle aşağıdaki sonuçlardan hangisi kesindir?

- a) Köpek bir hayli susanmıştır.
- b) Köpek hızlı bir koşu yapmıştır.
- c) Köpeğin bir yeri acıyordur.
- d) Köpek dilini dışarı sarkıtmıştır.

14) Yaşamak için başka bir şehre taşınmak isteyen Mehmet'in aşağıdaki noktalardan hangisini göz önüne alması en az gereklidir?

- a) Taşınacağı şehrin kendisi ve ailesi için güvenli bir yer olması
- b) Taşınacağı şehirde sosyal ve kültürel aktivitelerin yoğun olması
- c) Taşınacağı şehrin tanınmış doğal güzelliklerinin olması
- d) Taşınacağı şehirde kazancıyla geçinebilecek olması

Varsayım: Henüz yeteri derecede kanıtlanmamış ancak kanıtlanması umulan düşünce ve iddialara varsayım denmektedir. Örneğin bir kimse elinde kanıt olmadığı halde "Öğretmen benim projeme düşük not verdi nedenini öğretmene sormadım ama bence komumu beğenmedi" diyorsa bir varsayımda bulunuyor demektir. Çünkü düşük not almasının sebebini hocasına sormaması ve bu düşüncesine dair bir kanıt elde etmemiştir.

Aşağıdaki 15 ve 16. soruları yukarıdaki bilgiye göre cevaplayınız.

15) Aşağıdaki ifadelerden hangisi bir varsayımdır?

- a) Hakan ikinci bir iş arıyor çünkü paraya ihtiyacı olduğunu söyledi.
- b) Karşıdaki mağaza çok kalabalık; bence orada iyi bir indirim var.
- c) Dengeli beslenmek için her besin grubundan yememiz gerek.
- d) Kayıtlara göre ilimizdeki termal otlere tatilde birçok insan geliyor.

16) Aşağıdaki ifadelerden hangisi bir varsayım değildir?

- a) Karşıdaki kız kaldırırma oturmuş ağlıyor; arkadaşıyla tartıştı galiba.
- b) Benim gösterdiğim yoldan gitseydik şimdi eve varmıştık.
- c) Binaya ısı yalıtımı yapıldığından beri evimiz daha sıcak oluyor.
- d) Geçtiğimiz yıl gitar kursuna gitmesem notlarım daha yüksek olurdu.

17) Okulda üye olduğunuz kulüp ile il genelinde maddi durumu yetersiz olan öğrenciler için bir etkinlik gerçekleştirmek istiyorsunuz. Bu etkinliği planlamak için yaptığınız toplantıda cevap aradığınız en önemli soru ne olabilir?

- a) Etkinliğin dikkat çekmesi için ismi ne olsun?
- b) Etkinliğin verimli olması için neler yapalım?
- c) Etkinliği insanlara hangi yollarla duyuralım?
- d) Etkinlik için hangi kurumlardan izin alalım?

18) "Ortaokul derslerini geçmek için planlı bir şekilde çalışmak gerekir" diyen bir arkadaşınıza aşağıdaki sorulardan hangisini sorarsanız onun bu düşüncesine dair daha az bilgi elde edersiniz?

- a) Hangi dersler plan yapmaya en uygundur?
- b) Nasıl bir plan yapmaktan bahsediyorsun?
- c) Plansız çalışmanın zararları neler olabilir?
- d) Planlı çalışmak için önerilerin nelerdir?

19) "Sınıf arkadaşım Levent her sabah okula geldiğinde uykulu oluyor. Bence ya geceleri geç yatıyor ya da evi uzak olduğundan derse yetişmek için erken kalkıyor" çıkarımında hatalı olan nokta nedir?

- a) Hiçbir hata yoktur.
- b) Bu iki durum dışında üçüncü bir olasılık da doğru olabilir.
- c) Levent'in okula nasıl geldiği cümlede ifade edilmemektedir.
- d) Levent'in okula uykulu gelmediği sabahlar da vardır.

20) Aşağıdaki çıkarımlardan hangisi size göre mantıklıdır?

- a) Afyon'da akşam herkes gezmek için dışarı çıktığında ya Özdilek'e gidiyor ya da ParkAfyon'a.
- b) Bu marketten iki sefer karpuz aldım ve ikisi de kötü çıktı. Başka marketlerden alırsam kesin güzel çıkacaktır.
- c) Geçen sınav Hande ile oturmuştum ve sınavım iyi geçti. Yine sınavım iyi geçsin diye onun yanına oturacağım.
- d) Deniz ürünlerine alerjim var; karnımı ağrıttıyor. Midye de bir deniz ürünü midye de yemiyorum.

21) Aşağıdaki çıkarımlardan hangisi size göre mantıklıdır?

- a) Ankara'da kaldığım üç gün boyunca iki trafik kazası gördüm. Tüm Ankaralıları kötü araba kullanıyor.
- b) Hava açık olduğunda evden Afyon Kalesi'ni görebiliyorum. Eğer yarın da hava açık olursa yine görebilirim.
- c) Alt komşularımızın ikisi de doktor ve çocukları yaramaz. Doktor çocukları hep yaramaz olur.
- d) Filmin afişini gördüm ve bana çok ilginç ve dikkat çekici geldi. Bence film de kaliteli ve güzeldir.

22) "Öğrencilere okulda ne zaman isterlerse bir şeyler yiyip içebilmeleri için izin verilmelidir" ifadesine katılmadığınızı belirtmek için aşağıdaki cevaplardan hangisini kullanırsınız?

- a) Böylece tüm öğrenciler kendilerini daha özgür hissedeceklerdir.
- b) Bu yolla öğrencilerin yeterli şekilde beslenmesi sağlanabilir.
- c) Böyle olursa ders esnasında öğrencilerin dikkati dağılacaktır.
- d) Bu durumda öğrenciler okulda daha mutlu olacaklardır.

23) "Okullarda öğrencileri eleştirel düşünmeye yöneltecek ders ve etkinliklere önem verilmelidir" ifadesine katılmadığınızı belirtmek için aşağıdaki cevaplardan hangisini kullanırsınız?

- a) Düşünme insanların hayat kalitesini arttıran bir eylemdir.
- b) Düşünen insanlar başkaları tarafından daha zor kandırılırlar.
- c) Düşünürsek daha önceden göremediğimiz birçok şeyi fark edebiliriz.
- d) Programda düşünme ile ilgili derslerden daha da önemli dersler vardır.

24) Araştırmacılar öğrencilerin TV izlemesinin okuma davranışlarını etkileyip etkilemediğini belirlemek istemişlerdir. Araştırmada içerisinde 1-6 yaş arası çocukların yaşadığı evlerin % 33'ünde nerede ise günün tamamına yakınında TV açık kalmaktadır. Bu çocuklar daha çok TV izleyip daha az kitap okumaktadırlar.

Buna göre, verilen ilişki çalışmasından çıkarılabilecek uygun sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- a) TV sahibi olursanız 6 yaşındaki çocuğunuz kitap okumak istemeyecektir.
- b) Evinde hiç TV olmayan çocuklar daha çok okumaktadırlar.
- c) Zamanının çoğunda TV izlemek çocukların üçte birinde az okumaya yol açmaktadır.
- d) Eğitim programları izleyenler çizgi film izleyen çocuklardan daha çok kitap okumaktadırlar.

25) Size birisi en iyi çikolata Cicim marka çikolata dese siz bu bilgiyi verenin güvenilir bir kaynak olup olmadığına karar vermek için aşağıdakilerden sorulardan hangisi önemli değildir?

- a) Bu kişi bu marka çikolatayı hiç yemiştir mi?
- b) Bu kişi bu bilgiyi nereden edinmiştir?
- c) Bu kişi hangi tür çikolataları seviyor?
- d) Bu ürünü deneyen başkalarının görüşlerini almış mı?

Ek 5. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği

Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği

Sevgili Öğrenci,

Bu form, sizlerin Sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumunuzu ölçmek için geliştirilmiştir. Her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, cümleye ne derecede katıldığınızı belirtmek için size en uygun olan seçeneği çarpı işareti (X) koyarak işaretleyiniz. Lütfen her maddeyi işaretlemeye özen gösteriniz. Bu testin sonunda herhangi bir not almayacaksınız sınav puanı olarak değerlendirilmeyecektir. Elde edeceğimiz veriler tamamen gizli tutulacak, sadece bu bilimsel araştırma çerçevesinde kullanılacaktır. Katılımınızdan dolayı teşekkürlerimi sunarım. *Sefa GEDİK/Doktora Öğrencisi*

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Sosyal Bilgiler benim için önemli bir derstir.					
2. Sosyal Bilgiler dersinin bir an önce bitmesini isterim.					
3. Gelecekte Sosyal Bilgiler öğretmeni olmak isterim					
4. Sosyal Bilgiler dersine çalışmaktan nefret ederim.					
5. Sosyal Bilgiler dersindeki konulara merak duyarım.					
6. Sosyal Bilgiler dersindeki konular, ilgimi çeker.					
7. Sosyal Bilgiler dersine çalışmak yorucudur.					
8. Sosyal Bilgiler dersi yerine, başka dersleri tercih ederim.					
9. Kendimi iyi ifade edebildiğim derslerden biri, Sosyal Bilgilerdir.					
10. Ne yaparsam yapayım, Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olamam.					
11. Sosyal Bilgiler dersine çalışırken sıkılmam.					
12. Sosyal Bilgiler dersini ilgiyle takip ederim.					
13. Sosyal Bilgiler dersinde kendimi gergin hissedirim.					
14. Sosyal Bilgiler dersinin başlamasını heyecanla beklerim.					
15. Sosyal Bilgiler dersinde zorlanırım.					
16. Boş zamanlarımda, Sosyal Bilgiler dersine ilişkin bir şeyler okumaktan hoşlanırım.					
17. Sosyal Bilgiler dersini daha uzun süre işlemek isterim.					
18. Keşke Sosyal Bilgiler dersi hiç olmasaydı.					
19. Sosyal Bilgiler, kendimi yetersiz hissettiğim derslerden biridir.					
20. Sosyal Bilgiler dersinin işlenmesini hiç istemem.					
21. Sosyal Bilgiler dersini gerekli bulurum.					
22. Sosyal Bilgiler dersindeki konular ilgimi çeker.					
23. Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerim, bana hiç fayda sağlamaz.					
24. Sosyal Bilgiler dersinde görev almaktan memnun olurum.					
25. Sosyal Bilgiler dersinin başlamasını hiç istemem.					
26. Sosyal Bilgiler dersinde, kendimi güvende hissedirim.					
27. Sosyal Bilgiler gereksiz bir derstir.					
28. Sosyal Bilgiler dersinin bitmesini istemem.					
29. Sosyal Bilgiler dersini sevmem.					

Ek 6. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Soruları

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Değerli öğrenci,

Bu görüşme formunun amacı; birlikte işlediğimiz Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline (OBYM) dayalı sosyal bilgiler dersiyle ilgili görüşlerinize yönelik veri toplamaktır. Bu derslerle ilgili aşağıda verilen soruları içtenlikle cevaplamanızı rica ediyorum. Cevaplarınız sadece "Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretiminin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerine, Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi" başlıklı doktora tez çalışmasında kullanılacaktır. Yaptığımız görüşmede verilen bilgiler sadece bu araştırmada kullanılacak ve kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacaktır. Görüşleriniz, Sosyal Bilgiler Eğitimi alanına katkı sağlayacağından değerlidir. Vakit ayırdığınız için teşekkür ederim.

Sefa GEDİK
Doktora Öğrencisi

1) Sosyal bilgiler dersinin Ortak Bilgi Yapılandırma Modeline dayalı işlenmesi bu derse bakış açınızı nasıl etkiledi?

2) Sosyal bilgiler dersinin diğer konularının da OBYM'ye dayalı işlenmesini ister misiniz? Neden?

3) Dersin işlenişi esnasında beğendiğiniz şeyler nelerdir?

-Uyguladığımız etkinliklerini nasıl buldun? En sevdiğin etkinlik hangisi? Niçin?

4) OBYM'ye dayalı yapılan sosyal bilgiler dersinin başarınıza katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.

5) OBYM'ye dayalı yapılan sosyal bilgiler dersinin hangi becerilerinizi geliştirdiğini düşünüyorsunuz? Nedenleri ile açıklayınız.

Ek 7. Ders Planı 1

ORTAK BİLGİ YAPILANDIRMA MODELİNE DAYALI DERS PLANI

1.Bölüm: Genel Bilgiler, Kazanım Analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	SB.7.2.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar. <i>Kuruluşun İstanbul'un fethine kadar olan dönemde devletin hüküm sürdüğü yerler ile iskân politikası, askerî, ekonomik ve toplumsal yapı detaya girilmeden ele alınır.</i> <i>Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili farklı tarihsel yorumlara değinilir.</i>
Kazanım Düzeyi	Bilişsel Alan/Analiz
Beceri	Kanıt Kullanma, Eleştirel Düşünme
Değer	Kültürel Mirasa Duyarlılık
Yetkinlik (ler)	Anadilde iletişim, Öğrenmeyi öğrenme
Önerilen Süre	40x6=240 dk
Kavramlar	Beylik, Uç Beyliği, Ahilik, Gaza ve Cihat, Gazi, İskan Politikası, Fetih, Divan, Rumeli, Devşirme, Fetret, Gayrimüslim, Donanma, Yeniçeri, Haçlı, Üs, Tekfur, Kayı
Davranış Örüntüsü	Osmanlı devletinin kurulduğu dönemi ve bölgeyi açıklar. Kuruluş dönemi padişahlarını tanıır. Kuruluş dönemi padişahlarının önemli siyasi faaliyetlerine örnekler verir. Osmanlı'nın kuruluş döneminde Anadolu'da diğer beylikler ve Bizans'ın siyasi durumunu açıklar. Gaza ve Cihat anlayışını tanımlar. İskan Politikasını tanımlar. Devşirme sistemini açıklar. Osmanlı devletinin diğer Anadolu beyliklerinden farklı olarak izlediği siyaseti ayırt eder.
Olay/Olgu	Osmanlı kuruluş dönemi padişahları Osmanlı kuruluş dönemi izlediği politikalar Osmanlı'nın kurulduğu coğrafyanın önemi Kuruluş döneminde Anadolu ve Balkanların siyasi durumu Osmanlı Devleti'nin askeri yapısı Osmanlı Devletinin izlediği gaza ve cihat politikası Osmanlı Devleti'nin izlediği iskan politikası Osmanlı Devleti'nin uyguladığı devşirme sistemi
Öğretme-Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	Soru turu, Öğrenme galerisi, Tanılayıcı dallanmış ağaç, Sınıf tartışması, Drama, Kavram karikatürü, kavram haritası, Jig-Saw, 5N1K, Balık kılıçığı diyagramı, Yapılandırılmış grid
Kullanılan Eğitim Teknolojileri: Araç-Gereçler	Akıllı tahta, Kağıt, Karton, Renkli kalemler, İnternet

Ek 7. (Devam) Ders Planı 1

2.Bölüm: Öğretim Etkinlikleri

Keşfetme ve Sınıflandırma	<p>Dikkat çekmek ve ön bilgileri yoklamak için Video 1 https://www.youtube.com/watch?v=0fTjyCTwznM ilk 5dk lik ilgili bölüm izlettirilip etkinlikteki sorular sorulur.</p> <p>Bu şekilde ön bilgilerin açığa çıkarılması sağlanır.</p> <p>Etkinlik 2 öğrencilere dağıtılır ve öğrencilerin harita üzerinden bir devletin kurulduğu coğrafya o devlete ne gibi katkılar sağlayabileceğine yönelik bilgileri yoklanır.</p> <p>Etkinlik 3'te bulunan kavram karikatürü ile öğrencilerin Osmanlı Devleti'nin büyüyüp gelişmesinde etkili olan faktörler hakkında görüşleri açığa çıkarılır.</p>
Yapılandırma ve Müzakere Etme	<p>Öğrenciler Jigsaw tekniği uygulanarak Osmanlı Devleti'nin 1-Kurulduğu Coğrafyanın Sağladığı Avantajlar, 2-İskân Politikasının Sağladığı Faydalar, 3-Toplumsal ve Ekonomik Yapının Sağladığı Faydalar, 4-Askerî Yapının Sağladığı Faydalar konularında uzman gruplarına ayrılırlar ve ders kitabından her grup kendi konusuyla ilgili araştırma yapıp o konuda uzmanlaşırlar daha sonra kendi gruplarına gelip konuları birbirlerine anlatırlar, öğretirler sonunda da bir rapor hazırlarlar. Osmanlı devletinin siyasi bir güç olmasında etkili faktörler üzerinde tartışılarak etkinlik bitirilir. Ahilerin desteği, Moğol baskısından kaçan Türkmen göçleri, gaza ve cihat anlayışının üzerinde durulması sağlanır.</p> <p>“Osmanlı Pazarı” (Etkinlik 4) konulu drama çalışması öğrencilere yaptırılır. Daha sonra Osmanlı Devleti'nde adil ve hoşgörülü bir yönetim sergilendiğini ortaya çıkaracak sorular öğrencilere sorulur.</p> <p>Etkinlik 5 öğrencilere dağıtılır. Sosyal bilgiler ders kitabı (ekoyay yayınları) 38. Sayfasından da öğrenciler faydalanarak Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili farklı bilim insanlarının farklı görüşlerini bulmaları sağlanır. Daha sonra sınıf küçük tartışma gruplarına ayrılır ve öğrencilere Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili farklı görüşlerin olmasının sebepleri nelerdir? Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili hangi görüşü benimsedikleri ve nedenlerini açıklayıp sunmaları istenir.</p> <p>İskân politikası ile ilgili verilen metin 5N1K tekniği ile okunup analiz edilmesi için Etkinlik 6'yı öğrencilerin yapması sağlanır.</p> <p>Osmanlıda sosyal yapının anlaşılması ve yönetenler grubunda yer alan divan teşkilatı üyeleri hakkında küçük gruplar şeklinde araştırma yapmaları ve edindikleri bilgileri sunmaları için Etkinlik 7 öğrenciler tarafından yapılır.</p> <p>Osmanlı askerî yapısı ile ilgili Etkinlik 8 öğrencilere yaptırılır. Yazılan cevaplar sınıfça tartışılır.</p>
Transfer Etme ve Genişletme	<p>Etkinlik 9 Öğrenciler tarafından cevaplandırılır. Verilen cevaplar sınıfça onaylandıktan sonra etkinlik bitirilir.</p> <p>Öğrencilere Etkinlik 10'da balık kılıçığı diyagramı yaptırılır daha sonra verilen cevaplar öğretmen tarafından incelenir varsa eksik hatalı kısımlar sınıfça tartışılarak doğrusu bulunmaya çalışılır.</p> <p>Soru turu etkinliği için öğrenciler 5-6'şar kişilik çember düzeninde otururlar. Öğrenciler öğrendikleri konuyla ilgili olarak soru yazmaları istenir. Her öğrenci yazdığı soruyu solundaki arkadaşına verir. Soruyu alan öğrenci kâğıda açıklama yazar ve solundaki arkadaşına verir. Döngü tam bir tur sonra biter. Kağıtlar okunur, tartışılır, değerlendirilir.</p> <p>Öğrenme galerisi etkinliği için öğrenciler 4'er kişilik gruplara ayrılır. Gruplara “Günümüzdeki toplum yapısı ve ekonomik faaliyetlerle Osmanlı'daki toplum yapısı ve ekonomik faaliyetlerin benzer ve farklı yönleri nelerdir?” sorusuyla ilgili çalışmalarını bir kartona yazar/çizer/resmeder panoya asarlar. Gruplar diğer grupların kartonlarını inceleyerek eksikliklerini tespit eder. Eksiklikler rapor halinde sunulur.</p>

Ek 7. (Devam) Ders Planı 1

Yansıtma ve Değerlendirme	<p>Etkinlik 11 Yapılandırılmış grid etkinliği öğrencilere dağıtılır. Daha sonra öğrenciler tarafından birlikte sınıfta çözülür cevaplar tartışılır.</p> <p>Etkinlik 12 Tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliği öğrencilere dağıtılıp çözülür. Yapılan yanlışlar sınıfça değerlendirilip düzeltilir.</p>
--	---

Ek 8. Ders Planı 2

ORTAK BİLGİ YAPILANDIRMA MODELİNE DAYALI DERS PLANI

1.Bölüm: Genel bilgiler, kazanım analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	SB.7.2.2. Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder. <i>Gaza ve cihat anlayışı, istimâlet politikası, millet sistemi üzerinde durulur.</i>
Kazanım Düzeyi	Bilişsel Alan/Analiz
Beceri	Kanıt Kullanma, Eleştirel Düşünme
Değer	Kültürel Mirasa Duyarlılık
Yetkinlik (ler)	Anadilde iletişim, Öğrenmeyi öğrenme
Önerilen Süre	40x6=240 dk
Kavramlar	Gaza ve Cihat, İstimâlet, Fetih, Fatih, Gazi, Hisar, Boğaz, Sur, Donanma, Haçlı, Çağ, Ticaret yolu, Şahi topu, Derebeylik, Kaptan-ı Derya, Kadurga, Millet Sistemi, Ortodoks, Yahudi, Balkan
Davranış Örüntüsü	Gaza ve Cihat anlayışını tanımlar. İstimâlet politikasını tanımlar. Osmanlıda millet sistemini açıklar. İstanbul'un Fethi'ni gaza ve cihat anlayışı istimâlet politikaları ile ilişkilendirir. Preveze Deniz Savaşı'nın yapılmasını gaza ve cihat anlayışına göre açıklar. Fetihlerin kalıcı olmasında istimâlet politikasının etkisini açıklar.
Olay/Olgu	Gaza ve cihat politikası İstimâlet politikası Millet Sistemi Osmanlı Fetih Siyaseti Denizler yapılan fetihler
Öğretme-Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	Kelime İlişkilendirme Testi, Kavram Haritası, Balık kılıcı, Tanılayıcı dallanmış ağaç, Yapılandırılmış grid, Jig-Saw, 5N1K, Panel, Forum
Kullanılan Eğitim Teknolojileri: Araç-Gereçler	Akıllı tahta, İnternet,

2.Bölüm: Öğretim Etkinlikleri

Keşfetme ve Sınıflandırma	<p>İlgili kavramları içeren etkinlik 13“kelime ilişkilendirme testi” dağıtılır. Öğrenciler kelime ilişkilendirme testindeki yönergeye uygun olarak testi doldurur. Böylece öğrencilerin ön bilgileri, kavram yanılgıları varsa tespit edilmiş olur.</p> <p>Etkinlik 14 Harita etkinliği ile öğrencilerin Osmanlı yükseliş devrinde yapılan fetih örneklerinden Osmanlı devletinin fetih siyaseti ile ilgili ön bilgileri ortaya çıkarılmış olur. Verilen cevaplar doğrultusunda sınıf gruplandırılır ve sorularla tartışma ortamı oluşturulmaya çalışılır.</p> <p>Etkinlik 15 öğrencilere verilir. Burada farklı batılı kesimlerin İstanbul'un fethiyle ilgili anlatımlarının değerlendirilmesi ve öğrencilerin bu konuyla ilgili bilgileri ve görüşlerinin ortaya çıkarılması sağlanır. Tarih biliminin kanıtlara, belgelere dayalı olarak anlatıldığını bazı tartışmalı konuların sağlam kanıtlarla açıklığa kavuşturulabileceğinin farkına varırlar. Öğrencilerin konuya merak duymaları ve güdülenmeleri de böylece sağlanmış olacaktır.</p>
----------------------------------	--

Ek 8. (Devam) Ders Planı 2

Yapılandırma ve Müzakere Etme	<p>Öğrenciler Jigsaw tekniği uygulanarak. Gruplara ayrılırlar. 1-İstanbul'un Fethi'nin nedenleri 2-İstanbul'un Fethi için Osmanlı'nın yaptığı hazırlıklar 3- Bizans'ın almış olduğu önlemler 4-İstanbul'un Fethi'nin Türk ve Dünya tarihi açısından sonuçları konularında öğrenciler uzman grupları oluşturulup konuyu araştırdıktan sonra kendi gruplarına gelip birbirlerine anlatıp tartışılar. Konuyla ilgili her grup bir rapor oluşturur. Sonra tüm raporlar değerlendirilir. Fatih'in Ayasofya'da fetih sonrası toplanan Hristiyan halka yaptığı konuşması hatırlatılarak İstimâlet politikası, millet sistemiyle bağlantı kurmaları sağlanır.</p> <p>Aynı gruplara ayrılmış öğrencilere Etkinlik 16 kavram haritası oluşturmaları için öğrencilere dağıtılır. Yapılan kavram haritaları incelenir ve gruplar birbirlerinin yaptığı haritaların eksik veya yanlış taraflarını söylerler.</p> <p>Etkinlik 17 öğrencilere yaptırılır istimalet politikasının Osmanlı'nın fetih siyasetindeki önemi üzerine tartışılır.</p> <p>Sosyal Bilgiler Ders kitabındaki(Ekoyay yayınları) 58.sayfada Yavuz Sultan Selim'in konuşma baloncuğunda Mısır Seferi'ni gruplara ayrılmış öğrencilerle okunup 5N1K tekniğine göre metnin analiz edilmesi sağlanır. (Mısır seferi NE'dir? Mısır seferi NEDEN yapılmıştır? (NASIL yapılmış? NEREDE gerçekleşmiş? NE ZAMAN yapılmış? KİM'ler savaşmış?...)) gruplar çalışmalarını bitirdikten sonra sunumlarını yaparlar ve birbirlerinin cevaplarını kontrol etmeleri sağlanır. Sınıfça Mısır seferinin Dini, Siyasi ve Ekonomik sonuçlarını kavram haritası şeklinde tahtaya yazarak etkinlik sonlandırılır.</p> <p>Öğrencilere Kanuni Sultan Süleyman Dönemi ile ilgili olarak yapılan fetihlerden Preveze Deniz Zaferi ile ilgili Etkinlik 18'de bulunan video kesiti izlettirilir. Etkinlikte bulunan sorular öğrenci gruplarınca cevaplandırılıp verilen cevaplar sınıfça tartışılır. Savaşın incelenmesi yanında gaza ve cihat anlayışı çerçevesinde fetihlerin yapıldığı anlaşılması sağlanır.</p> <p>Yapılan örneklerde olduğu gibi Kanuni döneminde yapılan fetihlerden Rodos'un Fethi'nin öğrencilere grup çalışması olarak ödevlendirilip sunmaları istenir. Etkinlik 19'da verilen boş kavram haritası ile öğrencilerin Fethin nedenleri, ekonomik, siyasi ve coğrafi sonuçları Osmanlı fetih siyaseti açısından değerlendirmeleri çalışmalarında kavram haritaları kullanmaları sağlanmış olur. Yapılan çalışmalar değerlendirilir.</p> <p>Osmanlı fetih siyasetinin daha iyi irdelenmesi açısından hazırlanmış örnek bir hikaye metni üzerinden analiz yaptırılır. Etkinlik 20 öğrencilere dağıtılır. Öncelikli olarak metin seslendirilir herkes dinler daha sonra grup çalışması şeklinde yapıp cevaplar tartışılır.</p>
Transfer Etme ve Genişletme	<p>Dersin keşif ve sınıflandırma aşamasında dikkat çekip ön bilgileri yoklamak için verilen haber örneği etkinlik 15 tekrardan ele alınır. Artık konu hakkında daha çok bilgi sahibi oldukları için bu konu yeniden ele alınır. Batılı bazı tarihçi ve edebiyatçıların İstanbul'un Fethi'ni küçümsemek için ortaya attıkları bu iddiaların çürütülmesi için bir panel ve ardından forum şeklinde bir etkinlik düzenlenmesi istenir. Hazırlanan panelist öğrenciler konuyu arkadaşlarına sunar panel sonunda dinleyen öğrenciler konuyu anlatan panelist öğrencilere sorular sorarak etkinlik bitirilir.</p> <p>Etkinlik 21'de bulunan balık kılıcı diyagramı öğrenciler tarafından doldurulur. Daha sonra verilen cevaplar tartışılır. Eksik veya hatalı yerler varsa düzeltilir.</p>
Yansıtma ve Değerlendirme	<p>Etkinlik 22 öğrencilere dağıtılır. Yapılandırılmış grid öğrenciler tarafından cevaplandırılır cevaplar kontrol edilerek etkinlik bitirilir.</p> <p>Tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliği etkinlik 23 öğrencilere dağıtılır. Verilen cevaplar kontrol edilir tartışılır.</p>

Ek 9. Ders Planı 3

ORTAK BİLGİ YAPILANDIRMA MODELİNE DAYALI DERS PLANI

Bölüm 1. Genel Bilgiler Kazanım Analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	SB.7.2.3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar. <i>Coğrafi keşifler, Rönesans, Aydınlanma Çağı, Reform, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılabı, sömürgecilik ve bunların neden olduğu karmaşa ile insan hakları ihlallerine değinilir.</i>
Beceri	Kanıt Kullanma, Eleştirel Düşünme
Değer	Kültürel Mirasa Duyarlılık
Yetkinlik (ler)	Anadilde iletişim, Öğrenmeyi öğrenme
Önerilen Süre	40x3=120 dk
Kavramlar	Derebeylik, Burjuva, İhtilal, Sömürgecilik, Kapitülasyon, Kaşif, Rönesans, Reform, Endüljans, Skolastik, Afroz, Mezhep, Milliyetçilik,
Davranış Örüntüsü	Coğrafi keşiflerin nedenlerini açıklar. Coğrafi keşiflerin sonuçlarını açıklar. Coğrafi keşiflerin Osmanlı Devleti'ne etkilerini açıklar. Rönesans hareketinin nedenlerini ve sonuçlarını tartışır. Reform hareketlerinin neden ve sonuçlarını karşılaştırır. Aydınlanma çağının neden ve sonuçlarını açıklar. Fransız İhtilali'nin sebep ve sonuçlarını açıklar. Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti'ne etkilerini tartışır. Sanayi inkılabının neden ve sonuçlarını açıklar. Sanayi İnkılabı'nın Osmanlı Devletine etkilerini tartışır.
Olay/Olgu	Coğrafi keşifler Rönesans hareketi Reform hareketi Aydınlanma çağı Fransız İhtilali Sanayi İnkılabı
Öğretme-Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	Kelime ilişkilendirme testi, Kartopu, Beyin fırtınası, Jig-saw, Tartışma teknikleri, Kavram haritası, Tanılayıcı dallanmış ağaç, Drama, Öğrenme galerisi, İkilem senaryoları, Soru turu
Kullanılan Eğitim Teknolojileri: Araç-Gereçler	Akıllı tahta, Kağıt, Karton, Renkli kalemler,

Ek 9. (Devam) Ders Planı 3

Bölüm 2. Öğretim Etkinlikleri

Keşfetme ve Sınıflandırma	<p>Dersin giriş aşamasında etkinlik 24 kelime ilişkilendirme testi ile önemli kavramlarla ilgili öğrencilerin ön bilgileri yoklanmıştır.</p> <p>Önceki dersten hareketle Osmanlı Devleti'nin özellikle Kanuni Sultan Süleyman döneminde dünyanın en önemli siyasi gücüken neler oldu da bu dengeler değişmeye başladığı sorusuyla kartopu etkinliği tekniği ile önce ikiye bölünmüş gruplar sonra dörderli gruplar şeklinde tartışılması ve ortaya çıkan fikirler dinlendirilir.</p> <p>Coğrafi Keşiflerle ilgili olarak ders kitabı 63'te bulunan harita gösterilir. Öğrencilerin haritaları dikkatlice incelemeleri istenir. Daha sonra o dönemdeki dünyadaki önemli ticaret yollarının bulunduğu haritalar akıllı tahtadan açılarak öğrencilere gösterilir. Öğrencilere coğrafi keşiflerin nedenlerini beyin fırtınası yoluyla açıklamaları istenir. Öğrencilerin fikirler tahtaya yazılır.</p> <p>Ders kitabında Avrupada'daki gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne etkileri başlıklı konuda geçen alt başlıklardaki olaylardan hangisinin Avrupa siyasi tarihi açısından daha önemli olduğu tartışmaları istenir. Bunun için öğrencilere biraz süre verilir kitaptaki olaylara göz atarak gerekçeleriyle birlikte fikirlerini açıklamaları istenir.</p> <p>Dersin bu aşamasında öğrencilere hiçbir şekilde müdahale edilmez öğrenciler fikirlerini doğru veya yanlış ifade ederler konuşurlar.</p>
Yapılandırma ve Müzakere Etme	<p>Sınıfta öğrenciler 4-5 kişilik gruplara ayrılır. Etkinlik 25 öğrencilere dağıtılır cevaplandırmaları istenir. Öğrenciler birbirleriyle tartışarak etkinliği cevaplandırır daha sonra tüm grupların verdiği cevaplar sınıfça tartışılır.</p> <p>Etkinlik 26 gruplara dağıtılır. Burada coğrafi keşiflerin nasıl başladığı ile ilgili verilen metnin okunup daha sonra verilen kavram haritasının coğrafi keşiflerin sebeplerini analiz ederek doldurmaları sağlanır. Tüm grupların vermiş olduğu cevaplar okunur ve hakkında tartışılır.</p> <p>Jigsaw tekniği kullanılarak öğrenciler gruplara ayrılır. Konular; 1-Rönesans, 2-Reform, 3-Aydınlanma Çağı, 4-Sanayi inkılabı, 5-Fransız ihtilali konularında uzmanlık grupları oluşturup her öğrenci kendi konusunu çalıştıktan sonra grubuna döner gruptaki diğer öğrencilerde kendi konularını arkadaşlarına anlatır, tartışır ve sonunda bir rapor hazırlarlar.</p> <p>Bu olayların neden olduğu karmaşa ve insan hakları ihlallerine dikkat çekilerek öğrencilerin bu konular üzerinde tartışmaları sağlanır. Daha sonra Etkinlik 27 yönergesi takip edilerek drama çalışması yaptırılır.</p> <p>Öğrenme galerisi etkinliği için öğrenciler gruplara ayrılır Avrupa'da meydana gelen olayların (Coğrafi keşifler, rönesans, reform, aydınlanma çağı, sanayi inkılabı ve Fransız ihtilali) Osmanlı devletine etkilerini nasıl olmuştur? sorusuyla ilgili çalışmalarını bir kartona yazar/çizer/resmeder panoya asarlar. Gruplar diğer grupların kartonlarını inceleyerek eksikliklerini tespit eder. Eksiklikler rapor halinde sunulur.</p>
Transfer Etme ve Genişletme	<p>Etkinlik 28 öğrenci gruplarına dağıtılır. Burada Coğrafi keşiflerle ilgili ikilem senaryoları şeklinde iki farklı görüşe yer verilmiştir. Sosyo-bilimsel bir yönü de olan coğrafi keşiflerle ilgili iddiaların eleştirel bir gözle irdelenip tartışılması için bu etkinlik kullanılır.</p> <p>Soru turu etkinliği için öğrenciler 5-6'şar kişilik çember düzeninde otururlar. Öğrenciler öğrendikleri konuyla ilgili olarak soru yazmaları istenir. Her öğrenci yazdığı soruyu solundaki arkadaşına verir. Soruyu alan öğrenci kâğıda açıklama yazar ve solundaki arkadaşına verir. Döngü tam bir tur sonra biter. Kağıtlar okunur, tartışılır, değerlendirilir.</p>
Yansıtma ve Değerlendirme	<p>Etkinlik 29 tanıyıcı dallanmış ağaç etkinliği öğrencilere dağıtılır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar kontrol edilir.</p> <p>Etkinlik 30 kavram bulmacası etkinliği öğrencilere yaptırılır. Verilen cevaplar kontrol edilerek öğrencilerin eksik öğrenmelerin olup olmadığı kontrol edilir.</p> <p>Dersin başında verilen Etkinlik 24 kelime ilişkilendirme testi tekrar öğrencilere verilir. Temel kavramların öğrenilip öğrenilmediği böylece anlaşılmıştır.</p>

Ek 10. Ders Planı 4

ORTAK BİLGİ YAPILANDIRMA MODELİNE DAYALI DERS PLANI

Bölüm 1. Genel Bilgiler, Kazanım Analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	SB.7.2.4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.
Beceri	Kanıt Kullanma, Eleştirel Düşünme
Değer	Kültürel Mirasa Duyarlılık
Yetkinlik (ler)	Anadilde iletişim, Öğrenmeyi öğrenme
Önerilen Süre	40x3=120 dk
Kavramlar	Islahat, Elçi, Tanzimat
Davranış Örüntüsü	Lale devrinde yaşanan gelişmeleri açıklar. III.Selim dönemi ıslahatlarına örnekler verir. II.Mahmut dönemi ıslahatlarına örnekler verir. Tanzimat dönemi yapılan yenilikleri açıklar. Yapılan yeniliklerin Osmanlı toplumunda ekonomisinde meydana getirdiği değişimleri tartışır.
Olay/Olgu	Lale devri yenilikleri III.Selim Islahatları II.Mahmut Islahatları Islahatların toplumsal ve ekonomik etkileri
Öğretme-Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	Beyin fırtınası, Jig-saw, Sınıf tartışması, Beyin eseri, Kavram haritası, Soru turu, Yapılandırılmış grid, Tanılayıcı dallanmış ağaç, Düşün-eşleş-paylaş, İstasyon, Dijital hikaye
Kullanılan Eğitim Teknolojileri: Araç-Gereçler	Akıllı tahta, Etkinlik kağıtları, İnternet, Renkli Kalem, Ders kitabı

Bölüm 2.Öğretim Etkinlikleri

Keşfetme ve Sınıflandırma	<p>Derse başlangıç aşamasında öğrencilerin ilgilerini çekmek amacıyla web 2.0 araçlarıyla hazırlanan dijital hikâye etkinliği etkinlik 31 öğrencilere sunulur. Öğrenciler hikâyeyi görselleri inceledikten sonra ilgili soruları cevaplandırır. Öğrencilerin ön bilgileri ve fikirleri ortaya çıkarılmış olur.</p> <p>Osmanlı Devleti'nin güçlü 15 ve 16. yüzyıllarda çok güçlü bir devletken daha sonraları neden çağdaş devletlerinden geride kalmıştır? Sorusuyla öğrenciler beyin fırtınası yaparak fikirlerini söylerler ortaya çıkan fikirlere müdahale edilmez tüm fikirler söylendikten sonra olası sebepleri başlıklar halinde sınıflandırılır.</p>
---------------------------	--

Ek 10 (Devam) Ders Planı 4

Yapılandırma ve Müzakere Etme	<p>Öğrenciler Jigsaw tekniği uygulanarak uzman gruplarına ayrılırlar. Osmanlıda ıslahat hareketleri başlığı 1-Lale Devri, 2-III.Selim Dönemi Islahatları, 3- II.Mahmut Dönemi Islahatları, 4- Tanzimat Dönemi Islahatları olarak ve ders kitabından her grup kendi konusuyla ilgili araştırma yapıp o konuda uzmanlaşırlar daha sonra kendi gruplarına gelip konuları birbirlerine anlatırlar, öğretirler sonunda da bir rapor hazırlarlar. Özellikle değişim sonucu ortaya çıkan kurumların Osmanlıda toplumsal ve ekonomik değişime etkisi üzerlerinde durmaları sağlanır.</p> <p>Etkinlik 32 gruplara ayrılmış öğrencilere dağıtılır ve etkinliği yaptıktan sonra çalışmalarını sunmaları istenir. Verilen cevaplar tartışılır. Değişimin toplumun gündelik yaşamına varıncaya değin etkileri öğrenciler tarafından fark edilmiş olur.</p> <p>Beyin Eseri tekniği kullanılarak öğretmen Lale devrinde yapılan yeniliklerin hangi alanlarda ne gibi değişimler yaşandığına örnekler vererek açıklamalarını ister.</p> <p>Öğrencilere 3 tane boş kağıt verilir. Her öğrenci konuyu düşünür ve 3 kartın hepsine farklı farklı bakış açılarını yazar. Kartlar toplanıp rastgele öğretmen masasının üzerine serilir. Öğrenciler sırayla masaya gelir kar çeker, okur ve yorumlar. Sınıfça uygun cevaplar seçilir. Birbirine benzeyen görüşleri içeren kartlar sınıflandırılır.</p> <p>Etkinlik 33 Kavram haritası etkinliği öğrencilere verilir ve tamamlamaları istenir. Verilen cevaplar tartışılır.</p> <p>Soru turu etkinliği için öğrencilerden 5-6 kişilik grup veya gruplar oluşturulur. Öğrenciler çember şeklinde otururlar. Öğrendikleri konu ile ilgili soru yazmaları istenir. Her öğrenci yazdığı soruyu solundaki arkadaşına verir. Soruyu alan öğrenci kâğıda açıklama yazar ve solundaki arkadaşına verir. Döngü tam bir tur sonra biter kağıtlar okunur ve tartışır ve değerlendirilir.</p>
Transfer Etme ve Genişletme	<p>Osmanlı Devleti'nde yapılan ıslahatlar konusuyla ilgili istasyon tekniği uygulanır. Hikâye, Resim, Şiir, Örnek Verme olmak üzere 4 istasyon oluşturulur. 4 gruba bölünen öğrenciler 7'şer dakika her istasyonda çalışma yaptıktan sonra bir diğer istasyona öğretmenin talimatı ile geçer her grup tüm istasyonları gezdikten sonra etkinlik tamamlanır. Ortaya çıkan ürünler sergilenir ve sınıfça değerlendirmesi yapılır.</p> <p>Etkinlik 34 öğrencilere dağıtılır ve gruplar halinde öğrenciler ıslahatların sosyal ve ekonomik hayata etkilerini yazıp çalışmalarını sunarlar. Yapılan çalışmalar değerlendirilir sınıfça tartışılır.</p> <p>Düşün-eşleş-paylaş tekniğini uygulamak üzere öğrencilere "Osmanlı Devleti'nde 17. yüzyıllardan itibaren yapılan ıslahatların daha erken bir dönemde köklü biçimde yapılması veya çok daha kapsamlı olması durumunda neler olurdu? Sorusu tahtaya yazılır ardından öğrenciler yanındaki arkadaşıyla cevabı tartıştıktan sonra görüşlerini paylaşırlar.</p>
Yansıtma ve Değerlendirme	<p>Etkinlik 35 yapılandırılmış grid etkinliği öğrencilere dağıtılır. Cevaplar kontrol edilerek değerlendirilir.</p> <p>Etkinlik 36 Tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliği ile öğrencilerin hangi çıkış kapısından çıktıkları nasıl izledikleri gözlemlenir öğrencilerin varsa eksik ya da yanlış anlamları üzerinde tartışılıp değerlendirilir düzeltilir.</p>

Ek 11. Ders Planı 5

ORTAK BİLGİ YAPILANDIRMA MODELİNE DAYALI DERS PLANI

1.Bölüm: Genel bilgiler, kazanım analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras
Kazanım	SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir. <i>Yerli ve yabancı seyahatlerin seyahatnamelerinden örneklere yer verilir.</i>
Beceri	Kanıt Kullanma, Eleştirel Düşünme
Değer	Kültürel Mirasa Duyarlılık
Yetkinlik (ler)	Anadilde iletişim, Öğrenmeyi öğrenme
Önerilen Süre	40x3=120 dk
Kavramlar	Sanat, Estetik, Kültür, Çinicilik, Hat, Tezhip, Ebru, Seyahatname
Davranış Örüntüsü	Osmanlı toplumunda kültürel unsurlar hakkında genel bilgi verir. Osmanlıda sanat anlayışına yönelik seyahatnamelerden hareketle örnekler verir. Seyahatnamelerden Osmanlı estetik anlayışını genel olarak tanımlar.
Olay/Olgu	Osmanlı toplumunda kültürel unsurlar. Osmanlıda sanat Osmanlıda estetik
Öğretme-Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	Kelime ilişkilendirme testi, Jig-saw, Değer analizi, Kavramsal değişim metni, Kavram haritası, Düşün-eşleş-paylaş, Tanılayıcı dallanmış ağaç, Kavram bulmacası,
Kullanılan Eğitim Teknolojileri: Araç-Gereçler	Akıllı tahta, Etkinlik kağıtları, İnternet, Renkli Kalem, Ders kitabı

2.Bölüm: Öğretim Etkinlikleri

Keşfetme ve Sınıflandırma	<p>Dersin girişinde dikkat çekmek amacıyla okulumuzun yanında bulunan çeşmeye gidip gitmedikleri sorulur. Çeşmenin üzerinde kimin adına yapıldığı gibi yazılar sorulur. Bu gibi çeşmeleri yol kenarlarında görüp görmedikleri sorularak bunların ne gibi amaçlarla yapıldığı hakkında konuşulur. Tarih boyunca Türklerde bu gibi hayır amaçlı eserlerin yapılıp yapılmadığı bunun bilgisinin nereden edinileceği ile ilgili sorular sorulur.</p> <p>Etkinlik 37’de bulunan KİT testi öğrencilere verilerek kazanımın önemli kavramları hakkında öğrencilerin ön bilgileri yoklanmış olur.</p> <p>Öğrencilere akıllı tahtadan hat sanatı, dokumacılık, ebru ve tezhip gibi Osmanlı sanat dallarına ait fotoğraflar gösterilip bunlar hakkında bildikleri sorulur. Çevrelerinde Osmanlı Devleti döneminden kalma mimari eserler olup olmadığı varsa örnekler vermeleri istenir.</p>
----------------------------------	---

Ek 11 (Devam) Ders Planı 5

Yapılandırma ve Müzakere Etme	<p>Etkinlik 38 öğrenci gruplarına dağıtılır. Metinler seslendirilir daha sonra sorular cevaplandırılır. Öğrenciler cevapları tartışılır ve etkinlikteki son soruda tahminleri bir sonraki jigsaw etkinliği ile doğruluğu test edilmiş olacaktır.</p> <p>Öğrenciler gruplara ayrılır ve ders kitaplarından araştırma yapmaları için görevlendirilir. 1- Misafirperverlik 2-Saygı 3- Hayvanseverlik 4-Temizlik 5-Dürüstlük 6-Yardımseverlik her gruba bu konular dağıtılır. Gruplar kendi konusuyla ilgili olarak kitaptan yerli yabancı seyyahların eserlerinden kanıtlar bularak konuyu açıklarlar.</p> <p>Etkinlik 39'da bulunan değer analizi etkinliğinde bulunan adımları takip ederek kültürel mirasa duyarlılık değerinin önemini öğrencilerde önemini kavranması sağlanır.</p> <p>Etkinlik 40'da estetik kavramı ile ilgili kavramsal değişim metni etkinliği öğrencilere dağıtılır ve birlikte bu etkinlik cevaplandırılarak estetik kavramı ile ilgili kavram yanılgılarının giderilmesi sağlanır.</p> <p>Osmanlıda sanat ve estetik anlayışına örnekler bulunması istenir bununla ilgili bir kavram haritası tahtaya çizilir daha sonra bu sanat dallarından merak edilenlerle ilgili akıllı tahtadan görseller bulunarak hakkında tartışılır.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=kivH74lfODA Ebru sanatı ile ilgili video izlenir.</p>
Transfer Etme ve Genişletme	<p>https://www.youtube.com/watch?v=I8sulFQO6Fc Tokat'ta halen kullanılan 3 tokmak geleneği ile ilgili video izlettirilir. Günümüzde var olan durumla karşılaştırılması istenir. Düşün-Eşleş-Paylaş etkinliği ile öğrenciler fikirlerini önce birbirlerine sonra sınıfa açıklarlar.</p>
Yansıtma ve Değerlendirme	<p>Dersin başında uygulanan kelime ilişkilendirme testi Etkinlik 37 tekrar uygulanır. Dersin başında ve sonundaki değişim incelenir.</p> <p>Etkinlik 41 tanılayıcı dallanmış ağaç ile öğrencilere yaptırılır. Gidiş yollarında yanlışlık olması eksik bilgiler olduğunu gösterir yanlış öğrenmeler varsa tartışılır.</p> <p>Etkinlik 42 çengel bulmaca öğrencilere dağıtılır ve çözümler kontrol edilir. Bulamayan öğrencilerin nerelerde zorlandıkları tespit edilir ve sınıfça konuyla ilgili tartışılır.</p>

Ek 12. Ders Planı 6

ORTAK BİLGİ YAPILANDIRMA MODELİNE DAYALI DERS PLANI

1. Bölüm: Genel bilgiler, kazanım analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Kazanım	SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.
Beceri	Kanıt kullanma, problem çözme, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama, eleştirel düşünme
Değer	Özgürlük
Yetkinlik (ler)	Anadilde iletişim, Öğrenmeyi öğrenme
Önerilen Süre	40x3=120 dk
Kavramlar	Beşeri, Göçebe, Yerleşim, İklim, Sanayileşme, Turizm
Davranış Örtütüsü	Yerleşmeyi etkileyen beşeri faktörleri açıklar. Yerleşmeyi etkileyen doğal faktörleri açıklar. Geçmişten günümüze etkili olan yerleşmeyi etkileyen faktörleri örnekler üzerinden açıklar.
Olay/Olgu	Yerleşmeyi etkileyen beşeri faktörler Yerleşmeyi etkileyen doğal faktörler
Öğretme-Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	Beyin Fırtınası, Beyin Eseri, Kelime İlişkilendirme Testi, Vızıltı grupları, Tanılayıcı dallanmış ağaç, Düşün-eşleş-paylaş, Yapılandırılmış grid, Soru Turu
Kullanılan Eğitim Teknolojileri: Araç-Gereçler	Akıllı tahta, Etkinlik kağıtları, İnternet, Renkli Kalemler, Ders kitabı

2. Bölüm: Öğretim Etkinlikleri

Keşfetme ve Sınıflandırma	<p>Dersin giriş aşamasında dikkat çekmek amacıyla akıllı tahtadan İzmir ve Hakkari'nin tepeden görüntüleri gösterilir. Öğrencilere ne gibi farklılıklar olduğu sorulur. Bunları sebepleri hakkında tartışılır. Türkiye'de nüfus neden her yerde eşit dağılmamıştır? Sorusu sorularak beyin eseri tekniği uygulamaya başlanır. Öğrencilere 3 tane boş kağıt verilir. Her öğrenci konuyu düşünür ve 3 kartın hepsine farklı farklı bakış açılarını yazar. Kartlar toplanıp rastgele öğretmen masasının üzerine serilir. Öğrenciler sırayla masaya gelir kar çeker, okur ve yorumlar. Sınıfça uygun cevaplar seçilir. Birbirine benzeyen görüşleri içeren kartlar sınıflandırılır.</p> <p>Etkinlik 43 Kelime İlişkilendirme Testi öğrencilere dağıtılır ve konunun önemli kavramları ile ilgili ön bilgileri tespit edilmiş olur.</p>
---------------------------	--

Ek 12. (Devam) Ders Planı 6

Yapılandırma ve Müzakere Etme	<p>Etkinlik 44 öğrencilere verilir öğrenciler formda yerleşmeyi etkileyen faktörlerden seçtikleri yerleri nedenleri ile açıkladıktan sonra arkadaşlarının formalarıyla karşılaştırırlar. Sınıfça yapılan çalışmalar okunur. Farklı seçilmiş olan alanlar ve nedenleri tartışılır.</p> <p>Öğrenciler Etkinlik 45'ü yapmaları için gruplara ayrılırlar. Medeniyetlerin yerleşim yeri tercihleri ile ilgili bilgi kutucularından yaptıkları çıkarımları sunarlar. Birbirleri ile karşılaştırıp değerlendirirler.</p> <p>Rusya'da bulunan Ust Nera, Suudi Arabistan'da bulunan Mekke, Bolivya'da La Paz şehirlerinin bitki örtüsü, iklim ve yer şekilleri bakımından yerleşmeye uygun olup olmadıkları? Sorusu öğrencilere sorulur. Gruplara ayrılmış öğrenciler tartışma tekniklerinden vizüel grupları tekniği uygulanarak tartışmaları sağlanır. Ortalama 4 kişiden oluşan gruplar Vızıltı 44 tekniği ile 4 öğrenci konuyu 4 dakika tartışır ve gruplar sonunda fikirlerini sınıfa açıklarlar.</p> <p>Yerleşmeyi etkileyen faktörler "Beşeri" ve "Ekonomik" olarak ikiye ayrılarak öğrenciler tarafından tahtaya yazılması sağlanır. Burada öğretmen öğrencilerin sadece söylediklerini yazar fikirlerine müdahale etmez soru sorarak tartışmalarını sağlayabilir. Öğrenciler birbirleriyle fikir alışverişi yapıp birbirlerini ikna edebilirler.</p>
Transfer Etme ve Genişletme	<p>Soru turu etkinliği için öğrenciler 5-6'şar kişilik çember düzeninde otururlar. Öğrenciler öğrendikleri konuyla ilgili olarak soru yazmaları istenir. Her öğrenci yazdığı soruyu solundaki arkadaşına verir. Soruyu alan öğrenci kâğıda açıklama yazar ve solundaki arkadaşına verir. Döngü tam bir tur sonra biter. Kağıtlar okunur, tartışılır, değerlendirilir.</p> <p>Öğrencilere Yozgat'ın yerleşim yeri olarak seçilmesinde ne gibi faktörlerin etkili olduğu sorulur. Öğrencilerin Düşün-Eşleş-Paylaş tekniği ile tartışmaları sağlanır. Öğrenci yanındaki arkadaşı ile konuyu tartışır ve sonra sınıfa çıkarımlarını söylerler.</p>
Yansıtma ve Değerlendirme	<p>Etkinlik 46 Tanılayıcı dallanmış ağaç etkinliği öğrencilere dağıtılır. Çözüldükten sonra cevaplar kontrol edilir. Yanlış çıkışlardan çıkan öğrenciler varsa neden yanlış çıkıştan çıktıkları ile tartışma yürütülür.</p> <p>Etkinlik 47 Yerleşmeyi etkileyen faktörlerle ilgili yapılandırılmış grid öğrencilere dağıtılır ve öğrenciler çözerler. Öğrenci yanıtları kontrol edilerek yanlış öğrenmeler varsa tespit edilip sınıfça tartışılarak düzeltilir.</p>

Ek 13. Ders Planı 7

ORTAK BİLGİ YAPILANDIRMA MODELİNE DAYALI DERS PLANI

1. Bölüm: Genel Bilgiler, Kazanım Analizi

Dersin adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	7
Öğrenme Alanı	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Kazanım	SB.7.3.2. Türkiye’de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar. <i>Tablo ve grafikler kullanarak ülkemizin demografik özellikleri ile ilgili verileri yorumlanır.</i>
Beceri	Kanıt kullanma, problem çözme, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama, eleştirel düşünme
Değer	Özgürlük
Yetkinlik (ler)	Anadilde iletişim, Öğrenmeyi öğrenme
Önerilen Süre	40x3=120 dk
Kavramlar	Nüfus, Nüfus Yoğunluğu, Demografi, Kent, Nüfus Piramidi, Kırsal, Nüfus artış hızı.
Davranış Örüntüsü	Türkiye’de nüfusun nerelerde yoğunlaştığı ve azaldığını açıklar. Türkiye’de nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımını nüfus piramitlerine bakarak yorumlar. Türkiye’de kır ve kent nüfusunun dağılımını tablo ve grafiklerden yorumlar. Nüfusun eğitim durumu tablo ve grafiklerden yorumlar. Türkiye’de Nüfusun çalışma durumlarını tablo ve grafiklere göre yorumlar.
Olay/Olgu	Nüfus Yoğunluğu Türkiye’de nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı Türkiye’de kır ve kent nüfus yapısı Türkiye’de nüfusun eğitim durumu Türkiye’de nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı
Öğretme-Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	Beyin Eseri, Kavram Bulmacası, Sınıf tartışması, Kavram karikatürü, Kavram haritası, Jig-Saw, Beyin Fırtınası, Kelime ilişkilendirme testi
Kullanılan Eğitim Teknolojileri: Araç-Gereçler	Akıllı tahta, Etkinlik kağıtları, İnternet, Renkli Kalem, Ders kitabı

Ek 13. (Devam) Ders Planı 7

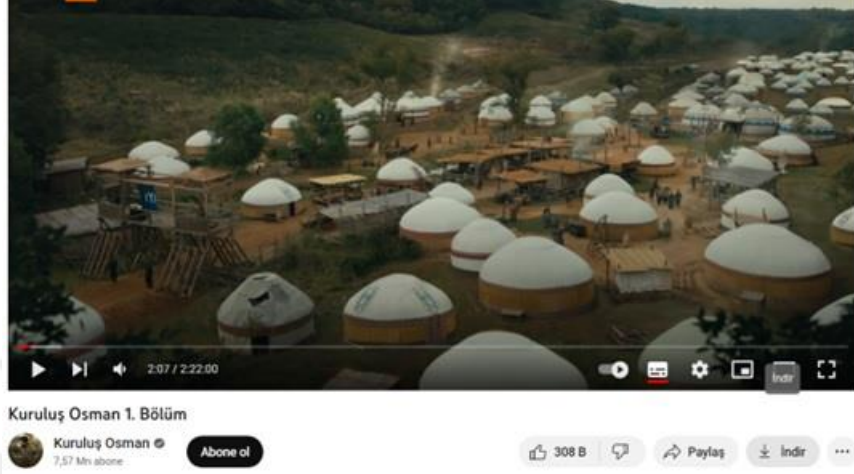
2.Bölüm: Öğretim Etkinlikleri

Keşfetme ve Sınıflandırma	<p>Derse girişte dikkat çekmek ve öğrencilerin ön bilgilerini yoklamak amacıyla linkteki nüfus sayımı ile ilgili video izlettirilir https://www.youtube.com/watch?v=CK3S57-1Z70 daha sonra öğrencilere nüfus sayımlarının yapılma amaçlarıyla ilgili sorular sorularak öğrencilerin tahminlerde bulunmaları sağlanır.</p> <p>Etkinlik 48 kelime ilişkilendirme testi dağıtılır ve kazanımın önemli kavramları ile ilgili öğrencilerin ön bilgileri, kavram yanlışları tespit edilir.</p> <p>Etkinlik 49 Kavram karikatürü etkinliği öğrencilere verilir. Burada bulunan nüfus artış hızıyla ilgili grafikle nüfusla ilgili yapılan yorumlardan doğru olanı düşündüklerinin seçmeleri istenir. Gerekçelerini belirten öğrencilerin kavram yanlışları ve grafik okuma becerilerinin ne düzeyde olduğu tespit edilmiş olur.</p>
Yapılandırma ve Müzakere Etme	<p>Sosyal bilgiler ders kitabından (ekoyay yayımları) 107-109 arasında bulunan sayfalarda Türkiye’de bazı illerin nüfusları, Türkiye fiziki haritası, illerin nüfus miktarlarıyla ilgili bilgiler sınıfça okunup beraberce incelenir. Daha sonra Etkinlik 50’de Türkiye’nin nüfus yoğunluğu ile ilgili etkinlik dağıtılır ve cevaplar sınıfça tartışılır.</p> <p>Türkiye’nin nüfusunun yapısal özellikleriyle ilgili Jigsaw tekniği kullanılarak öğrenciler gruplara ayrılır. Konular: 1-Nüfusun Kırsal ve Kent Durumu, 2-Nüfusun Okuryazarlık Durumu, 3-Çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı, 4- Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı konularında uzmanlık grupları oluşturup her öğrenci kendi konusunu çalıştıktan sonra grubuna döner gruptaki diğer öğrencilerde kendi konularını arkadaşlarına anlatır, tartışılır ve sonunda bir rapor hazırlarlar ve gruplar sınıfta raporlarını arkadaşlarına sunarlar.</p> <p>Ders kitabında bulunan 110. ve 111. sayfalardaki grafik çizme etkinliği öğrenciler tarafından yapılır daha sonra öğrenciler çizdikleri grafikleri birbirlerinin çizmiş oldukları grafiklerle karşılaştırırlar. Benzer ve farklı yönleri sorularak hangi grafik çizimlerinin doğru olduğu tespit edilir. Yanlış olan çizimlerin fark edilip düzeltilmesi sağlanır.</p> <p>Etkinlik 51’de Nüfus Piramitleri ve yorumlanması ile ilgili etkinlik öğrencilere yaptırılır. Verilen cevaplar öğrenciler tarafından sunulur. Eksiklikler ve yanlışlar varsa diğer öğrencilerin verdikleri cevaplarla birlikte tamamlanır.</p> <p>Etkinlik 52 ikiyeşerli öğrenci gruplarına dağıtılır ve tabloyu yorumlamaları istenir. Verilen cevaplar sınıf tartışması yapılarak tartışılır.</p>
Transfer Etme ve Genişletme	<p>Öğrenciler gruplara ayrılarak değerlendirilir Yozgat’ın son 2012’den 2021’e kadar olan her yıl nüfus verilerini bulup yazmaları ve bu verilerle birlikte bir sütun grafik yaparak ilimizin nüfusunun arttığı ve azaldığı zamanları yorumlamayı sunmaları istenir.</p> <p>Beyin eseri tekniğini uygulamak için Öğrencilere: Çocuklar! Türkiye’de nüfusun dağılımını etkileyen faktörler nelerdir 3 adet boş kağıda görüşlerini yazınız, denir. Öğrenciler yazdıkları kağıtları masaya bırakır ve sırayla karışık olarak kağıtlar öğrenciler tarafından çekilip okunur benzer olanlar gruplanır ve değerlendirilir.</p>
Yansıtma ve Değerlendirme	<p>Etkinlik 53’de bulunan kavram bulmacası öğrencilere dağıtılır ve çözmeleri istenir. Çözümlenemeyen bittiğinde bulunamayan cevaplar varsa sınıfta bulunan öğrenciler tarafından açıklanıp bulunamayan öğrencilerin tamamlamaları sağlanır.</p> <p>Dersin başında verilen Etkinlik 48 kelime ilişkilendirme testi tekrar dağıtılır ve kazanımın önemli kavramları ile ilgili öğrencilerin ön bilgileri, kavram yanlışları tespit edilir dersin başındaki verilen cevaplarla sonunda verilen cevaplar karşılaştırılarak değişim incelenir.</p>

Ek 14. Etkinlikler

Etkinlik 1. Diziden Bir Kesit Etkinliği

Videoyu akıllı tahtadan izledikten sonra aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

<https://www.youtube.com/watch?v=0fTJyCTwznM>

1. Dizide geçen olay hangi yılları kapsamaktadır?

.....
.....
.....
.....

2. Dizinin ana konusu nedir? Neden bahsetmektedir genel olarak?

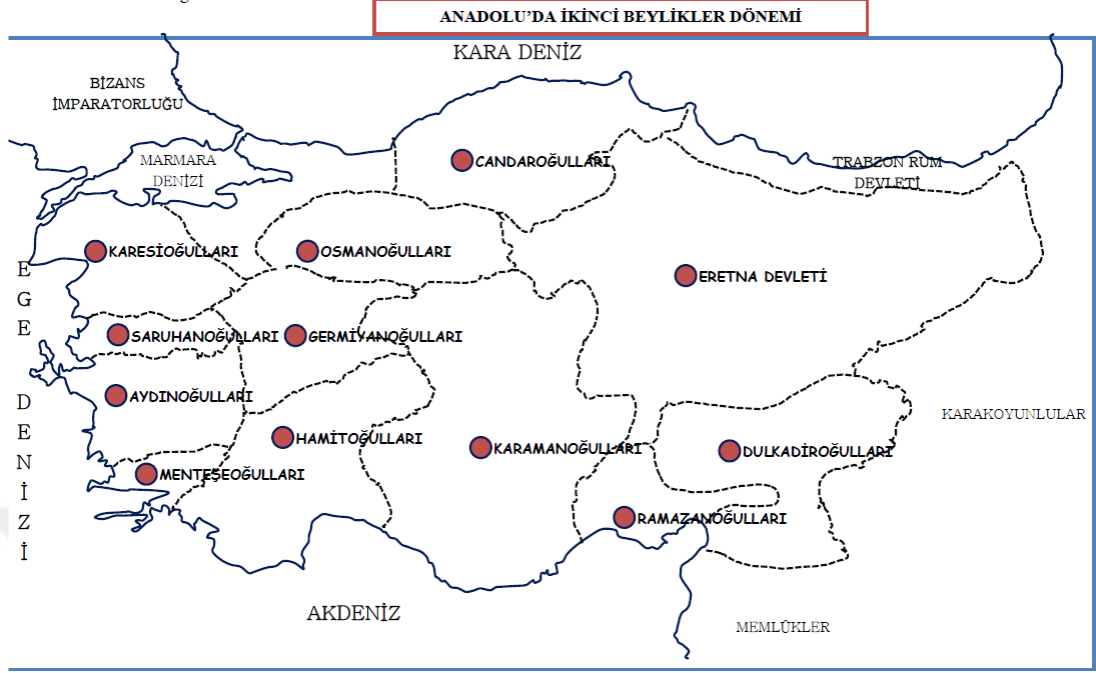
.....
.....
.....
.....

3. Dizide Osman Bey'in: "Biz bu ocağın ateşini atam Alparslan ile birlikte Malazgirt'te harladık" ifadesi ne anlatılmak istenmiştir.

.....
.....
.....

Etkinlik 2. Harita Etkinliği

Ek 2. Harita Etkinliği

Ön sayfada yer alan haritayı istediğimiz renklere boyayalım ve aşağıdaki soruları haritayı inceleyerek cevaplandıralım.

S1) Harita üzerindeki beyliklerden hangisinin kurulduğu coğrafya diğerlerine göre daha avantajlıdır? Neden?

.....

.....

.....

.....

S2) Bizans İmparatorluğu ile sınır komşusu beylikler hangileridir? Bu beyliklerin Bizans sınırında olmasının ne gibi fayda ve zararları olabilir?

.....

.....

.....

.....

S3) Osmanlı Beyliği'nin kurulduğu bölge ile Karamanoğlu Beyliği'nin kurulduğu bölgeyi avantaj ve dezavantajları bakımından karşılaştırınız.

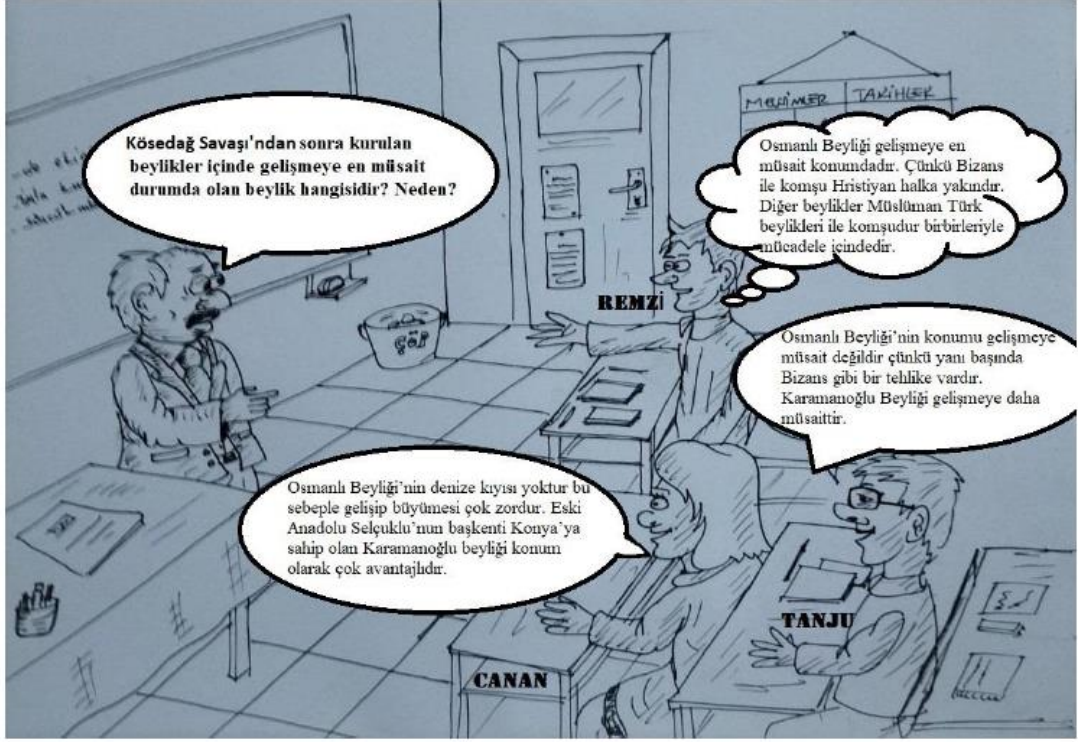
.....

.....

.....

.....

Etkinlik 3. Kavram Karikatürü

Hangi öğrenci doğru söylemektedir?

A) Canan B) Remzi C) Tanju

Niçin böyle düşündüğünüzü belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik 4. Drama Çalışması (Pazar Yeri Etkinliği)

OSMANLIDA ADALET

1) Isınma Aşaması (2-3dk.)

Sınıf oturma düzenin U düzeninde olması sağlanarak ortada oyun oynanacak bir alanın açılması ve gerekli düzenlemelerin yapılması sağlanır. Enstrümantal müzik eşliğinde öğrenciler ortada yürürler, sonra sıcak kumlarda sonra yağmurlu havada şemsiyeleri olmadan yürüdüklerini düşünmeleri istenir. Bir pazar yerinde kalabalık içinde yürümeye çalıştıklarını düşünmeleri istenir.

2) Canlandırma Aşaması (5dk.)

Osman Gazi, Eskişehir’de pazar kurduğunu. Bu pazarda Germiyanogullarından birisi Bilecik Rumlarından bir tüccardan bardak satın almış, ancak parasını ödememişti. Rum tüccar Osman Bey’e gelerek şikâyetinde bulundu, bunun üzerine Osman Bey adamı çağırarak Rum’un hakkını ondan aldı. Bu olayın ardından da pazarda tellaklar gezdirip kimsenin kimseye zulmetmemesini, haksızlığa uğrayanların kendisine müracaat etmesini duyurdu.

Roller: Osman Gazi,

Bilecik Rumlarından Tüccar,

Germiyan beyliğinden bir köylü,

Tellaklar,

Pazar yeri esnafları,

Alışveriş yapan insanlar,

Roller dağılımı yapıldıktan sonra ana konuya sadık kalınarak doğaçlama yapılabilir.

3) Rahatlama Aşaması (2-3 dk.)

Enstrümantal müzik eşliğinde öğrencilerin gözlerini kapatarak hayali canlandırma yapmaları istenecektir. Öğrencilere özel bir günleri için çok güzel bir kıyafet almak için mağazaya gittikleri ve istedikleri kıyafeti bulup eve geldiklerini düşünmeleri istenir. Evde elbisenin defolu olduğu daha sonra mağazaya gidip bunu değiştirmek istediklerini dükkân sahibinin değiştirmek istemediğini ama fişimiz olduğu için kanunen bu hakka sahip olduğumuzu söylediğimizde değiştirdiği söylenir. Alkış sesi ile öğrenciler uyanırlar...

At sırtında yemyeşil vadilerde usulca gezintiye çıktıkları, rüzgârın ılık ılık yüzlerini okşadığı gök yüzünün açık, kelebeklerin kuşların uçuştuğunu çok huzurlu bir halde at sırtında dolaştıklarını hayal etmeleri istenir. Alkış sesi ile uyanırlar...

4) Değerlendirme Aşaması (10dk.)

- 1) Germiyanlı köylünün davranışını nasıl buluyorsunuz değerlendiriniz?
- 2) Haksızlığa uğrayan kişiyi canlandırırken ne hissettin? Oynarken nerede zorlandın?
- 3) Osman Gazi'yi canlandırırken ne hissettin?
- 4) Sizler bu oyunda oynamak istesenez hangi rolü canlandırmak isterdiniz?
- 5) Osman Bey'in bir Müslüman vatandaş ile yabancı bir Rum'un anlaşmazlığında olaydaki gibi davranmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 6) Gayrimüslimlerin bu olayı duyduktan sonra Osmanlı Beyliği'ne bakışı nasıl olacaktır?
- 7) Osmanlı devleti'nin bu şekilde adaletli bir yönetim izlemesinin uzun ömürlü bir devlet olmasında etkisi olmuş mudur? Neden?

Etkinlik 6. 5N 1K

Aşağıdaki metni okuyup 5N 1K tekniği ile hazırlanmış soruları cevaplayınız.

Osmanlı kuvvetlerinin Rumeli'ye geçişleri Çimpe Kalesi ile sınırlı kalmadı. Orhan Bey'in büyük oğlu Süleyman Paşa önderliğinde Gelibolu Yarımadası'nın önemli yerleri Türkler tarafından hızla fethedildi. Osmanlı Devleti ele geçirdiği topraklarda kalıcı olabilmek için "iskân politikası" adı verilen bir yöntem uyguladı.

Osmanlı Devleti uyguladığı iskân politikasıyla fethedilen bölgeyi Türkleştirmek ve İslamlaştırmak istemiştir. Süleyman Paşa Rumeli'deki kaleleri fethedince Orhan Bey'e "Rumeli şehir ve kalelerindeki Hristiyan aileleri Karesi vilayetine geçirip onların yerine de Anadolu'nun güneyinden konargöçer Türkmenleri, gönüllü gazileri, gaza eden dervişleri ve kendi arzusuyla gelip yerleşmek isteyen köylüleri gönderip iskân eylemek gerek." demiştir. Orhan Bey de bu özellikteki aileleri Rumeli'ye göndererek iskân ettirmiştir. Böylece bu topraklar imâr ve iskân edilirken aynı zamanda üretim elde edilen ve vergi alınan topraklar haline gelmiştir. (Sosyal bilgiler ders kitabı, meb yayınları, s.45)

İskân politikası **nedir**? Yazınız.

İskân politikası **nerede** uygulanmıştır? Yazınız.

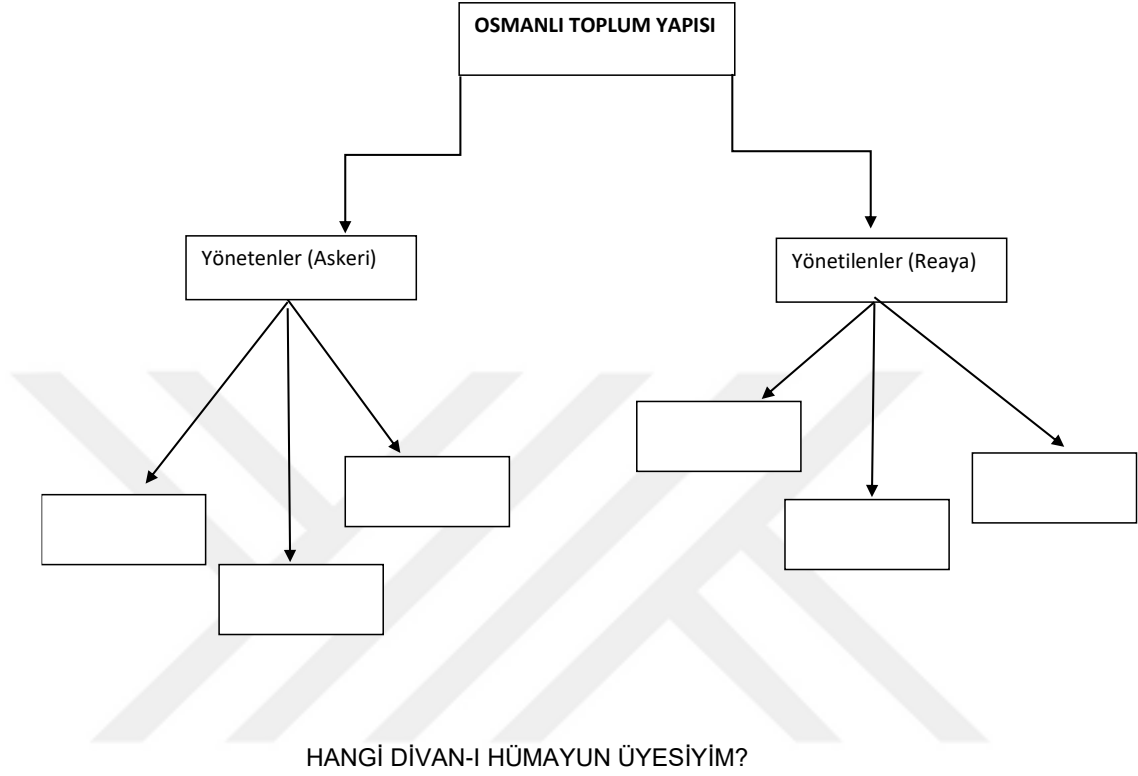
İskân politikası **ne zaman** uygulanmıştır? Yazınız.

İskân politikası **nasıl** uygulanmıştır? Yazınız.

İskân politikası **kimler** tarafından uygulanmıştır? Yazınız.

Etkinlik 7. Osmanlı Toplumsal Yapı ve İdari Yapı

Etkinlik 7. Osmanlı Toplum Yapısı ve İdari Yapı

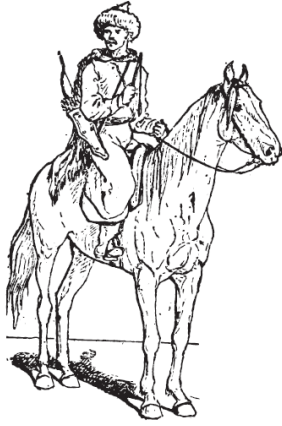

1. Padişah'tan sonra en yetkili devlet adamıyım:
2. Eğitim ve adaletten sorumluyum:
3. Mali (ekonomik) işlerden sorumluyum:
4. Padişahın ferman ve beratlarına "padişahın tuğrasını" çekerim:
5. Alınan kararların İslam'a uygunluğunu denetlerim:

Etkinlik 8. Devşirme Sistemi

Kutucuklarda verilen konuşma metinlerini okuyunuz ve aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

"Ben Kapıkulu Ocağı'nda görevli bir yeniçeri askeriyim. Üç ayda bir ulufe adı verilen maaş alırım. Savaş zamanı orduya katılır, savaş dışında başkentin güvenliğini sağlarız. Balkanlarda yaşayan gayrimüslim bir ailenin çocuğu idim. Köyümüze gelen askerler tarafından ailemin rızasıyla köyden alınarak Anadolu'da bir Türk ailenin yanına yerleştirildim. Daha sonra başkente gelerek Acemi Ocağı'nda askerlik eğitimi aldım. Buna 'Devşirme Sistemi' denir. Devletten aldığım maaşla iyi bir birikim yaptım. Seneye emekli oluyorum. Askerlik süresince başka bir işle uğraşmamız ve evlenmemiz yasaktır."

"Bizler başkent dışında yaşayan askerleriz. Osmanlı ordusunun en kalabalık gücünü bizler oluşturuyoruz. Devlet bize doğrudan maaş vermez. Bize bakmakla yükümlü tuttuğu kişilere tımar ismi verilen *dirlik* toprağı verir. Tımar sahipleri elde ettiği gelirin bir kısmı ile bizim bütün masraflarımızı karşılar. Savaş zamanı hızla orduya katılırız. Barış zamanı ise atlarımızla savaş talimi yapar ve ihtiyaçlarımızı karşılayan tımar sahibinin topraklarındaki üretimi denetleriz. Aynı zamanda bulunduğumuz bölgenin güvenliğini de sağlarız. Hem tımar topraklarında yaşadığımız hem de atlı askerler olduğumuz için bize Tımarlı Sipahiler denir."

1) Devşirme sistemiyle nasıl asker toplanmaktadır?

.....

.....

.....

2) Devşirme sistemiyle seçilen çocuklar neden Türk ailelerin yanına verilmektedir?

.....

.....

.....

3) Tımar sisteminin Osmanlı devletine ne gibi etkileri olmuştur?

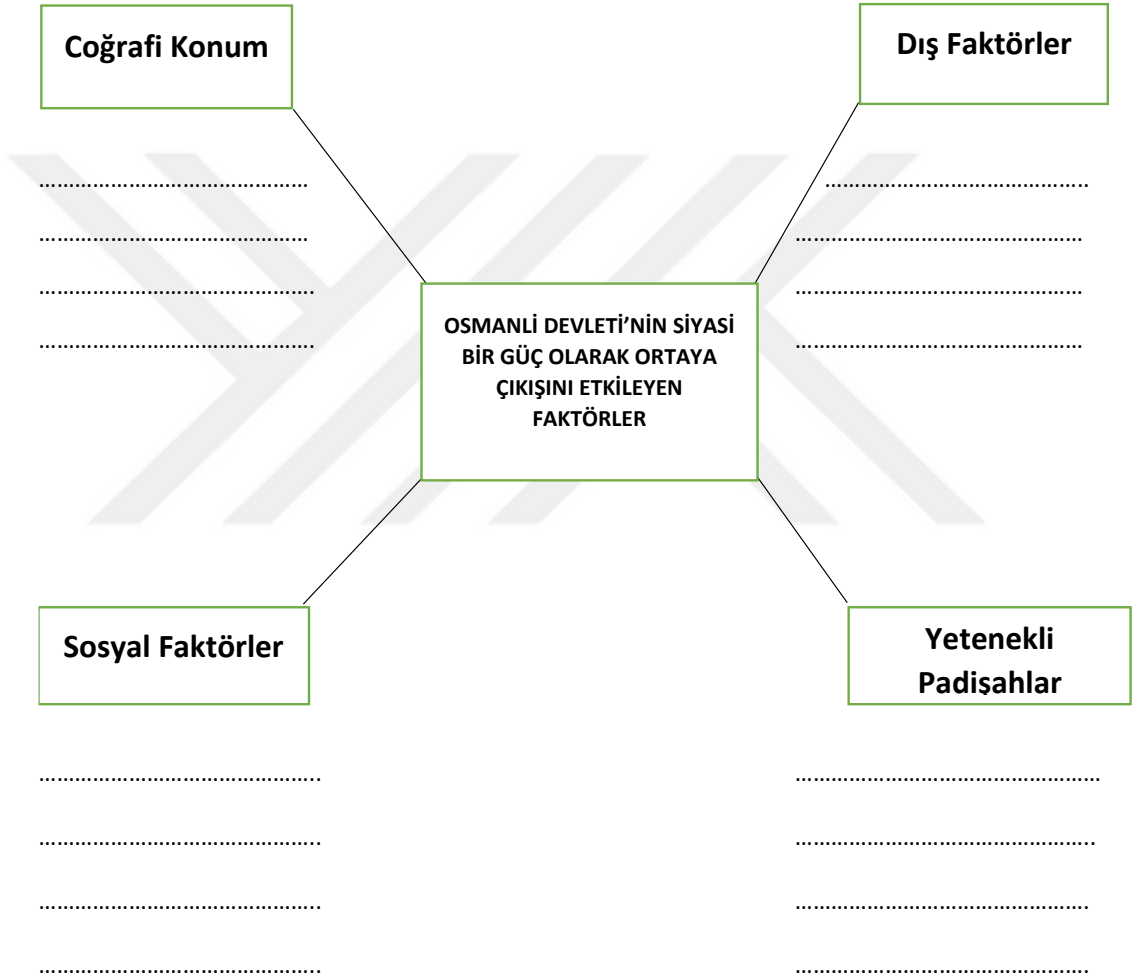
.....

.....

.....

Etkinlik 9. Kavram Haritası Osmanlı Kuruluş

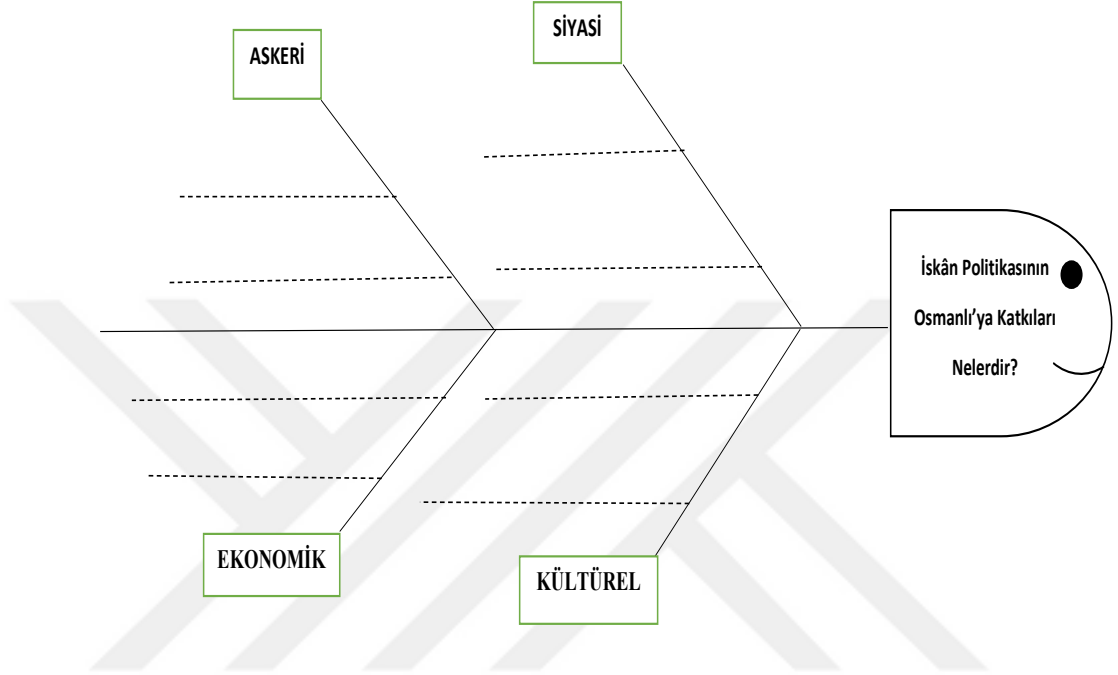
Aşağıdaki kavram haritasını uygun şekilde doldurunuz.

Etkinlik 10. Balık Kılçığı

Etkinlik 10. Balık Kılçığı Diyagramı

İskân Politikasının Osmanlı Devleti'ne Katkıları

Etkinlik 11. Yapılandırılmış Grid

OSMANLI DEVLETİ KURULUŞU

1 Gaza ve Cihat	2 Kazasker	3 Esnaf
4 Ahiler	5 İskan Politikası	6 Kazasker
7 Adil yönetim	8 Köylü	9 Defterdar

Aşağıdaki soruları yukarıdaki çizelgedeki kutucukların numaralarına ve o kutucuktaki kavrama göre cevaplayınız.

- 1) Osmanlı Devleti'nin siyasi bir güç olarak ortaya çıkmasında etkili olan faktörler arasında hangisi/hangileri vardır?

.....
.....

- 2) Hangileri ya da hangisi Osmanlı toplumunda yönetilen (reaya) sınıfı içerisinde yer alır?

.....
.....

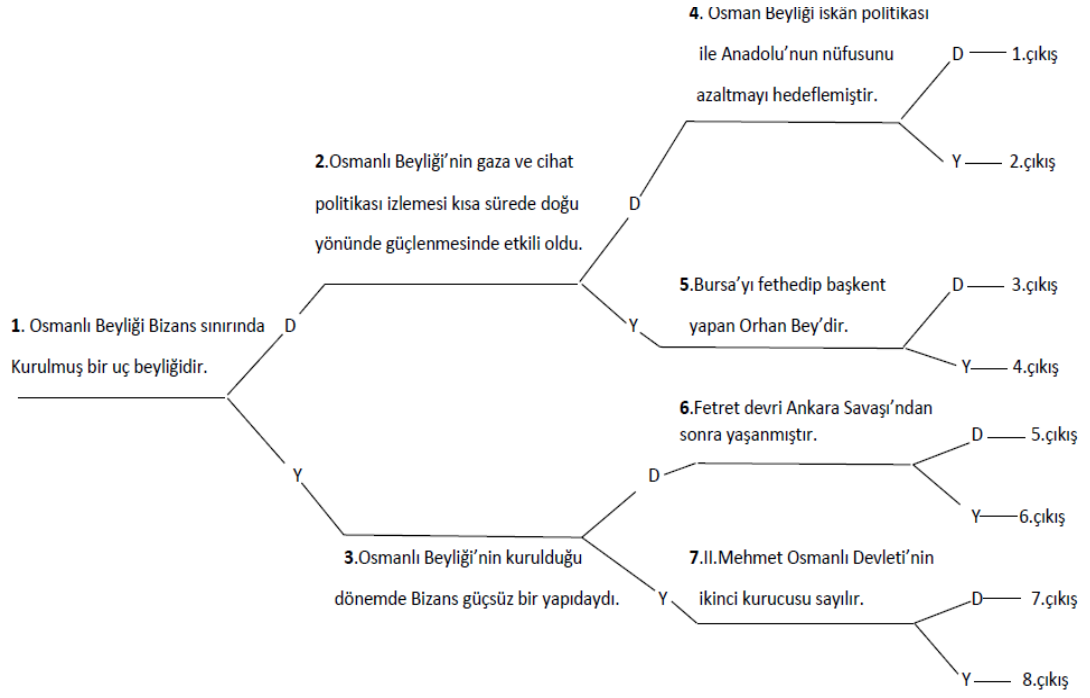
- 3) Hangisi ya da hangileri divan ı hümayun üyesidir?

.....
.....

- 4) Eğitim ve adalet işlerinden sorumlu divan ı hümayun üyesi hangisidir?

.....
.....

Etkinlik 12. Osmanlı Devleti Kuruluş Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Etkinlik 13. Kelime İlişkilendirme Testi

Aşağıdaki verilen kavramların karşılıklarına aklınıza ilk gelen sözcükleri yazalım. Her kavram için 30 saniye süreniz vardır süre başlangıç ve bitiş zamanını öğretmenin sözlü talimatına uyularak yapılacaktır.

Gaza:.....

Gaza:.....

Gaza:.....

Gaza:.....

Gaza:.....

İstimâlet:

İstimâlet:

İstimâlet:

İstimâlet:

İstimâlet:

Fetih:

Fetih:

Fetih:

Fetih:

Fetih:

Millet Sistemi:

Millet Sistemi:

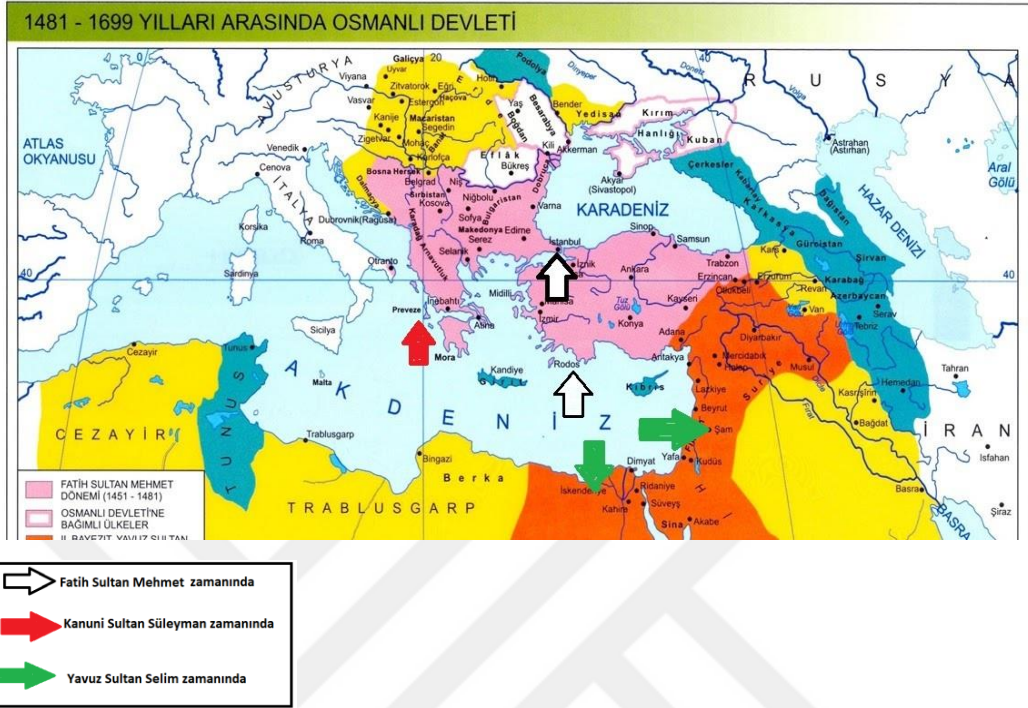
Millet Sistemi:

Millet Sistemi:

Millet Sistemi:

Etkinlik 14. Osmanlı Yükseliş Harita Yorumlama

Osmanlı Devleti'nin Genişlemesi

- 1) Yukarıdaki haritada Osmanlı Devleti'nin yükseliş döneminde bazı fethedilen yerler oklarla gösterilmiştir Osmanlı Devleti'nin fetih siyaseti ile ilgili neler söylenebilir?
- 2) Haritada İstanbul, Mısır, Rodos, Suriye, Preveze gibi oklarla gösterilen yerlerin fethedilip geniş sınırlara ulaşan devletin fethettiği yerlerde kalıcı olması ve sınırlarının dahada genişletmesini başarmasının nedenleri nelerdir?
- 3) Osmanlı Devleti fethedilen bölgelerde yaşayan halkları idaresi için neler yapmıştır? Bu konuda etkili olmuş mudur?

Etkinlik 15. İnternet Haberi

Aşağıdaki internet haberinde Prof. Dr. Erhan AFYONCU'nun yazısını okuyunuz ve aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

Haberler > Erhan Afyoncu > İstanbul'un fethini hiç hazmedemediler

ERHAN AFYONCU

İstanbul'un fethini hiç hazmedemediler

09 Haziran 2019, Pazar

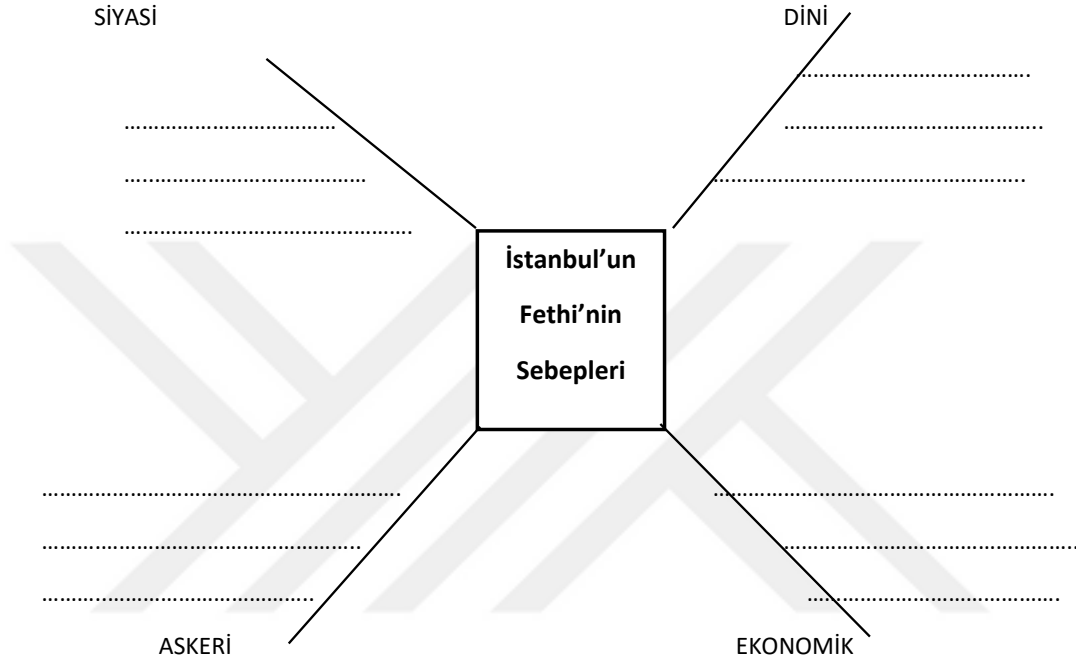
İstanbul'un fethi dünya tarihinin en büyük olaylarından biridir. Ancak Batılılar fethin şokunu atlatmak ve şehrin Türkler'in eline geçmesini küçümsemek için İstanbul'un açık unutulmuş bir kapı yüzünden düştüğünü uydurup, kendilerini teselli etmişlerdi

Bu yıl İstanbul'un fethinin 566'ncı yıldönümü. Ancak Batı hâlâ bu fethi unutmadı. Son Roma İmparatorluğu'nun başkentinin elimize geçmesini hiçbir zaman hazmedemediler. Batılılar fethin şokunu atlatmak ve şehrin Türkler'in eline geçmesini küçümsemek için fetihden hemen sonra İstanbul'un açık unutulmuş bir kapı yüzünden düştüğünü uydurup, kendilerini teselli etmişlerdi.

- 1) Batıda bazı kesimlerce İstanbul'un fethinin yukarıdaki internet haberinde bahsedilen şekilde ele alınmasının sebepleri neler olabilir?
- 2) Siz İstanbul'un Fethi'nin büyük zahmetlerle kazanılmış bir zafer olduğunu batılı bazı tarihçi ve edebiyatçılara nasıl anlatırdınız?

Etkinlik 16. İstanbul'un Fethi Kavram Haritası

Aşağıda verilen kavram haritasını uygun şekilde tamamlayınız.

Etkinli 17. İstimalet Politikası

Aşağıdaki bazı tarihçilerin eserlerinden alınan metinleri okuyunuz ve soruları cevaplandırınız.

Bizans saray tarihçisi Georgios Sphrantzes (Gergios Sıprantiz) İstanbul'un fethi sonrası yaşananları şöyle anlatıyor:

“Şehrimizin düşüşünün üçüncü gününde Sultan II. Mehmed şehre neşe ve zafer ile girdi. Ardından da yayınladığı şu emirle halkı rahatlatmıştır:

“Bu şehirde yaşayan insanlar artık saklandıkları yerlerden çıksınlar. Özgür oldukları için kendilerine soru sorulmayacak. Şehri daha önce terk etmişlerin ve mülklerini kaybetmişlerin eşyaları hak sahiplerine tekrar verilecek. Durumları düzelinceye kadar vergi alınmayacak. Şayet evlerine dönecek olurlarsa rütbe ve dinlerine bakılmaksızın eski haklarına sahip olacaklar.” (<https://www.tarihbilimi.gen.tr/istanbulun-fethi-icin-yapilan-hazirliklar/>)

Tarihçi Nikolas Jorga (Nikılıs Yorga) İstanbul kuşatmasında şehrin savunmasının Rumlardan daha çok 4. Haçlı Seferi ile İstanbul'a yerleşen Latinler tarafından yapıldığını belirtir. Kuşatma günlerini bizzat gören Bizans Tarihçisi Ducas (Dukas) ise Latinlerin baskısından bıkan halkın “*Latin külahı görmektense Türk sarığı görmek evladır.*” sözünü söylediklerini belirtir. (Nikolas Jorga, Osmanlı Tarihi, c.2, s.22; Ducas, Bizans Tarihi, s.264)

- 1) Yukarıdaki metinlere bakılarak Osmanlı Devleti'nin fetih yaparken izlediği istimalet politikasının etkilerini değerlendiriniz?
- 2) Osmanlı Devleti istimalet politikası izlemek yerine sert bir politika izleyip fethedilen yerlerdeki halka hoşgörülü davranmasaydı neler olurdu?
- 3) Siz Osmanlı padişahlarının yerinde olmuş olsaydınız fetihlerde nasıl bir politika izlerdiniz? Neden?

Etkinlik 18. Preveze Deniz Zaferi Etkinliği

Aşağıdaki Preveze Deniz Savaşını anlatan diziden bir kesit izlendikten sonra etkinlik sorularını cevaplandırınız.

<https://www.youtube.com/watch?v=RF7UJaOTyUQ&t=13s>

- 1) Savaşın tarafları kimlerdir? Karşılaştırınız?
- 2) Asker ve donanma sayısınca üstün taraf kimdir? Savaşı hangi taraf kazanmıştır?
- 3) Preveze Deniz Zaferi'nin Osmanlı Devletine siyasi ve ekonomik etkilerini açıklayınız?
- 4) Videonun sonunda Kanuni Sultan Süleyman'ın askerlerine yaptığı konuşmada: "Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar Allah'ın adını yayacağız gurura ve kibire kapılmadan İslam ordusunun şerefli sancağını daha da yükseklere taşıyacağız inşaallah." sözünü Osmanlı Devleti'nin fetih siyaseti açısından yorumlayınız.

Etkinlik 19. Rodos'un Fethi

RODOS'UN FETHİ

Hangi Padişah ?

.....

Tarih?

.....

Neresidir?

.....

.....

Neden Fethedildi?

.....

.....

.....

.....

Fethin Sonuçları

Askeri

.....

.....

Ekonomik

.....

.....

Siyasi

.....

.....

Ödevi Hazırlayan Grup ve Öğrenciler

.....

.....

.....

.....

Fethihte izlenen politikaları (iskan, millet sistemi, gaza ve cihat anlayışı açılarından) değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik 20. Osmanlı'da Millet Sistemi

Aşağıdaki hikayeyi okuyunuz ve soruları cevaplandırınız.

RENK CÜMBÜŞÜ

Yedi tepe üzerine kurulmuş büyüklü bir şehir olan İstanbul, aynı zamanda farklı milletlerden ve

dinlerden milyonlarca insana ev sahipliği yapıyor.

Biz de bu gözde şehirde, Üsküdar'da oturuyoruz. Subaşı olan babamın mesleği gereği tanınan bir aileyiz. Oldukça hareketli, bir o kadar da renkli bir mahallede yaşıyoruz. Evimiz iki katlı, ahşap bir ev. Tahtadan merdiveni, yüksek tavanları ve özenle döşenmiş sedir odasıyla herkesin yaşamak isteyeceği kadar güzel bir ev. Bu küçük dünyamızda babam, annem, iki kardeşim, büyükbabam ve babaannemle oldukça huzurlu, mutlu bir hayat sürdürüyoruz. Evimizin sağ tarafında Agop Amcalar, sol yanında ise Natali Teyze oturuyor. Agop Amca kuyumcu. İstanbul'daki hatırı sayılır kuyumculardan.

Bu baba mesleğini, isteyerek devam ettirmiş hatta kendi oğlunun da bu geleneği devam ettirmesini istiyor içten içe. Eşi Armin Hanım'la otuz yıldır evliler ama daha yeni evlilermiş gibi sevgiyle bakıyorlar birbirlerine. "Armin Hanım" diyorum çünkü kendine abla, teyze denmesinden hoşlanmaz. Bu huysuzluğunun sebebi yaşıyla barışık olduğu zamanların geride kalması olsa gerek. Natali Teyze ise eşini üç yıl önce kaybetmiş, yalnız başına yaşayan yaşlı bir teyzemiz.

Komşuluk ilişkileri son derece güçlü yaşanır bizim mahallemizde. Örneğin kim hasta olduysa hemen duyulur, iyileşinceye kadar evinden yemek eksik edilmez. Ya da birisi iki gün ortalıkta görünmese derhâl evine gidilir, iyi olup olmadığı kontrol edilir.

İnancı, dili, dini ve ırkı ne olursa olsun, özel günlerde herkes bir araya gelir, o günü kutlar. En güzel günler Ramazan ayında yaşanır. Eşsiz lezzette iftar sofraları hazırlanır, bu sofraların etrafında Müslüman, Hristiyan ve Yahudiler bir araya gelir, aynı anda yemeğe başlar, bol sohbetli bir gece geçiririz.

Tabi Paskalya bayramları da mahallemizde aynı güzellikte yaşanır. Birbirinden renkli yumurtalar

kapı kapı gezdirilir. Aslında bu sadece ne bizim mahallemizde ne de İstanbul'a has bir güzellik. Bu, tüm Osmanlı coğrafyasına mal olmuş bir kardeşlik, birlikte yaşama becerisidir. Bu yüzden gün içinde hem camiden yükselen ezan sesini, hem de kilise çanını duymak mümkündür. Cuma günleri öğle vaktinde kalabalık Müslüman topluluğunu camide gördüğümüz gibi cumartesi günleri Yahudileri sinagoglarda, Pazar günleri de Hristiyanları kiliselerde görebilirsiniz. Daha geçen ay, mahallemizdeki aşınmış, yıpranmış duvarlarıyla zamana direnmeye çalışan tarihî kilise, Kadı'nın emriyle onarıldı. Mahallenin tüm erkekleri de bu onarıma alın terleriyle katkıda bulundular.

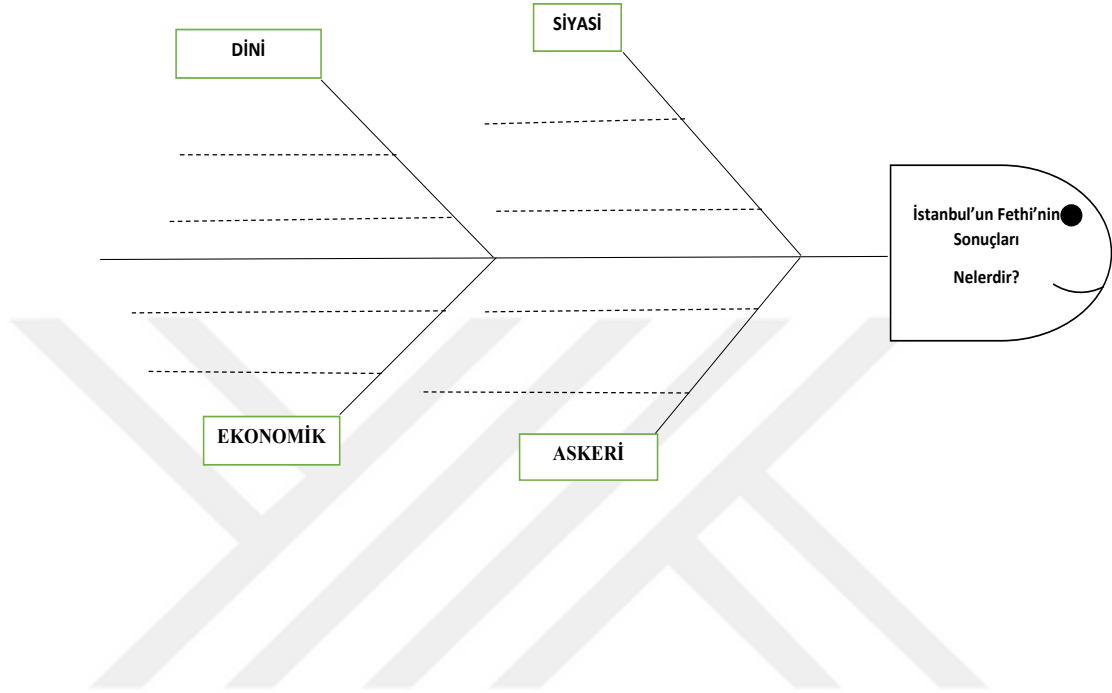
İşte bizim için "Osmanlı" demek, böyle bir şey... Kardeşçe, huzur içinde aynı toprakları paylaşmak, ülkemiz için çalışmak demek. Aslında her birimiz, şahane bir tabloyu oluşturan farklı güzellikte renklerimiz.

(Selçuk Beşir Demir, Hamza Akengin, Hikâyelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi, s. 83-84)

- 1) Yukarıdaki hikayede Osmanlı Devleti içerisinde yaşayan hangi milletlerden bahsedilmiştir?
- 2) Hikayedeki kahramanlar kimlerdir?
- 3) Sizce hikyedeki kahramanların mutlu bir yaşamları var mıdır? Neden? Açıklayınız
- 4) Osmanlı Devleti'nin uyguladığı millet sistemi ve istimalet politikaları nedir? Açıklayınız.
- 5) Osmanlı Devleti'nde uygulanan istimalet politikası ve millet sistemini insan hakları, din ve vicdan hürriyeti açısından değerlendiriniz?
- 6) Osmanlı Devleti'nde uygulanan millet sisteminin Osmanlı'nın fethettiği yerlerde kalıcı olmasına katkısı olmuş mudur açıklayınız?

Etkinlik 21. Balık Kılıcı Diyagramı

İstanbul'un Fethi'nin Sonuçları

Etkinlik 22. Yapılandırılmış Grid

1 İstanbul'un Fethi	2 Millet Sistemi	3 İstimalet Politikası
4 Preveze Zaferi	5 Mısır Seferi	6 Çaldıran Savaşı
7 Gaza ve Cihat	8 Ridaniye Savaşı	9 Rodos'un Fethi

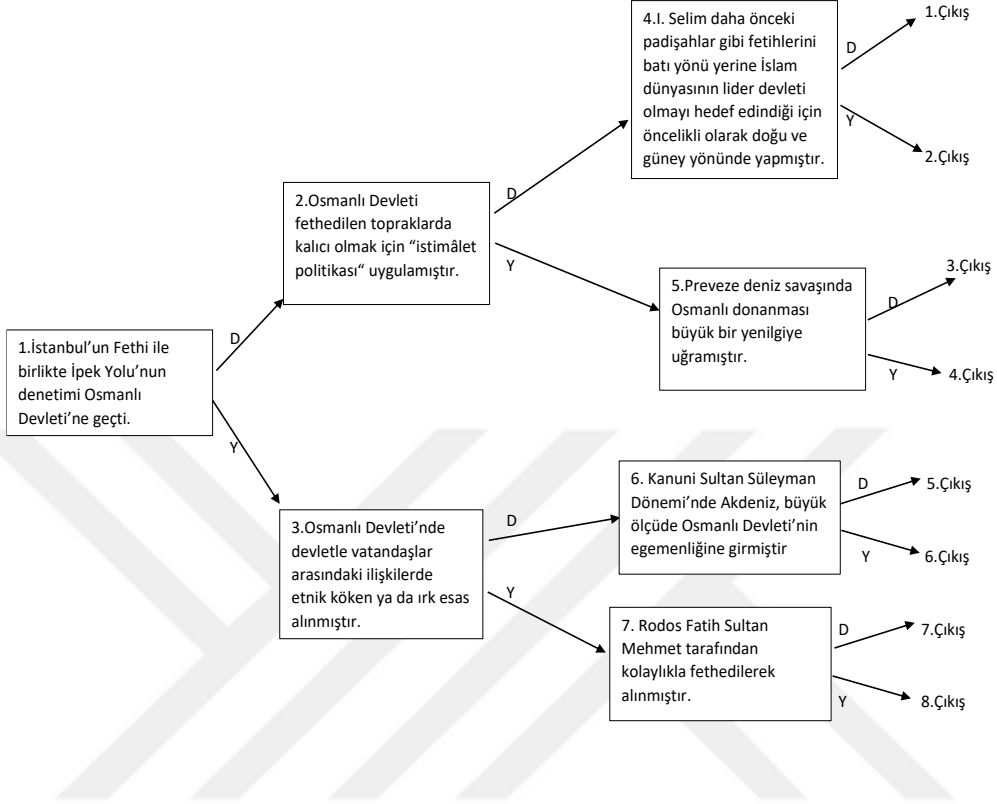
OSMANLI DEVLETİ'NİN FETİH SİYASETİ

Aşağıdaki soruları yukarıdaki çizelgedeki kutucukların numaralarına ve o kutucuktaki kavrama göre cevaplayınız.

- 1) Hangisi/hangileri Osmanlı fetih siyasetinin özellikleri arasındadır?
- 2) Hangisi/hangileri akdenizde hakimiyeti sağlamaya yönelik fetihlerdir?
- 3) Hangisi/hangileri Fatih Sultan Mehmet döneminde gerçekleştirilmiştir?
- 4) Hangisi/hangileri Yavuz Sultan Selim tarafından döneminde gerçekleştirilmiştir?

Etkinlik 23. Osmanlı Fetih Siyaseti Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Etkinlik 23. Osmanlı Fetih Siyaseti Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Etkinlik 24. Kelime İlişkilendirme Testi

Aşağıdaki verilen kavramların karşısına aklınıza ilk gelen sözcükleri yazalım. Her kavram için 30 saniye süreniz vardır süre başlangıç ve bitiş zamanını öğretmenin sözlü talimatına uyularak yapılacaktır.

Coğrafi Keşif

Coğrafi Keşif

Coğrafi Keşif

Coğrafi Keşif

Coğrafi Keşif

Rönesans

Rönesans

Rönesans

Rönesans

Rönesans

Reform

Reform

Reform

Reform

Reform

İhtilal

İhtilal

İhtilal

İhtilal

İhtilal

Sömürgecilik

Sömürgecilik

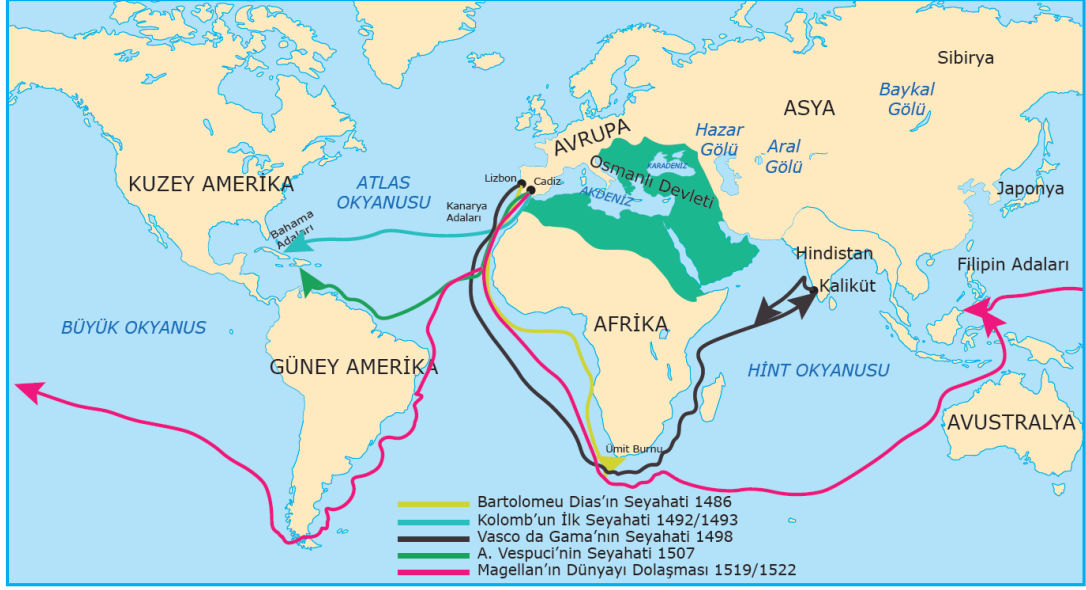
Sömürgecilik

Sömürgecilik

Sömürgecilik

Etkinlik 25. Coğrafi Keşifler Harita Yorumlama

COĞRAFI KEŞİFLER HARİTASI

Aşağıdaki soruları haritaya bakarak cevaplandırınız.

- 1) Coğrafi keşiflerin başlangıç merkezi nerededir? Başlangıç noktası neden burasıdır?
- 2) Hangi denizlerin ve okyanusların değerinin azalıp arttığını açıklayınız? Neden?
- 3) Coğrafi keşiflerin Osmanlı Devleti'ne ne gibi etkileri olmuştur?
- 4) Coğrafi keşiflerin Avrupa'yı siyasi, dini ve ekonomik yönlerden nasıl etkilemiştir?

Etkinlik 26. Coğrafi Keşifler Kavram Haritası

Marco Polo (1254-1324) adlı İtalyan gezgindir. Seyyahlara ait eserlerden en meşhuru şüphesiz Marco Polo'ya ait olanıydı. Marco Polo, XIII. yüzyılda Asya'yı karadan geçerek Çin'de Moğol İmparatoru'nun sarayında kalmıştı. Polo'nun Travels (Seyahatler) isimli eserini yazmıştır. Portekiz Prensi Gemici Henry'ye ve Christopher Columbus'a esin kaynağı oldu. Bir tüccar olan Polo Doğu ülkelerinin muazzam zenginliği konusunda büyük bir heyecan uyandırdı.

Dünyanın bilinen ilk büyük atlası MS 2. yüzyılda İskenderiye'de yaşayan Klaudios Ptolemaios (Batlamyus) tarafından hazırlanmış. Batı dünyası Ptolemaios Atlası'na ancak Bizans'ta yaşayan bilim insanı Emmanual Krisoloras'un 1336 yılında Floransa'ya giderken beraberinde götürdüğü nüsha ile kavuşur. Krisoloras'ın bu önemli hamlesi deyim yerindeyse bir asır sonra yeni kıtanın keşfinin yolunu açar. Atlas incelendiğinde Kıta Avrupa'nın batısında tek bir deniz vardır. Kolomb, Ptolemaios Atlası'nı inceleyerek sürekli olarak batıya doğru gittiğinde denizi aşarak karaya (Hindistan'ın doğusuna) ulaşacağını düşünür. Zira Amerika Kıtası'nın varlığı bilinmemektedir.

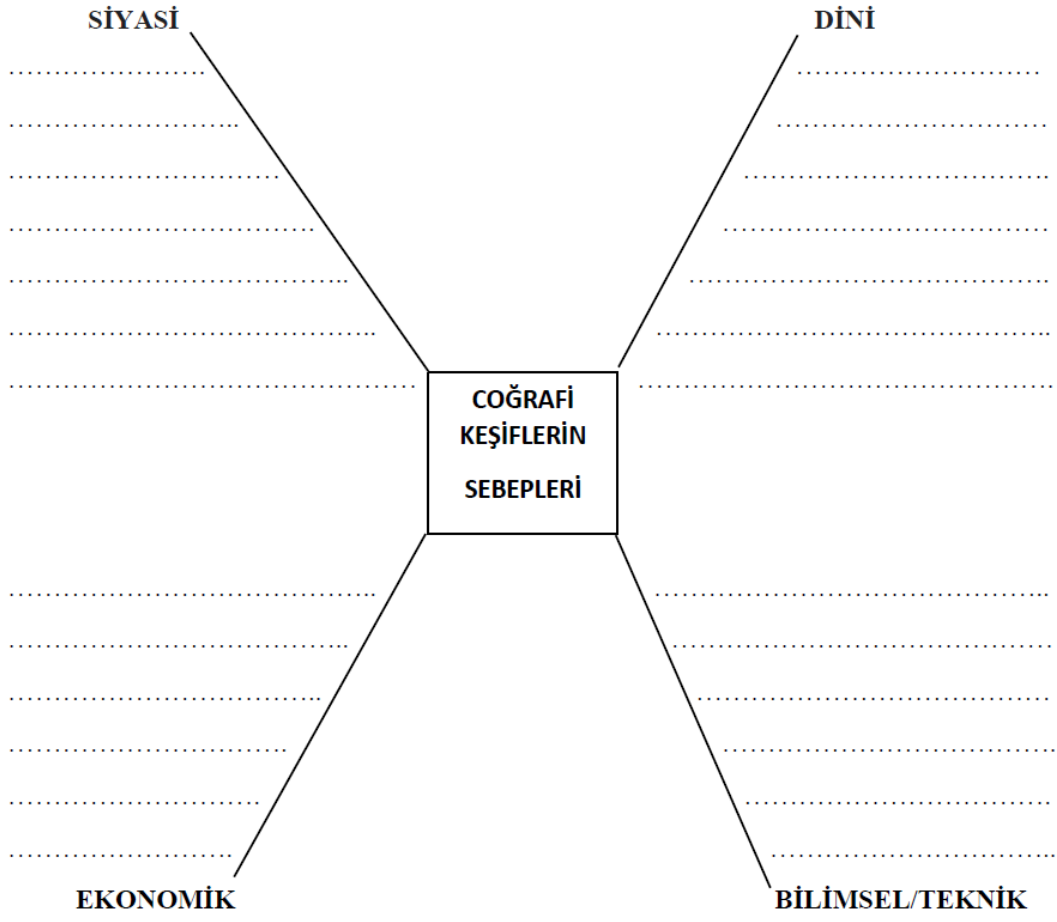
Ptolemaios Atlasındaki Dünya Haritası

(<http://anadoluatlasi.com/index.php/tr/arkeoloji-haber/antik-kentler/item/42-ptolemy-klafdios>)

Kristof Kolomb, keşiflerine yeni tekniklerle yapılan okyanuslara dayanıklı gemisi Santa Maria ile başlamıştır. Kolomb yanındaki pusula sayesinde kaybolmayacağı düşüncesi ile denize açılmış ve sürekli batıya doğru ilerlemiştir. Kaleme aldığı günlüğünde Kolomb, kendisini harekete geçiren düşüncenin Hindistan ticareti için yeni bir deniz yolunu açmak olduğunu yazmıştır. Böylelikle İpek ve Baharat yolları önemini kaybedecek Osmanlı Devleti ile İslam dünyasına bağımlılık son bulacak, Avrupa'nın ticaret gelirleri artacaktı. Ayrıca Kolomb, Hristiyanlığı daha geniş alanlara yaymak da istemiştir. İspanya Kralı Ferdinand'ın haznedarı Luis de Santangel'in aracılığıyla Kraliçe İabella ve krallığın desteğini sağlamayı başardı. XV ve XVI. yüzyıllar arasında birçok denizci benzer sebeplerle keşif hareketlerinde bulunarak Coğrafi Keşifleri gerçekleştirmiştir.

Yukarıdaki metni okuyup Coğrafi Keşiflerin sebeplerini yazınız.

Etkinlik 27. Drama Çalışması

Avrupa'da Yaşanan Gelişmeler ve İnsan Hakkı İhlalleri

1) Isınma Aşaması (2-3dk.)

Sınıf oturma düzeni U düzeninde olması sağlanarak ortada oyun oynanacak bir alanın açılması ve gerekli düzenlemelerin yapılması sağlanır. Enstrümantal müzik eşliğinde öğrenciler sınıf ortasında serbestçe yürürler öğrencilere sıcak kumlarda yürüdüklerini hayal etmeleri, sonra yağmurlu havada şemsiyeleri olmadan yürüdüklerini düşünmeleri istenir. Bir pazar yerinde kalabalık içinde yürümeye çalıştıklarını düşünmeleri istenir.

2) Canlandırma Aşaması (5-10 dk.)

Gruplara ayrılan öğrencilere canlandıracakları olayların kartları dağıtılır.

1-Coğrafi keşifler sırasında keşfedilen yerlerdeki yerli halkın Avrupalı keşifler tarafından zulme uğraması.

2- Kilisenin insanların düşünce özgürlüğüne müdahale etmesi, dinde yeri olmayan uygulamalarla halkı kandırması eğitimden devlet yönetime her alanda müdahalesi insanların bilimle uğraşmasını engellemesi

3-Fransız İhtilali öncesi halkın eşitsizlikler, yoksulluk, adaletsizlik ve ağır vergiler altında bıkmayı ihtilalin ortaya çıkması.

4-Sanayi inkılabının sonrası sömürgecilik faaliyetlerin çok hızlanması fabrikalarda uzun sürelerde düşük ücretlerle çocuk işçilerin çalıştırılması veya sanayi inkılabını gerçekleştiremeyen ülkelerin sömürülmesi.

Öğrenciler rolleri ve oyunu kurgulamaları için biraz süre verilir.

3) Rahatlama Aşaması (2-3 dk.)

Enstrümantal müzik eşliğinde öğrencilerin gözlerini kapatarak hayali canlandırma yapmaları istenecektir. Öğrencilere sıcak bir yaz gününde ormanlık bir alanda serin bir yerde akan bir şelale kenarında oldukları söylenir. Şelalenin akışının sesini dinledikleri ve ayaklarını akan suyun içine soktukları ve serinlediklerini hayal etmeleri istenir. Alkış sesi ile uyanırlar.

4) Değerlendirme Aşaması (10dk.)

- 1) Haksızlığa uğraya kişiyi canlandırırken neler hissettiniz?
- 2) Sizler bu oyunda hangi rolü canlandırmak isterdiniz neden?
- 3) Oyunda canlandırma yaparken zorlandığınız yerler oldu mu? Nelerdir?
- 4) Oyunda canlandırırken en çok beğendiğiniz sahne neresiydi?
- 5) İnsan hakkı ihlalleri konusunda neler düşünüyorsunuz?

Etkinlik 28. İnkilem Senaryosu

Coğrafi Keşifler Farklı Açıldan Bakmak

Görüş 1

Coğrafi keşifler bence keşif olarak adlandırılması yanlış çünkü daha önceden bilinmeyen, kimsenin bilmediği bir şeyin ortaya çıkması, özelliklerinin öğrenilmesine keşif denir. Oysa Amerika gibi yeni kıtalara Avrupalılar çıktığında burada yerliler, Aztek ve Maya gibi imparatorluklar yaşamaktaydı. Kimse tarafından bilinmemesi düşünülemez burada yüz binlerce insan zaten yaşamaktadır. Ayrıca burada yaşayan yerliler bugün varlıklarını devam ettiremez hale gelmişlerdir. Burada teknik anlamda iyi silahlara sahip Avrupalılar yerli öldürmüştür. Görüldüğü gibi coğrafi keşifler diye isimlendirdikleri olay bize anlatıldığı gibi değildir.

Coğrafi keşifler , İspanyol ve Portekizli denizcilerin 15. yüzyılın sonları ile 16. yüzyılın başlarında bilinmeyen uzak kıtaların ve denizlerin bulunması amacıyla yaptıkları seyahatler olarak anlatılır. Bu seyahatlerin en önemli nedenleri bilimsel bir merakla yeni ufukların keşfedilmesinden çok tamamen ekonomik nedenlere dayanmaktadır.

Görüş 2

Coğrafi keşif demek sadece bir yere gitmek demek, oradaki inşalarla karşılaşmak anlamında değildir. Gittiğin yeri tanımak ve tanıtmaktır. Bunu da insanlığa mâl etmek gerekir. Avrupalılar gittiği yerlerin haritalarını çizmişler, gidiş yollarını çizmişlerdir. Buradaki bitki ve madenleri incelemiş örneklerini Avrupa'ya getirmişlerdir. Bir şeyi kendin buldun kullandın başkalarının haberi yok bu sadece senin keşifindir çünkü senden sonra kimse bilmeyecek ve kullanmayacaktır. Bunu insanlığa mal etmek gerekir. Orada yaşayan yerlilerin orada yaşaması o toprağı bildiğin anlamına gelmez geleneksel olarak orada hayatta kalmak için avlanıp ekip biçmek yetmez. Dünyaya kapalı olarak kendi halinde yaşamaktaydılar.

Avrupalıların yüzyıllardır taşıdığı ve artık bağışıklık sistemlerinin tanıdığı kızamık ve su çiçeği gibi virüsler, Amerikan yerlilerin çok büyük bir kısmı için yepyeni virüslerdi ve onlara bulaştığında insanları kitlesel olarak öldürüyordu. Dolayısıyla Avrupalı keşiflere yapacak pek bir iş kalmıyordu; virüsler, zaten yeni kıtayı kasıp kavurmaya başlamıştı. Bahsedildiği sadece gibi ateşli silahları ve kılıçlarını kullanarak tüm yerlileri yok etmemişlerdir, virüsler Avrupalılardan önce davranmıştır.

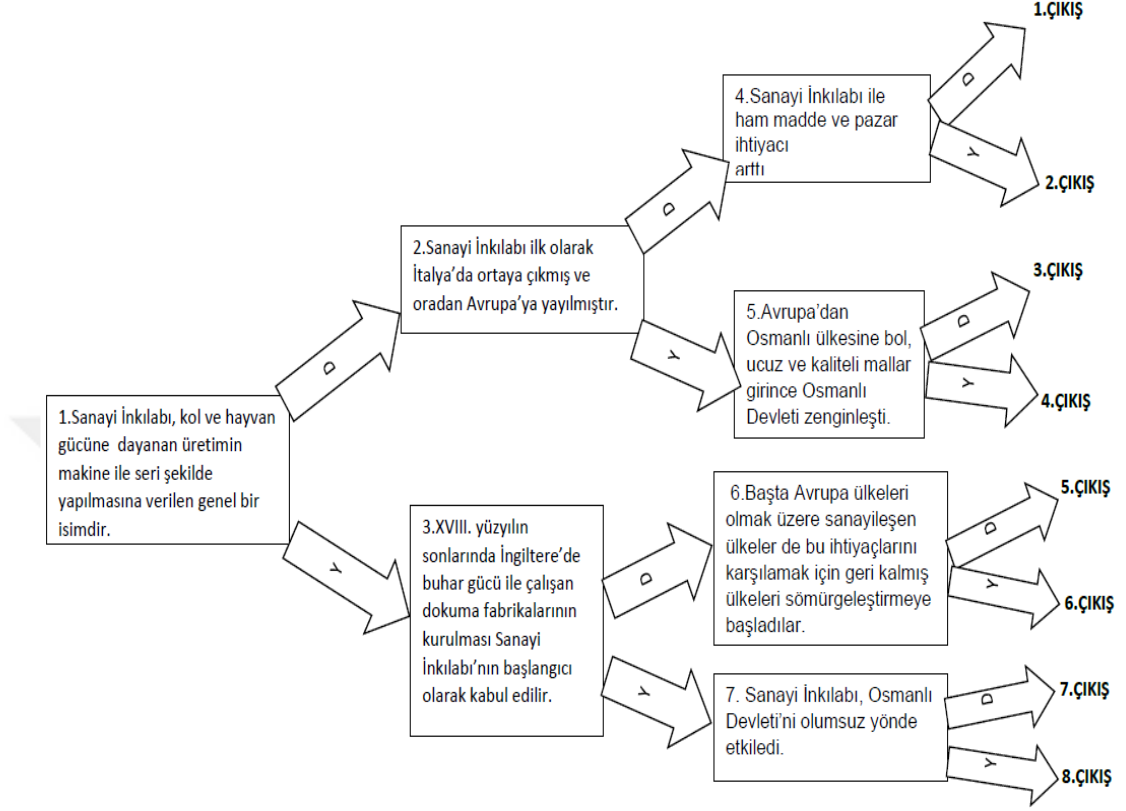
Yukarıdaki iki farklı görüşü okuyup aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1-Size göre doğru olan görüş hangisidir?

2-Size göre metinde yanlış olan iddialar hangileridir neden?

3-Size göre doğru olan iddialar hangileridir bunları kanıtlayan şeyler nelerdir?

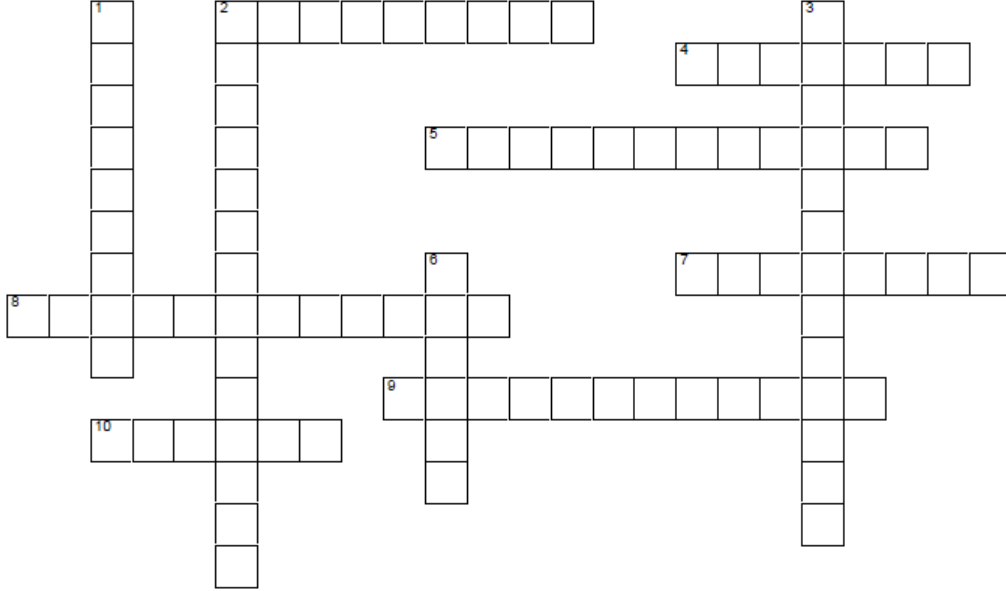
Etkinlik 29. Avrupa'daki Gelişmeler Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Etkinlik 30. Bulmaca Avrupa'da Yaşanan Gelişmeler

AVRUPA'DA YASANAN GELİŞMELER

Sefa GEDİK
Sosyal Bil.Ögrt.

Across

2. Kilisenin kontrolü ve baskısının sonucu ortaya çıkan düşünceye verilen isim.
4. Bir ülkenin siyasal, sosyal ve ekonomik yapısını veya yönetim düzenini değiştirmek amacıyla kanunlara uymaksizin cebir ve kuvvet kullanarak yapılan geniş halk hareketidir.
5. Genellikle bir devletin başka ulusları, devletleri, toplulukları, siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılması veya yayılmayı istemesidir.
7. Yeniden doğuş olarak isimlendirilen bu dönemde Eski Yunan ve Roma eserleri yeniden keşfedilip incelendi.
8. Reform hareketlerinin başlamasında öncü olan kişidir.
9. Avrupalıların XV ve XVI. yüzyıllarda yeni kıtalar ve ticaret yolları bulmasına denir.
10. Rönesans ilk olarak başladığı ülke

Down

1. Sanayi inkılabının ilk ortaya çıktığı ülkedir.
2. Aydınlanma Çağı'nda gerçekleşen bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda kol gücüne dayalı üretimden buhar gücüyle çalışan makinelere dayalı üretime geçilmesi.
3. Fransız İhtilali ile yayılan ve Osmanlı Devleti'ni de olumsuz etkileyen düşünce akımı.
6. XVI. yüzyılda Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki Katolik Kilisesi'nde yapılan yenilik hareketine denir.

Etkinlik 31. Dijital Hikaye

OSMANLIDA DEĞİŞİM

Aşağıdaki dijital hikayeyi okuyunuz ardından aşağıda bulunan soruları cevaplandırınız.

Create your own at Storyboard That

- 1) Osmanlıda Avrupa örnek alınarak değişim yapılmaya ne zaman başlanmıştır?
- 2) Osmanlıda yapılan bu yeniliklerin nedenleri neler olabilir?

Başka hangi alanlarda ne gibi değişimler yaşanmış olabilir?

Etkinlik 32. Yer Sofralarından Yemek Masalarına

Sofra (Minyatür, Levni, Surname)

(Şefik, Yıldız Sarayı Şale Kasrı Hümayunu Yemek Salonu, 1891, Tuval üzerine yağlıboya, 73x91 cm, Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi)

Tanzimat dönemine kadar yemekler yer sofrasında yenilirdi. Sofra denilen şık örtüler serer, bunların üzerine sini dediğimiz geniş tepsilere koyar, etrafında diz çöküp yemekler yenilirdi.

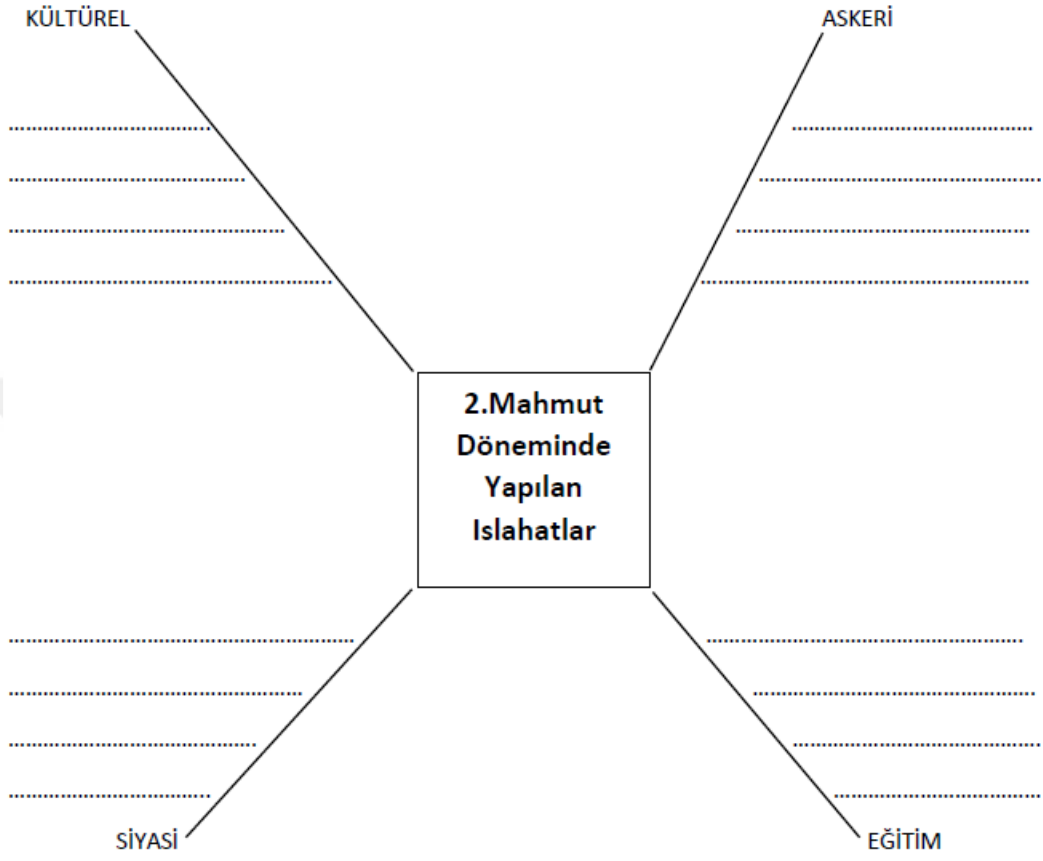
Tanzimatın ilanıyla Avrupalılaşmaya başladık. Ev eşyaları da değişime uğramıştır, Sandalyeler evlere yerleşmiş, çatal günlük hayata girmiş ve yemeklerin artık masada yenmesine başlanmıştır.

Sultan II. Mahmud'un tahta geçişiyle başlayan dönemde ilk kez çatal ve bıçak kullanılmış, masada yemek yenilmeye başlanacaktır. Mimari yapıdaki değişimlerle birlikte Osmanlı için yeni yaşam tarzını da gündeme getirecektir. Osmanlı, yeni yaşam mekânlarında sedirden sandalyeye, sekiden kanepeye, yer sofralarından masaya geçiş yapacaktır. Koltuk, sandalye, dolap, masa gibi kullanım eşyalarının mimari ile bütünleşen elemanların yerini alması farklı işlevdeki mekânları da gündeme taşıyacaktır. Bu eşyaların değişimi ile insan eylemlerinde de biçim değişimine sebep olacaktır. Yerde minderde oturmak, yer sofrasında bağdaş kurmak yerine masada koltukta oturmaya başlayacaktır. Evlerin içinde yemek odası, yatak odası gibi mekanlar bu eşyaların yer alışına göre tanımlanacak ve işlevlendirilecektir.

Aşağıdaki soruları yukarıdaki metni okuduktan sonra cevaplandırınız.

- 1) Yukarıda yer alan 2 görselin yan yana veriliyor olması hangi iddiayı, bilgiyi kanıtlamak, desteklemek içindir?
- 2) Osmanlıda Avrupa tarzı yeniliklerin toplumun gündelik yaşantılarında meydana getirdiği değişime örnekler vererek açıklayınız.
- 3) Osmanlıda başka hangi alanlarda değişim yaşanmış olabilir? Bunu neye dayanarak tahmin edebiliyorsunuz açıklayınız?

Etkinlik 33. Kavram Haritası

Etkinlik 34. Islahatların Yansımaları

Islahatlar	Sosyal ve Ekonomik Hayata Etkileri
1-Matbaanın kurulması	
2-Takvim-i Vekayi gazetesinin çıkarılması	
3-Posta Nezaretinin açılması	
4-Kâğıt ve çini fabrikalarının açılması	
5-Avrupa'ya elçilerin gönderilmesi	
6-Demir yolu yapımına ağırlık verilmesi	
7-Avrupa'ya öğrencilerin gönderilmesi	

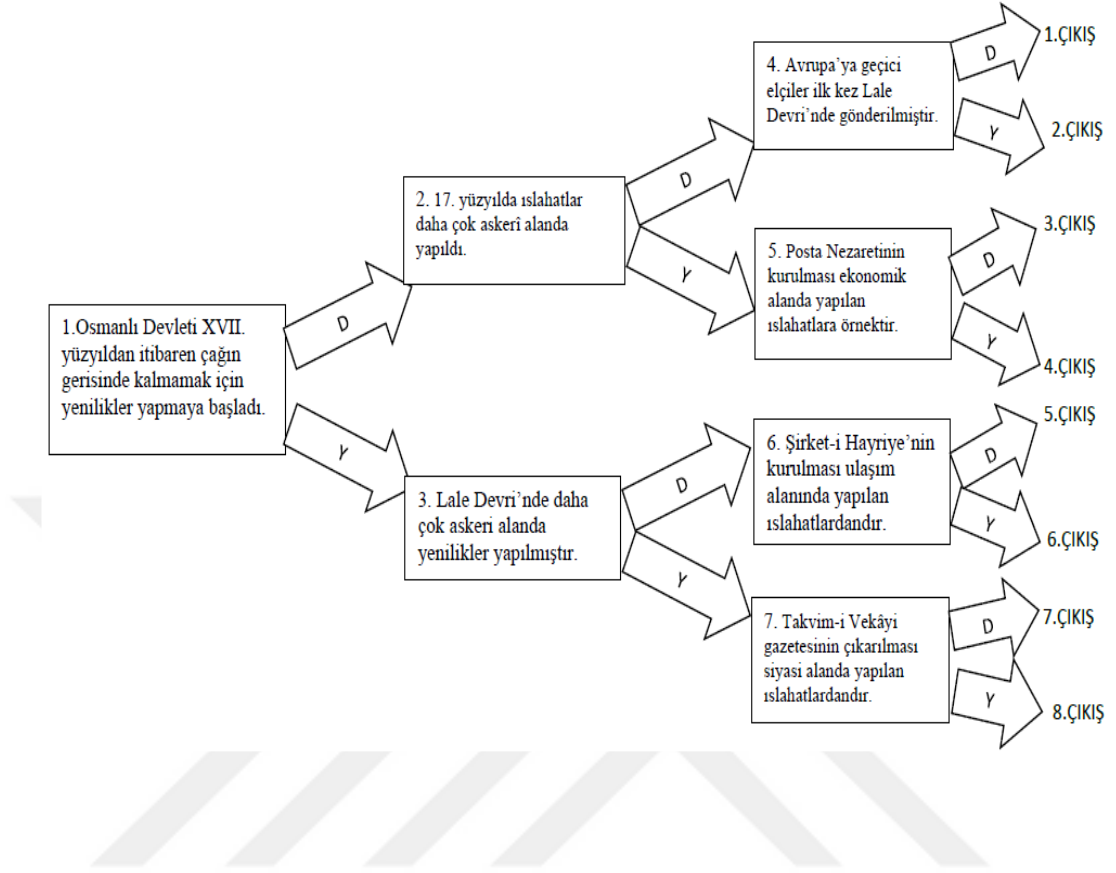
Etkinlik 35. Osmanlı İslahatları Yapılandırılmış Grid

1 Matbaanın kurulması	2 Avrupa’da ilk kez daimî elçilikler açılması	3 Posta Nezaretinin açılması
4 Tulumbacı Ocağının Kurulması	5 Takvîm-i Vekâyi gazetesinin çıkarılması	6 Çiçek aşısı uygulanmaya başlandı
7 Şirket-i Hayriye kurulması	8 Divan-ı Humayun’un Kaldırılması	9 İlköğretim zorunlu hâle getirilmiştir.
10 Kumaş ve çini imalathaneleri açıldı	11 İlk kez Avrupa mimarisıyla ilk eserler yapıldı.	12 Avrupa’da ilk kez geçici elçilikler açılması

Aşağıdaki soruları yukarıdaki çizelgedeki kutucukların içindeki ifadelere bakarak cevaplayınız cevaplara ilgili kutucukların numaralarını yazınız.

- 1) Hangisi/hangileri ekonomik alanda yapılan ıslahatlara örnektir?
- 2) Hangisi/hangileri Lale Devri’nde yapılan ıslahatlara örnek verilebilir?
- 3) Hangisi ya da hangileri II.Mahmut Dönemi’nde yapılan ıslahatlardandır?
- 4) Hanisi ya da hangileri eğitim kültür alanında yapılan ıslahatlardandır?

Etkinlik 36. Osmanlı'da Islahat Hareketleri Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Etkinlik 37. Kelime İlişkilendirme Testi

Aşağıdaki verilen kavramların karşılıklarına aklınıza ilk gelen sözcükleri yazalım. Her kavram için 30 saniye süreniz vardır süre başlangıç ve bitiş zamanını öğretmenin sözlü talimatına uyularak yapılacaktır.

Sanat:.....

Sanat:.....

Sanat:.....

Sanat:.....

Sanat:.....

Estetik:.....

Estetik:.....

Estetik:.....

Estetik:.....

Estetik:.....

Kültür:.....

Kültür:.....

Kültür:.....

Kültür:.....

Kültür:.....

Seyyah:.....

Seyyah:.....

Seyyah:.....

Seyyah:.....

Seyyah:.....

Seyahatname:.....

Seyahatname:.....

Seyahatname:.....

Seyahatname:.....

Seyahatname:.....

Etkinlik 38. Seyahatnamelerde Anadolu

Aşağıda kutucuklarda bulunan metinleri okuyunuz ve soruları cevaplandırınız.

1-Yabancı Seyyahların Eserlerinde

Alman bir seyyah olan Anderas David Mordtmann seyahetinde tuttuğu notlarında: “Yozgat’ın güneyinde ağaçsız bir diyar başlıyor. Güney’e doğru, arazinin ağaçsızlığı kısmen zayi oluyor. Bunun yerine yeşillik, bağlık yerler meydana çıkıyor. Kayseri istikametinde giderken Gökağaç (Gökçekışla) köyüne vardığımızda köylüler bizi bağa davet ettiler. Ve hakikaten güzel üzümlerinden ikram ettiler. Uzun yorgunluktan sonra o bağ ve üzüm sefası çok hoş geldi. Ve yorgunluklarımızı aldı. Üzümü yedikten sonra parasını vermeğe kalkınca bunu almayı şiddetle ret ettiler.” (Mordtmann, A. D. Mordtmann, *Anatolien, Skizzen und Reisebriefe Aus Kleinasien (1850-1859) (Anadolu, Küçük Asya’dan Betimlemeler ve Gezi Mektupları 1850-1859), Eingeleitet mit Anmerkungen Versehen Von Franz Babinger (F. Babinger’in Giriş ve Takdimiyle), Hannover 1925).*

2-Müslüman Seyyahların Eserlerinde

Ünlü müslüman seyyah İbn-i Battuta Anadolu’da ilginç bir olay yaşamıştır. Denizli’ye girdiklerinde çarşıda dükkanlardan çıkan bazı insanlar hayvanlarını çevirecek dizginlerine çekmeye çalışırlar, gelen başka bir grup ise onları durdurur. Birbirleri ile tartışmaya başlayan iki grubun münakaşaları uzayınca içlerinden bir kısmı hançerlerini çekip diğerlerine saldırmaya bile kalkar. İbn Battûta ve beraberindekiler anlayamadıkları bu olay karşısında konuşulanları anlamadıkları için korkmaya başlar, yol kesen eşkıyalar ile karşılaştıklarını zannederek kaygılanırlar. Arapça bilen birinin yardımı ile bu şahıslardan bunların Âhî Sinan’ın adamları ve Âhî Tûman’ın gençleri olduğunu, her iki tarafın da kendilerini misafir etmek istediği için çekiştiklerini öğrenirler. İbn Battûta gösterdikleri misafirperverlik karşısında çok şaşırıldığını belirtir. Daha sonra gruplar kura çekerek bu tartışmayı sonlandırırırlar. Kura sonucunda Âhî Sinan’a misafir olacakları anlaşılır. Gittikleri yerde yiyecekler ikram edilir dinlendikten sonra misafirler hamama götürülür. Hamamdan çıkınca yeniden büyük bir sofraya kurulur meyve ve tatlı ikram edilir. (İbn Battûta, *Ebü Abdullah Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. İbrâhîm el Levâtî et-Tâncî: (2004). Rihletü İbn Battûta (Tuhfetü’n-Nüzzâr fi-Garâi’bi’l-Emsâr ve Acâ’ibi’l-Esfâr), (nşr. Abdülhâdî et-Tâzî), (Çev. A. Sait Aykut), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, C. I-II.)*

1. Yukarıdaki metinlerde Türk kültürüne ait hangi unsurdan bahsedilmektedir?

2. Müslüman veya gayrimüslim seyyahlara Anadolu'nun ortasında ve batısında Türk insanın davranışı nasıldır?

3. Size göre yukarıda neden gayrimüslim bir seyyah ile Müslüman bir seyyahın eserleri birlikte sunulmuş olabilir?

4. Size göre bu seyyahlar Osmanlıda toplumun kültürel özellikleriyle ilgili daha başka nelerden bahsetmiş olabilirler?

Etkinlik 39. Değer Analizi

Etkinliğin Adı:	(Değer Analizi)
Sınıf:	7.sınıf
Öğrenme Alanı:	Kültür ve Miras
Değer Alanı:	Kültürel Mirasa Duyarlılık
Kazanım:	SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.
Süre:	40'
<p>Uygulama Süreci: 1-Öğrencilere Tatil Planım-1 başlıklı etkinlik kâğıdı dağıtılır. 2-Öğrencilere hikâyeyi okuyup ilgili yerleri cevaplamaları istenir. 3-Öğrenciler etkinliği tamamlayıp teslim ederler. 4-Öğrencilerin okuyup cevapladıkları Tatil Planım-1 ve Etkinlik Değerlendirme Ölçeği, doğru cevapların olduğu Tatil Planım-2 öğrencilere dağıtılır.(TP-1'lerin aynı öğrenciye gelmemesine dikkat edilir puanlama arkadaşları tarafından yapılacaktır.)</p> <p>Değerlendirme: 1-Değerlendirmeyi yapan öğrenciler arkadaşlarının verdiği her bir doğru cevaba puan vererek toplam puanları ilgili öğrencinin kâğıdına yazmaları sağlanır. 2- En yüksek puan alan 3 öğrencinin kâğıtları sınıfta okunur. 3-Hikâyeyi Yeniden Yazıyorum etkinliği öğrencilere dağıtılır. Değer analizinde kullanılan hikâyeyi buldukları çözüm yoluna göre yeniden yazmaları istenir. Yazılan hikâyeler okunup sınıfça değerlendirilir.</p>	

Tatil Planım 1

Öğrencinin Adı

SOYADI:

Sınıfı/No:

Aldığı Puan:

Tatil Planım

Orhan ailesi ile memleketi Yozgat'tan uzakta İstanbul'da yaşamaktadır. Anne ve babası çalışmaktadır senelik izinleri çok azdır. Bayram yaklaşmaktadır televizyonda bayram tatilinin kaç gün olacağı tartışılmaktadır. Orhan İzmir'de denize gitmeyi çok istemektedir bayram tatili yaza denk geldiği için bir fırsat olarak görüyordu. Dedesi, babaannesi ve akrabaları memlekette yaşamaktadır. Orhan teknolojinin çok geliştiğini görüntülü arayabileceklerini diğer akrabalarında bu şekilde arayabileceklerini zaten her yıl ziyarete gittiklerini bir kereliğine de kendilerine zaman ayırsalar bunun kimseye bir zararı olmayacağını söylemiştir. Orhan'ın annesi senelik izinlerinde memlekete gidebileceklerini yine akraba ziyareti yapılabileceğini başka tatil için hiç uygun zamanlarının olmadığını ifade etmiş Orhan'ı desteklemiştir. Babası da bunun doğru olmadığını akraba ziyareti ve bayramlaşmanın yapılması gerektiğini söylemiştir. Orhan bu olay sonucunda babasına küsüp yüzünü asmıştır.

Değer Analizi

1-Hikâyedeki değer sorunu nedir?

2-Hikâyede karşılaşılan değer sorunu neden kaynaklanmaktadır?

3- Hikâyede sorunun ortaya çıkmasındaki nedenlerini nelerdir?

4-Hikâyedeki sorun kimden kaynaklanmaktadır? Açıklayınız.

5-Hikayedeki sorunu çözmek için ne gibi çözüm yolları olabilir?

6-Çözüm yollarının uygulanması halinde ortaya ne gibi sonuçlar çıkabilir?

7-Hikâyedeki soruna ilişkin bulduğunuz çözüm yollarından hangisini seçerdiniz?

8- Hikâyedeki karakter 7.soruya verdiğiniz cevaba göre nasıl bir davranış sergilemesi gerekmektedir?

Tatil Planım – 2

1. Değer sorununu belirleme
Kültürel mirasımız olan geleneklerimizden bayram ziyaretinin önemini anlayamaması
2. Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma
Karakterlerin kültürel miras öğelerimizden bayram ziyaretlerini önemini gelecek kuşaklara doğru aktaramaması
3. Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama
*Orhan bayramın önemine uygun hareket etmek istememiştir sadece kendi isteklerini ön planda tutmuştur. *Anne kendini düşünmektedir. Bayram ziyaretinin önemini gelecek kuşak olan oğluna anlatması gerekirdi. *Anne kültürel miraslarımızdan olan bayram ziyaretlerini koruyup ona uygun davranmak istememektedir. *Baba uygun bir dille onları ikna edememektedir. Bayramların neden önemli olduğunu çocuğuna aktarması gerekirdi.
4. Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme
*Baba suçludur; çocuklarını önceden tatile götürüp bayramda onları bayramlaşmaya götürebilir ya da bayramın kültürümüz için ne kadar önemli olduğunu çocuğuna güzelce anlatması gerekirdi. *Orhan suçludur: Sadece kendini düşünmektedir. *Orhan suçludur: Dedesinin bunları bekleyeceğini üzüleceğini babasının bu duruma üzüleceğini yıllardır devam eden geleneği bozacağını hesap etmemektedir. *Anne suçludur: Sadece kendi keyfini düşünmektedir. *Anne suçludur: Çocuğu geleneklerimizi koruyup devam ettirmesi için önemini anlatıp kavratması yerine tam tersi bir tutum içine girip çocuğa yanlış örnek olmaktadır. *Baba suçludur: Ailesini imkânı varsa daha önceden de tatile götürebilirdi. Çocuğuna bayramların geleneklerimizdeki önemini kavratamamış anlatamamış. *Baba suçludur: Uygun bir çözüm yolu bulup konunun önemini anlatıp daha sonrası için bir plan yapıp ikna edebilirdi ailesini.
5. Olası çözüm yollarını belirleme
*Baba; ailesine bayramlaşmanın gelenek ve göreneklerimizdeki önemini açıklayıp daha sonrası için söz vererek yıllık izinlerinde tatile götürebilir. *Baba; eşine empati kurmasını ilerde Orhan'ın kendilerinin elini öpmeye bayramlaşmaya gelmese ne hissedeceğini düşünmesini ister çocuğu ikna etmesini sağlayabilir. *Orhan büyüklerini bayramda ziyaret edip daha sonra tatile gitmeleri için babasıyla anlaşabilir. *Anne Orhan'ın önünde bayramlaşmaya gitmeyelim diye bir öneri sunmasa Orhan da ikna olabilir. *Anne bayram ziyaretinin önemini oğluna anlatıp kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında büyüklere düşen görevi yapması gerekir Orhan da itiraz etmeyecektir.
6. Çözüm yollarının olası doğrularını belirleme ve değerlendirme

<p>*Baba; daha sonrası için tatil sözü verse hem bayram için uzun bir yolcuğa çıkacak ayrıyeten tatile gidecek iki kere masraf etmiş olacak kısa süre bayramda memleketine gidip yıllık izninde memleketine gidemeyecek.</p> <p>*Baba; eşine bayramlaşmanın önemi ile ilgili eşini ikna etse eşi de oğlunu ikna etse sorun çözülebilir fakat eşi bu konuda ikna olmayabilir daha fazla tepki gösterebilirler.</p> <p>*Orhan; büyüklerini gidip ziyaret etse tatile gitmemiş olacak en azından memleketi gezmiş olacak hava değişikliği olur. İkinci defa tatil için ailesi fazladan para harcamamış olur.</p> <p>*Anne; Orhan'ın önünde bayramlaşmak yerine tatil önerisini sunmasa bile Orhan zaten bunu kafaya koymuş yine itiraz edebilecektir.</p> <p>*Anne; bayramın önemini oğluna anlatıp ikna etmeye çalışsa çocuk ikna olmayabilir ama anne ve baba ortak karar aldığı için ikna olma ihtimali daha yüksektir ama anne bunu yapmayabilir.</p>
7. Seçenekler arasından birini seçme
<p>*Baba hem eşini hem oğlunu ikna etmelidir.</p>
8. Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma
<p>*Baba eşini ve oğlunu güzellikle ikna edebilirse hem bayramlaşma geleneğini yaşatmış olacak kültürel mirasın yaşanması adına önemli bir iş yapmış olacaktır. Anne de ileride çocuğunu bu kültürle büyüttüğü için çocuğu unutmayıp her bayram onu ziyaret edecektir.</p>

ETKİNLİK DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Değerli öğrenciler sizden şimdi bir öğretmen gibi arkadaşınızın kâğıdını değerlendirmenizi isteniyor. Tatil Planım adlı etkinlikle ilgili çalışma kâğıdına arkadaşınızın vermiş olduğu cevapları aşağıdaki ölçeğe göre değerlendiriniz. Yapacağınız değerlendirme arkadaşınız ve sizin açısından oldukça önemlidir. Arkadaşınızın aldığı puanları toplayıp Tatilim Planım –1’deki cevap kâğıdının üzerine yazınız. Başarılar...

SORULAR	İyi (3)	Orta (2)	Kötü (1)
1. Değer sorununu belirleme			
2. Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma			
3. Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama			
4. Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme			
5. Olası çözüm yollarını belirleme			
6. Çözüm yollarının olası doğurgularını belirleme ve değerlendirme			
7. Seçenekler arasından birini seçme			
8. Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma			

Etkinlik 40. Estetik Kavramsal Değişim Metni

Estetik Nedir?

.....

.....

Estetik denilince insanlar genellikle; bayanların güzelleşme ameliyatları, burun estetik ameliyatları, cilt bakımı, yenilik, bozuk yerlerin düzeltilmesi, görünümü güzel olan şeyleri ifade etmektedirler. Size göre estetik aynı şey midir? Bu görüşlere katılıyor musunuz? Eski Yozgat konakları günümüzdeki evlerden daha estetik duruyor. Sözüyle sizce vurgulanmak istenen nedir? Arkadaşlarınızla bunu tartışınız.

Estetik kavramı tam olarak doğru anlaşamadığı için bu kavramla ilgili bazı yanlışlıklar mevcuttur. Yani kadınların yaptırdığı ameliyatlar, burunların fiziksel değişimi, yüz gerdirmeler estetik değildir. **İnsanda güzel duygusu uyandıran, güzellik duygusuna uygun olan, güzellik duygusuyla ilgili olan şeylerdir.**

(Yozgat Hayri İnal Konağı)

(Yozgat Saat Kulesi)

(Yozgat Miralay Şerif Bey Konağı/Sakarya İlkokulu)

Yandaki bu eserlerden yola çıkarak Türklerin kültür, sanat ve estetik anlayışları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

Birlikte Yapalım

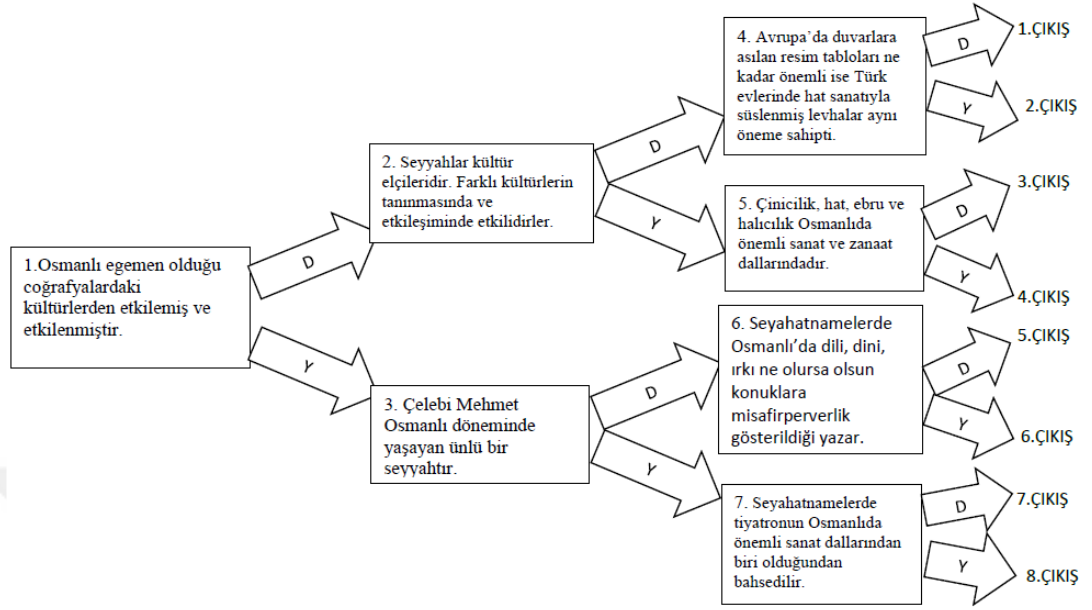
Aşağıda yeni Türk evleri ile eski Yozgat konakların dış görünüşlerine ait fotoğraflar görüyorsunuz. Fotoğrafları inceleyiniz eski Yozgat konakları ile karşılaştırınız. Buna göre aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1) Eski ve yeni Türk evlerini karşılaştırdığınızda bu evlerle ilgili olarak neler söyleyebilirsiniz?

2) Sizce eski ve yeni Türk evlerinden hangisinin estetik değeri daha yüksektir? Neden?

Etkinlik 41. Osmanlı'da Kültür ve Sanat Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

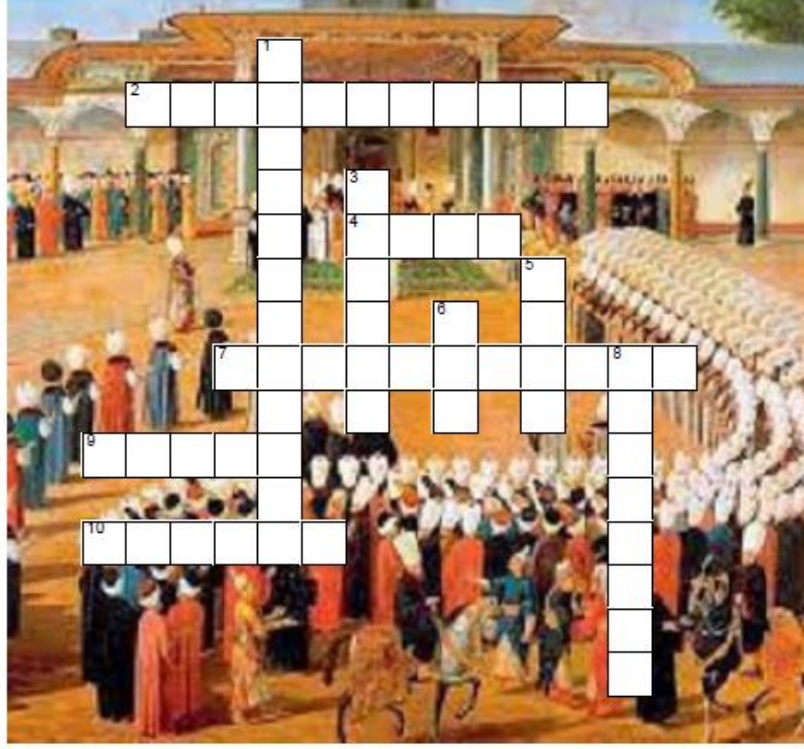

Etkinlik 42. Osmanlı'da Kültür ve Sanat Bulmaca

Etkinlik 42.

Osmanli'da Kültür ve Sanat

Sefa GEDİK
Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Across

2. Şehirler arasındaki yollar üzerinde yaptırılan yapılardır. Tüccarların geçici olarak konayıp, beraberlerinde getirdikleri malları pazarladıkları yerlerdir. Günümüzde dinlenme tesislerine benzerler.
4. Kivamlı suyun üzerine gül dalı ve at kılından mamul fırçalar yardımıyla boyaların yüzeye serpilip kâğıda alınmasıyla oluşan kâğıt bezeme (süsleme) sanatıdır.
7. Seyyahların gezip gördükleri yerleri anlattıkları eserlerine verilen isimdir.
9. Genelde yerleşim alanlarından uzakta bulunan ve gelen geçen yolcuların, çobanların ve hayvanların su içmeleri için hayır için yapılmış basit yapılardır.
10. El yazması kitaplardaki süsleme sanatına denir.

Down

1. Osmanlı döneminde yaşamış ünlü müslüman bir seyyahdır.
3. Gezmeyi kendine iş edinen kişilere ne denilmektedir?
5. Toprağın pisirildikten sonra şekil verilip tabak, vazo ve sürahi gibi eşyalar üretilmesine dayalı bir el sanatıdır.
6. Osmanlıda güzel yazı yazma sanatına verilen isim.
8. Kendine has boyama tekniği ve anlatım dili ile çok ince işlenmiş, küçük boyutlu resimler ve bu tür resim sanatının adıdır.

Etkinlik 43. Kelime İlişkilendirme Testi

Aşağıdaki verilen kavramların karşılıklarına aklınıza ilk gelen sözcükleri yazalım. Her kavram için 30 saniye süreniz vardır süre başlangıç ve bitiş zamanını öğretmenin sözlü talimatına uyularak yapılacaktır.

Beşeri:.....

Beşeri:.....

Beşeri:.....

Beşeri:.....

Beşeri:.....

Göçebe:.....

Göçebe:.....

Göçebe:.....

Göçebe:.....

Göçebe:.....

Yerleşim:.....

Yerleşim:.....

Yerleşim:.....

Yerleşim:.....

Yerleşim:.....

İklim:.....

İklim:.....

İklim:.....

İklim:.....

Sanayileşme:.....

Sanayileşme:.....

Sanayileşme:.....

Sanayileşme:.....

Turizm:.....

Turizm:.....

Turizm:.....

Turizm:.....

Etkinlik 45. İlk Medeniyetler ve Yerleşim Yerleri

Mısır Medeniyeti:

Mısır denilince aklımıza hemen piramitler, mummyalar, gizemli sfenksler, hiyeroglifler geliyor. Her gizemiyle hala bizleri hayrete düşüren bu eşsiz medeniyet Kuzey Afrika'da Nil Nehri etrafında kurulmuştur. Mısır'a hayat veren Nil dışında her yer çöldür. Bu durum da Mısır'ın diğer medeniyetlerden daha az etkilenmesine sebep olmuştur. Nil'in her iki yanı verimli tarım alanlarıdır. Bu verimli tarım alanlarında ürünler yetiştiren insanlar köklü Mısır medeniyetinin de temellerini atmışlardır. Tarımın yanı sıra ulaşımına da olanak sağlayan Nil Nehri Mısır'ı ticaret merkezi haline getirmiştir.

Mezopotamya Medeniyeti:

Mezopotamya, Fırat ve Dicle nehirleri arasında kurulmuş ilk medeniyetlerden biridir. Güneyinde Suriye ve Arabistan çöllerinin bulunduğu Mezopotamya'nın kuzey ve kuzeydoğusu ise dağlıktır. Fırat ve Dicle'nin suladığı verimli topraklarında ürün yetiştirmek için iklim de uygundur. Tarım potansiyeli yüksek Mezopotamya ovalarında Mezopotamyalılar gelişmiş sulama kanalları inşa etmiş, bataklıkları kurutarak yeni tarım alanları açmışlardır. Gelişmiş tarım, kısa sürede Mezopotamya'yı uygarlıklar başkenti haline getirmiştir.

Maya Uygarlığı:

Meksika'nın güneyi ile Orta Amerika'nın kuzey bölgelerinde yaşayan Mayalar, verimli ovalarda yaptıkları tarımla geçimlerini sağlamışlardır. Günümüzde Meksika'da hala yaşatılmaya çalışılan Maya kültüründe din çok tanrıydı. Tanrılarına tapınmak ve adaklar sunmak için birçok tapınak inşa etmişlerdir.

Çin Uygarlığı:

Asya'da yaşadıkları yaklaşık 4 bin yıllık geçmişleriyle dünyanın en eski medeniyetlerinden biridir. Ülkelerini dış tehditlerden korumak için M.Ö. 221 ile M.S. 608 yıllarında inşa ettikleri 6000 kilometre uzunluğundaki Çin Seddi bugün uzaydan dahi görülebilmektedir. Çin Seddi'nin dışında mürekkep, kağıt, pusula, barut ve matbaa gibi önemli buluşlarla teknoloji tarihine yön vermişlerdir. Önemli geçim kaynaklarından biri ipekböcekçiliğidir. Ürettikleri değerli ipekleri satmak amacıyla inşa ettikleri İpek Yolu'nun egemenliği için Orta Asya'da yaşayan Türkler ile çetin savaşlar yapmışlardır.

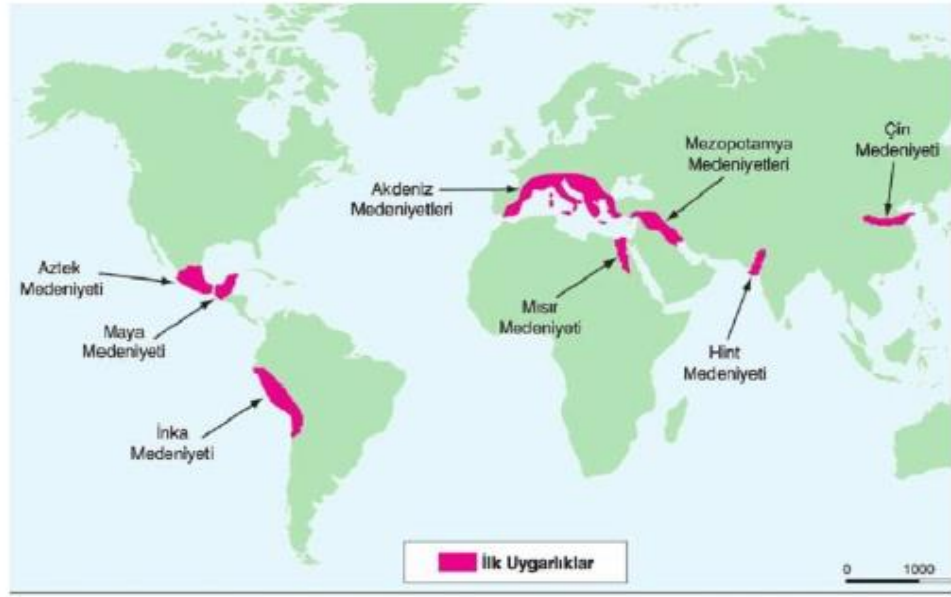
Akdeniz Uygarlıkları:

Bugün yaşamak için en uygun iklim koşullarını ve coğrafi yapıyı barındıran Akdeniz ve çevresinde geçmişte de birçok uygarlık kurulmuştur. Kıt tarım alanları sebebiyle diğer medeniyetlerde olduğu gibi insanlar geçimlerini tarımdan sağlayamamıştır; ama deniz kıyısında ve medeniyetler beşiğinde yer alması Akdeniz'i bir ticaret cennetine dönüştürmüştür. Parayı bulan Lidya, bilim adamlarının yetiştiği İyon, denizci Fenike ve üç kıtaya yayılan Büyük Roma İmparatorlukları Akdeniz'de kurulmuş medeniyetlerdir.

Hint Uygarlığı:

Muson Asyası'nda yer alan Hindistan, aldığı bol yaz yağışları sayesinde geçmişten günümüze özellikle pirinç tarımına en uygun alanlardan biridir. Bu özelliği de bölgede yaşayan insanların bir uygarlık kurmalarını sağlamıştır. Ayrıca Hindistan topraklarında akan İndus ve Ganj nehirleri de tarım topraklarına ayrı bir can katar. Hindistan'ın ekonomisi geçmişten günümüze tarıma dayanmaktadır. Hint Medeniyeti, katı sınıf farklılıklarının yaşandığı bir sistem olan kast sistemini uygulamıştır.

(Derlenmiştir: <https://www.cografyatir.com/haber/ilk-kultur-merkezleri-ilk-medeniyetler>)

1) Medeniyetlerin yerleşmek için seçtikleri yerlerin özellikleri nelerdir?

Mısır Medeniyeti:

Mezopotamya Medeniyeti:

Maya Uygarlığı:

Çin Uygarlığı:

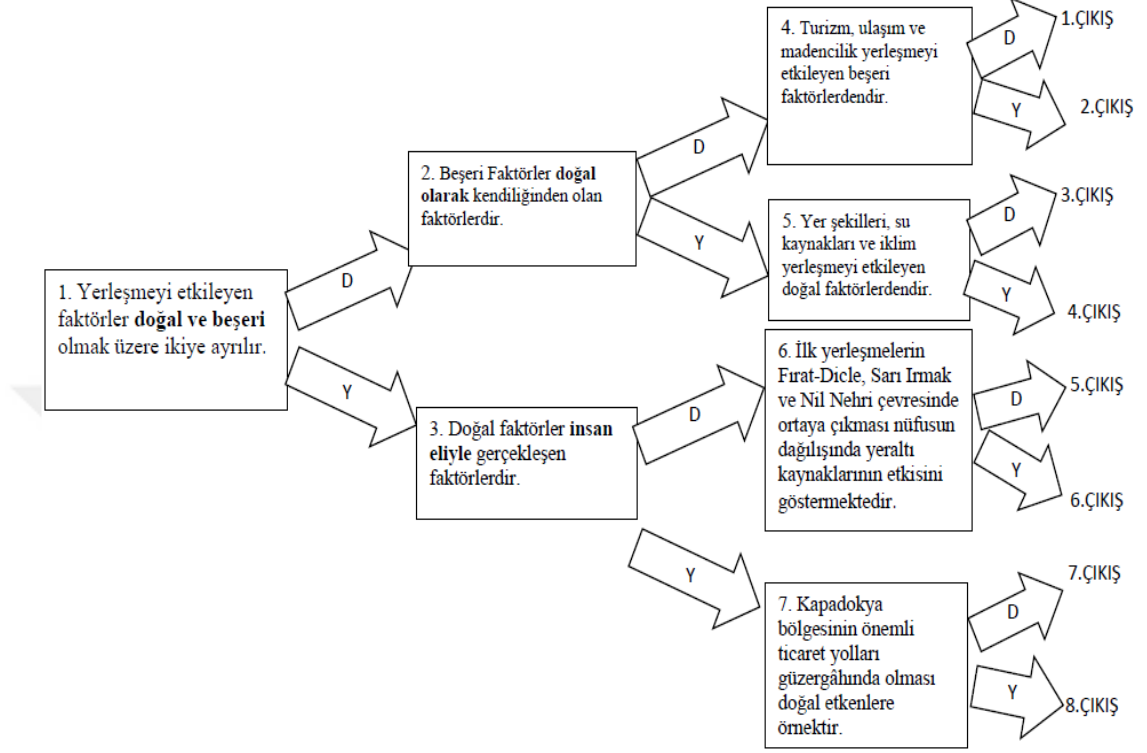
Akdeniz Uygarlığı:

Hint Uygarlığı:

2) Bir yerin yerleşim yeri olarak seçilmesinde etkili olan faktörler nelerdir?

3) Yukarıdaki haritada incelendiğinde geçmişte yerleşim yeri olarak seçilen yerler günümüzde de yerleşmek için tercih edilen bölgeler olup olmadıklarını değerlendiriniz.

Etkinlik 46. Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Etkinlik 47. Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler Yapılandırılmış Grid

1 Madencilik	2 Yer Şekilleri	3 Ticaret
4 Bitki Örtüsü	5 Turizm	6 Hakkâri
7 Kars	8 İzmir	9 İstanbul

Aşağıdaki soruları yukarıdaki çizelgedeki kutucukların içindeki ifadelerle bakarak cevaplayınız cevaplara ilgili kutucukların numaralarını yazınız.

- 1) Hangisi/hangileri sanayi, ulaşım ve ticarete bağlı olarak yerleşim yeri seçilmişlerdir?
- 2) Hangisi/hangileri iklim ve yer yüzü şekilleri nedeniyle nüfusun az olduğu şehirlerdir?
- 3) Hangisi ya da hangileri yerleşmeyi etkileyen beşerî faktörlerdir?
- 4) Hanisi ya da hangileri yerleşmeyi etkileyen doğal faktörlerdendir?

Etkinlik 48. Kelime İlişkilendirme Testi

Aşağıdaki verilen kavramların karşılıklarına aklınıza ilk gelen sözcükleri yazalım. Her kavram için 30 saniye süreniz vardır süre başlangıç ve bitiş zamanını öğretmenin sözlü talimatına uyularak yapılacaktır.

Nüfus:.....

Nüfus:.....

Nüfus:.....

Nüfus:.....

Nüfus:.....

Kent:.....

Kent:.....

Kent:.....

Kent:.....

Kent:.....

Kır:.....

Kır:.....

Kır:.....

Kır:.....

Kır:.....

İklim:.....

İklim:.....

İklim:.....

İklim:.....

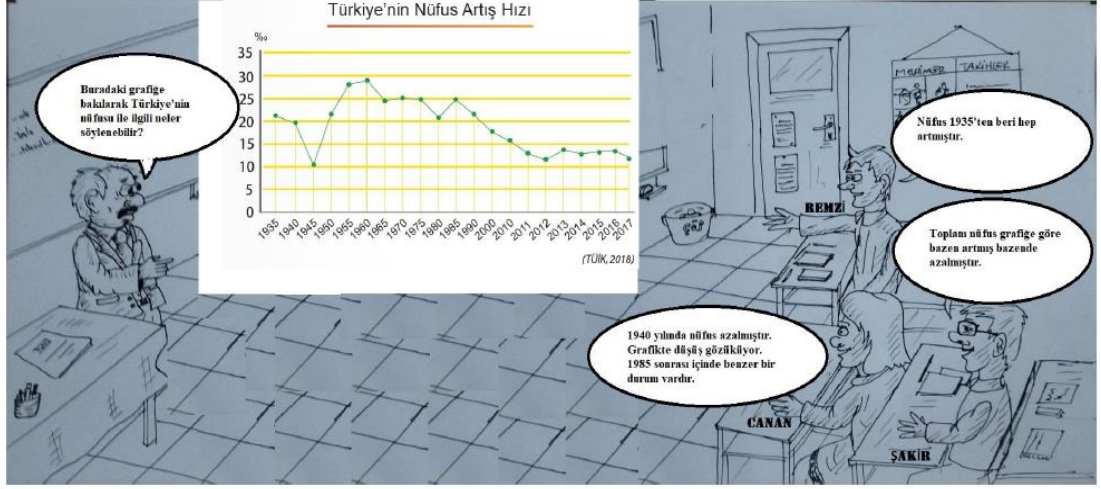
Nüfus Yoğunluğu:.....

Nüfus Yoğunluğu:.....

Nüfus Yoğunluğu:.....

Nüfus Yoğunluğu:.....

Etkinlik 49. Kavram Karikatürü

Sizce kim doğru söylüyor?

- A) Remzi B) Şakir C) Canan

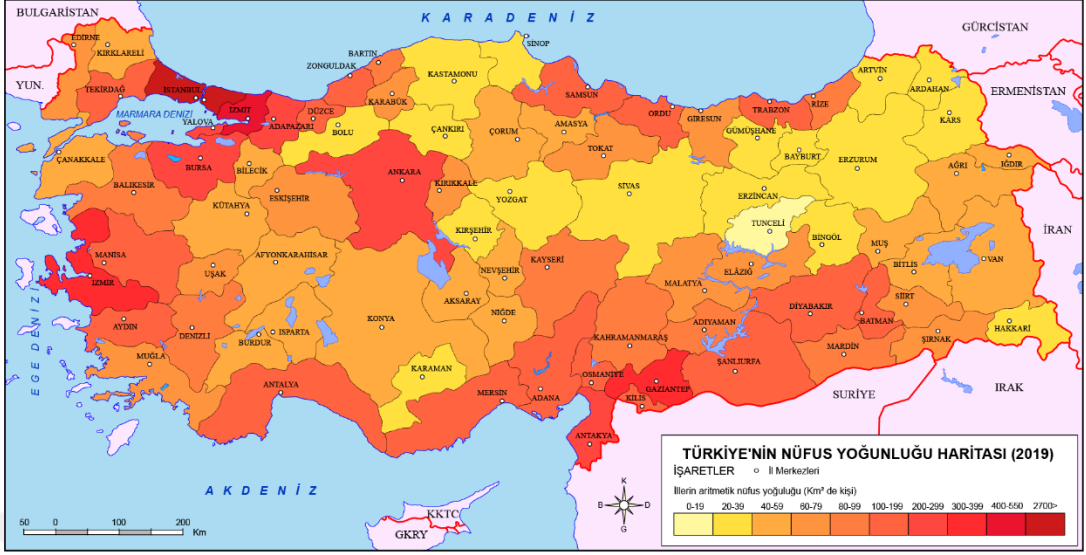
Niçin böyle düşündüğünüzü açıklayınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 50. Nüfus Yoğunluğu Haritası

Yukarıdaki nüfus yoğunluğu haritasına bakarak aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. Nüfusun en yoğun olduğu iller hangileridir yazınız.

.....
.....
.....

2. Nüfus yoğunluğunun en az olduğu iller hangileridir yazınız.

.....
.....
.....

3. Türkiye'nin kıyı kesimleri ile iç kesimlerini nüfus yoğunlukları açısından karşılaştırınız.

.....
.....
.....
.....
.....

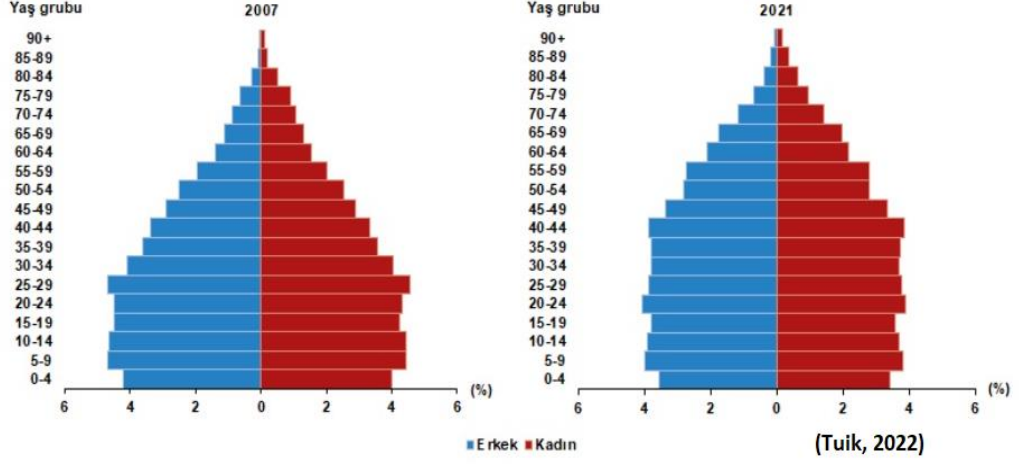
4. Nüfus neden bazı yerlerde yoğun iken bazı yerlerde seyrek açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Etkinlik 51. Nüfus Piramitleri

Aşağıdaki verilen nüfus piramitlerini inceleyip soruları cevaplayınız.

Nüfus piramidi, 2007, 2021

1) Nüfus piramitlerine bakıldığında nüfusla ilgili hangi veriler yer almaktadır.

.....

.....

.....

2) 2007 ve 2021 yılı nüfus piramitleri karşılaştırıldığında, doğurganlık ve ölümlülük hızlarındaki değişimle ilgili neler söylenebilir?

.....

.....

.....

3) 2007 ve 2021 yılı nüfus piramitleri karşılaştırıldığında yaşlı nüfus ile ilgili değişimi yorumlayınız.

.....

.....

.....

4) 2007 ve 2021 yılı nüfus piramitleri şekilleri bakımından karşılaştırıp ülkenin gelişmişlik seviyesini yorumlayınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 52. Nüfus Verileri Tablo Yorumlama

İller	2021 Nüfusu	2020 Nüfusu	Nüfus Artış hızı yüzdesi	Nüfus yoğunluğu kişi/km ²
Ağrı	524.644	535.435	% -2,02	43
Ankara	5.747.325	5.663.322	% 1,48	226
Antalya	2.619.832	2.548.308	% 2,81	125
Samsun	1.371.274	1.356.079	% 1,12	147
Yozgat	418.500	419.095	% -0,14	30

1-Tabloda 2020-2021 yılları arasında nüfus artış hızının düştüğü illeri yazınız.

.....

2-Tabloda 2020-2021 yılları arasında nüfus artış hızının yükseldiği illeri yazınız.

.....

3-Nüfus artış hızının yüksek olduğu illerde bu artışın nedenleri neler olabilir?

.....

.....

.....

4-Nüfus artış hızının düştüğü illerde düşüşün sebepleri neler olabilir?

.....

.....

.....

5-Nüfus yoğunluklarının farklı olmasında ne gibi sebepler etkilidir?

.....

.....

.....

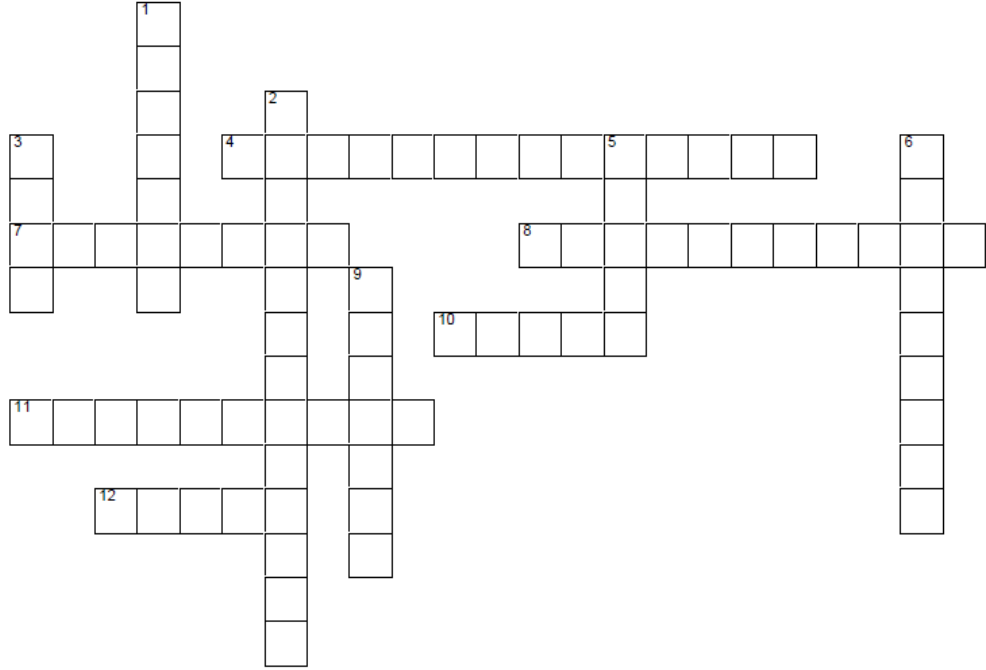
6-Ankara ili ile Antalya ilinin nüfus artışını ve artış hızlarını inceleyiniz? Ankara ile Antalya'nın nüfus artış hızındaki nedenlerin aynı olup olmadığını açıklayınız.

.....

.....

.....

Etkinlik 53. Bulmaca Türkiye’de Nüfus

Across

4. Kilometrekareye düşen insan sayısına denir.
7. Türkiye’de nüfus yoğunluğu en fazla olan şehirdir.
8. Devletler; ülkelerinde kaç kişi bulunduğunu, bunların yaş, meslek, eğitim düzeyi, çocuk sayısı gibi türlü yönlerden özelliklerini belirlemek için ne yaparlar?
10. Adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin kısaltmasıdır.
11. Nüfustaki doğum oranı ile ölüm oranı arasındaki farka ... hizi denir.
12. Az gelişmiş ülkelerde çalışan insan sayısının fazla olduğu sektördür.

Down

1. Nüfus piramidinde yer alan 15-64 yaş grubu nüfusu gösterir.
2. Nüfusun cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılımını gösterir.
3. Türkiye’de nüfus sayımını yapan, istatistik işlerini yürütmekle görevli olan devlet kurumudur.
5. Sınırları belli bir yerde yaşayan insan sayısına denir.
6. Nüfusun yapısını, durumunu ve özelliklerini inceleyen bilime denir.
9. Nüfus piramidinde yer alan 0-14 ve 65 yaş üstü grubu nüfusu göstermektedir.